

T.C.
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SURİYELİ SIĞINMACILARIN SOSYO-EKONOMİK UYUMUNA YÖNELİK
BİR ARAŞTIRMA: ANKARA ÖRNEĞİ

SELİN DİNÇER
İKTİSAT ANABİLİM DALI

DOKTORA TEZİ

DANIŞMAN
Prof. Dr. Mehmet DİKKAYA

KIRIKKALE-2023

KABUL- ONAY

Selin DİNÇER tarafından hazırlanan “SURIYELİ SİĞİNMACILARIN SOSYO-EKONOMİK UYUMUNA YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA: ANKARA ÖRNEĞİ” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ ile Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalında DOKTORA TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Prof. Dr. Mehmet DİKKAYA İmza

Uluslararası İktisat ve İktisadi Gelişme A.B.D./ Kırıkkale Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Doktora Tezi olduğunu onaylıyorum

Üye: Prof. Dr. Erşan Sever İmza

İktisat Politikası A.B.D./ Aksaray Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Doktora Tezi olduğunu onaylıyorum

Üye: Doç. Dr. Deniz ÖZYAKIŞIR İmza

Uluslararası İktisat ve İktisadi Gelişme A.B.D./ Kafkas Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Doktora Tezi olduğunu onaylıyorum

Üye: Doç. Dr. Merve Suna ÖZEL ÖZCAN İmza

Uluslararası İlişkiler A.B.D./ Kırıkkale Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Doktora Tezi olduğunu onaylıyorum

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Fatma Pınar EŞSİZ İmza

İktisat Teorisi A.B.D./ Kırıkkale Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Doktora Tezi olduğunu onaylıyorum

Tez Savunma Tarihi:

Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Doktora Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

.....

Doç. Dr. Abdussamed YEŞİLDAĞ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ETİK BEYANI

Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Selin DİNÇER

06 /07/2023

ÖZET

SURİYELİ SİĞINMACILARIN SOSYO-EKONOMİK UYUMUNA YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA: ANKARA ÖRNEĞİ

Kırıkkale Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

İktisat Anabilim Dalı, Doktora Tezi

Danışman: Prof. Dr. Mehmet DİKKAYA

Temmuz 2023, 197 sayfa

Bu çalışma sığınmacıların sosyal ve ekonomik uyumuna yönelik bağlantıyı Suriye'den Türkiye'ye zorunlu olarak göç eden, Ankara'nın Altındağ ilçesinde yer alan Ulubey, Alemdağ ve Önder mahallelerinde ikamet eden Suriyeliler örneğinden kurma çabasıdır. Çalışmanın temel varsayımı, Suriyeli katılımcıların demografik özellikleri ile sosyo-ekonomik durumlarının Türkiye'de sosyal hizmetlerden, sağlık hizmetlerinden ve eğitim hizmetlerinden duydukları memnuniyet düzeylerini, Türkçeyi konuşma ve anlama düzeylerini etkilediği şeklindedir. Çalışmada ayrıca Türkiye'de Suriyeli sığınmacıların sosyo-ekonomik uyumunu etkileyen, zorlaştıran faktörlerin neler olduğu ve ekonomik uyum sürecinin sosyal uyum süreci üzerindeki etkisi de araştırılmak istenmiştir. Çalışmada Suriyeli sığınmacıların sosyo-ekonomik uyum süreçlerinde karşılaştıkları sorunları tespit etmek ve bu sorunların çözümüne katkı sağlayıcı nitelikte çıkarımlarda bulunmak amaçlanmaktadır. Bu amaçtan yola çıkarak Ankara'nın Altındağ ilçesinde bulunan Ulubey, Alemdağ ve Önder mahallerinde ikamet eden geçici koruma kapsamında bulunan 384 Suriyeli ile yüz yüze anket, 30 Suriyeli ile mülakat çalışması gerçekleştirilmiştir. Uygulama alanı her ne kadar sınırlı bir alan olarak görülse de çalışmanın başkentte gerçekleştirilmesi uyum sorunlarının merkeze alınmasını sağlamaktadır. Bulgular Suriyeli katılımcıların ekonomik uyum süreçlerinde karşılaştıkları yasal ve ekonomik sorunların sosyal uyum süreçlerini etkilediğini ortaya koymaktadır. Öte yandan yasal statü, sınırlı hareketlilik, çalışma izni, kota uygulaması Suriyeli nüfusun kayıtlı istihdama erişimlerinde karşılaştıkları yasal sorunları oluşturmaktadır. Bu çalışmanın Suriyeli sığınmacıların sosyo-ekonomik uyum süreci ve uyum sorunlarına yönelik

gerçekleştirilen saha araştırması bulgularına dayalı olarak bilimsel veriler sunacağı bu sorunların çözümüne ışık tutacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Uluslararası Göç, Sığınmacı, Ekonomik Uyum, Sosyal Uyum

ABSTRACT

AN INVESTIGATION ON THE REFUGEES' SOCIO-ECONOMIC ADJUSTMENT: THE CASE OF ANKARA

Kırıkkale University

Institute of Social Sciences

Department of Economics, PhD Dissertation

Supervisor: Prof. Dr. Mehmet DİKKAYA

July 2023, 197 pages

This study attempts to establish the link between the social and economic adjustment of refugees' through the example of Syrians who migrated from Syria to Turkey and reside in Ulubey, Alemdağ, and Önder neighborhoods in the Altındağ district of Ankara. The study's basic assumption is that the demographic characteristics and socio-economic status of Syrian participants affect their satisfaction with social services, health services and education services in Turkey, and their level of speaking and understanding Turkish. The study also aims to investigate the factors affecting and complicating the socio-economic adjustment of Syrian refugees' in Turkey and the effect of the economic adjustment process on social adjustment process. The study aims to identify the problems faced by Syrian refugees' in socio-economic adjustment processes and make inferences that contribute to the solution of these problems. Based on this purpose, a face-to-face survey was conducted with 384 Syrians under temporary protection residing in Ulubey, Alemdağ and Önder neighbourhoods in the Altındağ district of Ankara and an interview study was conducted with 30 Syrians. Although the area of application is seen as a limited area, the fact that the study was carried out in the capital city ensures that the adjustment problems are at the centre. The findings reveal that Syrian participants' legal and economic problems in economic adjustment processes affect their social adjustment processes. On the other hand, legal status, limited mobility, work permit, and quota application constitute the legal problems the Syrian population faces in their access to formal employment. It is thought that this study will provide scientific data based on the findings of the field research on the socioeconomic adjustment process and

adjustment problems of Syrian refugees' and shed light on the solution of these problems.

Key Words: International Migration, Refugee, Economic Adjustment, Social Adjustment

TEŞEKKÜR

Doktora eđitimim boyunca anlayıőlı, yol gsterici ve ufuk aııcı tavsiyeleri ile bu sūreci kolaylaőtıran, hiıbir zaman desteđini esirgemeyen deđerli danıőman hocam Prof. Dr. Mehmet Dikkaya'ya; desteklerini, gūler yūzlerini eksik etmeyen, katkılarıyla ve her zaman ulaőtılabilir olmalarıyla bu sūreci kolaylaőtıran tez izleme komitesinde bulunan deđerli hocalarım Doı. Dr. Merve Suna Őzel Őzcan'a ve Dr. Őđr. Őyesi Fatma Pınar EŐsiz'e teŐekkūr ediyorum. Eđitim hayatım boyunca bugūnlere gelmemde emeiđi ve desteđi olan tūm hocalarıma ve canım aileme teŐekkūr ediyorum.

ıalıőmamı lisansūstū eđitim sūrecimde aramıza katılan ve tezimle birlikte būyūyen ođlumuma ithaf ediyorum...

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET.....	IV
ABSTRACT.....	VI
TEŞEKKÜR	VIII
İÇİNDEKİLER	IX
TABLolar DİZİNİ	XIII
ŞEKİLLER DİZİNİ	XIX
GRAFİKLER DİZİNİ	XX
KISALTMALAR DİZİNİ	XXI
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Göçe İlişkin Kavramlar	5
1.2. Göç Nedenleri	10
1.3. Göç Çeşitleri.....	14
1.3.1. İrade Esasına Göre Göç Çeşitleri.....	14
1.3.1.1. Zorunlu Göç.....	14
1.3.1.2. Gönüllü Göç	15
1.3.2. Yoğunluğuna Göre Göç Çeşitleri	15
1.3.2.1. Bireysel Göç	15
1.3.2.2. Kitlesele Göç	16
1.3.3. Ülke Sınırları Esasına Göre Göç Çeşitleri	16
1.3.3.1. İç Göç	16

1.3.3.2. Dış (Uluslararası) Göç	17
1.3.4. Yasal Mevzuata Göre Göç Çeşitleri	18
1.3.4.1. Düzenli Göç	18
1.3.4.2. Düzensiz Göç.....	19
1.4. Göç Teorileri	20
1.4.1. Ravenstein'in Göç Kanunları	20
1.4.2. İtme-Çekme Teorisi	21
1.4.3. Neo-Klasik Teori	23
1.4.4. İlişkiler Ağı Teorisi	24
1.4.5. Dual İş Gücü Piyasası Teorisi.....	25
1.4.6. Göç Sistemleri Teorisi	26
1.4.7. Kesişen Fırsatlar Teorisi	27
1.4.8. Merkez-Çevre Teorisi.....	28
1.5. Göç Olgusunun Çok Yönlü Analizi	29
1.5.1. Göçün İktisadi Yönü.....	29
1.5.2. Göçün Hukuki Yönü.....	31
1.5.3. Göçün Sosyal ve Kültürel Yönü.....	32
1.5.4. Göçün Siyasi ve Politik Yönü.....	33

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'YE YÖNELİK GÖÇ HAREKETLERİ VE TÜRKİYE'NİN GÖÇ POLİTİKALARI: TARİHSEL PERSPEKTİF

2.1. Türkiye'ye Yönelen Göç Hareketleri ve Türkiye'nin Göç Politikaları.....	34
2.1.1. Tarihsel Süreçte Türkiye'de Yaşanan Göç Hareketleri	35
2.1.2. Türkiye'nin Göç Politikaları	40
2.2. Türkiye'de Suriyeli Sığınmacılar	44
2.2.1. Suriye'den Türkiye'ye Kitlesele Göç Hareketleri	44

2.2.2. Suriyeli Sığınmacıların Türkiye’de Mevcut Durum ve Yasal Statüleri .	46
2.2.3. Uluslararası Mülteci Hukuku ve Türkiye Mevzuatı	48
2.2.4. Suriyeli Sığınmacıların Türkiye’de Uyum Süreci.....	52

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SURİYELİ SİĞINMACILARIN SOSYO-EKONOMİK UYUMUNA YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA

3.1. Araştırma Tasarımı ve Yöntemi	59
3.1.1. Araştırmanın Literatür Taraması	59
3.1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	63
3.1.3. Araştırmanın Kapsamı, Sınırları ve Kısıtları	65
3.1.4. Araştırmanın Hipotezleri	66
3.1.5. Araştırmanın Evren ve Örneklem Süreci.....	69
3.1.6. Sahada Karşılaşılan Zorluklar ve Kolaylıklar.....	72
3.1.7. Araştırma Verilerinin Analizi ve Değerlendirilmesi	73
3.2. Ankara’nın Sosyo-Ekonomik Durum Analizi	74
3.3. Araştırmanın Bulguları.....	77
3.3.1. Katılımcıların Demografik Özellikleri	77
3.3.2. Ekonomik Uyuma Yönelik Bulgular	81
3.3.2.1. İstihdam Alanları	81
3.3.2.2. Gelir Durumları	95
3.3.2.3. Barınma Durumları.....	99
3.3.2.4. Çalışma Koşulları	101
3.3.2.5. Çalışma Hayatlarında Karşılaştıkları Sorunlar	109
3.3.2.6. Suriyeli Esnaf Girişimciler	109
3.3.3. Sosyal Uyuma Yönelik Bulgular	113
3.3.3.1. Türkiye’ye Göç ve Yerleşim Süreçleri.....	114

3.3.3.2. Mekânsal Aidiyet: Ankara’da Yoğunlaştıkları Mekânlar	118
3.3.2.3. Sosyal İlişki Ağları	123
3.3.3.4. Ankara’da Karşılaştıkları Sorunlar	125
3.3.3.5. Dil Yeterlilikleri	129
3.3.3.6. Eğitim, Sağlık ve Sosyal Hizmetlerden Memnuniyet	135
3.3.3.7. Geleceğe Yönelik Beklentileri, Korku ve Endişeleri	150
3.3.2.8. Ülkelerine Geri Dönme Eğilimleri	153
SONUÇ VE ÖNERİLER	157
KAYNAKLAR	165
EKLER	178
EK 1. Anket Formu	178
EK 2. Yarı-Yapılandırılmış Görüşme Formu.....	184
EK 3. Arapça Anket Formu.....	186
EK 4. Arapça Yarı Yapılandırılmış Mülakat Formu.....	193
EK 5. Anket ve Mülakat Çalışması Etik Kurul Onay Belgesi	194
EK 6. Anket ve Mülakat Çalışması Göç İdaresi Genel Müdürlüğü İzin Belgesi	195
EK 7. Nitel Araştırma Katılımcı Listesi	196
ÖZGEÇMİŞ	197

TABLolar DİZİNİ

Sayfa

Tablo 1.1. Uluslararası göçmen sayısı (1970-2020 dönemi)	9
Tablo 1.2. Göç türleri itibariyle göçü teşvik eden faktörler	23
Tablo 2.1. Türkiye’ de yakalanan düzensiz göçmen sayısı (2011-2022 dönemi).....	38
Tablo 2.2. Türkiye’de yakalanan düzensiz göçmen dağılımında ilk 5 ülke (2014- 2022 arası)	38
Tablo 2.3. Türkiye’de göçe ilişkin ulusal hukuki kaynaklar.....	41
Tablo 2.4. Göçe ilişkin Türkiye’nin taraf olduğu uluslararası hukuki kaynaklar.....	42
Tablo 2.5. Suriyeli sığınmacıların illere göre dağılımı (ilk 10 il) (2021)	46
Tablo 2.6. Suriyeli sığınmacıların yaş ve cinsiyete göre dağılımı (2021)	47
Tablo 2.7. Geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin barınma merkezlerine göre dağılımı (2022)	48
Tablo 2.8. MIPEX 2019 indeksleme çalışmasında Türkiye’nin 8 politika alanında puanları	58
Tablo 3.1. Katılımcıların demografik özellikleri	78
Tablo 3.2. Katılımcıların yaptıkları işler ve meslekler	82
Tablo 3.3. Katılımcıların çalışma durumları ve istihdam ettikleri sektörler	84
Tablo 3.4. Katılımcıların sektörlere göre yaptıkları meslekler (ilk 4 sektör).....	86
Tablo 3.5. Katılımcıların cinsiyete göre istihdam ettikleri sektörler	89
Tablo 3.6. Katılımcıların yaşa göre istihdam ettikleri sektörler.....	90
Tablo 3.7. Katılımcıların eğitim durumlarına göre istihdam ettikleri sektörler.....	92
Tablo 3.8. Katılımcıların iş aramada kullandıkları kanallara göre dağılımları	93
Tablo 3.9. Katılımcıların istihdam ettikleri sektörlerle göre gelir durumları.....	94
Tablo 3.10. Katılımcıların cinsiyete göre gelir düzeyleri	97

Tablo 3.11. Katılımcıların medeni durumlarına göre gelir düzeyleri	97
Tablo 3.12. Katılımcıların ailede çalışan kişi sayısına göre gelir düzeyleri	98
Tablo 3.13. Katılımcıların eğitim durumlarına göre gelir düzeyleri.....	98
Tablo 3.14. Katılımcıların Türkiye'ye geldiklerinde yanlarında sermayelerinin olup olmadıklarına göre dağılımları	98
Tablo 3.15. Katılımcıların Türkiye'de yardım alma durumlarına göre dağılımları...	99
Tablo 3.16. Katılımcıların yaşadıkları evlerde kiracı veya ev sahibi olma durumlarına göre dağılımları	100
Tablo 3.17. Kiracı olan katılımcıların aylık kira ücretlerine göre dağılımları	100
Tablo 3.18. Katılımcıların sigortalı çalışma durumlarına göre dağılımı.....	101
Tablo 3.19. Katılımcıların çalışma izni durumlarına göre dağılımları.....	102
Tablo 3.20. Türkiye'de 2011-2021 yılları arasında yabancılara verilen çalışma izni sayısı	103
Tablo 3.21. Uyruklara göre yabancılara verilen çalışma izni sayısı (2021, ilk 10 ülke).....	103
Tablo 3.22. Katılımcıların iş bulma konusunda yerli halk ile aynı imkânlara sahip olma konusunda düşüncelerine göre dağılımları	104
Tablo 3.23. Katılımcıların iş gücü piyasasında benzer işlerde istihdam eden yerli halk ile Suriyelilere ödenen ücretlerin aynı olup olmadığına dair düşüncelerine göre dağılımları	104
Tablo 3.24. Katılımcıların cinsiyete göre çalışma durumları.....	105
Tablo 3.25. Katılımcıların çalışma hayatlarında karşılaştıkları sorunlar	107
Tablo 3.26. Katılımcıların Ankara'da iş bulmak konusunda düşünceleri.....	108
Tablo 3.27. Katılımcıların çalıştıkları işyerinde başka çalışan göçmen işçilerin bulunup bulunmadığına göre dağılımları	108
Tablo 3.28. Esnaf katılımcıların sektörlere göre yaptıkları işler.....	111
Tablo 3.29. Esnaf katılımcıların işyerlerinde çalışanlarının olup olmama durumlarına göre dağılımları	111

Tablo 3.30. Esnaf katılımcıların işyerlerinde çalışan göçmen grupların bulunup bulunmama durumlarına göre dağılımları	111
Tablo 3.31. Esnaf katılımcıların işyerlerinde çalıştırmak için daha çok kimleri tercih ettiklerine göre dağılımları	112
Tablo 3.32. Esnaf katılımcıların işlerini kurarken yardım alma durumlarına göre dağılımları.....	112
Tablo 3.33. Esnaf katılımcıların Ankara’da iş kurma konusunda düşüncelerine göre dağılımları.....	113
Tablo 3.34. Esnaf katılımcıların işlerini kurarken engelle karşılaşp karşılaşmama durumlarına göre dağılımları	113
Tablo 3.35. Katılımcıların Türkiye’ye göç etme yıllarına göre dağılımları.....	114
Tablo 3.36. Katılımcıların ülkelerinden göç etme sebeplerine göre dağılımları.....	115
Tablo 3.37. Katılımcıların Türkiye’ye giriş şekillerine göre dağılımları.....	115
Tablo 3.38. Katılımcıların Türkiye’ye göç etme yıllarına göre Türkiye’ye giriş şekilleri	116
Tablo 3.39. Katılımcıların Suriye’den geldikleri şehirlere göre dağılımları.....	118
Tablo 3.40. 2014-2022 yılları arasında Ankara’da geçici koruma kapsamında bulunan Suriyeli sayısı.....	119
Tablo 3.41. 2021 yılında Ankara’da Suriyeli sığınmacıların ilçelere göre sayısal dağılımı	120
Tablo 3.42. 2022 Şubat itibariyle Ankara’da Suriyeli sığınmacıların ilçelere göre sayısal dağılımı	121
Tablo 3.43. 2020-2022 yılları arasında Ankara’da Suriyeli sığınmacıların cinsiyete göre dağılımı.....	122
Tablo 3.44. 2020-2022 yılları arasında Ankara’da Suriyeli sığınmacıların yaşa göre dağılımı.....	122
Tablo 3.45. Katılımcıların kendilerine Türk toplumuna ait hissedip hissetmeme durumlarına göre dağılımları	124
Tablo 3.46. Katılımcıların yaşadıkları şehri (Ankara) tercih etme sebepleri.....	126

Tablo 3.47. Katılımcıların Ankara’da karşılaştıkları sorunlar	128
Tablo 3.48. Katılımcıların Türkçeyi konuşma ve anlama durumlarına göre dağılımları.....	129
Tablo 3.49. Katılımcıların çalışma durumlarına göre Türkçeyi konuşma ve anlama düzeyleri	130
Tablo 3.50. Katılımcıların çalışma durumlarına göre Türkçeyi konuşma ve anlama düzeylerine yönelik bağımsız örnekler için T Testi özeti.....	131
Tablo 3.51. Katılımcıların cinsiyete göre Türkçeyi konuşma ve anlama durumları	132
Tablo 3.52. Katılımcıların cinsiyete göre Türkçeyi konuşma ve anlama düzeylerine yönelik bağımsız örnekler için T Testi özeti.....	132
Tablo 3.53. Katılımcıların eğitim durumuna göre Türkçeyi konuşma ve anlama düzeyleri	133
Tablo 3.54. Katılımcıların eğitim durumuna göre Türkçeyi konuşma ve anlama düzeylerine yönelik tek yönlü varyans analizi.....	133
Tablo 3.55. Katılımcıların eğitim durumuna göre Türkçeyi konuşma ve anlama düzeylerinin ortalamaları ve standart sapmaları	134
Tablo 3.56. Katılımcıların iş aramada kullandıkları kanallara göre Türkçeyi konuşma ve anlama düzeyleri.....	134
Tablo 3.57. Katılımcıların İş aramada kullandıkları kanallara göre Türkçeyi konuşma ve anlama düzeylerine yönelik tek yönlü varyans analizi.....	134
Tablo 3.58. Katılımcıların iş aramada kullandıkları kanallara göre Türkçeyi konuşma ve anlama düzeylerinin ortalamaları ve standart sapmaları	135
Tablo 3.59. Katılımcıların Türkiye’de sosyal hizmetlerden, sağlık hizmetlerinden ve eğitim hizmetlerinden memnuniyetlerine ilişkin uygulanan ölçeklerin normal dağılıma uygunluk testleri	136
Tablo 3.60. Katılımcıların Türkiye’de sosyal hizmetlerden memnuniyet düzeylerine göre dağılımları	136
Tablo 3.61. Katılımcıların Türkiye’de eğitim hizmetlerinden memnuniyet düzeylerine göre dağılımları	137

Tablo 3.62. Katılımcıların okula giden çocuk sayısına göre dağılımları	137
Tablo 3.63. Katılımcıların Türkiye’de sağlık hizmetlerinden memnuniyetlerine göre dağılımları.....	138
Tablo 3.64. Katılımcıların cinsiyete göre sosyal memnuniyet düzeylerine yönelik bağımsız örnekler için T Testi özeti	138
Tablo 3.65. Katılımcıların medeni durumlarına göre sosyal memnuniyet düzeylerine yönelik bağımsız örnekler için T Testi özeti.....	139
Tablo 3.66. Katılımcıların Türk vatandaşı olmak isteyip istememe durumlarına göre sosyal memnuniyet düzeylerine yönelik bağımsız örnekler için T Testi özeti.....	139
Tablo 3.67. Katılımcıların kendilerini Türk toplumuna ait hissedip hissetmeme durumlarına göre sosyal memnuniyet düzeylerine yönelik bağımsız örnekler için T Testi özeti	140
Tablo 3.68. Katılımcıların ailedeki kişi sayısına göre sosyal memnuniyet düzeylerine yönelik bağımsız örnekler için T Testi özeti.....	140
Tablo 3.69. Katılımcıların çalışıp çalışmama durumlarına göre sosyal memnuniyet düzeylerine yönelik bağımsız örnekler için T Testi özeti.....	141
Tablo 3.70. Katılımcıların sigortalı çalışıp çalışmama durumlarına göre sosyal memnuniyet düzeylerine yönelik bağımsız örnekler için T Testi özeti.....	142
Tablo 3.71. Katılımcıların yardım alıp almama durumlarına göre sosyal memnuniyet düzeylerine yönelik bağımsız örnekler için T Testi özeti.....	142
Tablo 3.72. Katılımcıların başka bir ülkeye göç konusunda düşüncelerine göre Türkiye’deki sosyal hizmetlerden, eğitim hizmetlerinden ve sağlık hizmetlerinden duydukları memnuniyete yönelik tek yönlü varyans analizi .	143
Tablo 3.73. Katılımcıların başka bir ülkeye göç konusunda düşüncelerine göre Türkiye’de sosyal hizmetlerden, eğitim hizmetlerinden ve sağlık hizmetlerinden duydukları memnuniyetin ortalamaları ve standart sapmaları	144
Tablo 3.74. Katılımcıların eğitim durumlarına göre Türkiye’de sosyal hizmetlerden, eğitim hizmetlerinden ve sağlık hizmetlerinden duydukları memnuniyete yönelik tek yönlü varyans analizi	144

Tablo 3.75. Katılımcıların eğitim durumlarına göre Türkiye’de sosyal hizmetlerden, eğitim hizmetlerinden ve sağlık hizmetlerinden duydukları memnuniyetin ortalamaları ve standart sapmaları	145
Tablo 3.76. Katılımcıların yaşa göre Türkiye’deki sosyal yardımlardan, eğitim hizmetlerinden ve sağlık hizmetlerinden duydukları memnuniyete yönelik tek yönlü varyans analizi	145
Tablo 3.77. Katılımcıların yaşa göre Türkiye’de Sosyal hizmetlerden, eğitim hizmetlerinden ve sağlık hizmetlerinden duydukları memnuniyetin ortalamaları ve standart sapmaları	146
Tablo 3.78. Hipotez Testi Sonuçları.....	147
Tablo 3.79. Katılımcıların Türk vatandaşı olma isteklerine göre dağılımları.....	152
Tablo 3.80. Katılımcıların savaş bittiğinde ülkelerine geri dönme eğilimlerine göre dağılımları.....	153
Tablo 3.81. Katılımcıların ülkelere döndüklerinde barınacak bir yerleri olup olmayacağına dair düşüncelerine göre dağılımları	154
Tablo 3.82. Katılımcıların ülkelere döndüklerinde çalışacak bir işlerinin olup olmayacağına dair düşüncelerine göre dağılımları	155
Tablo 3.83. Katılımcıların başka bir ülkeye göç etme düşüncelerine göre dağılımları.....	156

ŞEKİLLER DİZİNİ

Sayfa

Şekil 1.1. Uluslararası göçe sebep olan faktörler.....	12
Şekil 3.1. Araştırma modeli	67

GRAFİKLER DİZİNİ

Sayfa

Grafik 2.1. 2011-2022 Yılları arasında geçici koruma kapsamında bulunan Suriyeli sayısı.....	45
Grafik 3.1. Katılımcıların istihdam ettikleri sektörlere göre dağılımları (ilk 4 sektör)	85
Grafik 3.2. Katılımcıların gelirlerinin asgari ücret aralıklarına göre dağılımları.....	95
Grafik 3.3. Katılımcıların hanede çalışan kişi sayısına göre dağılımı	96
Grafik 3.4. Toplam katılımcılar arasında esnaf olan katılımcıların oranı	110
Grafik 3.5. Esnaf katılımcıların işyerlerine göre dağılımları	110

KISALTMALAR DİZİNİ

AB	: Avrupa Birliği
ADNKS	: Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi
AFAD	: Afet ve Acil Durum Yönetim Başkanlığı
CAES	: Avrupa Birliği Ortak Sığınma Sistemi
ÇSGB	: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
GİGM	: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü
GKY	: Geçici Koruma Yönetmeliği
ICMPD	: Uluslararası Göç Politikaları Geliştirme Merkezi
IOM	: Uluslararası Göç Örgütü
İŞKUR	: Türkiye İş Kurumu
MIPEX	: Göçmen Uyum Politikası Endeksi
MKE	: Makine Kimya Endüstrisi
MMP	: Kayıp Göçmenler Projesi
OECD	: Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Örgütü
SGK	: Sosyal Güvenlik Kurumu
TDK	: Türk Dil Kurumu
UNHCR	: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
UNRWA	: Birleşmiş Milletler Doğu Filistin Mültecilere Yardım ve Bayındırlık Ajansı
YUKK	: Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

GİRİŞ

Göç olgusu ekonomik, siyasi, sosyal ve kültürel yönleri olan bir nüfus hareketliliğidir. İnsanlık tarihinin başlangıcından beri göç, toplumsal hayatın temel unsurlarından biri olmuştur. Bireylerin yer değiştirme eylemi olarak görülen göç hareketine sevk eden pek çok faktör bulunmaktadır. Ülkelerin toplumsal yapılarında meydana gelen hareketlilikler, politik ve ekonomik sebepler, doğal afetler, hukuktan uzaklaşma ve insan hakları ihlalleri, bireyleri yaşadıkları yerlerden göç etmeye zorlamaktadır. Bu durum günümüzde göç çeşitleri bakımından zorunlu olarak gerçekleştirilen göç hareketlerini ön plana çıkarmaktadır. Bireylerin iradesi dışında daha güvenli ve yaşanabilir bir yerde hayatlarını devam ettirebilmek amacıyla gerçekleştirilen zorunlu göç hareketleri, yaşadığı ülkeyi, alıştığı hayatı geride bırakan bireyler açısından yıkıcı etkileri olan bir süreci beraberinde getirmektedir.

Türkiye, Asya ve Avrupa kıtaları arasındaki geçiş güzergâhında yer alan coğrafi konumu sebebiyle geçmişten günümüze göç hareketliliğinin yoğun yaşandığı ülkelerden olmuştur. Özellikle 1980'lerden sonra komşu ülkelerde yaşanan siyasi ve ekonomik istikrarsızlıklar Türkiye'ye yönelen göç hareketliliğini artırmıştır. Arap Baharı süreci ile Türkiye, daha önce hiç deneyimlemediği kitlesel ve düzensiz göç hareketleri ile karşı karşıya kalmıştır. Avrupa ülkelerinin aksine Türkiye'nin Suriye'den gelen göç hareketliliğine yönelik misafirperver ve insani yaklaşımı zaman içerisinde göç hareketliliğinin sürdürülebilir bir hal almasında etkili olmuştur.

Uluslararası göç konusunda yapılan çalışmaların özellikle 2010 yılında Orta Doğu'da başlayan ve paradoksal şekilde "Arap Baharı" olarak adlandırılan karışıklıklar sonucu birçok sığınmacının başta Türkiye, Avrupa ve diğer ülkelere göç etmek zorunda kalması ile bu tarihten itibaren artış gösterdiği görülmektedir. Orta Doğu'da iç savaş ve belirsizliklerin devam etmesine paralel olarak günümüzde, göç olgusu uluslararası boyut kazanan ve ortak iş birliği içerisinde çözüme kavuşturulması gereken bir krize dönüşmüş durumdadır. Dolayısıyla konu ile ilgili yapılmış ve yapılacak olan bilimsel çalışmalar istatistiki eğilimleri ortaya koymak açısından oldukça önemlidir. Uluslararası göç olgusu güncelliğini koruyan çok boyutlu

çalışmalara ihtiyaç duyulan bir araştırma alanı olarak dikkat çekmektedir.

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM) verilerine göre 2022 yılında Türkiye'de 3.535.898 Suriyeli sığınmacı bulunmaktadır. Suriyeli nüfusun sadece 47.467'si geçici barınma merkezlerinde yaşarken, 3.453.497'si geçici barınma merkezleri dışında Türkiye'nin farklı şehirlerinde yaşamlarını sürdürmektedir (GİGM, 2023). Son on iki yılda Suriye kaynaklı göç hareketliliği Türkiye'nin dört bir yanına yayılmıştır. Göç hareketlerinin yayılma hızı sosyal, toplumsal, kültürel ve ekonomik değişimleri de beraberinde getirmektedir. Türkiye'nin deneyimlediği kitlesel konumda olan bu göç hareketliliği sığınmacıların uyumu konusunda tartışmaları beraberinde getirmiştir. Başlangıçta kısa vadede geçici olarak gerçekleşeceği öngörülen göç hareketlerinin beklentilerin aksine uzun süreli olması sığınmacıların uyumu konusunda çözüm odaklı politikaların gerekliliğini ortaya koymuştur. Türkiye'nin tüm şehirlerine yayılmış durumda olan Suriyeli nüfus düşünüldüğünde sığınmacıların katıldıkları topluma sosyo-ekonomik uyumunun gerekliliği ve önemi ön plana çıkmaktadır. Ev sahibi toplum ile bu topluma katılan bireyler arasında uyum sağlanamadığı takdirde göç eden bireyler ile ev sahibi toplum arasında çatışmalar yaşanabilmektedir. Ters durumda ise bu çatışmalar göç alan ülkenin düzenini bozabilmektedir.

Sosyal, ekonomik, toplumsal ve kültürel olmak üzere çok boyutlu yapısı olan uyum süreci, sığınmacıların göç ettikleri ülkede var olan sisteme dâhil olabilme süreçlerini ifade etmektedir. Aynı zamanda bu çok boyutlu yapı birbiri ile etkileşim halinde olan bütünsel bir yapıdan oluşmaktadır. Ekonomik olarak uyum, ev sahibi ülkedeki sosyal ve yasal dinamikleri kapsayan bir süreçtir. Ekonomik uyum, istihdam, ekonomik bağımsızlık kazanmak, düzenli gelire erişim sağlamak, dil becerisi kazanmak, barınma, kendi işini kuran sığınmacılar gibi pek çok konuyu içerisinde barındırmaktadır. Bununla birlikte ekonomik uyum süreci sosyal uyum sürecinden bağımsız olarak düşünülemez.

Bireylerin daha iyi fırsatlara sahip olabilmek için sınır ötesi hareketini ifade eden göç olgusu, ekonomik göçü de beraberinde getirmektedir. Bu anlamda göç hareketleri sonucu ev sahibi toplum ile bu topluma yeni katılan bireyler arasında bazı sosyal ve ekonomik gerilimler ortaya çıkabilmektedir. Ev sahibi toplum sığınmacıları iş, sosyal hizmetler veya kültürel normlar bağlamında rekabet olarak algıladıklarında sosyal gerilimler ortaya çıkmaktadır. Suriyeli sığınmacıların ekonomik ve sosyal uyumu ev sahibi ülke ve Suriyeliler için hayati önem taşımaktadır. Ev sahibi ülke bakımından

ekonomik uyum sosyal hizmetler üzerindeki yükü azaltarak ekonomik büyümeye katkı sağlayabilirken, Suriyeliler için yeni hayatlarını yeniden inşa etmelerine, istihdama, eğitime ve diğer fırsatlara erişim sağlamalarına imkân tanımaktadır.

Uluslararası göç olgusu çerçevesinde Ankara'nın Altındağ ilçesinde yer alan Ulubey, Alemdağ ve Önder mahallelerinde ikamet eden Suriyeli sığınmacıların göç deneyimleri, sosyal ve ekonomik uyum süreçleri çalışmanın konusunu oluşturmaktadır. Türkiye'de Suriyeli sığınmacıların sosyal ve ekonomik uyumunu etkileyen ve zorlaştıran faktörler, ekonomik uyum sürecinin sosyal uyum süreci üzerindeki etkisi de çalışma kapsamında araştırılmak istenen konular arasındadır. Çalışmada Suriyeli sığınmacıların göç süreçleri, gündelik yaşamları, sosyal ve ekonomik durumları, çalışma hayatlarına ilişkin verdikleri mücadele ve deneyimlerden hareketle karşılaştıkları sorunların neler olduğu, bu sorunların ortaya çıkış sebepleri ve çözümüne katkı sağlayıcı nitelikte çıkarımlarda bulunmak amaçlanmaktadır.

Ankara diğer illere göre barınma, iş imkânı, sosyal yardımlara erişim yönünden sığınmacılar için avantajlı bir şehir olarak ön plana çıkmaktadır. Ayrıca literatürde İstanbul, Kilis, Gaziantep, Kahramanmaraş, Isparta gibi illerde yaşayan Suriyeli sığınmacıların sosyal, ekonomik ve toplumsal uyumu üzerine çok sayıda çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmada ise farklı olarak Ankara'nın Altındağ ilçesinde yer alan birbirine bitişik durumda olan ve Suriyeli nüfusun mekânsal olarak yoğunlaştıkları bölge olmasından dolayı "küçük Halep" olarak adlandırılan Ulubey, Alemdağ ve Önder mahallelerinde ikamet eden Suriyeli sığınmacıların sosyal ve ekonomik uyum süreçleri, nicel ve nitel araştırma yöntemlerinin birlikte kullanıldığı karma araştırma yöntemi çerçevesinde detaylı olarak incelenmiştir. Bahsi geçen mahalleler kentsel dönüşüm kapsamında Suriyelilere ucuz barınma imkânı sunması, Siteler bölgesine yakın olmasından ötürü işe ve istihdama erişim kolaylığı sunması ayrıca Suriyeli nüfusun kümelenme alanı olarak sosyal ilişki ağları bakımından ön plana çıkan, Suriyeli nüfus için avantajlı bir bölgedir. Ayrıca her ne kadar sınırlı bir uygulama alanı olarak görülse de uyum sorunlarının merkeze alınmasını sağlaması bakımından da önem arz etmektedir. Çalışma konusu ve uygulama alanının seçiminde bu hususlar etkili olmuştur.

Bu bağlamda çalışmanın ilk bölümünde, göçe ilişkin kavramsal çerçeve sunularak, göç sebepleri, göç teorileri ve göç olgusunun çok boyutlu yapısına yer verilecektir.

Çalışmanın ikinci bölümünde, tarihsel bağlamda Türkiye'ye yönelen göç hareketleri ve Türkiye'nin göç politikaları detaylı olarak incelenecektir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde ise araştırmanın tasarımı ve yöntemine ilişkin detaylara yer verilecektir. Ayrıca üçüncü bölüm kapsamında çalışmanın uygulama alanını oluşturan Ankara'nın sosyo-ekonomik durum analizi incelenecektir. Daha sonra üçüncü bölümün sonunda Ankara'nın Altındağ ilçesinde bulunan Ulubey, Alemdağ ve Önder mahallelerinde ikamet eden Suriyeli sığınmacılar ile gerçekleştirilen saha araştırmasından elde edilen bulgular değerlendirilecektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

Çalışmanın bu bölümünde öncelikle göçe ilişkin kavramlar, göç nedenleri, göç çeşitleri ve göç teorileri değerlendirilecektir. Daha sonra göçün iktisadi, hukuki, siyasi, sosyal ve kültürel yönleri üzerine değerlendirmeler yapılacaktır.

1.1. Göçe İlişkin Kavramlar

İnsanlık tarihinde farklı sebeplerle gerçekleştirilen göç olgusu özellikle son dönemlerde uluslararası alanda önemi, görünürlüğü artan politik bir süreci beraberinde getirmiştir. Günümüzde küreselleşme ve modernleşmenin etkisiyle göç olgusu pek çok aktörü içerisine alan, çok yönlü etkisi olan karmaşık bir yapı ile kendini göstermektedir. Dolayısıyla uluslararası anlamda ülkelerin gündeminde yer tutan göçe ilişkin mülteci (refugee), sığınmacı (asylum-seeker), göçmen (immigrant) gibi kavramsal farklılıklar ortaya çıkmaktadır. Bu kavramların arasındaki farkların neler olduğu uluslararası ve ulusal mevzuatlarda belirtilmesine rağmen, bu kavramlar birbirlerinin yerine kullanılmaktadır. (Savar ve Kedikli, 2019: 1121). Sığınmacı, mülteci, göçmen gibi kavramların gerek halk arasında kullanımı gerek medya tarafından kullanımı oldukça karıştırılmaktadır. Bu farklı statülere sahip kişilere uluslararası hukukun sağlayacağı korumanın düzeyi de farklılık göstermektedir (Battır, 2021: 111). Dolayısıyla göçe ilişkin oldukça karıştırılan, önem arz eden bu kavramların arasındaki farklar ve tanımlarının çalışmada ele alınmasının yerinde olacağı düşünülmektedir.

Geçmiş insanlık tarihi kadar eski olan göç olgusu, göç alan göç veren ülkelerin sosyal, siyasi, ekonomik ve toplumsal yapısını oldukça etkilemektedir. Basit olarak yer değiştirme eylemi olarak ifade edilen göç olgusu aslında daha karmaşık olan, sosyal, siyasi, ekonomik, psikolojik, kültürel yönleri olan bir süreci içermektedir. Türk Dil Kurumuna (TDK) göre göç; *“Ekonomik, toplumsal, siyasi sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi, taşınma, hicret, muhaceret”* olarak tanımlanmıştır.

Göç konusu sosyoloji, antropoloji, psikoloji, coğrafya, ekonomi, tarih gibi oldukça farklı bilim dalının çalışma konusunu oluşturabilmektedir. Her bir disiplin kendi alanını göz önüne alarak göçü farklı şekillerde tanımlayabilmektedir (Battır, 2021: 8). Göçün farklı disiplinlerin çalışma konusu olmasından dolayı tek bir göç tanımı üzerinde uzlaşmak mümkün olmamıştır.

Yalçın’a göre (2004: 13) göç (migration), ekonomik, siyasi, ekolojik veya bireysel sebeplere bağlı olarak bir yerden başka bir yere gerçekleştirilen kısa, orta veya uzun süreli yerleşme amacı taşıyan yer değiştirme hareketidir. Battır’a (2021: 9) göre göç, daha iyi, güvenli ve özgür bir yaşam sürmek, daha fazla olanaklara sahip olarak amacıyla içinde buldukları yerden ayrılarak farklı yerleşim yerlerine yapılan bireysel veya kitlesel hareketliliği ifade etmektedir. Özyakışır (2013: 7) göç kavramına; *“İradi veya gayriiradi olarak sosyokültürel, ekonomi-politik ve toplumsal-çevresel faktörlerin etkisiyle bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine yapılan yer değiştirme hareketi”* olarak yaklaşmıştır. Paksoy vd. (2016: 88) ise göç kavramını; *“İnsanların buldukları yerden ekonomik, sosyal, siyasal, kültürel ve güvenlikle ilgili nedenlerden dolayı başka bir yere hareket etmeleri”* olarak yaklaşmıştır.

Marshall’a (1999: 685) göre göç, birey veya grupların sembolik, coğrafi veya siyasi sınırlarını aşarak yeni yaşam alanlarına doğru hareketini ifade etmektedir. Lee’ye (1969: 285) göre göç, bir insanın ya da topluluğun gönüllü ya da zorunlu olarak yaşadığı coğrafi ve sosyo-kültürel çevreden ayrılarak başka bir çevreye kalıcı veya yarı kalıcı olarak yerleşmesidir. Martin ve Zurcher (2008: 3) göç kavramını bireylerin bir yerden başka bir yere taşınması veya hareket etmesi olarak ifade

etmiştir. Ballyn (2011: 6) ise göçü, bireyin geçici veya kalıcı olarak doğduğu yerden başka bir yere hareket etme eylemi olarak ifade etmiştir.

Göç etmek aynı zamanda hareket etmeyi ifade etmektedir; kırsal alandan kente, belirli bir ülkenin bir bölgesinden başka bir bölgesine veya bir ülkeden başka bir ülkeye hareketlilik içermektedir (Dünya Göç Raporu, 2020: 17). En basit ifadeyle insanların içinde buldukları mekândan fiziki olarak ayrılarak başka bir mekâna yer değiştirme hareketi olarak tanımlanan göç olgusunun çok boyutlu, karmaşık yapısı göz önüne alındığında her yer değiştirme hareketinin göç olarak algılanmaması gerekmektedir. Seyahat veya başka amaçlarla gerçekleştirilen kısa mesafeli olarak gerçekleştirilen mekânsal yer değiştirmeler göç olarak değerlendirilemez.

Göç Terimleri Sözlüğüne göre sığınmacı (asylum seeker) (IOM, 2009: 74);

“Zulüm veya ciddi zarardan korunmak amacıyla, kendi ülkesi dışında bir ülkede güvenlik arayışında olan ve ilgili ulusal ya da uluslararası belgeler çerçevesinde mültecilik statüsüne ilişkin yaptığı başvurunun sonucunu bekleyen kişi. Olumsuz bir karar çıkması sonucunda bu kişiler ülkeyi terk etmek zorundadırlar ve eğer kendilerine insani ya da diğer gerekçeler temelinde ülkede kalma izni verilmemişse, bu kişiler ülkede düzensiz veya kanuna aykırı bir durumda bulunan herhangi bir yabancı gibi sınır dışı edilebilirler” olarak ifade edilmiştir.

En genel ifadeyle sığınmacı, sığınma arayışı içerisinde olan kişi anlamına gelmektedir. Gerekli koşullar sağlandığında sığınmacı statüsü yerini mülteci statüsüne bırakmakta olup, sığınmacı statüsü kendiliğinden sona ermektedir (Battır, 2021: 114). Dünya Göç Raporu verilerine göre 2020 yılında uluslararası koruma talebinde bulunarak mülteci statüsüne kabul edilmeyi bekleyen sığınmacı sayısı 4,1 milyon kişi olarak belirtilmiştir (Dünya Göç Raporu, 2022: 45). Yine Dünya Göç Raporu verilerine göre 2019 yılında dünyada toplam sığınmacı sayısı 3,5 milyon olarak belirtilmiştir. (Dünya Göç Raporu, 2020: 28-31)

Göç Terimleri Sözlüğüne göre mülteci (refugee); *“Irkı, dini, tabiiyeti, belirli bir sosyal gruba mensubiyeti ve siyasi görüşleri yüzünden haklı bir zulüm korkusu nedeniyle vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve söz konusu korku yüzünden, ilgili ülkenin korumasından yararlanmak isteyen kişi”* olarak tanımlanmaktadır (IOM, 2009: 65).

Kontrol altına alınamayan, çözüme kavuşturulamayan çatışma, şiddet olayları dünyada çoğunluğu çocuk ve kadınlardan oluşan mülteci sayısında ani artışlar yaşanmasına sebep olmaktadır (Dünya Göç Raporu, 2020: 41). Bir mültecinin ırk, din, milliyet, siyasi görüş, baskı, zulüm ve güvenlik endişesi bulunmaktadır. Bu endişelerden dolayı ülkesinden ayrılmak zorunda kalmaktadır.

Dünya Göç Raporu verilerine göre (2022:45) 2020 yılında 20,7 milyonu Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'ne (BMMYK) kayıtlı, 5,7 milyonu ise Birleşmiş Milletler Filistinli Mültecilere Yardım ve Çalışma Ajansı'na (UNRWA) kayıtlı olmak üzere dünyada 26,4 milyon mülteci bulunmaktadır. Yine aynı raporda yer alan verilere göre, Türkiye 2020 yılı itibariyle 3,7 milyon ile en çok mülteciye ev sahipliği yapan ülke olmuştur. Türkiye'yi Pakistan, Uganda, Sudan ve Almanya izlemektedir. Suriye Arap Cumhuriyeti ise 6,7 milyon ile en çok mülteci veren ülke olmuştur. Suriye Arap Cumhuriyeti'ni Afganistan, Güney Sudan, Myanmar ve Somali izlemektedir (Dünya Göç Raporu, 2022: 45).

Göçmen kavramının mülteci ve sığınmacı kavramlarını da içeren daha geniş bir kapsamı vardır. Günümüzde göç olgusunun uluslararası boyut kazanan yapısı göçe ilişkin kavramların tanımlanması konusunda bir karmaşa yaratmaktadır. Dolayısıyla göç eden bireylere ilişkin kavramlar göç edilen ülkelerin onlar için oluşturdukları yasal statüler ile belirlenmektedir.

Göç Terimleri Sözlüğüne göre evrensel olarak kabul edilmiş bir göçmen tanımı bulunmama ile birlikte göçmen (migrant) kavramı (IOM, 2009: 22);

““Kişisel rahatlık” amacıyla ve dışarıdan herhangi bir zorlama unsuru olmaksızın ilgili kişinin hür iradesiyle göç etmeye karar verdiği durumları kapsadığı kabul edilmektedir. Dolayısıyla bu terim, hem maddi ve sosyal durumlarını iyileştirmek hem de kendileri veya ailelerinin gelecekte beklediklerini arttırmak için başka bir ülkeye veya bölgeye göç eden kişi ve aile fertlerini kapsamaktadır” olarak ifade edilmiştir.

Göç etmek her zaman bir hareketlilik içermektedir. Buna karşılık göçmenler göç olarak tanımlanan bu hareketliliği gerçekleştirmiş kişiler olarak algılansa da bazı durumlarda hiç göç etmemiş kişiler de göçmen tanımı içerisinde yer alabilmektedir. Örnek vermek gerekirse ülke dışında doğmuş kişilerin çocukları genellikle ikinci veya üçüncü nesil göçmen olarak tanımlanabilmektedirler. Yine doğduğu, büyüdüğü

ülkenin vatandaşlığını alamamış kişiler de göçmen tanımı kapsamına girebilmektedir. (Dünya Göç Raporu, 2020: 17).

2022 Dünya Göç Raporu verilerine göre 1970-2020 yılları arasında uluslararası göçmen sayısı Tablo 1.1’de yer almaktadır. 2010 yılında Tunus’ta ortaya çıkarak kısa zaman içerisinde Libya, Mısır, Suriye gibi diğer Orta Doğu ülkelerine de yayılan “Arap Baharı” süreci olarak adlandırılan iç savaş, ayaklanma ve şiddet olayları sonucu Orta Doğu’dan diğer ülkelere kitlesel göç hareketliliği başlamıştır. Arap Baharı sürecinde yaşanan kitlesel göç hareketliliği uluslararası göçmen rakamlarına da yansımıştır. Tablo 1’de yer alan veriler incelendiğinde, 2019 yılında dünyada 272 milyon, 2020 yılında ise 281 milyon uluslararası göçmen olduğu belirtilmiştir (Dünya Göç Raporu, 2022: 23). 2050 yılı için dünyada 230 milyon göçmen olabileceği tahmin edilmekteydi fakat daha 30 yıl öncesinden dünyadaki göçmen sayısı tahmin edilen rakamın çok üzerinde olduğu dikkat çekmektedir (Dünya Göç Raporu, 2020: 30-31).

Tablo 1.1. Uluslararası göçmen sayısı (1970-2020 dönemi)

Yıl	Göçmen Sayısı	Dünya Göçmen Nüfusunun Yüzdesi
1970	84,460,125	2,3
1975	90,368,010	2,2
1980	101,983,149	2,3
1985	113,206,691	2,3
1990	152,989,157	2,9
1995	161,289,976	2,8
2000	173,230,585	2,8
2005	191,446,828	2,9
2010	220,983,187	3,2
2015	247,958,644	3,4
2019	271,642,105	3,5
2020	280,598,105	3,6

Kaynak: International Organization for Migration (IOM) World Migration Report (2022)

Göç Terimleri Sözlüğüne göre vatansız kişi (stateless person) şu şekilde tanımlanmıştır (IOM, 2009: 95);

“Herhangi bir devletin kanunlarının işleyişi çerçevesinde vatandaş olarak sayılmayan kişidir. Vatansız kişiler vatandaşlığın getirdiği haklardan; devletin sağladığı diplomatik korumadan, ikamet edilen devlette doğal olarak kalma hakkından ve seyahat etmesi halinde ülkeye dönüş hakkından mahrum olan kişilerdir.”

Vatansız kişiler hiçbir ülke tarafından vatandaş olarak tanımlanmadığı için oldukça hassas bir durumu ifade etmektedir. Vatansız kişiler eğitim, istihdam, sağlık gibi temel hizmetlere erişim engelleri ile karşılaşmaktadırlar. 2020 Dünya Göç Raporu verilerine göre 2018 yılı sonu itibariyle dünyada 3,9 milyon vatansız kişi olduğu tahmin edilmekteydi. Birleşmiş Milletler Yüksek Komiserliği (UNHCR) bu rakamın çok daha üzerinde dünyada vatansız kişi bulunduğunu belirtmektedir. 2018 yılı sonu itibariyle 906,000 ile Bangladeş dünyada en yüksek vatansız kişinin bulunduğu ülke konumundadır. Bangladeş'i 620,000 vatansız kişi ile Myanmar izlemektedir (Dünya Göç Raporu, 2020: 37).

Yine Göç Terimleri Sözlüğüne göre yerinden edilmiş kişi (displaced person) şu şekilde ifade edilmiştir (IOM, 2009: 100);

“Kendisini mülteci yapabilecek korkular ya da tehlikeler dışındaki sebeplerle devletinden ya da topluluğundan kaçan kişidir. Yerinden edilmiş kişi genellikle iç çatışma ya da doğal veya insan kaynaklı afetler nedeniyle kaçmak zorunda kalmıştır.”

2020 Dünya Göç Raporu verilerine göre 2018 yılı sonunda çatışma ve şiddet sebebiyle yerinden edilmiş kişilerin toplamı 1998 yılından bu yana kaydedilmemiş en yüksek rakam olan 41,3 milyon olarak tahmin edilmiştir. Yerinden edilmiş kişi sayısı bakımından dünyada ilk sırada Suriye Arap Cumhuriyeti gelmektedir. Suriye Arap Cumhuriyeti'nde çatışma, şiddet, iç savaş nedeniyle 6,1 milyon kişi yerinden edilmiştir. Suriye Arap Cumhuriyeti'ni 5,8 milyon yerinden edilmiş kişi sayısı ile Kolombiya izlemektedir. Ulusal nüfustaki orana göre iç savaşın yıllardır devam ettiği Suriye nüfusunun yüzde 30'undan fazlasının çatışma, şiddet sebebiyle yerinden edilmiş durumda olduğu yine aynı raporda belirtilmiştir (Dünya Göç Raporu, 2020: 33). 2022 Dünya Göç Raporu verilerine göre ise 2020 yılında ise 89,4 milyon kişi yerinden edilmiştir. (Dünya Göç Raporu, 2022: 4).

1.2. Göç Nedenleri

Göç olgusu bireylere farklı coğrafyaların farklı imkânlar sunması ile ilgilidir. Bu imkânlar göç aşamasında olan birey veya grupları etkilemektedir. Her göç hareketi nedeni, etkisi, içeriği bakımından farklı dinamikleri olan bir süreçtir. Genellikle

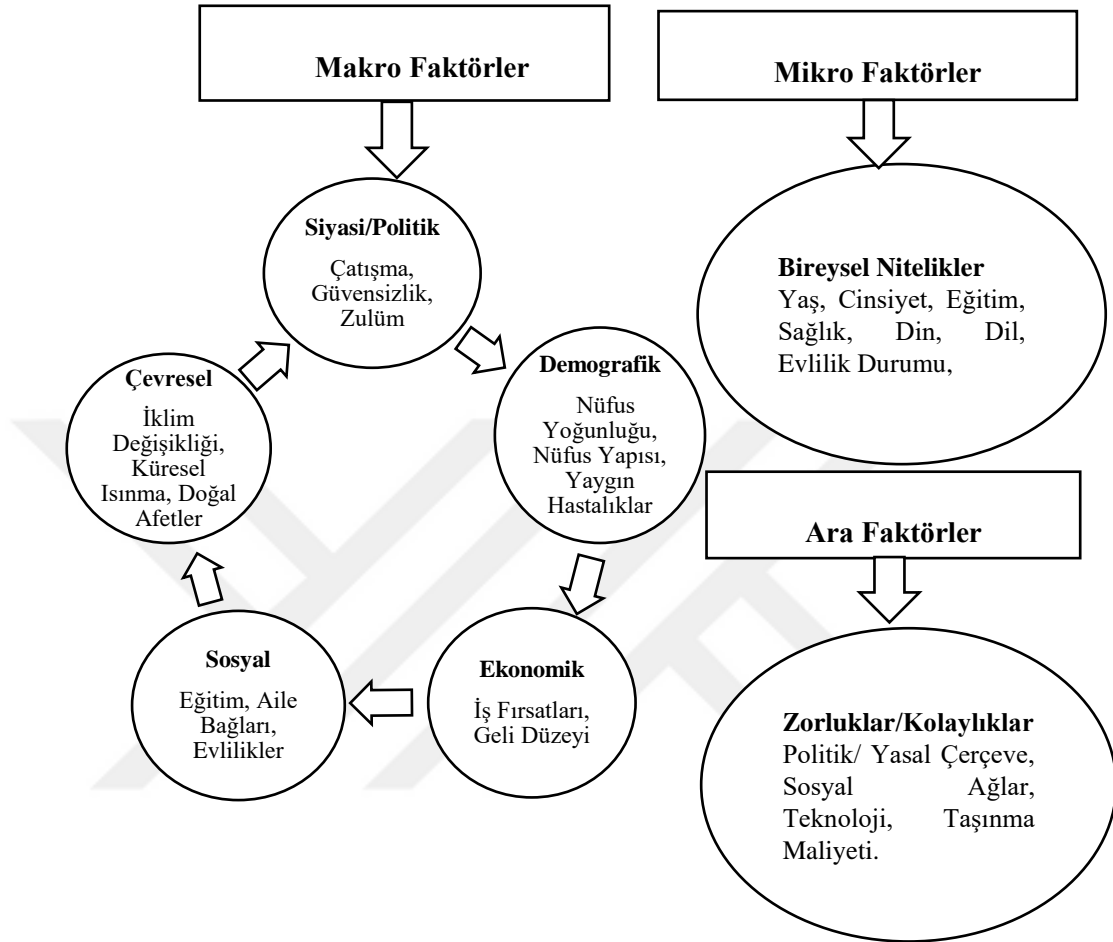
ekonomik, politik faktörler, güvenlik gerekçeleri göçe sebep olan temel faktörlerdendir (Görgün, 2018: 1154).

Yerleşik hayata geçmeden önce iklim şartları, güvenlik kaygıları gibi sebeplerle yaşam biçimi olarak göç bireylerin hayatında her zaman var olmuştur. Yerleşik hayata geçişle birlikte büyüyen, gelişme kaydeden toplumlarda da göç bireylerin yaşamında var olmaya devam etmiştir. Tarım öncesi toplumlarda av bölgelerinin ve bitki örtüsünün zenginliği, yerleşik hayata geçişle birlikte tarım konusunda verimli topraklara sahip bölgeler göç konusunda belirleyici olmuştur. Daha sonraki dönemlerde ise yerleşim birimleri arasındaki ticaretin önem kazanması ile ticaret yolları, limanlar, şehirler kurulmuş, zenginleşme ve gelişme bu bölgeleri cezbetmiş, fakir bölgelerden gelişme gösteren bölgelere doğru göç hareketleri yaşanmaya başlamıştır. 20. yüzyıldan günümüze kadar olan süreçte ise göç olgusunda daha çok savaş, kıtlık, insan hakları ihlalleri, zulüm, çatışma gibi zorlayıcı faktörler etkili olmaya başlamıştır. 20. yüzyıldan sonraki süreçte dünyada ülkeler arasında yoğun bir şekilde göç hareketleri yaşanmaya başlamıştır.

Geçmişten günümüze bireylerin hayatının bir parçası olan göç olgusunun nedenleri konusunda tek bir noktaya odaklanmak mümkün değildir. Yaşanılan dönemin şartları, sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel yapısı dikkate alınarak göçün nedenleri konusunda değerlendirmeler yapmak daha sağlıklı olmaktadır. Günümüzde özellikle göçe sebep olan faktörler bakımından savaş, çatışma, zulüm, zorla yerinden edilme gibi ekonomi-politik sebeplerin belirleyici olduğu bir gerçektir. Zorlama ile gerçekleştirilen kitlesel göç hareketlerinde politik ve ekonomik faktörler iç içe geçmiş durumdadır. (Battır, 2021).

Kişinin göç kararını etkileyen faktörleri Castelli (2018: 3-7) makro faktörler, ara faktörler ve mikro faktörler olmak üzere üç grupta incelemiştir. Bu faktörler Şekil 1.1'de yer almaktadır. Savaş, zulüm, diktatörlükler gibi bireyden bağımsız etkenler, menşei ülkenin kalkınması, çevresel değişiklikler makro faktörleri oluşturmaktadır. Sosyal ağlar, bireyin bağlı bulunduğu etnik grup veya dini topluluklar, iletişim teknolojisi gibi kişiyi yakından ilgilendiren ancak tamamen kişinin kontrolünde olmayan faktörler ara faktörleri oluşturmaktadır. Günümüzde iletişim teknolojileri ve sosyal medyanın güçlü etkisiyle refah dünyasındaki yaşam koşulları ve farkındalığı bireylerin farklı ülkelere göç etmesinde belirgin rol oynamaktadır. Yaş, cinsiyet,

sağlık, eğitim, din, dil gibi kişisel özellik ve davranışları belirleyen etkenler ise mikro faktörleri oluşturarak bireylerin göç kararında önemli etkiye sahiptir.

Kaynak: Castelli, F. (2018). Drivers of Migration: Why Do People Move?, *Journal of Travel Medicine*, 1-7.

Şekil 1.1. Uluslararası göçe sebep olan faktörler

Düşük gelir düzeyi, yoksulluk, yüksek işsizlik, düşük ücretler, olumsuz çalışma koşulları gibi faktörler uluslararası göçe sebep olan ekonomik faktörlerdir. Ekonomik faktörler gelir ve iş bulma olanakları ile ilişkilidir. Azgelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde gelir düzeyi düşük, iş bulma olanakları ise kısıtlıdır. Gelişmiş ülkelerde ise gelir düzeyi yüksek, iş bulma olanakları fazladır. Ayrıca azgelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde çalışanların önemli bir kısmı düşük ücretli, sosyal güvencesi olmayan enformel sektörlerde istihdam etmektedir. Dolayısıyla bu durum azgelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere doğru iş gücü göçüne sebep olmaktadır (Doğan, 2020: 81).

Her ne kadar göç konusunda ekonomik ve politik gerekçeler belirleyici olsa da aile yapısı, akrabalık ilişkileri, evlilikler, çalışma hayatı, kentleşme, kültür, sanat hatta suç vb. sosyo-kültürel unsurlar da göçe sebep olabilmektedir (Battır, 2021: 72-75). Bu gibi sosyo-kültürel sebeplere dayalı göç hareketleri genellikle zorlayıcı unsurları içermemektedir. Eğitim, göç etme kararında belirleyici olan bir faktördür. Eğitim göçmenlerin inançlarını, tutum ve hedeflerini etkileyen bir unsurdur. Daha iyi eğitim almak için, gelişmiş ülkeleri tercih eden öğrencilerin önemli bir kısmı eğitimi bittikten sonra ülkesine dönmemektedir (Doğan, 2020: 88-89). Bu durum menşei ülkede nitelikli iş gücü kaybı açısından “beyin göçü” olarak adlandırılmaktadır. Beyin göçünün yönü ülkelerin gelişmişlik düzeyleri ile doğrudan ilişkilidir. Dünyada bir tarafta yüksek teknoloji kapasitesine sahip, iş hacmi, sermaye yapısı büyük gelişmiş ülkeler varken, diğer tarafta tarım yoğun üretim gerçekleştiren, kalkınma girişimlerine yeni başlayan azgelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler vardır. Öyle ki dünya ekonomisinde gelişmiş ülkeler, azgelişmiş ülkeler veya gelişmekte olan ülkeler olmak üzere ikili bir yapı oluşmaktadır. Ekonomik ve politik istikrarsızlıklardan oluşan bu ikili yapı bireyleri göç etmeye iten bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır (Barışık ve Çetintaş, 2004: 142-143).

Değişen çevresel şartlara uyum sağlamak, temel ihtiyaçlarını karşılamak, hayatını devam ettirebilmek için bireylerin geçmiş dönemlerden beri başvurduğu temel yöntemlerden biri göç etmektir. Son yirmi yılda iklim değişikliği, aşırı değişken hava koşulları, çölleşme gibi çevresel bozulmaların artması büyük ölçekte nüfus hareketliliğine sebep olmaktadır. İklim değişikliğinin yol açtığı ani doğal afetler göç anlamında birçok farklı sonuçları da beraberinde getirmektedir. Ekonomileri iklime duyarlı sektörlerde yoğunlaşan, sermayesi, doğal kaynakları yetersiz, düşük teknoloji kapasitesi olan azgelişmiş ülkeler küresel ısınma, iklim değişikliği gibi çevresel faktörlerden olumsuz anlamda daha fazla etkilenecek savunmasız kalmaktadırlar (İlık Bilben, 2018: 262-265).

Dünya nüfusu 1800’lerin başında 1 milyar iken, 2000’lerde 6 milyara yükselmiştir. 20100 yılında ise dünya nüfusunun 11 milyar olacağı tahmin edilmektedir. Dünya nüfusundaki artış özellikle doğum oranlarının arttığı Asya ve Afrika kıtasında yaşanmıştır. Azgelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde hızlı nüfus artışı ile çalışma çağındaki genç nüfus artarken, gelişmiş ülkelerde nüfus artış hızı düşüktür. Bu ülkelerin yaşlı nüfus fazlalığı bulunmaktadır. Hızlı nüfus artışı sonucu genç nüfusu

artan azgelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde işsizlik temel ekonomik sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Geç nüfusun fazla olduğu azgelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere gelişmiş ülkelere göç etme eğilimi de işsizlik sorununa paralel olarak artmaktadır (Castelli, 2018; Doğan, 2020). Nüfus artış hızı gibi demografik faktörler birey veya grupların göç etme kararında önemli rol oynamaktadır.

1.3. Göç Çeşitleri

Bu başlık altında göç çeşitleri ele alınacaktır. Çeşitlerine göre sınıflandırmalar yapmak, karmaşık bir yapıya sahip olan göç konusunu daha yakından incelemek için önemli olduğu düşünülmektedir.

1.3.1. İrade Esasına Göre Göç Çeşitleri

1.3.1.1. Zorunlu Göç

İrade esasına göre göç ayrımında tercihen göçün gerçekleşme durumuna göre zorunlu veya gönüllü göç olarak sınıflandırılma yapılmaktadır (Adar, 2020: 8). Geçmişte ilkel dönemlerde yaşanan kıtlıklar, doğal afetler, kuraklıklar, iklim değişiklikleri gibi sebeplerle insanlar zorunlu olarak göç etmişlerdir (Yalçın, 2004: 1-3). Zorunlu göç hareketlerinde genellikle savaş, siyasi baskı, terör, çatışma, doğal afetler gibi istenmeyen zorunlu durumlar söz konusudur. (Battır, 2021: 83-84).

Siyasi sebeplerle ülke içerisinde veya ülkeler arasında ortaya çıkan iç savaş ve ayaklanmalar sebebiyle yapılan göç hareketleri de zorunlu göç kapsamında yer almaktadır. 2010 yılında Orta Doğu'da başlayan "Arap Baharı" süreci ile Orta Doğu'dan, özellikle de Suriye'den diğer ülkelere kitlesel olarak gerçekleştirilen göç hareketleri de zorunlu göç hareketlerindedir.

Çeşitleri bakımından zorunlu göç, göç eden bireyler üzerinde etkisi yüksek olan bir göç türüdür. Çünkü kendi iradeleri dışında özellikle güvenlik amacıyla yaşadıkları bölgeyi terk etmek zorunda kalmak, tüm geçmiş yaşantısını geride bırakmak göç eden bireyler için derin etkileri barındıran oldukça zor bir süreci de beraberinde getirmektedir. Tüm bu yıkıcı etkilerle mücadele etmek zorunda kalan bireyin ayrıca göç ettiği topluma dâhil olmak, kabul görmek, sosyal, kültürel, toplumsal olarak uyum sağlamak adına çaba göstermesi gerekmektedir.

1.3.1.2. Gönüllü Göç

Bireylerin kendi iradeleriyle çeşitli sebeplerden dolayı gerçekleştirdikleri göç eylemi *gönüllü göç* olarak tanımlanabilir. Gönüllü göç bireysel veya hane halkı menfaatleri gözetilerek ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla göç eden birey veya grubun herhangi bir zorlayıcı etmen olmaksızın kendi iradesiyle gerçekleştirdiği, göç sürecinde pek çok faktörü değerlendirerek nihai kararı kendisinin verdiği bir süreci kapsamaktadır. Beşerî sermaye düzeyi yüksek olan bireylerin gerçekleştirdikleri beyin göçü gönüllü göçe örnek olarak gösterilebilir (Doğan, 2021: 80).

Gönüllü göç hareketlerine yön veren faktörler şu şekilde ifade edilebilir (Barışık, 2020: 12);

- “1.Daha iyi iş imkânı,
- 2.Daha iyi eğitim fırsatı,
- 3.Vergi kaçınmaları,
- 4.Ticaretin ve ekonominin genişlemesi,
- 5.Daha iyi sosyal çevre ve hizmetlerden faydalanma.”

1.3.2. Yoğunluğuna Göre Göç Çeşitleri

1.3.2.1. Bireysel Göç

Göç Terimleri Sözlüğüne göre bireysel göç (individual migration) şu şekilde tanımlanmıştır (IOM, 2009: 14);

“Kişilerin bireysel olarak veya aileleriyle birlikte göç ettiği durumları ifade etmektedir. Kitlesele programların aksine, bu gibi hareketler genelde kişinin kendisi tarafından finanse edilir veya bireyler, örgütler veya Devletlerin desteğiyle gerçekleşir.”

Bireysel göç genellikle göç sürecinin her aşamasında bireylerin, aile üyelerinin veya küçük grupların belirleyici olduğu bir göç türüdür. Bireysel göçler zorunlu olmaktan ziyade isteğe bağlı olarak gerçekleştiği için bu göç türünün olumlu olumsuz etkilerinden söz etmek zordur (Battır, 2021: 82).

1.3.2.2. Kitlesele Göç

Göç Terimleri Sözlüğüne göre kitlesele göç (mass/collective migration) (IOM, 2009: 59); “*Yüksek sayılarda ani göç hareketleri*” olarak ifade edilmiştir.

Kitlesele göçler çoğunlukla savaşı, doğal afet, kıtlık, kuraklık gibi zorlayıcı sebepler çerçevesinde gerçekleştirilen göç hareketlerini ifade etmektedir. Kitlesele göçler düzensiz, plansız, öngörülemeyen zamanlarda gerçekleştikleri için hem göçmenleri hem göç alan ülkelerin sosyal, ekonomik, siyasi ve toplumsal yapısını etkileme potansiyeline sahiptir. Bu sebeptir ki bu tür göç hareketleri çok farklı sorunları da beraberinde getirebilmektedir (Battır, 2021: 82).

1.3.3. Ülke Sınırları Esasına Göre Göç Çeşitleri

1.3.3.1. İç Göç

Ülke sınırları esasına göre göç ayırımında öne çıkan temel ayırım mekânsal uzaklıktır. Bu anlamda iç göç bir ülkenin sınırları içerisinde gerçekleştirilen göç hareketi olarak ifade edilebilir. Göç Terimleri Sözlüğüne göre iç göç (internal migration); “*Yeni bir ikamete sahip olmak amacıyla veya yeni bir ikametle sonuçlanacak şekilde insanların aynı ülkenin bir bölgesinden başka bir bölgesine geçici veya daimî olarak göç etmeleri*” olarak tanımlanmıştır (IOM, 2009: 43). Sağlama’ a göre (2006: 34) ise iç göç, bir birey veya grubun ülke sınırları içerisinde yer alan bir bölgeden başka bir bölgeye gerçekleştirilen göç hareketidir.

İç göçe yönelik teorik kavramlar uluslararası iktisat teorilerinden faydalanılarak gelişim göstermiştir (Barışık, 2020: 13). Ekonomik olarak bazı bölgelerin görece daha gelişmiş olması göç hareketinin bu bölgelere yoğunlaşmasına sebep olmaktadır.

“Singer Prebish” tezine göre ticaret haddi uzun dönemde tarım sektörü aleyhine gelişim göstermektedir. Bu durum tarım yoğun üretim yapan bölgeleri göç veren konuma getirmektedir. Clark’ın “Üç Sektör Teorisi” ekonomik gelişme ile tarımdan diğer sektörlerle emek transferine dikkat çekerken, Myrdall’ın “Kutuplaşma Teorisi” emek ve sermaye transferinin az gelişmiş fakir bölgelerden gelişmiş zengin bölgelere doğru kaydığına dikkat çekmektedir. (Çelik, 2007: 92).

İç göç genel olarak birçok ülkede sanayileşme sürecinin bir sonucu olarak kırdan kente doğru gerçekleşmektedir. Dolayısıyla iç göç ile tarımdan sanayileşmiş bölgelere doğru bir nüfus hareketliliği söz konusu olduğu için bu göç hareketinin

toplumların yapısını şekillendirmede önemli bir işlevi bulunmaktadır (Adar, 2020: 7).

1.3.3.2. Dış (Uluslararası) Göç

Ülke sınırları içerisinde bir bölgeden diğer bölgeye gerçekleştirilen iç göçün aksine dış göç veya uluslararası göç, ülke sınırlarını aşarak başka ülkelere gerçekleştirilen göç hareketlerini kapsamaktadır. İç göçte ülke nüfusu açısından demografik yapı sadece bölgeler arasında değişmekteyken, dış göçte göç alan ülkenin nüfusu artarken, dış göç veren ülkenin nüfusunda azalma meydana gelmektedir (Özyakışır, 2013: 9).

Göç Terimleri Sözlüğüne göre dış göç (international migration); *“Kişilerin geçici veya daimî olarak başka bir ülkeye yerleşmek üzere menşe ülkelerinden veya mutad olarak ikamet ettikleri ülkeden ayrılmalarıdır. Dolayısıyla uluslararası bir sınırın geçilmesi söz konusudur”* (IOM, 2009: 88).

Gençler’ e göre dış göç altı kategoride ele alınabilir. Bunlar (Gençler, 2004: 174);

“1.Sürekli yerleşenler,

2.Sürekli sözleşmeli çalışanlar,

3.Sürekli çalışan profesyoneller,

4.Gizli veya yasal olmayan çalışanlar,

5.Sığınmacılar,

6.Mülteciler (1951 Cenevre Sözleşmesine göre güvence altına alınanlardır).”

Göçmenlerin göç ettikleri ülkede sosyal ve toplumsal hayata uyum süreçleri dış göç hareketlerinde karşılaşılan temel sorunlardan biridir. Göç ettikleri ülkede sosyal ve toplumsal hayata uyum sağlayamayan göçmenler yerli halktan soyutlanarak farklı sorunların oluşmasına sebep olabilmektedir (Coştan ve Yaylı, 2020: 2083).

İnsanların kendisi veya ailesi için daha iyi yaşam koşulları içerisinde hayatlarını sürdürebilmek için gerçekleştirdikleri uluslararası göç hareketleri bazen yollara biriken insanlar, illegal biçimde başka bir ülkeye gitmek isterken denizde boğularak acı bir şekilde hayatını kaybeden çocuk, kadın ve gençler gibi travmatik olayları beraberinde getirmektedir. Bu gibi travmatik olaylar göç olgusunu dünya gündeminde ön sıralara taşımaktadır (Barışık, 2020). IOM Kayıp Göçmenler Projesi’nden (Missing Migrants Project (MMP)) elde edilen verilere göre, 2014-

2018 yılları arasında 30,900'den fazla kadın, erkek ve çocuk başka ülkelere gitmek isterken hayatını kaybetmiştir. Ayrıca bu rakamın yüzde 64'ünün naaşları deniz sularından çıkarılamamıştır. Akdeniz en yüksek oranda ölüm rakamlarına sahne olmuştur. 2017 yılında başka ülkelere geçmek isterken hayatını kaybeden göçmen sayısı 272 iken, 2018 yılında bu rakam 813'ü bulmuştur (Dünya Göç Raporu, 2020: 21). 2020 yılında sadece Akdeniz'de illegal olarak başka bir ülkeye geçmeye çalışırken boğularak hayatını kaybeden göçmen sayısı 1,160, Haziran 2021 yılı itibariyle Akdeniz'de hayatını kaybeden göçmen sayısı ise 1,453 olmuştur (Mülteciler ve Sığınmacılar Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği, 2022).

Daha kaliteli bir yaşam, yüksek gelir elde etmek, daha iyi eğitim, daha iyi çalışma koşulları gibi amaçlarla ülke dışına gerçekleştirilen göç hareketi ise “beyin göçü” olarak ifade edilebilir. Genellikle az gelişmiş ülkelerden gelişmiş ülkelere gerçekleştirilen beyin göçü, beyin göçü veren ülke ekonomisi açısından negatif etkiler yaratmaktadır.

Küreselleşme ile göç unsurunun önemi daha da artmaktadır. 1980'li yıllardan itibaren küreselleşme olgusu ekonomik, siyasi, sosyal, kültürel olmak üzere pek çok alanda değişim ve dönüşümü beraberinde getirmiştir (Dikkaya ve Özyakışır, 2006). Küreselleşme olgusu birçok alanda sağladığı avantajlarla göç etmek isteyen bireylere göç etmek istedikleri bölgelere ilişkin ekonomik, kültürel durum, hayat tarzı gibi farklı konularda bilgi edinme fırsatı sunmaktadır. Göç etmek isteyen bireylerin gitmek istedikleri ülkelerde gündelik hayatın akışı, sosyal ve kültürel alışkanlıklar, yasal prosedürler, vatandaşların yükümlülük ve sorumlulukları kısaca gidilecek ülkelerde düzenin nasıl işlediğine yönelik önceden bilgi sahibi olmaları göç sürecini kolaylaştırmaktadır (Görgün, 2018: 126).

1.3.4. Yasal Mevzuata Göre Göç Çeşitleri

1.3.4.1. Düzenli Göç

Düzenli göç, kendi ülkesinden çıkışı, göç ettiği ülkeye seyahati, geçişi ilgili kanun ve yönetmeliklerle düzenlenmiş olan göç hareketidir (Barışık, 2020, s.4). Genel olarak yasal yollarla bir yerden başka bir yere gitme eylemi düzenli göçü ifade etmektedir. Göçmenlerin yasal yollarla düzenli göç eylemini gerçekleştirebilmeleri için gerekli vizeye, belgelere sahip olmaları gerekmektedir. Düzenli konumda olan göçmenler göç ettikleri ülkeye geçiş ve girişlerde yasal kanalları kullanmaktadırlar. Fakat

ülkeye giriş yaptıktan sonra çeşitli denetim eksiklikleri sebebiyle düzensiz göçmen konumuna da geçebilmektedirler. Düzenli göçmen konumundan düzensiz göçmen konumuna geçmede ayrımcılık, vize yenileme maliyetlerinin yüksek olması, dil engeli, göç prosedürleri gibi engeller sebep olabilmektedir (Barışık, 2020: 5).

II. Dünya Savaşı sonrasında Avrupa’da ekonomik yapılanma ile gerçekleşen ekonomik büyüme sonucu iş gücü açığı ortaya çıkarak iş gücüne olan talep artmıştır. Avrupa’da iş gücü talebini karşılamak amacıyla geçici olarak, sınırları sözleşmelerle belirlenmiş işçi göçleri düzenli göçe örnek olarak gösterilebilir. Avrupa’ya giden işçiler genellikle yerli işçilerin tercih etmediği inşaat, madencilik, hizmet sektörü gibi alanlarda çalışma fırsatı bulmuşlardır. Geçici olarak iş gücü açığını gidermek amacıyla istihdam edilen işçiler “misafir işçi” olarak adlandırılmışlardır. Fakat zamanla misafir işçiler gittikleri ülkelerde aile bağları kurarak kalıcı hale gelmişlerdir. Zamanla iş gücüne olan talep azalınca Avrupa’ya gerçekleştirilen işçi göçünün niteliği de değişmişime uğramış, iş gücü göçü kontrol altına alınmaya çalışılmıştır (Ciğerci Ulukan, 2008; Şahankaya Adar, 2020).

1.3.4.2. Düzensiz Göç

Düzensiz göç, göç alan, göç veren ülkelerin yasal kanun ve yönetmelikleri dışında yasal olmayan kanallar kullanılarak gerçekleştirilen göç hareketidir.

Songur ve Demirtaş’a göre (2018: 150-151) düzensiz göç, göçmen ve mülteci olarak iki farklı grupta açıklanabilir. Göçmenler ekonomik veya diğer sebeplere dayalı olarak yasadışı yollarla düzensiz şekilde göç ettikleri ülkelere kendi ülkelerine gönderilebiliyorken, mülteciler savaş, zulüm, güvenlik gibi zorunlu sebeplerle düzensiz şekilde göç ettikleri ülkede uluslararası hukukun koruması altına girerek korunmaktadırlar.

Göçmen ve mültecilerin başka ülkelere yasal olmayan yollardan düzensiz göç etmeleri yasal olarak onların yok sayılması anlamına gelmektedir. Dolayısıyla düzensiz göçmenler sınırlı da olsa devlet desteği almak, çeşitli yardım kuruluşlarından yardım almak, eğitim, sağlık gibi temel haklara erişim gibi imkânlardan faydalanamamaktadırlar. Aynı zamanda göç ettikleri ülkelere de ekonomik, siyasi, toplumsal birçok sorunun ortaya çıkmasına zemin hazırlamaktadırlar. Devlet yardımının olmadığı durumlarda düzensiz göçmenler karşılaştıkları zorlukların üstesinden gelmek için toplumsal ilişki ağları kurarak

onlardan faydalanmaktadır (Pusch ve Wilkozewski, 2010: 203). Dolayısıyla resmî olarak bir bütünleşme sağlayamayan düzensiz göçmenler etnik, dini, akrabalık gibi toplumsal bağlarını kullanarak bir bütünleşme çabası içerisine girmektedirler.

1.4. Göç Teorileri

Göç teorileri çoğunlukla göç edilen yerin uzaklığı, kalınan süre, göç edilen yerin ekonomik koşulları, idari durumu, akrabalık ilişkileri gibi sosyo-kültürel ağlar, göç edenlerin kişisel özellikleri, etnik kimlikleri gibi unsurlardan yola çıkarak oluşturulan hipotezlerden meydana gelmektedir (Özcan, 2017: 187). Göç teorileri bireylerin hareketlerini daha geniş bir perspektiften anlamada teorik rehberlik sağladığı için oldukça faydalıdır (Murat, 2020: 34).

Bireylerin göç hareketlerini etkileyen faktörler her dönemin ekonomik, siyasi ve sosyal durumuna göre şekillenmektedir. Dolayısıyla göçün sınıflandırılması ve teorik çerçevenin oluşturulmasında, göç kanunları olarak nitelendireceğimiz kesin kurallar koyarak konuya bütüncül bir bakış açısıyla yaklaşmak mümkün değildir.

Göçün tarihi oldukça eski olsa da göçe ilişkin teoriler 19. yüzyıldan itibaren ortaya çıkmaya başlamıştır. Tarihsel süreçte devamlılık gösteren, çeşitli sebeplere bağlı olarak gerçekleşen göç hareketlerinin sınırları belirlenmiş kurallara dayalı bir sistem içerisinde gerçekleşmesi mümkün olmamıştır (Battır, 2021). Çeşitleri, sebepleri, sonuçları, etkileri bakımından disiplinler arası çalışma konusu olan göç olgusunu tek bir teori ile açıklamak da söz konusu değildir. Göçe ilişkin geçmişten günümüze birçok teori geliştirilmiştir. Bu teoriler başlıklar altında ele alınmıştır.

1.4.1. Ravenstein'in Göç Kanunları

Göç olgusunu teorik olarak ele alan ilk kişi “The Laws of Migration” (Göç Kanunları) adlı çalışması ile Ernst George Ravenstein'dir. Bu çalışma kendisinden sonra yapılan çalışmalara öncülük etmiştir. Kendisi de Alman bir göçmen olan coğrafyacı Ravenstein, yaşadığı dönemde İngiltere ilk sırada olmak üzere Avrupa ve Kuzey Amerika'daki nüfus değişimlerini izleyerek çıkarımlarda bulunmuştur (Battır, 2021: 14). Ravenstein'e göre (1885: 198) sanayileşme sonucu ortaya çıkan iş imkânı, ulaşım gibi gelişmeler insanları göç etmeye yönlendirmekte olup, sanayi ve ticaret göç etmenin temel sebeplerindedir.

Ravenstein “Göç Kanunları” adlı çalışmasında yedi maddeden oluşan göç yasalarına şu şekilde yer vermiştir (Ravenstein, 1885: 198-199);

“1.Göçlerde mesafe belirleyici bir faktördür. Göçmenlerin çoğunluğu kısa mesafede olan büyük sanayi ve ticaret merkezlerine doğru göç etmektedirler.

2.Kırsal bölgelerden sanayi ve ticaretin gelişmeye başladığı ekonomik olarak büyüyen kentlere doğru göç akımı oluşmaktadır. Kırsal kesimde meydana gelen boşluklar ise uzak bölgelerden göç hareketleri ile doldurulmaktadır. Dolayısıyla göç hareketleri adım adım ve kademeli olarak gerçekleşmektedir.

3.Adım adım gerçekleşen göç süreci diğer göçmenler tarafından algılandıkça göç ülke geneline yayılmaktadır.

4.Gerçekleşen her göç hareketi kendisine rakip yeni bir göç hareketini beraberinde getirmektedir.

5.Uzun mesafeli göçler büyük merkezlere doğru gerçekleşmektedir.

6.Kentlerde yaşayanlar kırsal kesimde yaşayanlara göre daha az göçmen konumundadır. Yani kırsal kesimde yaşayanlar ile kentlerde yaşayanların göç davranışları birbirinden farklıdır.

7.Kadınlar erkeklere göre daha çok göçmen konumundadır. Dolayısıyla cinsiyet göç tercihlerinde etkili olan bir faktördür.”

1.4.2. İtme-Çekme Teorisi

Göç çalışmalarında itme-çekme etkisi ilk kez 1966 yılında “A Teory of Migration” (Göç Teorisi) isimli çalışmasında Lee tarafından ele alınmıştır (Lee, 1966). Göç konusunda yapılan çalışmalarda genellikle göç sürecinde terk edilen yerin itici unsurları ve varılacak yerin çekici unsurları belirleyici olmaktadır. Ravenstein’in göçe ilişkin çalışmasında gelişmiş ticaret ve sanayi merkezlerinin cazibe merkezi olması, yoğun şekilde kırsal kesimden bu bölgelere göç hareketlerinin artması aslında itici ve çekici faktörler hakkında bilgi vermektedir. Lee’nin itme-çekme teorisi, Ravenstein’in göç hakkındaki bu önemli görüşünden etkilenmiştir (Özyakışır, 2013: 50).

İtme-çekme teorisinde göç süreci ve kararını etkileyen faktörler Lee (1966: 50) tarafından şu şekilde belirtilmiştir;

“1. Göç veren bölgeyle ilgili faktörler,

2. Göç edilen bölgeyle ilgili faktörler,

3. Araya giren engeller,

4. Kişisel faktörler.”

Bu teori orjin yani göç hareketinin başlangıç yeri, göç edilen yer yani hedef ülke ve bu ikisi arasında ortaya çıkabilecek engeller olmak üzere üç eksenle şekillenmektedir. Bu teoriye göre ekonomik ve ekonomik olmayan faktörler göç sürecini şekillendirmektedir. Bu kapsamda yüksek gelir, ücret düzeyi, kaliteli eğitim-sağlık hizmetleri, yüksek yaşam standartları gibi çekici faktörler bireyleri göç etme konusunda harekete geçirirken, düşük gelir, düşük yaşam standartları, yetersiz eğitim-sağlık hizmetleri gibi itici faktörler bireylerin o bölgeden göç etme eğilimini artırmaktadır (Özyakışır, 2013: 47-51; Murat, 2020: 49).

Tablo 1.2’de göç türleri ekonomik göç, ekonomik olmayan göç olmak üzere iki kategoride, göçü teşvik eden faktörler ise talep yönlü çekici faktörler, arz yönlü itici faktörler, ağlar (diğer faktörler)¹ olmak üzere üç kategoride gösterilmiştir. Ekonomik göç hareketlerinde işverenin işçi istihdam etmesi gibi talep yönlü çekici faktörler göç kararını etkilemekteyken, ekonomik olmayan göç hareketlerinde savaş, zulümden kaçmak gibi arz yönlü itici faktörlerden dolayı bireyler zorunlu olarak göç kararı almaktadır. Talep yönlü çekici faktörler ile arz yönlü itici faktörler göç sürecinin başlangıcında etkili olan faktörleri oluşturmaktadır. Ağ (diğer) faktörler ise göç sürecinin daha sonraki aşamalarında önemli hale gelmektedir. (Martin ve Zürcher, 2008: 4-5).

---

¹ Bireyleri göç etmeye teşvik eden faktörlerin her üçü de bireyleri göç etmeye teşvik edebilir ve ayrıca bu üç faktörün bireyler için önemi zamanla değişebilmektedir.

Tablo 1.2. Göç türleri itibariyle göçü teşvik eden faktörler

Göç Türleri	Göçü Teşvik Eden Faktörler		
	Talep Yönlü Çekici Faktörler	Arz Yönlü İtici Faktörler	Ağ (Diğer) Faktörler
Ekonomik Göç	İşe alım (Göçmen işçiler)	İşsizlik veya eksik istihdam, düşük ücretler (mahsulü az olan çiftçiler)	İş ve ücret bilgisi akışları
Ekonomik Olmayan Göç	Ailelerin birleşmesi (Eşlerine kavuşan aile üyeleri)	Savaştan ve zulümden kaçmak (yerinden edilmiş kişiler ve mülteciler/sığınmacılar)	İletişim; ulaşım, yardım kuruluşları, yeni deneyim/macera arzusu

Kaynak: Martin, P. ve Zürcher, G. (2008). Managing Migration: The Global Challenge, *Population Bulletin*, 63(1), 1-20.

Göç edecek olan birey bulunduğu bölgede mevcut olan itici ve çekici faktörleri rasyonel bir şekilde değerlendirerek göç kararı almaktadır. Bu teoriye göre göç etmek isteyen bireyler itici ve çekici faktörleri göz önüne alarak bir fayda maliyet analizi yapmaktadırlar. Bu analize göre kendilerine en büyük getiriye sağlayan bölgeye göç kararı almaktadırlar. Bu durum iradi ve planlı şekilde gerçekleştirilecek olan göç hareketlerinde geçerlidir. Savaş ve güvenlik gibi zorunlu sebeplerle göç etmek durumunda kalan bireylerin rasyonel değerlendirmeler yaparak planlı bir şekilde tercihte bulunma şansı olmayabilir. Zorunlu sebeplere dayalı göç hareketlerinde, göçmenlerin buldukları bölgede itici olan faktörler genellikle can ve mal güvenliğidir. Gidecekleri hedef ülkede çekici faktörler ise öncelikle hayatta kalmak, temel ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde hayatını devam ettirebilmektir. Elbette ki itici ve çekici faktörler bireylere göre değişebilmektedir. Bazı kişiler için itici olan faktörler diğerleri için çekici olarak görülebilmektedir. (Battır, 2021: 31-32).

1.4.3. Neo-Klasik Teori

Neo Klasik teori, ülkeler arasındaki ücret, istihdam şartlarında oluşan farklılıklar ve göç maliyeti üzerine odaklanarak göç olgusuna hem mikro hem makro açıdan yaklaşmaktadır. Bu teorinin makro yaklaşımına göre, uluslararası göç emek arz ve talebinde meydana gelen coğrafi farklılıklara göre ortaya çıkmaktadır. Emek arzı yüksek, sermayesi az olan ülkeler ile sermayesi fazla olan ülkeler arasında ücret farklılıkları göç hareketlerinin ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Dolayısıyla bireyler yaşam standartlarını daha iyileştirmek için yüksek ücret alabilecekleri bölgelere göç etmeyi tercih etmektedirler. Neo Klasik teorinin mikro yaklaşımında

ise parasal bir getiri elde etmek isteyen rasyonel bireyler fayda-maliyet analizi yaparak göç kararı vermektedirler. Bireyler yüksek ücret elde edebilecekleri, beşerî sermayeye önem veren bilgi ve becerilerinin en üretken olduğu bölgelere göç etmek istemektedirler. Fakat bu göçün bireylere göç etmenin maddi maliyeti, yeni bir dil-kültür öğrenme maliyeti, emek piyasasına uyum sağlama, yeni ilişkiler kurmak gibi çeşitli maliyetleri söz konusudur (Massey, Arango, Kouaouci, Pellegrina ve Taylor, 2014; Battır, 2021).

Massey vd. Neo Klasik teorinin çeşitli varsayım ve önermelerini şu şekilde belirtmişlerdir (Massey vd., 2014: 14):

- “1. İşçilerin uluslararası göçüne ülkeler arasındaki ücret farkları neden olur,*
- 2. Ücret farklarının ortadan kaldırılması işçi hareketini sonlandıracaktır ve bu farkların olmadığı durumda göç olmayacaktır,*
- 3. Beşerî sermayenin yani yüksek nitelikli işçilerin uluslararası hareketi beşerî sermayenin getiri oranlarındaki farktan kaynaklanır. Bu getiri oranları genel ücret oranlarından farklı olabilir ve niteliksiz işçilerin göçünün aksi yönünde bir göç hareketi yaratabilir,*
- 4. Uluslararası göçü belirleyen emek piyasalarıdır. Diğer piyasaların uluslararası göçe önemli etkileri yoktur,*
- 5. Hükümetler için göç akımlarını kontrol etmenin yolu göç veren ve/veya alan ülkelerde emek piyasasını düzenlemek veya etkilemekten geçer.”*

Neo Klasik göç teorisi piyasadaki kusurları göz ardı ettiği, göçmen toplulukları homojenleştirdiği ve göçü statik bir olgu haline getirdiği gerekçesiyle çeşitli kavramsal eleştirilere maruz kalmıştır (Kurekova, 2009: 4).

1.4.4. İlişkiler Ağı Teorisi

Bu teorinin temelinde göç olgusunun temel aktörlerinden göçmenler, ayrıca göçmenlerin yakın çevreleri ile oluşturdukları ilişkiler ağı yer almaktadır. Göçmenlerin göç etmek istedikleri ülkeye göç etme süreci ve göç ettikleri topluma entegre olma sürecinde ilişki ağları oldukça önemlidir (Kurekova, 2009: 4-5). Göçmenler ve yakın çevreleri arasındaki ortak köken, soydaşlık, dostluk bağları göçmenlerin göç sürecinde karşılaştıkları problemlerin çözümünde önemli rol oynamaktadır. Göçmenlerin kullandıkları bu ilişki ağları sayesinde göç kanalları

oluşmakta olup bu kanallar vasıtasıyla göç süreklilik kazanmaktadır. Göçmen ağlarının en önemli rolü göç sürecinde karşılaşılan ekonomik, kültürel, psikolojik vb. çeşitli problemlerin çözümüne katkı sağlayarak kaynak ülke ve hedef ülke arasındaki göç akışına olumlu katkı sağlamasıdır (Battır, 2021: 42-43).

Sosyal ilişki ağları özellikle göç planlaması, göç edilecek yerin seçimi, göç kararının alınmasında belirleyici öneme sahiptir (Özyakışır, 2013: 59). İlk göç hareketini gerçekleştiren göçmenler göç ettikleri yere ilişkin birtakım bilgileri ilişkiler ağı vasıtasıyla yaymakta, bireylerin göç kararı vermesinde belirleyici olarak göç sürecini kolaylaştırmaktadır. Bu teori aynı zamanda göç alan, göç veren ülkelerin iş gücü piyasasında yaşanan ücret farklılıkları, istihdam politikalarına karşın göçün neden devam ettiğine yönelik soruları açıklamaya çalışmaktadır. Dolayısıyla bu teori klasik göç teorilerinde benimsenen kazanç maksimizasyonunu temel alan ekonomik sebeplere dayalı yaklaşımlara alternatif bir yaklaşım getirmektedir (Battır, 2021: 43). Göç sürecinde karşılaşılan birtakım riskler göçmenler arasında kurulan ilişki ağları vasıtasıyla aktarılan bilgi akışı sayesinde azalmaktadır.

1.4.5. Dual İş Gücü Piyasası Teorisi

Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde emek ve sermayeye dayalı ikili bir yapı mevcuttur. Gelişmiş ülkelerde sermaye yoğun iş gücü piyasası mevcutken, gelişmekte olan ülkelerde daha çok emeğe dayalı yani emek yoğun bir iş gücü piyasası mevcuttur. Bu ikili yapıda sermaye yoğun sektörler birincil sektörleri, emek yoğun sektörler ise ikincil sektörleri oluşturmaktadır. Birincil sektörlerde istihdam sürekli ve güvencelidir bu sebeple işçilerin tercihine dayalı istihdam olanakları bulunmaktadır. İkincil sektörlerde ise birincil piyasaların aksine güvencesiz ve olumsuz istihdam olanakları mevcuttur. Dolayısıyla ikincil sektörlerde daha fazla iş deneyimi gerektirmeyen vasıfsız iş gücünün istihdam edebileceği işler bulunmaktadır. Bu piyasada yer alan yerli halk olumsuz çalışma koşullarına sahip vasıfsız işlerde çalışmak istememektedir. İkincil sektörlerde yerli halkın istihdam etmek istemediği vasıfsız işlerde istihdam edebilecek iş gücü talebi ortaya çıkmaktadır (Massey vd., 2014: 20; Battır, 2021: 37). Emegın bol, sermayenin kıt olduğu az gelişmiş ülkelerde sermaye başına düşen emek oranı oldukça düşükken, sermayenin bol emegın kıt olduğu gelişmiş ülkelerde emeğe olan talep fazladır. Bu

sebeple emeğe ödenen ücretin yüksek olduğu gelişmiş ülkelere göç akımı yaşanmaktadır (Özyakışır, 2013: 66).

Bu teorinin diğer göç teorilerine göre farklı bir yaklaşımı bulunmaktadır. Bu farklılık, göç sürecinde bireylerin kararlarından ziyade göç alan ülkelerin iş gücü piyasası koşullarının etkisi üzerinde durmasından kaynaklanmaktadır. İkincil piyasalarda göçmenlerin istihdam edilmesi birincil piyasalardaki işlerin koşullarının belirleyicisi olmaktadır (Adar, 2020: 55). Dual iş gücü piyasası teorisinin en önemli savunucusu Michael J. Piore'dir. Piore'ye göre, göçün sebebi göç veren ülkelerdeki düşük ücret, yüksek işsizlik gibi faktörler değildir. Göç alan ülkelerdeki iş gücüne olan yoğun talep uluslararası göçün asıl sebebini oluşturmaktadır (Massey vd., 2014: 20).

Bu teori göç olgusunu emek göçü olarak incelemesi açısından Neo Klasik göç teorisi ile benzerlik göstermektedir. Dual iş gücü teorisinde göçün belirleyicisi göç alan ülkelerde emeğe olan taleptir. Neo Klasik göç teorisinde ise göçün belirleyicisi emek arzıdır. Bu iki teori bu yönüyle farklılık göstermektedir (Murat, 2020: 38). Dual iş gücü piyasası teorisi göçe sebep olan itici faktörleri göz ardı etmesi, işe alımda uygulanan formel uygulamalara gereğinden fazla önem vermesi, gelişmişlik düzeyi farklı ülkelerdeki diferansiyel göçü göz ardı etmesi bakımından eleştirilmiştir (Kurekova, 2009: 5).

1.4.6. Göç Sistemleri Teorisi

Göç sistemleri teorisi Akin L. Mabogunje tarafından geliştirilmiştir. Bu teoride de tıpkı ilişkiler ağı teorisinde olduğu gibi göç alan, göç veren ülkeler arasındaki ilişkiler ağı ve göç kanalları mevcuttur. Bu göç hareketleri mesafe bakımından büyük olabilir. Bu teoride göç hareketleri siyasi, ekonomik ilişkiler ile şekillenerek belirli bir kuramsal çerçeve içerisinde daha sistemli bir şekilde gerçekleşmektedir. Dolayısıyla bu teori göç sebebini tek bir sebebe dayandırmak yerine daha sistemli bir analizle gerçekleştirmektedir (Battır, 2021: 47-49).

Bu sisteme göre bir ülke birden fazla göç sistemine dâhil olabilir. Yani birden fazla sayıda karşılıklı olarak göçmen değişimiyle göç sistemi ve ilişkiler ağı kurabilir (Özyakışır, 2013: 52). Göçmen hareketleri ise göç alan, göç veren ülkeler arasında uzun süre devam eden sosyal, kültürel ve ticari ilişkiler ağı vasıtasıyla gerçekleşmektedir. Bu teoride göç ağlarından oluşan, içerisinde birden fazla ülkenin

olduğu bir gc sistemi söz konusudur (Murat, 2020: 52). İki veya daha fazla ülke tarafından kurulan gc sisteminde bu ilişkiler btn yakın iki ülke arasında kurulabileceği gibi birbirleriyle arasında uzak mesafe bulunan ülkeler arasında da kurulabilir. rnek vermek gerekirse, Meksika ve ABD arasında kurulan gc ilişkisi yakın bir coğrafya üzerinde, Batı Afrika ve Fransa arasında kurulan gcmen ilişkisi iki uzak coğrafya arasında gerçekleşen gc sistemini oluşturmaktadır (ağlayan, 2006: 82).

Gc sistemleri teorisinin hipotez ve ngrleri Massey vd. (2014: 33-34) tarafından şu şekilde belirtilmiştir:

“1. Gcmen akımları fiziksel olmaktan ziyade siyasi ve ekonomik ilişkileri yansıtığından ülkelerin yer aldığı sistem coğrafi yakınlığı gerektirmemektedir. Coğrafi yakınlık mübadele ilişkilerinin oluşumunu açık bir biçimde kolaylaştırmaktaysa da ne bu oluşumları garanti etmekte ne de uzaklık bu ilişkinin oluşumuna engel olmaktadır,

2. Gcmen gönderen uluslardan oluşan bir ülke setinden gcmen alan birtakım dağınık merkezi ülkeler sayesinde çok kutuplu sistemler oluşabilmektedir,

3. Uluslar birden fazla gc sisteminin yesi olabilmektedir fakat çoklu üyelik gcmen kabul eden uluslardan ziyade gcmen gönderen uluslararası daha yaygındır,

4. Siyasi ve ekonomik şartlar değiştiğinde gc sistemleri evrilmekte böylece de gc sisteminin istikrarlılığı değişmez bir yapıyı ima etmektedir. lkeler politik kargaşaya, ekonomik dalgalanmaya veya sosyal değişime yanıt olarak sistem dhil olabilir ya da ayrılabilirler.”

1.4.7. Kesifen Fırsatlar Teorisi

Kesifen fırsatlar teorisi gc ve mesafe arasındaki ilişkiyi açıklamak için 1940 yılında S.A. Stouffer tarafından geliştirilmiştir. Bu teoriye göre gc mesafesi, hedef ülkedeki imknlar düzeyine göre gc sürecinde etkili olmaktadır. Dolayısıyla bu imknların gc yoğunluğu üzerinde etkisi mevcuttur. Gc edilen bölgedeki imknların fazlalığı bu bölgeye doğru gc yoğunluğunun artmasına sebep olmaktadır. (Stouffer,1940: 846). Gc edilen bölgedeki istihdam olanakları ayrıca diğer ekonomik fırsatlar bu bölgeye gc eden kişi sayısını doğrudan olumlu olarak etkilemektedir (zyakışır, 2013: 48).

Bu teorinin uluslararası göçe en önemli katkısı, göç mesafesine bağlı olarak göç sürecinde karşılaşılan sorunları ele alarak göç sürecini değerlendirmesidir. Kaynak ve hedef ülke arasında mesafenin genişlemesi ile aşılacak olan kontrol mekanizmalarının artması göçmenlerin hedef ülkeye ulaşma ihtimalini azaltmaktadır. Bu durum da uluslararası göçü zorlaştırmaktadır (Çağlayan, 2006: 78). Bu teori daha çok gelişmiş sanayi kentleri, metropol ve megapolllere doğru gerçekleşen ekonomik amaçlı göç hareketlerini açıklamaktadır. Dolayısıyla siyasi sebeplerle gerçekleşen kitlesel göç hareketlerini açıklamada eksik kalması sebebiyle eleştirilmiştir (Aydemir ve Şahin, 2017: 364).

1.4.8. Merkez-Çevre Teorisi

“Bağımlılık Okulu” ya da “Dünya Sistemleri Teorisi” olarak da bilinen Merkez Çevre Teorisi Immanuel Wallerstein, Samir Amin ve Andre Gunder Frank gibi düşünürler tarafından geliştirilmiştir (Çağlayan, 2006; Battır, 2021). Teoriye göre dünyada merkez ve çevre olmak üzere oluşmuş ikili bir yapı mevcuttur. İkili bir yapıya sahip olan dünya, ekonomik olarak bağımlı durumdadır. Tarihsel perspektiften bakıldığında geçmişte sömürgeciliğe dayalı olan kolonyal yapı merkez ve çevre ülkeler arasında oluşan bağımlılığı vurgulamaktadır. Günümüzde ise kapitalizm, ulus-devlet yapılanması bu kuramın işleyişini vurgulamaktadır (Çağlayan, 2006: 79).

Merkez ülkeler ABD, Japonya, Almanya gibi sanayileşen merkez ülkelere oluşmaktadır. Dünya sermayesi ve teknolojinin önemli bir bölümüne merkez ülkeler sahiptir. Çevre ülkeler ise Afrika, Güney Amerika, Karayipler gibi sermayesi az olan, sermaye olarak merkez ülkelere bağımlı, düşük gelirli ülkelere oluşmaktadır. Bu sisteme göre dünyada merkez ülkelerin hakimiyetinde olan kapitalist bir sistem oluşmaktadır. Gelişmemiş, sanayileşmemiş veya sanayileşmesini tamamlayamamış olan çevre ülkelere, gelişmiş, sanayileşmiş merkez ülkelere doğru göç hareketi oluşmaktadır. Bu teoriye göre göç, kapitalist sistemden dolayı oluşan eşitsizlikler ve refah düzeyinde yaşanan farklılıklardan dolayı oluşmaktadır. Çevre ülkelere merkez ülkelere doğru emek göçü yaşanarak bir göç döngüsü oluşmaktadır. (Murat, 2020: 38-41).

Çevre ülkeler ucuz iş gücü, hammadde, üretilen ürünlerin pazarlanması gibi faktörler bakımından merkez ülkelere kapitalist sistemin işleyişi için oldukça önemlidir. Çevre

ülkelerden gelen hammadde yine aynı ülkelerden gelen ucuz iş gücü ile işlenerek kapitalist sisteme geri dönüşüm sağlamaktadır. Dolayısıyla merkez ve çevre ülkeler arasındaki kapitalist ağlar çerçevesinde göç hareketliliği oluşmaktadır (Çağlayan, 2006; Massey vd., 2014).

1.5. Göç Olgusunun Çok Yönlü Analizi

Göç olgusu, sosyal, ekonomik, siyasi, kültürel ve toplumsal etkileri olan bir nüfus hareketliliğidir. Göç hareketleri yaşanan dönemin özelliklerine ve şartlarına göre şekillenmiştir. 20. yüzyıl ve sonrası dönemde uluslararası göçün kapsamı daha önce var olan göç olgusundan farklı bir eksen üzerinde ilerlemeye başlamıştır. (Dinçer, 2022: 1463). Çalışmanın bu bölümünde ülkelerin gündemini oldukça meşgul eden, farklı etki ve sonuçları beraberinde getiren göç olgusunun iktisadi, hukuki, sosyal, kültürel ve siyasi yönleri ele alınacaktır.

1.5.1. Göçün İktisadi Yönü

Az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerde göçün temel sebebi, bu ülkelerdeki sınırlı ekonomik fırsatlar ve yetersiz kalkınma düzeyine bağlı olarak ortaya çıkan olumsuz ekonomik koşullardır. Göç sonucu ortaya çıkan etkiler göç hareketlerinin gerçekleştiği ülkelerin ekonomik yapılarında birçok değişimi beraberinde getirmektedir. Hem göç alan hem göç veren iki ülke açısından göç hareketlerinin ekonomik sonuçları birbirinden farklıdır. Her iki ülke açısından bu etkiler yine göç hareketlerinin niteliğine, büyüklüğüne, göç eden bireylerin özelliklerine göre olumlu veya olumsuz olarak ortaya çıkmaktadır.

Uluslararası göçlerin ekonomik etkileri bağlamında, sermaye birikimi, iş gücü piyasasının yapısı, işsizlik, istihdam, ücret oluşumuna yönelik etkiler, göç alan-göç veren ülkelerin iktisadi büyümeleri, göçün dış ticarete etkileri konuları ele alınabilmektedir (Üzümcü, 2020: 216). Göç hareketlerinin temel ekonomik belirleyicileri gelir ve istihdam olduğundan, göç hareketleri ekonomik yönden az gelişmiş bölgelerden gelişmiş bölgelere doğru gerçekleşmektedir. Özellikle bölgeler arası gelir dağılımında meydana gelen dengesizlikler, iş gücü piyasası ve istihdam koşulları, ücretlerde yaşanan olumsuzluklar göç hareketlerine sebep olmaktadır (Özyakışır, 2013: 15).

Göç hareketlerinin göç alan ülke açısından ekonomik etkilerine baktığımızda göç alan ülkedeki göçmenlerin göç ettikleri dönemin başlangıcında gıda, ev satış fiyatları, kira fiyatları gibi ekonomide talep artışından kaynaklı fiyat değişikliklerini etkiledikleri gözlemlenmektedir. Göçmenlerin yoğun olarak talep ettikleri yerleşim birimlerinde ev kiralari, gıda fiyatları hızlı bir şekilde artmaktadır. Bu fiyat artışları ise göçmenlerin barındıkları illerde enflasyonun yükselmesine sebep olmaktadır. Göçmenlerin göç ettikleri ülkeye gelmeleri ile ülke ekonomisinin iç talebinde bir canlılık yaşanmakta, talep artışları fiyatların yükselmesine ve enflasyonun artmasına sebep olmaktadır. Göçmenlerin iş gücü piyasasına katılımına ilişkin olarak ise özellikle zorunlu göç hareketlerinde göç alan ülke ekonomisi açısından piyasa dengelerinde bozulmalar yaşanabilmektedir. Özellikle zorunlu göçler söz konusu olduğunda göçmenlerin düşük ücretler ile iş gücü piyasasında yer aldıkları düşünüldüğünde bu durum ev sahibi ülke bakımından kayıt dışı istihdamın ve işsizliğin artması şeklinde bir ekonomik tablonun oluşmasına sebep olabilmektedir (Üzümcü, 2020).

2010 yılında “Arap Baharı” olarak ifade edilen süreç, Tunus’ta eğitilmiş olan, uzun süredir işsizlik sorunu yaşayan bir gencin kendisini yakması olayı sonucu başlayarak iç savaşa dönüşmüştür (Üzümcü, 2020: 193). Sonuç olarak ise milyonlarca insan zorunlu olarak yaşadıkları toprakları terk etmiş, yerinden edilmiş ve Orta Doğu’dan tüm dünyaya kitlesel göç hareketliliği başlamıştır. Ayrıca günümüzde zorunlu sebeplerle gerçekleştirilen göç hareketleri, gelir elde etmek amacıyla yeni bir ticaret biçimine dönüşmüş durumdadır. Birçok göçmen güvenilir bir ülkeye yasadışı olarak ulaşmak için “umut taciri” ve “insan kaçakçısı” olarak ifade edilen kişiler tarafından yasal belgeler olmaksızın, dolar, euro, altın gibi kıymetli ödeme araçları karşılığında bir ülkeden başka bir ülkeye geçirilmektedir. Dolayısıyla günümüzde yaşanan zorunlu, kitlesel göç hareketleri göç ekonomisi kapsamında yasa dışı olarak kazançlı bir gelir yolunu ortaya çıkarmıştır. Çoğu zaman insan kaçakçıları vasıtasıyla bir ülkeden başka bir ülkeye geçmek isteyen göçmenlerin hayatları tehlikeye girmektedir. Göçmenlerin umut kaynağı niteliğinde olan bu yasa dışı geçişleri ölümle sonuçlanabilmektedir (Üzümcü, 2020).

1.5.2. Göçün Hukuki Yönü

Göç insani bir olgu olmasından ötürü göç eden bireylerin tanımları, hakları, hukuki statüleri, göç veren ülke, göç edilen ülke veya geçiş ülkesi gibi unsurların bu çerçevede hukuki bir zemine oturtulması gerekmektedir (Barışık, 2020). Göç olgusunun sosyal, kültürel, ekonomik, demografik olmak üzere birçok yapı üzerinde etkisi olmasından dolayı uluslararası hukuki düzenlemelere ihtiyaç duyulmaktadır. Son 50 yılda dünyada yaşanan siyasi ve ekonomik gelişmeler, insan hakları ihlalleri, artan yoksulluk daha iyi yaşam arzusuyla gelişmiş ülkelere göç hareketlerini artırmış, göçe ilişkin uluslararası düzenleme ihtiyacının artmasında da etkili olmuştur. Siyasi istikrarsızlıklara ek olarak Neo-liberal piyasa ekonomisinin yaygınlaşması ile birlikte oluşan ekonomik yapılar, yoksulluk, işsizlik gibi sebepler göç hareketlerini hızlandırmıştır (Danış, 2004: 1).

Bireyler, toplum ve devletler için temel sorun oluşturan göç hareketleri zorunlu, kitlesel, düzensiz göç hareketleridir. Dolayısıyla devletlerin ve uluslararası kuruluşların en önemli gündem maddesini bu tür göç hareketleri oluşturmaktadır (Battır, 2021: 100). Devletler yabancı uyrukluların sınırlarında hareketlerini düzenleme konusunda çeşitli yetkilere sahiptir. Sınırlarında hareket eden yabancıların hareketlerine ilişkin düzenlemeleri egemenlik yetkilerini kullanarak belirleyebilmektedirler. Buna yönelik pasaport, kabul, ret, sınır dışı etme ve sınır kontrolleri gibi birtakım iç hukuki düzenlemelere başvurumaktadırlar. Bu anlamda ulusal güvenlik ve göçe ilişkin her ülkenin hukuki düzenlemeler birbirinden farklılık göstermekle birlikte bazı ülkelerde bu düzenlemeler oldukça kısıtlayıcı olabilmektedir (Yıldırım Mat, 2020: 24-25).

Zorunlu göç hareketleri sonucunda korumasız kalan kişilerin kendi ülkeleri dışında güvenli bir yaşam alanı arayışı olarak iltica ve sığınma talepleri ortaya çıkmaktadır. Elbette ki kişilerin kendi ülkeleri dışında başka bir ülkeye iltica etme, kabul talep etme hakkı mevcuttur fakat bu hakkı kullanmanın çeşitli sınırları bulunmaktadır. İltica talebinde bulunan bireylerin uluslararası hukuk ve mevzuat çerçevesinde birtakım şartları taşımaları gerekmektedir. İltica hakkının kullanılması, şartları, sınırlarının belirlenmesi konusuna 1951 Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Cenevre Sözleşmesinde, 1967 New York Protokolünde yer verilmektedir. (Battır, 2021).

1.5.3. Göçün Sosyal ve Kültürel Yönü

Zorunlu durumlarda elbette ki göç olgusu irade esasına dayalı olarak gerçekleşen bir hadise değildir. Planlı ve kontrollü şekilde gerçekleştirilen göç hareketlerinde karşılaşılabilecek beklenmedik sorunların yaşanma olasılığı oldukça azdır. Plansız ve beklenmedik durumlarda gerçekleşen göç hareketlerinde birçok sorun ortaya çıkabilmekte, bu sorunların çözümü ise bazen uzun yıllar sürebilmektedir. Zorunlu sebeplerle gerçekleşen göç hareketlerinde hızlı ve etkili bir planlama yapmak oluşabilecek sorunlara karşı tedbir almak önemlidir.

Plansız gerçekleştirilen göçlerin yol açtığı sorunlar Coştan ve Yaylı (2020: 2084) tarafından şu şekilde ifade edilmiştir;

- “1. Gecekondulaşmanın artması ve çarpık kentleşme,*
- 2. Altyapı hizmetlerinin yetersiz hale gelmesi,*
- 3. Eğitim, sağlık ve ulaşım hizmetlerinin yetersiz hale gelmesi,*
- 4. Nüfus dağılımında orantısızlık*
- 5. Yerel yönetimlerin bütçelerinin göç alan yerler açısından yetersiz kalması, yatırımların düzensizleşmesi,*
- 6. Kültürel çatışmalar ve toplumsal olayların meydana gelmesi,*
- 7. Güvenlik ve asayiş sorunlarında artış meydana gelmesi.”*

Göç eyleminde bulunan kişilerin göç ettikleri ülkede bulunan yerel halk ile arasında toplumsal ve kültürel uyumun sağlanması oldukça önemlidir. Bu anlamda zorunlu sebeplerle gerçekleştirilen göç hareketlerinin farklı etkileri ortaya çıkmaktadır. Göç edilen ülkedeki vatandaşlar ve göç eden bireyler arasında dil, din, kültür farklılıkları birtakım sorun ve önyargıların oluşmasına sebep olmaktadır. Özellikle kendilerini zorunlu olarak göç sürecinin içerisinde bulan bireyler göç ettikleri toplum ile ilişki kurmak, kendini ifade etmek, o toplumun bir parçası olarak uyum sağlamak konusunda bazen güçlükler çekmektedirler. Hazırlıksız bir şekilde gerçekleşen göç hareketleri söz konusu olduğunda toplumsal, sosyal ve kültürel uyum sorunları yaşanmaktadır (Çetiner, 2018: 9). Toplumsal, kültürel uyum sağlanmadığı takdirde göç eden bireyler ile göç ettikleri toplumda yaşayan yerli halk arasında uyum sorunları, hatta ciddi çatışmalar yaşanabilmektedir. Bu gibi çatışmalar ise göç alan toplumun düzeninde önemli bozulmalar meydana getirebilmektedir.

1.5.4. Göçün Siyasi ve Politik Yönü

Göç olgusunun sosyolojik boyutu her ne kadar ağır bassa da ülke yönetimleri, politika yapıcılar ve toplumlar üzerinde oluşturduğu etkiler düşünüldüğünde politik alanın önemli konusunu oluşturmaktadır. Dolayısıyla göç olgusu günümüzde uluslararası politikanın en temel konularından birisi haline gelmektedir (Battır, 2021: 116). Ayrıca göç yönetimi itibariyle de uluslararası düzeyde iş birliği gerektiren, küresel düzeyde organizasyon sürecinin yürütülmesine yönelik politikalar gerektiren bir olgudur (Eke, 2018: 49).

Göç olgusu her dönemin siyasi ve ekonomik koşulları çerçevesinde farklı şekillerde gerçekleşmektedir. Sanayi devrimi ile kırsal alanlardan kentlere yönelen iş gücü göçleri ile 20. yüzyılda yaşanan savaşlar sebebiyle gerçekleşen kitlesel göç hareketleri birbirinde oldukça farklıdır. Göçlerin mesafesi, kuralları, tarafları, göç eden kitlelerin büyüklüğü, göç sürecinde yürütülen hukuki mekanizmalar, kullanılan iletişim araçlar, ulaşım araçları dönemler itibariyle farklılık gösteren, göç sürecini hızlandıran faktörler olarak karşımıza çıkmaktadır. Göç hareketleri her dönem aynı motivasyonla gerçekleşmemekte, dönemin özelliklerine göre şekillenmektedir (Battır, 2021: 117).

Uluslararası göçün itici siyasi sebepleri arasında savaşlar, iç çatışmalar, siyasi istikrarsızlıklar, etnik ve kültürel ayrımcılık gibi faktörler sayılabilir. Ulus devletlerin tek, türdeş, güvenli kimlik inşa etme çabaları sonucunda etnik azınlıkların sosyo-kültürel haklarının tanınması, onları farklılıklarıyla kabul etmek yerine asimile etmeye çalışmaları, zorunlu uluslararası göçlerin diğer itici siyasi sebepleri arasındadır (Doğan, 2020: 83-84).

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'YE YÖNELİK GÖÇ HAREKETLERİ VE TÜRKİYE'NİN GÖÇ POLİTİKALARI: TARİHSEL PERSPEKTİF

Bu bölümde öncelikle geçmişten günümüze Türkiye'ye yönelen göç hareketleri, Türkiye'nin göç yönetimi ve göç politikaları tarihsel olarak değerlendirilecektir. Daha sonra 2011 yılından günümüze kadar geçen süreçte Suriyeli sığınmacıların Türkiye'ye kitlesel göç süreçleri, Türkiye'de yasal statüleri, uluslararası mülteci hukuku ve Türkiye mevzuatı ele alınacaktır. Son olarak ise Suriyeli sığınmacıların Türkiye'de uyum sürecine ilişkin değerlendirmeler yapılacaktır.

2.1. Türkiye'ye Yönelen Göç Hareketleri ve Türkiye'nin Göç Politikaları

Coğrafi konumu gereği Asya ve Avrupa kıtalarının bağlantı noktası olması sebebiyle Türkiye geçmişten günümüze farklı kültür ve milletten birçok yabancıya ev sahipliği yaparak göç hareketleri bakımından çekim merkezi konumunda bir ülke olmuştur. Türkiye 1990 sonrası dönemde karşı karşıya kaldığı zorunlu göç hareketlerinden deneyimlediği tecrübeler ile göç yönetimi konusunda ulusal ve uluslararası hukuki düzenlemelere ihtiyaç duymuş, bu anlamda gerekli adımları atmaya başlamıştır.

Bu bölümde ilk olarak geçmişten günümüze Türkiye'de yaşanan göç hareketleri ve göç politikaları tarihsel bağlamda ele alınacaktır.

2.1.1. Tarihsel Süreçte Türkiye’de Yaşanan Göç Hareketleri

Goularas ve Sunata (2015: 16) Türkiye’nin göç tarihini zamansal olarak üç aşamada ele almıştır. Birincisi Osmanlı İmparatorluğu’nun son dönemi ile Türkiye Cumhuriyeti ulus-devlet kurulum sürecidir. İkincisi Kuzey Batı Avrupa’ya emek göçü (misafir işçi göçü), ayrıca Türkiye’den giden farklı göç hareketleridir. Son olarak üçüncüsü ise 1990 yılından itibaren artarak Türkiye’ye gelen veya Türkiye’den geçmek üzere gelen göç hareketlerinden oluşmaktadır.

İlk aşamada “soydaşlık” kurulmasına dayanan etnik, dini, kültürel ve tarihi ortaklığa dayanan göç hareketlerinden oluşmaktadır. İkincisi, Türkiye’den özellikle Kuzey Batı Avrupa’ya ve diğer ülkelere gerçekleştirilen “misafir işçi göçü” olarak da adlandırılan göç hareketlerini kapsamaktadır. Son olarak üçüncüsü ise yeni yüzyılın en güncel meselelerinden birini oluşturan özellikle mülteci rejimine yönelik düzenleme, iş birliği bağlamında tartışma zeminini oluşturan gerek iç ilişkiler gerekse dış ilişkiler kapsamında ele alınan göç hareketlerini kapsamaktadır (Goularas ve Sunata, 2015: 16-17).

Tarihsel süreçte Osmanlı İmparatorluğu’nun son dönemlerinden 1960’lı yıllara kadar olan dönem göç hareketleri bağlamında ulus-devlet yapılanması ve milliyetçilik anlayışının hâkim olduğu bir dönemi kapsamaktadır. Türkiye Cumhuriyeti tarihinde iltica konusunda ilk genel düzenleme 1934 tarih ve 2510 sayılı İskân Kanunu’dur. Bu kanuna göre Türkiye’ye yerleşmek amacıyla dışarıdan gelen soydaş kimselere “muhacir”, Türkiye’ye yerleşmek amacıyla olmayıp zorunlu sebeplerle geçici olarak sığınan kimselere ise “mülteci” denilmiştir (Goularas ve Sunata, 2015: 17-18).

Cumhuriyet Döneminde Türkiye hem göç veren hem göçe kaynaklık eden transit ülke konumundaydı. Belirli dönemlerde Türkiye’ye yönelik diğer Türk devletlerinden “soydaş” ülkelere göç hareketleri gerçekleşmiştir. 1923’te Yunanistan’dan Türkiye’ye yaşanan mübadele göçü, daha sonra Bulgaristan, Yugoslavya ve Romanya’dan gelen göçler örnek olarak gösterilebilir (Coştan, İrdem ve Özkaya, 2018: 37). Türkiye göç tarihinde 1923-1950 yılları arasında gerçekleştirilen göç hareketleri “Balkan göçleri” olarak ifade edilmektedir. Bu tarihler arasında Bulgaristan, Yugoslavya, Yunanistan gibi Balkan bölgesinden yaklaşık 827 bin Müslüman Türkiye’ye göç etmiştir. 1923 tarihli Lozan Antlaşması döneminde Türkiye ve Yunanistan arasında mübadele sözleşmesi imzalanmıştır. Bu

sözleşmeye göre, her iki ülkenin vatandaşları da din esası üzerine zorunlu göçe tabi tutulmuştur. Bu sözleşmenin bir sonucu olarak yaklaşık 1,2 milyon Hristiyan Rum vatandaşı Yunanistan'a, 500 bin Müslüman Türk vatandaşı ise Türkiye'ye göç etmiştir. Bu göç hareketleri yaklaşık olarak 20 yıl sürmüştür (Şimşek, 2020: 263).

Türkiye'ye yönelen Balkan göçleri incelendiğinde, belirli dönemlerde artış göstererek devam eden Bulgaristan'dan Türkiye'ye gerçekleştirilen göç hareketlerinin ağırlıklı olduğu gözlenmektedir. Bulgaristan'dan Anadolu'ya göç hareketleri 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı ile başlayarak bu tarihten sonraki dönemlerde de devam etmiştir. Türkiye ve Bulgaristan arasında karşılıklı ilişkilere dayalı olarak zorunlu sebeplerle 1950-1951 yılları arasında 154 bin Bulgar Türk'ü Türkiye'ye göç etmek durumunda kalmıştır. Bu göç dalgası 1968 yılında Türkiye ve Bulgaristan arasında imzalanan "yakın akraba göçü" anlaşması ile 168 bin Bulgar Türk'ün Türkiye'ye göçü ile devam etmiştir. 1989 yılında ise Bulgar hükümetinin yüzbinlerce Türkü sınır dışı etmesi ile Türkiye 1989 yılında vize uygulamasını kaldırarak Türklerin yurda girmesine imkân tanımıştır. Yine aynı yıl iki buçuk ay gibi kısa bir sürede 311,862 Bulgar Türk Türkiye'ye göç etmiştir (Uzuner, 2020: 609).

1950 ve 1960'lı yıllarda dünyada sanayileşme ekseninde yaşanan değişimler ile emeğe olan ihtiyaç artmıştır. Belirtilen dönemlerde göçmenlerin iş gücü piyasasında istihdamı oldukça kolay olmuştur. Özellikle emeğe olan talebin arttığı gelişmiş ve sanayileşmiş ülkelerde vasıfsız, beceri düzeyleri düşük olan işçi göçmenler dâhi kolaylıkla kendilerine istihdamda yer bulmuşlardır. Hem küreselleşme hem teknolojik gelişmeler ışığında 1970'li yıllarda ticaret ve sanayinin yapısının değişime uğramasıyla dünyada ekonomik bunalımlar yaşanmaya başlamıştır. 1970'li yıllarda tüm bu gelişmelerin etkisiyle emeğe olan talep azalmıştır. 1950 ve 1960'lı yıllarda yoğun olarak misafir işçi kabul eden Avrupa ülkeleri 1970'li yıllarda ekonomik bağlamda yaşanan olumsuz gelişmelerin etkisiyle misafir işçi alımını durdurarak göç hareketlerini kısıtlayıcı politika arayışları içerisine girmişlerdir (Lunborg, 2013).

1950'li yıllarda Türkiye'ye yönelen göç hareketliliğinde Orta Asya'dan gelen Türk toplulukların oluşturduğu göç hareketleri göze çarpmaktadır. Çin Halk Cumhuriyeti'nin Doğu Türkistan'a karşı izlediği işgalci tutum, bu bölgede yaşayan bireylerin öncelikle Pakistan ve Hindistan'a daha sonra ise Türkiye'ye yönelmelerine sebep olmuştur. 1960'lı yıllarda ise, Almanya'da yaşanan iş gücü açığını kapatmak

için 1961 yılında Türkiye ve Almanya arasında “Türk İşgücü Anlaşması” imzalanmıştır. Bu anlaşma ile ilk olarak 1961 yılında 2500 Türk vatandaşı, daha sonra 1973 yılında 600 bin Türk vatandaşı istihdam etmek amacıyla Türkiye’den Almanya’ya göç etmiştir. İlerleyen yıllarda da Türkiye’den Almanya’ya göç hareketleri devam etmiş, daha sonra göç hareketlerinin artmasıyla Almanya işçi alımını durdurmuştur. (Şimşek, 2020).

Türkiye göç tarihinde 1980 ve 1990’lı yıllar göç hareketliliğinin arttığı bir dönemi işaret etmektedir. 1980’li yıllarda Türkiye’ye sınır komşusu ülkelerde yaşanan istikrarsızlıklar ve 1990’lı yıllarda küreselleşmenin etkisiyle ülkeler arasında geçişlerin kolaylaşması gibi etmenler Türkiye’ye yönelen göçmen hareketliliğini artırmıştır. Son yıllarda Türkiye’nin de dâhil olduğu birçok ülke düzensiz bir göç olgusunun hedefi haline gelmiştir. (Lordoğlu, 2015: 29). Türkiye günümüzde hem yasa dışı transit göçe hem kaçak iş gücüne hem de sığınmacı akınına sahne olmaktadır. Bu değişimlerde Türkiye’ye komşu ülkelerde yaşanan siyasi ve ekonomik istikrarsızlıklar etkili olmuştur (Pusch ve Wilkoszewski, 2010).

Özellikle 1980’li yıllardan günümüze kadar Orta Doğu’dan Türkiye’ye gerçekleştirilen göç hareketleri düzensiz, kitlesel bir görünüme sahiptir. Bu süreçte Orta Doğu’da yaşanan siyasi olumsuzluklardan, baskı, savaş ve zulümden kaçarak daha iyi koşullarda hayatını devam ettirmek isteyen göçmenler Türkiye’ye sığınmıştır. 1980’li yılların başlangıcında Orta Doğu’dan Türkiye’ye yönelen göç hareketleri daha çok Batı Avrupa’ya ulaşmak için geçici nitelikte olan göç hareketlerinden oluşmaktadır. Günümüzde ise Avrupa ülkelerinin sığınmacı karşıtı yaklaşımları sebebiyle Orta Doğulu sığınmacılar için Türkiye transit ülke konumundan hedef ülke konumuna dönüşmeye başlamıştır (Acar, 2020: 440-441). Özellikle 2000’li yıllarda Orta Doğu coğrafyasında yaşanan çatışmalar göç olgusunu yeni bir boyuta taşıyarak önem kazanmasında etkili olmuştur (Özel Özcan ve Sevindik, 2022: 58).

Tablo 2.1’de Türkiye’de 2011-2022 yılları arasında yakalanan düzensiz göçmen sayısı yer almaktadır. 2013 yılında düzensiz göçmen sayısı bir önceki yıla göre azalsa da genel olarak Türkiye’de yıllara göre yakalanan düzensiz göçmen sayısının devamlı olarak artış gösterdiği gözlenmektedir. Özellikle 2018-2019 yılları arasında düzensiz göçmen sayısında önemli artışlar yaşanmıştır.

Tablo 2.1. Türkiye’ de yakalanan düzensiz göçmen sayısı (2011-2022 dönemi)

Yıl	Düzensiz Göçmen Sayısı	Yıl	Düzensiz Göçmen Sayısı
2011	44,415	2017	175,752
2012	47,510	2018	268,003
2013	39,890	2019	454,662
2014	58,647	2020	122,302
2015	146,485	2021	162,996
2016	174,466	2022	285,027

Kaynak: GİGM, 2022.

Tablo 2.2’de 2014-2022 yılları arasında Türkiye’de yakalanan düzensiz göçmenlerin uyruklara göre dağılımları yer almaktadır. Bu veriler ekseninde 2021 yılı itibariyle ilk sırada Afganistan uyruklu düzensiz göçmenler yer almaktadır. Afganistan uyruklu düzensiz göçmenleri Suriye, Pakistan, Irak ve Filistin uyruklu düzensiz göçmenler izlemektedir. 2022 yılında Türkiye’de yakalanan düzensiz göçmenlerin uyruklara göre dağılımları incelendiğinde de benzer şekilde ilk sırada Afganistan uyruklu düzensiz göçmenlerin yer aldığı görülmektedir. Afganistan uyruklu düzensiz göçmenleri Suriye, Pakistan, Filistin ve Irak uyruklu düzensiz göçmenler izlemektedir.

Tablo 2.2. Türkiye’de yakalanan düzensiz göçmen dağılımında ilk 5 ülke (2014-2022 arası)

Yıl	Afganistan	Pakistan	Suriye	Filistin	Irak
2014	12,248	2,350	24,984	508	1,728
2015	35,921	3,792	73,422	615	7,247
2016	31,360	19,317	69,755	365	30,947
2017	45,259	30,337	50,217	832	18,488
2018	100,841	50,438	34,053	10,545	17,629
2019	201,437	71,645	55,236	12,210	12,097
2020	50,161	13,487	17,562	2,059	3,836
2021	70,252	16,133	23,469	3,491	4,408
2022	115,775	15,367	45,909	14,270	6,628

Kaynak: GİGM, 2022.

1980 sonrası dönemde Türkiye’ye yönelik gerçekleşen göç hareketleri şu şekildedir (GİGM, 2022);

“1988 yılında Irak’tan 51,542 kişi,

1989 yılında Bulgaristan’dan 345 bin kişi,

1991 yılında I. Körfez Savaşı’ndan sonra Irak’tan 467,489 kişi,

1992-1998 yılları arasında Bosna'dan 20 bin kişi,

1999 yılında Kosova'da meydana gelen olaylar sonrasında 17,746 kişi,

2001 yılında Makedonya'dan 10,500 kişi,

Nisan 2011- Mart 2019 arasında Suriye'de yaşanan iç karışıklıklar nedeniyle yaklaşık 3,6 milyon kişi Türkiye'ye gelmiştir.”

Acar'a göre (2020: 441-443) özellikle 1980'li yıllardan günümüze kadar geçen süreçte Orta Doğu'dan Türkiye'ye yönelen göç hareketlerini besleyen unsurlardan ilki, batı ülkelerinde artan yabancı düşmanlığıdır. İkincisi son dönemlerde Türkiye'de uygulanan vatandaşlık rejimi gereği Orta Doğulu sığınmacılara yönelik toleranslı yaklaşımdır. Orta Doğu'dan Türkiye'ye yönelen göçü besleyen üçüncü unsur ise, İslam'ın belirleyici olduğu geleneksel hayat tarzını devam ettirme isteğinin sığınmacıların ülke seçiminde belirleyici olmasıdır. Acar'ın da belirttiği bu faktörler günümüzde Orta Doğulu sığınmacılar için Türkiye'nin transit ülke konumundan hedef ülke konumuna geçmesinde oldukça belirleyici olmuştur.

1980'li yılların başlangıcında İran İslam Devrimi rejiminin yıkılması, hemen ardından 1980-1988 yılları arasında İran-Irak Savaşı sebebiyle bu dönemlerde özellikle Türkiye'ye yönelen göç hareketleri ağırlıklı olarak İran kaynaklı olmuştur. Ayrıca İran ile Türkiye arasında vize probleminin olmaması, İran ile Türkiye'nin coğrafi yakınlığı, Türkiye'nin Orta Doğu'da nispeten istikrarlı bir ülke olması, Avrupa'ya geçiş yapılabilecek transit bir ülke konumunda olması İran'dan Türkiye'ye gerçekleştirilen göç hareketlerinin sebepleri olarak gösterilebilir. 1980-1988 yılları arasında İran-Irak Savaşı ile bölgede yaşanan istikrarsızlıklar, Irak'ın Kuveyt'i işgali, ABD'nin Irak'ı işgali gibi gelişmeler Irak'tan Türkiye'ye göçü besleyen önemli gelişmeler arasındadır (Acar, 2020: 436-439).

Türkiye'nin göç tarihinde karşılaştığı en büyük kitlesel göç hareketi, Suriye kaynaklı göç hareketleridir. Suriye kaynaklı kitlesel göç hareketliliği Türkiye'nin göç deneyimi açısından özel bir niteliğe sahiptir. Arap ülkelerinde halkın demokrasi ve özgürlük arayışı sonucu ortaya çıkan protestolar Tunus ve Mısır'dan başlayarak tüm Orta Doğu'yu etkisi altına almıştır. 15 Mart 2011'den itibaren çatışmalar Suriye'ye de sıçramıştır. Suriye'de meydana gelen çatışmalar uzun yıllar şiddetlenerek devam etmiştir (Harunoğulları, 2018).

2.1.2. Türkiye'nin Göç Politikaları

Dönemler itibarıyla Türkiye'nin göç politikaları gerek ülke içerisindeki iç dinamiklerden gerek dünya gündemini meşgul eden dış dinamiklerden etkilenerek, farklı boyutlarda değişim göstermiştir. Türkiye'ye yönelen göç hareketliliğinin artmaya başlaması ile göç olgusunun yönetimine daha fazla ihtiyaç duyulmaya başlanmıştır.

Türkiye'de göçe ilişkin ulusal hukuki kaynaklar Tablo 2.3'te yer almaktadır. 1934 yılında çıkarılan ve 2006 yılına kadar etkin şekilde rol alan "İskân Kanunu" göçmenlere yönelik ilk düzenleyici kanun niteliğindedir. İskân Kanunu'nda göçmenler "Türk soyundan veya Türk kültürüne mensup olan kişiler" olarak tanımlanmıştır. Türkiye ve Yunanistan arasında gerçekleşen mübadele, bu kanun kapsamında yapılmış, Yunanistan'dan Türkiye'ye göçmenler kabul edilmiştir (Şimşek, 2020: 273; Geyik Yıldırım, 2020: 45). 1950 yılında çıkarılan "Pasaport Kanunu" ile Türk vatandaşları veya Türkiye'ye giriş yapacak olan yabancı uyruklu kişilere pasaport gösterme zorunluluğu getirilmiştir. Böylece ülkeye giriş çıkış yapan yabancıların kayıt altına alınması mümkün olmuştur. 1950 tarihli "Yabancıların Türkiye'de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun'da" yabancı uyrukluların Türkiye'de kalma, ikamet etme ve seyahat etmelerine ilişkin konularda düzenlemeler yer almaktadır. Birçok araştırmacıya göre (Şimşek, 2018; Şimşek, 2020; Geyik Yıldırım, 2020) Cumhuriyetin kuruluşundan 1960'lı yıllara kadar olan zaman diliminde ulus-devlet düşüncesinin Türkiye'nin göçe yönelik politikalarında belirleyici olduğu gözlenmiştir.

Tablo 2.3 Türkiye’de göçe ilişkin ulusal hukuki kaynaklar

Yıl	Yasal Düzenleme	Yıl	Yasal Düzenleme
1934	34/2510 sayılı İskân Kanunu	1941	41/4104 sayılı Muharip Yabancı Ordu Mensuplarından Türkiye’ye İltica Edenler Hakkında Kanun
1950	50/5683 sayılı Yabancıların Türkiye’de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun	1950	5682 sayılı Pasaport Kanunu
1964	64/403 sayılı Türk Vatandaşlık Kanunu	1994	94/6169 sayılı Türkiye’ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye’den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılara ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik
1995	7473 sayılı Muharip Yabancı Ordu Mensuplarından Türkiye’ye İltica Edenler Hakkında Yönetmelik	2003	4817 sayılı Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun
2013	Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK)	2016	6737 sayılı Uluslararası İşgücü Kanunu

Kaynak: BMMYK ve İçişleri Bakanlığı verileri kullanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

1951 Cenevre Sözleşmesi’nden önce Türkiye’de göç ve iltica alanında göçmenlerin Türkiye’ye girişi, ikameti, çalışma hayatı, vatandaşlığa alınması gibi hususlar 1950 tarihli “Pasaport Kanunu”, 1934 tarihli “İskân Kanunu” ve “Yabancılar Kanunu” kapsamında gerçekleştirilmekteydi.

Göç konusunda Türkiye’nin taraf olduğu uluslararası hukuki kaynaklar Tablo 2.4’te yer almaktadır. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, Mültecilerin Hukuk Statüsüne İlişkin Protokol, Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Suriye Arap Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Yasadışı Göçmenlerin Geri Kabulüne Dair Anlaşma ve Uluslararası Göç Örgütü Kuruluş Anlaşması göçe ilişkin Türkiye’nin taraf olduğu uluslararası anlaşmalardan bazılarını oluşturmaktadır.

Tablo 2.4. Göçe ilişkin Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası hukuki kaynaklar

Yıl	Yasal Düzenleme	Yıl	Yasal Düzenleme
1948	İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi	1951	Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin Sözleşme
1953	Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi	1967	Mültecilerin Hukuk Statüsüne İlişkin Protokolü
1977	Göçmen İşçinin Hukuki Statüsü Hakkında Avrupa Sözleşmesi	2003	Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Suriye Arap Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Yasadışı Göçmenlerin Geri Kabulüne Dair Anlaşma
2003	Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Uluslararası Göç Örgütü Arasında Örgütün Türkiye'deki Hukuksal Durumu, Ayrıcalıkları ve Dokunulmazlıkları Hakkında Anlaşma	2004	Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı ve Belarus Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı Arasında İnsan Ticareti ve Yasadışı Göç ile Mücadele Alanında İş birliği Mutabakat Zaptı
2004	Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Romanya Hükümeti Arasında Kendi Vatandaşlarının ve Ülkelerinde Yasadışı Konumda Bulunan Yabancıların Geri Kabulüne İlişkin Anlaşma	2010	Uluslararası Göç Örgütü Kuruluş Anlaşması

Kaynak: GİGM verileri kullanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi ile “mülteci” kavramı tanımlanmıştır. Cenevre Sözleşmesi’ni imzalayan ülkeler bu tanım çerçevesinde belirtilen kriterleri kabul etmişlerdir. Türkiye ise sözleşmeyi imzalamasına rağmen sözleşmede belirtilen mülteci ve sığınmacı kavramlarının hukuki tanımlamalarına dair 1967 tarihli “Mültecilerin Hukuki Statüsüne Dair Protokolü” coğrafi kısıtlama ile kabul etmiştir. Türkiye bulunduğu coğrafi konumu göz önüne alarak yalnızca Avrupa’dan Türkiye’ye göç etmek isteyenleri mülteci olarak kabul etmiştir (BMMYK ve İçişleri Bakanlığı, 2005: 12). Türkiye’nin de taraf olduğu bu protokol göçe yönelik evrensel bir belge niteliğindedir.

Eke’ye göre (2018: 42) günümüzde Türkiye’nin göç politikalarını etkileyen iki faktör bulunmaktadır. Birincisi Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne (AB) üyelik süreci, ikincisi ise göç politikalarının hukuki kaynaklarının Avrupa müktesebatı ile uyumlu hale gelmesidir. Bu süreç içerisinde Türkiye 2001 yılında “Katılım Ortaklığı” belgesini imzalamıştır. 2003 yılında bu belgeyi yenileyerek göç konusunda AB mevzuatının benimsenmesine yönelik adım atmıştır. 2001 yılında imzalanan bu belgede kısa vadede yasa dışı göç ile mücadele etmek ve geri kabul anlaşmasının müzakere edilmesi konuları yer almaktadır. Orta vadede ise göçe ilişkin AB müktesebatının

kabul edilmesi, sığınma alanında uyum sağlanması, 1951 Cenevre Sözleşmesi ile getirilen coğrafi kısıtlamanın kaldırılması, sığınma başvurularının değerlendirilmesi ve kararlaştırılması konuları yer almaktadır (BMMYK ve İçişleri Bakanlığı, 2005: 6).

Şimşek'e göre (2018: 376) Türkiye'ye her yıl Avrupa dışında yer alan ülkelerden birçok mültecilik başvurusu yapılmaktadır. Türkiye ise coğrafi kısıtlama gereği sadece Avrupa vatandaşlarına mültecilik statüsü verebildiği için, Avrupa dışındaki ülkelerden mültecilik başvurusu yapanlar mültecilik statüsüne alınmamaktadır. Örneğin Türkiye'ye sığınan Suriyeliler "geçici koruma" kapsamında sığınmacı olarak kabul edilmişlerdir. Suriyeli sığınmacıların Türkiye'de mültecilik statüsü elde edebilmeleri için coğrafi kısıtlamanın kaldırılması gerekmektedir.

Özellikle 2011 yılı ve sonrasında maruz kaldığı Suriye göçü, Türkiye'nin göç konusunda kurumsallaşması gerektiği yönünde belirleyici bir göç hareketi olmuştur. Bu kapsamda 2013 tarihli "Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK)" kapsamında Türkiye Cumhuriyeti Göç İdaresi Genel Müdürlüğü kurulmuş, kurumsal bir yapı oluşturularak göçe ilişkin strateji ve politikalar uygulanmaya başlanmıştır. 2013 yılında kabul edilerek 2014 yılında yürürlüğe giren bu kanun aynı zamanda geçici koruma kanununun temelini oluşturmaktadır. Geçici koruma kanunu kapsamında kabul edilen sığınmacıların Türkiye'de sağlık, eğitim gibi birtakım yasal işlemlere erişim sağlayabilmeleri için geçici koruma kimlik belgesi verilmektedir.

Türkiye'de sığınmacıların istihdamı, iş gücüne erişimleri, çalışma izni almaları gibi hususlar ise 4817 sayılı "Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun" ile düzenlenmiştir. Geçici koruma kimlik belgesine sahip olan yabancılar Bakanlar Kurulu tarafından belirlenen iş kollarında çalışma izni alarak istihdam edebilmektedir (Şimşek, 2018). 4 Haziran 2003'te "Türk Vatandaşlığı Kanunu'nda" ise Türk vatandaşlığı elde edebilmek için yabancıların yaptığı anlaşmalı evlilikleri engellemek amacıyla değişiklikler yapılmıştır (Şimşek, 2020: 274). 2016 yılında 6735 sayılı Uluslararası İşgücü Kanunu yürürlüğe girerek 4817 sayılı Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun yürürlükten kaldırılmıştır.

Türkiye'de göç ile ilgili kurumsal yapılanma GİGM ile merkezden yönetilmektedir. Merkezi yönetimin taşra teşkilatını oluşturan Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD), Kızılay gibi kurumlar ise bu konuda katkı sağlamaktadır. AFAD

2009'da Türkiye'de meydana gelen afet süreçlerini kontrol altına almak amacıyla kurulmuştur. Suriye göçünün başlangıcından günümüze kadar olan süreçte sığınmacıların temel ihtiyaçlarının giderilmesine yönelik önemli görevler üstlenmiştir. Kızılay'ın sığınmacılar ile ilgili hizmetleri ise Göç ve Mülteci Hizmetleri Müdürlüğü tarafından gerçekleştirilmektedir. Kızılay bu süreçte tüm sığınmacıların eğitim, sağlık gibi temel ve acil ihtiyaçlara yönelik bilgilendirmeler yapmak, bu hizmetlere erişimi sağlamak gibi birçok görevi üstlenmiştir (Ateş ve Coşkun, 2020: 63-65).

Türkiye'nin sınır komşularında yaşanan istikrarsızlıklar Türkiye'ye yönelen göç hareketliliğini artırmıştır. Bu anlamda düzensiz göçle mücadele etmek, kurumlar arası koordinasyonu sağlamak, geri kabul anlaşmalarının hükümlerini uygulamak gibi işlevleri yerine getirmek amacıyla 15 Temmuz 2018'de "Düzensiz Göçle Mücadele Dairesi" kurulmuştur. Düzensiz göç olgusu sadece Türkiye'nin değil tüm dünyanın gündeminde olan bir konudur. Türkiye'ye yönelen en büyük kitlesel göç dalgasını oluşturan Suriye göçü bu anlamda uluslararası kurumlarla olan iş birliğinin önemini artırmıştır (Şimşek, 2020: 275). Oktav'a göre (2020: 114-115) Türkiye'nin tarihsel olarak göç politikaları incelendiğinde Suriye krizi döneminde küresel iş birliğini ön planda tuttuğunu ancak daha sonraki süreçte artan sığınmacı baskısı karşısında ulus-devlet çıkarlarını ön planda tutan stratejiler geliştirdiğini vurgulamaktadır.

2.2. Türkiye'de Suriyeli Sığınmacılar

Çalışmanın bu bölümünde Suriye kaynaklı göç hareketlerinin temel dinamiklerini incelemek amacıyla Suriye'den Türkiye'ye yönelen kitlesel göç hareketleri, Türkiye'de Suriyeli sığınmacıların mevcut durumları, yasal statüleri, uluslararası mülteci hukuku ve Türkiye mevzuatı ele alınacaktır. Daha sonra ise Suriyeli sığınmacıların Türkiye'de uyum süreçleri incelenecektir.

2.2.1. Suriye'den Türkiye'ye Kitlesel Göç Hareketleri

Türkiye geçmişten günümüze birçok göç hareketi ile karşılaşmış, birçok farklı ülkeden göçmene ev sahipliği yapmıştır. Gerek Avrupa ve Orta Doğu ülkelerine yakınlığı sebebiyle jeopolitik konumu gerek stratejik önemi Türkiye'nin göç hareketleri bakımından tercih edilen bir ülke olmasında etkili olmuştur. Son yıllarda

artarak devam eden kitlesel göç hareketleri neticesinde göç olgusunun dinamikleri, etki alanları değişmeye başlamıştır (Geyik Yıldırım, 2020: 39). Dolayısıyla bulunduğumuz dönemde göç olgusu geçmişten farklı olarak kaçınılamaz bir olgu haline gelmiştir. Ülkeleri toplumsal, sosyal, ekonomik ve politik olarak şekillendiren, değişimleri beraberinde getiren göç olgusu, göç hareketliliğine maruz kalan birçok ülke tarafından endişe verici bir tehdit olarak algılanmaktadır.

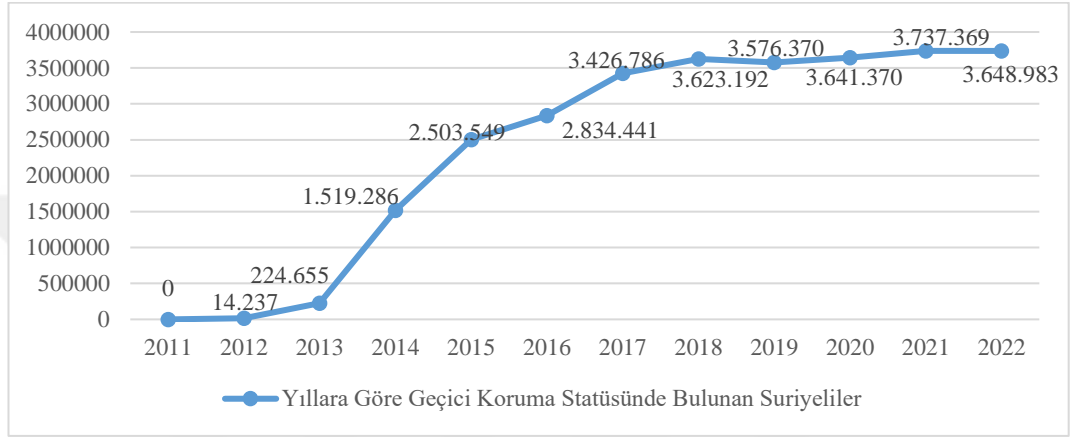
Arap ülkelerinde halkın demokrasi arayışları sonucu ortaya çıkan protestolar Tunus ve Mısır'da başlayarak tüm Orta Doğu'yu etkisi altına almıştır. 15 Mart 2011'den itibaren karışıklıklar Suriye'ye de sıçramış, zaman içerisinde Suriye'de meydana gelen çatışmalar şiddetlenmiştir. Bu süreç içerisinde Suriye'ye komşu olan Türkiye'nin sınır bölgesi de hareketlenmeye başlamıştır. Suriye'den Türkiye'ye ilk kitlesel göç hareketi 29.04.2011 tarihinde Hatay ili Yayladağı ilçesindeki Cilvegözü sınır kapısından 260 civarı Suriyelinin Türkiye'ye giriş yapması ile başlamıştır. (GİGM, 2022).

Suriye'de meydana gelen çatışmalar sonucu pek çok Suriyeli Türkiye'ye sığınmıştır. Türkiye dünyada en fazla Suriyeli sığınmacıya ev sahipliği yapan ülke konumunda olmuştur. Başlangıçta misafir konumunda Türkiye'ye sığınan Suriyeliler ülkelerinde güven ortamının sağlanamaması sebebiyle zamanla Türkiye'de kalıcı hale gelmişlerdir. Bu durum Türkiye'nin harcama yönlü ekonomik yükünü artırmış, ayrıca Türkiye'nin sosyal, kültürel, siyasi olmak üzere birçok sorun ile karşı karşıya kalmasına zemin hazırlamıştır. Suriyelilere karşı sert politikalar uygulayarak ülkelerine almak istemeyen Avrupa ülkelerinin aksine Türkiye "açık kapı" politikası gereği milyonlarca Suriyeliye kapılarını açmıştır (GİGM, 2022).

Türkiye bu süreçte kendisine sığınmak isteyen Suriyelilere açık kapı politikası uygulayarak geçici koruma statüsü altında Türkiye sınırları içerisinde ev sahipliği yapmış, yapmaya da devam etmektedir. Başlangıçta daha küçük gruplarda Türkiye'ye giriş yapan, geçici koruma merkezlerine yerleştirilen Suriyelilerin zamanla sayıları da artmıştır. On iki yıllık süreçte Suriye göçü kitlesel boyutlara ulaşmıştır. Türkiye, Suriyelilere Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) ve Geçici Koruma Yönetmeliği (GKY) kapsamında geçici koruma merkezleri, çadır kentler, konteyner kentler kurarak birçok hizmeti sunmaya başlamıştır (Coştan ve Yaylı, 2020: 2088).

2.2.2. Suriyeli Sığınmacıların Türkiye’de Mevcut Durum ve Yasal Statüleri

2011-2022 yılları arasında Türkiye’de geçici koruma kapsamında bulunan Suriyeli sayısı grafik 2.1’de yer almaktadır. Suriye’de iç savaşın başladığı 2011 yılından günümüze kadar olan süreçte Türkiye’ye sığınan Suriyeli sayısının ciddi şekilde arttığı, özellikle 2013 yılından sonra kitlesel bir boyuta ulaştığı grafikte görülmektedir. Türkiye’de geçici koruma statüsü altında bulunan Suriyeli sayısı 2022 yılı itibariyle 3,648,983 olarak görülmektedir (GİGM, 2022).

Kaynak: GİGM, 2022.

Grafik 2.1. 2011-2022 Yılları arasında geçici koruma kapsamında bulunan Suriyeli

Tablo 2.5’te 2021 yılı itibariyle geçici koruma kapsamında bulunan en çok Suriyeli nüfusu barındıran 10 şehir yer almaktadır. Bu veriler ekseninde, 547,176 kişi ile en çok Suriyeli barındıran şehir İstanbul’dur. İstanbul’u 464,173 Suriyeli ile Gaziantep ikinci sırada, 384,922 Suriyeli ile Şanlıurfa üçüncü sırada izlemektedir. Suriyelilerin en az olduğu 3 şehir ise 71 Suriyeli ile Artvin, 74 Suriyeli ile Tunceli ve 82 Suriyeli ile Iğdır’dır (GİGM, 2022).

Tablo 2.5. Suriyeli sığınmacıların illere göre dağılımı (ilk 10 il) (2021)

İller	Suriyeli Sayısı
1.İstanbul	547,176
2.Gaziantep	464,173
3.Şanlıurfa	384,922
3.Hatay	386,517
5.Adana	256,928
6.Mersin	243,837
7.Bursa	184,733
8.İzmir	150,074
9.Konya	123,751
10.Ankara	100,294

Kaynak: GİGİM, 2022.

2021 yılında geçici koruma kapsamında bulunan Suriyeli nüfusun cinsiyete göre dağılımı Tablo 2.6’da yer almaktadır. Bu veriler ekseninde, 2021 yılı itibariyle Suriyeli sığınmacıların 2,010,062’i erkek nüfusu, 1,726,863’i ise kadın nüfusu oluşturmaktadır. Suriyelilerin 1,771,143’ü ise (yüzde 47,4) 0-18 yaş aralığındaki nüfustan oluşmaktadır (GİGM,2022).

Tablo 2.6. Suriyeli sığınmacıların yaş ve cinsiyete göre dağılımı (2021)

Yaş	Erkek	Kadın	Toplam
Toplam	2,010,062	1,726,863	3,736,925
0-4	264,315	246,741	511,056
5-9	294,549	276,640	571,789
10-14	221,382	207,969	429,351
15-18	139,809	119,738	259,547
19-24	287,135	216,324	503,459
25-29	223,871	162,473	386,344
30-34	168,819	122,523	291,342
35-39	126,671	99,201	225,872
40-44	86,560	75,467	162,027
45-49	58,672	57,360	116,032
50-54	46,544	45,399	91,943
55-59	35,415	35,467	70,882
60-64	23,347	24,107	47,454
65-69	15,207	16,054	31,261
70-74	8,989	9,899	18,885
75-79	4,419	5,478	9,897
80-84	2,421	3,231	5,652
85-89	1,152	1,701	2,853
90 ve Üzeri	788	1,091	1,879

Kaynak: GİGM, 2022.

Tablo 2.7’de 2022 yılında barınma merkezlerinde yaşayan Suriyeli sayısına ilişkin veriler yer almaktadır. Türkiye, Suriye kaynaklı kitlesel göç hareketleri sebebiyle 5 şehirde 7 geçici barınma merkezinde 49,398 Suriyeliye ev sahipliği yapmıştır. Suriye’de çatışmaların devam etmesi sebebiyle geçici koruma kapsamında bulunan Suriyelilerin Türkiye’de kalış süreleri uzamıştır. Geçici barınma merkezleri dışında çeşitli şehirlerde 3,599,585 Suriyeli yaşamaktadır (GİGM,2022).

Tablo 2.7. Geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin barınma merkezlerine göre dağılımı (2022)

İl	GBM Adı	GBM Mevcudu	Suriyeli Sayısı
Adana	Sarıçam	16,290	16,290
Hatay	Altınözü	3,477	3,477
Hatay	Yayladağı	3,262	3,262
Hatay	Apaydın	42	42
Kahramanmaraş	Merkez	9,517	9,517
Kilis	Elbeyli	8,223	8,223
Osmaniye	Cevdetiye	8,587	8,587
Geçici Barınma Merkezlerinde Yaşayan Toplam Suriyeli Sayısı			49,398
Geçici Barınma Merkezleri Dışında Yaşayan Suriyeli Sayısı			3,599,585
TOPLAM			3,648,983

Kaynak: GİGM, 2022.

2.2.3. Uluslararası Mülteci Hukuku ve Türkiye Mevzuatı

Genel olarak göçü düzenleyen uluslararası yasal çerçeveyi uluslararası göç hukuku oluşturmaktadır. Uluslararası göç hukukunun temel yasal dayanaklarını, insan hakları hukuku, insancıl hukuk, iş hukuku, mülteci hukuku, yabancılar hukuku ve deniz hukuku oluşturmaktadır (Yıldırım Mat, 2020: 20). Ayrıca uluslararası göç hukuku göç olgusunu uluslararası hukuka uygun, etkili şekilde yönetmek konusunda çeşitli mevzuatların geliştirilmesi ile ülkelere yardımcı olmaktadır. Göç ve göçmenlik hukukunun temel kaynağını ise vatandaşı olmayan kişilerin kendi topraklarına giriş hakkı bağlamında devletin egemenlik yetkileri ve insan hakları hukuku konuları oluşturmaktadır (Demiray ve Öztürk, 2020: 115).

Göç ve göçmen haklarına ilişkin Evrensel İnsan Hakları Deklarasyonu, Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi, İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunması İnsan Hakları Sözleşmesi vb. bazı düzenlemeler mevcuttur. Tüm bu düzenlemeler kişilerin güvenli şekilde bir ülkeye seyahat edebilmelerini sağlamak amacı taşımaktadır. Mülteci ve sığınmacılar için de çeşitli düzenlemeler mevcuttur. Kişiler mülteci statüsü edinmeden önce sığınmacı statüsüne tabi olmaktadır (Demiray ve Öztürk, 2020: 116). Mültecilik ile ilgili uluslararası hukuki düzenlemelere ilişkin 1921’de Mülteciler Yüksek Komiserliği kurulmuş daha sonra 1950’de Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği kurulmuştur.

Göçü düzenleyen, göçmen ve mültecileri koruyan farklı hukuki yasalar var olmakla birlikte bu yasalarda birçok boşluklar mevcuttur. Özellikle zorunlu olarak gerçekleştirilen göç hareketliliğinin arttığı günümüzde göçe ilişkin hukuki

düzenlemelerin içeriği, amacı ve uygulanmasına dair belirsizliklerin giderilmesi önem taşımaktadır. Bu anlamda göç konusu ile ilgili bölgesel ve küresel düzeyde daha fazla iş birliği gerekmektedir. Uluslararası kuruluş ve devletlerin hem egemenlik hakları, güvenlik kaygıları hem de insan hakları, insan güvenliği konusunda denge sağlayıcı şekilde hareket etmeleri gerekmektedir (Battır, 2021: 110).

Geçmişten günümüze birçok göç hareketi ile karşı karşıya kalan Türkiye’de 1990 sonrası dönemde Orta Doğu kaynaklı zorunlu sebeplere dayalı olarak gerçekleştirilen göç hareketlerinin ön plana çıktığı görülmektedir. Orta Doğu’dan Türkiye’ye yönelen göç hareketlerini etkileyen iki unsur bulunmaktadır. Bunlardan birincisi, Türkiye’ye yönelik benimsenen anavatan algısıdır. Diğeri ise Türkiye’nin bulunduğu coğrafya itibariyle Avrupa’ya geçişte transit ülke konumunda olmasıdır (Acar, 2020: 424). Arap Baharı sürecinde Avrupa’nın aksine Türkiye’nin Suriyelilere yönelik uyguladığı açık kapı politikası ve Avrupa’nın karşı karşıya kaldığı göçmen baskısı sonucu sergilediği yabancı düşmanlığı gibi olumsuz tutumlar Orta Doğulu göçmenlerin Türkiye’de kalma eğilimini artırmıştır. Özellikle 1990’lı yıllardan itibaren zorunlu olarak gerçekleştirilen göç hareketleri Avrupa tarafından güvenlik sorunu olarak algılanmaya başlamıştır. Avrupa ülkeleri göçü kısıtlamaya, kontrol altında tutmaya yönelik politikalar oluşturmaya başlamışlardır. Günümüzde ise göç artık istenmeyen bir olgu haline gelmiştir (Geyik Yıldırım, 2020: 35).

1934 “İskân Kanunu” Türkiye’de göçe ilişkin ilk yasal düzenleme niteliğindedir. İskân Kanunu’nun 3. maddesinde mülteci ve muhacir kavramlarının tanımlarına yer verilmiştir. Bu kanuna göre muhacir şu şekilde tanımlanmıştır;

“Türkiye’de yerleşmek maksadı ile dışarıdan, münferiden veya müçtemian, gelmek isteyen Türk soyundan meskûn veya göçebe fertler ve aşiretler ve Türk kültürüne bağlı meskûn kimseler, işbu kanunun hükümlerine göre Dahiliye Vekilliğinin emri ile kabul olunan kişi.”

Yine İskân Kanunu’nun 3. maddesine göre mülteci; *“Türkiye’de yerleşmek maksadı ile olmayıp bir zaruret sebebiyle muvakkat oturmak üzere sığınan kişi”* olarak ifade edilmiştir. Ayrıca ilgili kanunun 3. maddesinde, 4. maddede belirtilen nitelikleri taşımayan yabancıların Türkiye’ye yerleşmek istemeleri, bunu yazılı olarak beyan etmeleri durumunda muhacir tanımı kapsamında yer alacakları belirtilmektedir.

Mülteciliğe ilişkin uluslararası belgelerin başında 1951 tarihli “Birleşmiş Milletler Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Cenevre Sözleşmesi” gelmektedir. Cenevre Sözleşmesi’nin 1. maddesinde mülteci;

“1 Ocak 1951’den önce meydana gelen olaylar sonucunda ve ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen; yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet, ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen her şahıs” olarak tanımlanmıştır.

Cenevre Sözleşmesi’nde mülteci tanımı yapılırken “1 Ocak 1951’den öncesinde meydana gelen olaylar” şeklinde zaman sınırı yapılmıştır. Türkiye ise 1951 tarihli Birleşmiş Milletler Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Cenevre Sözleşmesi’nin 1967 Protokolünü coğrafi sınırlama ile imzalamıştır. Dolayısıyla Türkiye Cenevre Sözleşmesi’nde yer alan mülteci tanımını “1 Ocak 1951 öncesinde Avrupa’da meydana gelen olaylar” ibaresi ile kabul etmiştir (İren, 2018: 112). Türkiye’de Orta Doğu kaynaklı göç hareketleri çerçevesinde yabancılara sığınmacı statüsü verilmekte olup, Avrupa dışından Türkiye’ye gelen yabancılara mülteci statüsü verilememektedir.

Türkiye’de mülteci ve sığınmacı kavramları birbirleri yerine kullanılan kavramlar olsa da bu kavramların hukuki içeriği birbirinden farklıdır. Dolayısıyla bu kavramlar arasında bir karmaşa oluşmaktadır. Bu karmaşanın giderilmesi amacıyla Türkiye, 1994 yılında “Türkiye’ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye’den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılara ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik” çıkararak tekrar mülteci ve sığınmacı kavramlarını tanımlanmıştır. 1994 yönetmeliğine göre mülteci;

“Avrupa’da meydana gelen olaylar sebebiyle ırkı, dini, milliyeti, belirli bir toplumsal gruba üyeliği veya siyasi düşünceleri nedeniyle takibata uğrayacağından haklı olarak korktuğu için vatandaşı olduğu ülke dışında bulunan ve vatandaşı olduğu ülkenin himayesinden istifade edemeyen veya korkudan dolayı istifade etmek istemeyen ya da uyruğu yoksa ve önceden ikamet ettiği ülke dışında bulunuyorsa

oraya dönmeyen veya korkusundan dolayı dönmek istemeyen yabancı” olarak ifade edilmiştir.

Yine 1994 yönetmeliğinde sığınmacı kavramına;

“İrki, dini, milliyeti, belirli bir toplumsal gruba üyeliği veya siyasi düşünceleri nedeniyle takibata uğrayacağından haklı olarak korktuğu için vatandaşı olduğu ülke dışında bulunan ve vatandaşı olduğu ülkenin himayesinden istifade edemeyen veya korkudan dolayı istifade etmek istemeyen ya da uyuşu yoksa ve önceden ikamet ettiği ülke dışında bulunuyorsa oraya dönmeyen veya korkusundan dolayı dönmek istemeyen yabancı” olarak yer verilmiştir.

1994 yönetmeliğinde, 1951 Cenevre Sözleşmesi ve 1967 Protokolünde mülteci tanımına ilişkin yer alan coğrafi kısıtlamanın devam ettiği görülmektedir. Bu yönetmelikte sadece sığınmacı kavramı netleşmiştir. Avrupa dışından Türkiye’ye gelen yabancıların sığınmacı statüsünde yer alması, sığınmacı statüsünden mülteci statüsüne geçiş konusunda belirsizliğin devam etmesi bu kavramlar arasında karmaşanın devam etmesine sebep olmaktadır (İren, 2018: 113).

Türkiye’nin Arap Baharı sürecinde yaşadığı deneyimler göç konusunda mevzuat değişikliği yapması gerekliliğini ortaya koymuştur. Başlangıçta geçici olarak Türkiye’ye giriş yapan Suriyelilere yönelik “misafir” tanımı yapılması Suriyelilerin Türkiye’de kalıcı hale gelmesi ile birçok konuda yasal mevzuata dayalı gerekli adımların atılmasını muğlaklaştırmıştır. Dolayısıyla Arap Baharı süreci Türkiye’nin göçe yönelik mevzuat değişikliği yapmasını zorunlu kılmıştır. Bu anlamda yapılan en önemli değişiklik 2013 tarih ve 6458 sayılı “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK)” olmuştur. Bu kanunda “şartlı mülteci”, “ikincil koruma” gibi yeni kavramlar yer almıştır. Bu kanuna göre Avrupa dışından Türkiye’ye gelen yabancılar şartlı mülteci statüsünde yer almaktadır.

YUKK 62. maddeye göre şartlı mülteci kavramı;

“Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar sebebiyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku

nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında şartlı mülteci statüsü verilir. Üçüncü ülkeye yerleştirilinceye kadar, şartlı mültecinin Türkiye’de kalmasına izin verilir” olarak tanımlanmıştır.

YUKK 63. maddede *ikincil koruma* statüsünün verilmesine ilişkin gerekli şartlar şu şekilde belirtilmiştir;

“Mülteci veya şartlı mülteci olarak nitelendirilemeyen, ancak menşe ülkesine veya ikamet ülkesine geri gönderildiği takdirde; a) Ölüm cezasına mahkûm olacak veya ölüm cezası infaz edilecek, b) İşkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye maruz kalacak, c) Uluslararası veya ülke genelindeki silahlı çatışma durumlarında, ayırım gözetmeyen şiddet hareketleri nedeniyle şahsına yönelik ciddi tehditle karşılaşacak, olması nedeniyle menşe ülkesinin veya ikamet ülkesinin korumasından yararlanamayan veya söz konusu tehdit nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancı ya da vatansız kişiye, statü belirleme işlemleri sonrasında ikincil koruma statüsü verilir.”

Yine YUKK 91. maddede;

“Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitleli olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara geçici koruma sağlanabilir” şeklinde geçici koruma kavramına ilk kez yer verilmiştir.

2014 yılında 2013 tarih ve 6458 sayılı YUKK 91. madde çerçevesinde geçici koruma kapsamında yer alan yabancıların geçici koruma işlemlerinin usul ve esasları, yabancıların Türkiye’ye kabul edilmesi, kalışı, hak ve yükümlülükleri, Türkiye’den çıkış işlemleri gibi konuları içeren “Geçici Koruma Yönetmeliği (GKY)” kabul edilmiştir. Ayrıca 2013 yılında göç konusunda politika ve stratejiler uygulamak ve koordinasyonu sağlamak amacıyla GİGM kurulmuştur (Acar, 2020).

2.2.4. Suriyeli Sığınmacıların Türkiye’de Uyum Süreci

Göç araştırmalarında başlangıçta mülteci, sığınmacı veya göçmenlerin ev sahibi topluma uyumunu esas alan adaptasyon kavramı kullanılmaktaydı. İlerleyen süreçte ise hem sığınmacı veya göçmenlerin hem de ev sahibi toplumun karşılıklı bütünleşme sürecini içerisine alan uyum kavramının kullanımı yaygınlaşmaya başlamıştır.

Uyum kavramını tanımlamaya yönelik yaklaşımlar yapılan çalışmaların niteliğine göre çeşitlilik göstermektedir. Ager ve Strang (2008) uyumu, sosyal ilişkiler ve toplumsal bağlar çerçevesinde ele alarak göçmenlerin ev sahibi toplumlara dâhil olmalarını kolaylaştırmada sosyal bağlantıların önemini vurgulamıştır. Garcés-Mascareñas ve Penninx (2016) dini ve kültürel aidiyet çerçevesinde ele alarak göçmenlerin dini ve kültürel kimliklerinin uyum deneyimlerini şekillendirmedeki önemini vurgulamıştır. Sığınmacıların uyumunu etkileyen farklı boyutları ve faktörleri anlamak, politika yapıcılara ayrıca bir bütün olarak topluma, sığınmacıların dâhil edilmesini ve refahını kolaylaştıran daha kapsayıcı, eşitlikçi toplumlar yaratma konusunda yardımcı olabilir.

Fielden'e (2008: 1) göre uyum, göçmen, mülteci veya sığınmacıların ev sahibi ülkede geniş haklara erişim sağlayabileceği yasal süreci, ev sahibi toplumda hayatlarını devam ettirebilecekleri sürdürülebilir geçim kaynağı ve yaşam standartlarına erişebilecekleri ekonomik bir süreci, ayrıca ev sahibi ülkede sosyal hayata dâhil olabilecekleri, yeni ilişkiler kurabilecekleri, kabul görebilecekleri sosyo-kültürel bir süreci ifade etmektedir. Bosswick ve Heckman (2006) uyum kavramına bir ülkeye yeni katılan göçmenler ile ev sahibi bireyler arasındaki interaktif bir süreç olarak yaklaşmıştır. Penninx'e (2004) göre ise uyum, toplumun kabul edilmiş bir parçasıdır.

Günümüz dünyasında kitlesel göç hareketliliğinin artmasına bağlı olarak sığınmacı veya göçmenler ev sahibi ülkede toplumsal düzeni bozan tehdit olarak algılanmaktadır. Bu olumsuz algının yansımaları olarak sığınmacı veya göçmenlere yönelik yabancı düşmanlığı ve ayrımcılık içeren davranış kalıplarının arttığı görülmektedir.

Göç Terimleri Sözlüğüne göre yabancı düşmanlığı (xenophobia) (IOM, 2009: 97);

“Yabancı düşmanlığı, kişilerin topluluğa, topluma veya ulusal kimliğe yabancı oldukları veya dışarıdan geldikleri düşünülmesi için kişileri reddeden, dışlayan ve sık sık kötüleyen tavırlar, önyargılar ve davranışlar” olarak ifade edilmiştir.

Çağlar'a göre (2018: 43) ayrımcılık (discrimination);

“Toplumdaki herhangi bir birey veya grubun din, dil, köken, ülke, bölge, gelenek ve görenek, cinsel tercih, cinsiyet vb. biyolojik, kültürel, ekonomik, hukuksal ya da sosyal özelliklerinden dolayı ana toplumdan dışlanması ve farklı sosyal, kültürel,

ekonomik ve hukuksal yaptırım uygulamalara maruz bırakılması” olarak ifade edilmiştir.

Ülkelerin göçü kontrol altına almaya yönelik uyguladıkları katı politikalar yabancı düşmanlığı ve ayrımcılığı besleyen, göç sonrası uyum sürecini olumsuz yönde etkileyen önemli bir faktör olmuştur. Farklı kültür ve medeniyetten olan bireylerin bir araya gelmesi ile bu tür sorunların ortaya çıkması normaldir fakat özellikle son yıllarda yabancı düşmanlığı ve ayrımcılık çeken davranışların bir yükseliş trendi olarak dikkat çektiği görülmektedir.

Son yıllarda Türkiye'nin deneyimlediği Suriye kaynaklı kitlesel göç hareketliliği Suriyeli sığınmacıların uyumuna yönelik çalışmaları ve aynı zamanda tartışmaları beraberinde getirmiştir. Uyum sürecinin seyrini göç hareketlerinin geçici veya kalıcı olması etkilemektedir. Başlangıçta kısa süreli ve geçici olarak gerçekleşeceği öngörülen göç hareketlerinin beklenenin aksine uzun süreli olması uyum politikalarının gerekliliğini ortaya koymuştur. Göç eden kitlenin ev sahibi ülkede kalma süresinin uzaması zaman içerisinde koşul ve şartların değişmesine bağlı olarak göçe dair uygulanacak politikaların güncellenmesini gerekli kılmıştır. Kurumsal ve etkin olarak uygulanan göç politikaları ilerleyen süreçte uyuma dair yaşanacak problemlerin önüne geçebilmektedir. Bu açıdan bakıldığında ev sahibi ülkede devletin, sivil toplum örgütlerinin aynı zamanda yerel yönetimlerin sığınmacılar ile ev sahibi toplumun karşılıklı uyum sürecinin sağlanmasında etkin uyum politikalarının hayata geçirilmesi bağlamında aktif rol alması gerekmektedir.

Hem ev sahibi toplum hem de bu topluma sonradan katılmış olan bireyler arasında karşılıklı çift yönlü etkileşim kurularak sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik uyumun sağlanması için devlet destekli politikaların rolü önem taşımaktadır. Devletin sağladığı imkân ve olanaklar itibarıyla göç eden bireylerin topluma uyumu kolaylaşmaktadır. Bazı durumlarda devlet destekli uyum politikaları uygulanmaya kalsa da özellikle Türkiye'de 2011 yılından günümüze kadar sayısal olarak artış gösteren Suriye uyruklu yabancıların sayısı toplum tarafından tehdit olarak algılanmaktadır. Bu durum ise karşılıklı uyumun önünde bir engel oluşturmaktadır. Suriyelilere yönelik toplumsal algıların daha çok önyargıya dayalı olarak oluştuğu gözlenmektedir (Taştan, Erdem ve Özkaya, 2018).

Toplumda Suriyelilere karşı oluşan önyargının sebebi Coştan ve Yaylı (2020: 2090) tarafından Suriyeli nüfusun Türkiye’de kalma sürelerinin uzamasına paralel olarak, denetimsiz şekilde Türkiye’nin dört bir yanına yayılmaları, topluma entegre edilmemeleri olarak değerlendirilmiştir. Suriyelilerin Türkiye’de kalma sürelerinde belirsizlikler, Suriye’deki iç savaşın devam ediyor olması Türk toplumu ve Suriyeli nüfus arasında çift yönlü uyumun sağlanmasına yönelik oluşturulacak kamusal politikaları olumsuz etkilemektedir.

Zorunlu sebeplerle gerçekleştirilen göçlerde şiddet unsuru birey ve kitleleri oldukça etkilemektedir. Şiddeti kendi imkânlarıyla engelleyemeyen bireyler başka bir ülkeye göç etmek zorunda kalmaktadır. Özellikle kitlesel göç hareketlerinde göç eden bireyler için hedef ülkenin belirlenmesinde hedef ülkenin kültürel yapısı, göç politikaları, fiziki olarak uzaklığı önemli etkiye sahiptir. Suriye kaynaklı göç hareketlerinde olduğu gibi zorunlu sebeplerle ülkelerini terk etmek durumunda kalan bireylerin uzun mesafede yer alan ülkelere göç edecek ekonomik güç ve sermayeleri mevcut değildir (İnce, 2019: 2585). Bu sebeple Suriye uyruklu bireylerin Suriye’ye sınır komşusu olan Türkiye’de yoğunlaştıkları söylenebilir. Göç sürecinin başlangıcında Hatay, Kilis, Şanlıurfa gibi Suriye sınırına yakın olan illerde yoğunlaşan Suriyeliler göç sürecinin uzaması, sürecin belirsizleşmesi ile İstanbul, Ankara, İzmir, Konya gibi büyük illere doğru göç etmeye başlamışlardır.

Yoğun sığınmacı barındıran ülkelerde yeni katılan bireylerin sosyal, ekonomik ve kültürel olmak üzere birçok yönden ev sahibi topluma uyumunu sağlayacak, ihtiyaçlarını karşılayacak kaynakların sınırlı olması uyum sürecinin başarısını olumsuz yönde etkilemektedir. Bu gibi durumlarda sığınmacıların varlığı ev sahibi toplumda bir yük olarak görülmektedir (Fielden, 2008). Kitlesel göç akınları bir yük olarak algılansa da doğru koşullarda başarılı bir uyum süreci sağlandığı takdirde ev sahibi ülke için birçok faydayı da beraberinde getirebilmektedir. Ev sahibi ülkenin topluma fayda sağlamak için kullanılacak yeni bir iş gücünün oluşturulmasında sığınmacılar ekonomik kalkınma için fırsatlar sunmaktadırlar. 1972 yılında sığınmacı akını ile Tanzanya’nın uzak bölgelerinde tarım için araziler geliştirilmiş, Burundili sığınmacılar Tanzanya’nın yerel ve ulusal ekonomisine ciddi katkılar sağlamışlardır (Fielden, 2008: 3). Sığınmacı uyumuna yönelik uygun koşulların oluşturulduğu ülkelerde sığınmacılar, ekonomik olarak herhangi bir devlet yardımına ihtiyaç

duymadan kendilerine yetebilmekte aynı zamanda ülkenin kalkınmasına katkı sağlayabilmektedirler.

Göç eden bireyler ve göç ettikleri toplum arasında kültürel etkileşimler yaşanmaktadır. Göç eden bireyler göç ettikleri topluma kendi kültürel özelliklerini taşımaktadırlar. Aynı zamanda göç ettikleri toplumun kültüründen de etkilenecek kültür alışverişinde bulunmaktadırlar (Harunoğulları, 2018: 309). Farklı kültürlerden bireylerin bir arada yaşaması ile kültürel uyum sorunları ortaya çıkabilmekte, kültür çatışması yaşanabilmektedir. Farklı kültürlerin bir araya gelmesi sonucu karşılaşılan uyum problemlerine yönelik çözümler bulunamadığı takdirde ülkede sosyal ve toplumsal yapıyı zedeleyecek hareketler kaçınılmaz olacaktır. Göç eylemi gerçekleştiren bireylerin göç ettikleri topluma uyumu konusunda devlet kurumlarının uygulayacağı politikalar oldukça önemlidir (Baritci, 2017: 232-233).

Göç hareketlerinin yayılma hızı toplumların sosyal, kültürel ve ekonomik değişimlerini de beraberinde getirmektedir. Toplumsal düzeyde göç, toplumu oluşturan bireylerin kalıplarına yerleşerek göçe ilişkin değerler toplumun değerlerinin bir parçası haline gelmektedir. Bu anlamda göç bireylerin yaşam tarzını, göç edilen yerin sosyo-kültürel yapısını değiştiren bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır. Farklı sosyal ve kültürel grupların varlığı bazen göçlerin sebebi olabileceği gibi bazen de problemlere sebep olan sosyo-kültürel çeşitliliği beraberinde getirebilmektedir. Modern toplumlarda kültürel çeşitlilik bazen tehdit olarak algılanırken, bazen küreselleşme ile uluslararası sistemde çok kültürlülük olarak olumlu yönleriyle ele alınır hale gelmiştir (Battır, 2021: 72-73). Terk edilen yer ile varılan yer arasındaki kültürel benzerlik ne kadar fazla ise göçün kültürel anlamda sonuçları da o kadar olumlu olmakta, bireylerin kültürel uyumu da kolaylaşmaktadır. (Sevim, 2020: 114-115).

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHRC) uyumun, göç eden bireylerin göç ettikleri ülkeye her yönden uyum sağlaması ve göç alan toplumun yeni katılan bireylere hoşgörüsü olmak üzere çift yönlü bir süreç olduğunu ifade etmektedir. Ayrıca uyumun üç özel boyutuna dikkat çekmektedir. Birincisi, uyum göç eden bireylere çeşitli haklar veren yasal bir süreçtir. Hareket özgürlüğü, eğitime erişim, iş gücü piyasasına erişim, sağlık ve sosyal yardımlara erişim, seyahat edebilme bu haklardan bazılarıdır. İkincisi, ekonomik olarak uyum göç eden bireylerin sürdürülebilir geçim kaynaklarına erişebilme ve böylece ev sahibi ülkenin

ekonomik yaşamına katkıda bulunabilmeyi ifade eden bir süreçtir. Üçüncüsü ise uyum göç eden bireylerin göç ettikleri topluma uyum, birlikte yaşama kültürü, ayrımcılık veya sömürüye maruz kalmadan göç ettikleri ülkede sosyal hayata katılımlarını ifade eden sosyal ve kültürel bir süreci ifade etmektedir (UNHRC, 2013: 14-15).

Benzer şekilde Ager ve Strang uyumun dört temel kilit alanını şu şekilde ifade etmiştir (2008: 166);

- i) İstihdam, sağlık, eğitim ve barınma imkânlarına erişim,
- ii) Vatandaşlık ve haklara ilişkin uygulamalar,
- iii) Toplum ile sosyal bağlantı,
- iv) Dil, kültür ve çevre ile ilgili yapısal engeller.

Türkiye’de 7 ilde 9 barınma merkezi kurularak Suriyeli nüfusun barınma ihtiyaçları karşılanmaya çalışılmıştır. Suriyeli sığınmacılar sürecin başlangıcında misafir statüsünde barınma merkezlerinde yaşamlarını devam ettirmişlerdir. Geçici barınma merkezlerinde sığınmacıların sağlık, eğitim, barınma gibi temel ihtiyaçları karşılanmaya çalışılsa da zamanla Türkiye’ye yönelen Suriye kaynaklı göç hareketliliği kitlesel boyuta ulaşmıştır. Suriyeli sığınmacıların ülkelerine dönmeleri konusunda yaşanan belirsizlikler Türkiye’de Suriyeli nüfusun uyumuna yönelik politikaların planlı şekilde gerçekleştirilmesi gerekliliğini ortaya koymuştur. Zira günümüzde Türkiye’de bulunan Suriyeli nüfusun yüzde 85 gibi önemli bir kısmı barınma merkezleri dışında Türkiye’nin farklı şehirlerinde yaşamlarını sürdürmektedir. Suriyeli sığınmacıların yaşadıkları şehre kabul ve uyum sürecinin olumlu bir seyir izleyebilmesi için öncelikli Suriyeli sığınmacıların kent yaşamında karşılaştıkları problemlerin ele alınması gerekmektedir.

Uluslararası kurumlar özellikle gelir, eğitim, sağlık hizmetleri, vatandaşlık elde etme gibi alanlarda sığınmacı nüfus ile yerli nüfusun uyumuna yönelik benzerlikler ve farklılıklar ile ilgili olarak çalışmalar yapmaktadırlar (Taştan, İrdem ve Özkaya, 2018: 15). Göçmen Uyum Politikası Endeksi (Migrant Integration Policy Index) (MIPEX), tüm AB Üye Devletleri, Ekonomik Kalkınma ve İş Birliği Örgütü (OECD) ülkeleri, Arnavutluk, Arjantin, Brezilya, Çin, Hindistan, Endonezya, Moldova, Kuzey Makedonya, Sırbistan, Rusya ve Ukrayna dâhil olmak üzere 52 ülkede iş gücü piyasası hareketleri, aile birleşmesi, eğitim, sağlık, siyasal katılım, daimi ikametgah,

vatandaşlığa erişim ve ayrımcılığın önlenmesi olmak üzere 8 farklı politika alanında sığınmacıların buldukları ülkede uyumuna yönelik politikalarını ölçen bir araçtır (MIPEX, 2022). Belirtilen 8 farklı politika alanında 52 ülkenin dâhil olduğu endeksleme çalışması son olarak 2019 yılında yapılmıştır.

Tablo 2.8’de Türkiye’nin 8 politika alanında 2019 MIPEX puanları yer almaktadır. Bu veriler ekseninde, Türkiye’nin en düşük puana sahip olduğu politika alanı 5 puan ile siyasal katılımdır. İkinci en düşük puana sahip olduğu politika alanı 22 puan ile iş gücü piyasası hareketliliğidir. Türkiye’nin 2019 yılında en yüksek MIPEX puanına sahip olduğu politika alanı ise 69 puan ile sağlıktır.

Tablo 2.8. MIPEX 2019 endeksleme çalışmasında Türkiye’nin 8 politika alanında puanları

Politika Alanı	Türkiye’nin 2019 yılı MIPEX Puanı
İşgücü Piyasası Hareketliliği	22
Aile Birleşmesi	53
Sağlık	69
Eğitim	52
Siyasal Katılım	5
Dâimi ikametgâh	42
Vatandaşlığa Erişim	50
Ayrımcılığın Önlenmesi	50
Toplam MIPEX Puanı	43

Kaynak: MIPEX, 2022.

Türkiye’de bulunan Suriyeli nüfusun uyum sürecine ilişkin genel bir değerlendirme yapıldığında, Türkiye Suriyeli sığınmacıların uyumuna yönelik 2011 yılından itibaren birçok çalışmalar gerçekleştirirse de uyum politikaları konusunda göç alan diğer ülkelere kıyasla geride kaldığı görülmektedir. Uyum süreci istihdama erişim, barınma, sağlık, eğitim, sosyal yardımlara erişim gibi birçok konuyu kapsayan bütüncül bir yaklaşımla planlı bir şekilde yürütülmesi gereken bir süreçtir. Türkiye’de Suriyeli nüfusun uyum sürecini iyileştirmeye yönelik zayıf olan politika alanlarının güçlendirilmesi gerekmektedir. Öncelikle ekonomik kaynaklara erişimin sağlanabilmesi için iş gücü ve istihdama erişimleri, düzenli ve sürdürülebilir gelire erişimleri bağlamında yasal sürecin işleyişinin artan Suriyeli nüfusun ihtiyaçları doğrultusunda düzenlenmesi gerekmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SURİYELİ SIĞINMACILARIN SOSYO-EKONOMİK UYUMUNA YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA

Çalışmanın bu bölümde öncelikle araştırmanın tasarımı ve yöntemi ele alınacaktır. Daha sonra Ankara'nın sosyo-ekonomik durum analizi yapılacaktır. Son olarak ise Suriyeli sığınmacıların sosyal ve ekonomik uyumunu incelemek amacıyla gerçekleştirilen anket ve mülakat çalışmasının bulgularına yer verilecektir.

3.1. Araştırma Tasarımı ve Yöntemi

Bu başlık altında çalışmanın literatür özeti, amacı, önemi, kapsamı, sınırları ve kısıtları, temel hipotezleri, evren ve örneklem süreci, verilerin analizi ve değerlendirilmesi ele alınacaktır.

3.1.1. Araştırmanın Literatür Taraması

2022 Dünya Göç Raporu verilerine göre 2020 yılında dünyada yaklaşık 282 milyon uluslararası göçmen olduğu belirtilmiştir. Bu rakam dünya nüfusunun yüzde 3,6'sını oluşturmaktadır. Yine 2022 Dünya Göç Raporu verilerine dünyada 26,4 milyon mülteci, 4,1 milyon ise sığınmacı bulunmaktadır (Dünya Göç Raporu, 2022: 45). Türkiye yaklaşık 4 milyon ile en çok Suriyeli nüfusa ev sahipliği yapan ülke durumundayken, Suriye 6,7 milyon ile en çok mülteci veren ülke durumundadır (Dünya Göç Raporu, 2022). Tüm bu gelişmeler ekseninde uluslararası göç olgusu güncelliğini koruyan, çok boyutlu bir araştırma alanı olarak ön plana çıkmaktadır. Göç konusunda sığınmacıların sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel uyumu, göç ettikleri ülkelere etkilerine ilişkin bilimsel çalışmalar önem kazanmaktadır.

2010 yılında Tunus ve Mısır'da başlayan, "Arap Baharı" süreci olarak adlandırılan protestolar kısa süre içerisinde iç savaşla sonuçlanmıştır. Arap Baharı süreci 2011 yılında Libya'ya ardından Cezayir, Suriye, Irak, Fas, Umman gibi ülkelere de sıçrayarak yine büyük çapta protestolarla devam etmiştir. Orta Doğu'da Arap Baharı sürecinde iç savaşın en şiddetli yaşandığı ülke hiç kuşkusuz Suriye olmuştur. Arap Baharı sürecinde yaşanan iç savaş ve şiddet olayları sonucu Orta Doğu'dan özellikle de Suriye'den başta Türkiye olmak üzere komşu ülkelere kitlesel göç hareketliliği başlamıştır. 2010 yılından günümüze kadar geçen süreçte Orta Doğu'da yaşanan karışıklıklar sonucu kitlesel olarak artan göç hareketleri çerçevesinde göç konusunda yapılan çalışmalar artmaya başlamıştır. Orta Doğu'da belirsizliğin devam etmesine paralel olarak krize dönüşen kitlesel göç hareketliliği uluslararası boyut kazanarak ortak iş birliği içerisinde çözüme kavuşturulması gereken bir konu olarak ülkelerin gündeminde sıkça yer almaya başlamıştır. Göç açısından transit ülke konumunda olan Türkiye için sığınmacılara yönelik problemlerin belirlenmesi, çok boyutlu olarak değerlendirilmesi bu anlamda yasal düzenlemelerin, sosyal politikaların uygulanabilmesi için akademik çalışmalar önem kazanmaktadır.

Türkiye'de göç alanında 1990-2018 yılları arasında yapılan 507 çalışma, Yerli (2018) tarafından meta-analitik bir değerlendirmeye tâbi tutulmuştur. Çalışmanın bulgularına göre, göç ile ilgili yapılan akademik çalışmaların 2011 yılı ve sonraki yıllarda artış gösterdiği gözlenmiştir. Göç alanında yapılan çalışmaların bölümlere göre dağılımında ise ilk sırada sosyoloji bölümü, ikinci sırada uluslararası ilişkiler bölümü, üçüncü olarak ise kamu yönetimi bölümü gelmektedir. Göç olgusu tarih, sosyoloji, psikoloji, coğrafya, ekonomi gibi çok farklı bilim dalının çalışma konusu olabilmektedir.

Danış (2010), İstanbul'a göç eden Iraklı göçmenlerin toplumsal ağlar ile uyum süreçlerini inceleyerek göçmenlerin iş ve konut piyasalarına dahil olma süreçleri ile ilgili tespitlerde bulunmuştur. Koç vd. (2018) tarafından yapılan çalışmada, Suriyeli nüfusun Türkiye'de karşılaştıkları istihdam sorunları ele alınmış ve Suriyelilerin istihdamı konusunda gerekli alt yapının oluşturulmasına yönelik önerilere yer verilmiştir.

Lordoğlu (2015) tarafından yapılan çalışmada Türkiye'de kayıt dışı istihdamın genişlemesinde 2011 yılından sonra kitlesel olarak Suriye'den Türkiye'ye yönelen göç hareketlerinin, ayrıca Türkiye'nin komşusu olan diğer ülkelerde savaş, çatışma,

zulüm, insan hakları ihlali gibi zorunlu sebeplerle Türkiye'ye yönelen düzensiz göç hareketlerinin etkili olduğu ifade edilmiştir.

Bakioğlu (2018) tarafından Ankara'da yaşayan Suriyelilerin ekonomik uyum deneyimlerinden hareketle çalışma koşullarının incelendiği nitel çalışmada, Suriye'de çiftçilik ve zanaatkarlık ile geçimini sağlayan göçmenlerin, Ankara'da yoğunlukla mobilya, inşaat, nakliye gibi geçici ve vasıfsız işlerde, olumsuz çalışma koşulları içerisinde kayıt dışı olarak istidam edildiği ifade edilmiştir.

Lordoğlu ve Aslan (2018) tarafından İstanbul, Şanlıurfa ve Mardin olmak üzere Suriyelilerin yoğunlaştığı üç ilde Suriyeli çocuklar ve aileleriyle gerçekleştirilen mülakat çalışmasında, 6-14 yaş aralığındaki Suriyeli çocukların ekonomik sıkıntılar sebebiyle yaşlarına uygun olmayan işlerde olumsuz çalışma koşulları içerisinde çalışmak zorunda kaldıkları ifade edilmiştir.

Kaypak ve Bimay (2016) tarafından Batman'da yaşayan Suriyelilerin Batman iline ekonomik, sosyal ve kültürel etkileri üzerine yapılan çalışmada, kısıtlı iş imkânlarının bulunduğu, işsizlik oranının oldukça yüksek olduğu Batman'da Suriyeli nüfusun yoğunlaşması, düşük ücretlerle, niteliksiz ve vasıfsız işlerde kayıt dışı olarak istihdam etmesinin yerel halkın Suriyeli iş gücü ile rekabetini zorlaştırdığı, bu durumun ise yerel halk tarafından tepki ile karşılandığı sonucuna ulaşılmıştır.

Paksoy vd. (2015) Kilis'te yaşayan Suriyeli nüfusun ekonomik, sosyal ve ticari olarak Kilis'e etkileri üzerine yerel halk ile gerçekleştirilen saha çalışmasında, Suriyelilerin Kilis'te kayıt dışı olarak oldukça düşük ücretlerle istihdamda yer aldığı, bu durumun ise yerel halkın iş gücü piyasasında istihdamını zorlaştırdığını sonucuna ulaşmıştır.

Aygül (2018) tarafından Isparta'da yaşayan farklı göçmen grupların ekonomik uyum süreçlerinin incelendiği çalışmada, eğitim seviyesi, iş becerisi ve dil seviyesi düşük olan göçmen grupların düşük ücretle, ağır ve tehlikeli işlerde güvencesiz şekilde çalışmayı kabul ederek istihdamda yer aldığı belirtilmiştir. Yine aynı çalışmada göçmenler, yaşamlarını devam ettirebilmek adına çalışmak zorunda olmaları dolayısıyla iş gücü piyasasının prekaryası olarak ifade edilmiştir. Standing (2015) güvencesiz ve istikrarsız emek, serbest, geçici ve yarı zamanlı çalışma, kayıt dışı çalışma gibi özelliklere sahip olduğunu ifade ettiği prekarya kavramına çalışmasında yer vererek, güvencesiz çalışan genç, yaşlı işçiler, yoksullar, engelliler ve yaşamsal

ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla her türlü koşulda çalışmaya razı olan sığınmacıları prekarya sınıfına dâhil etmiştir. Şahankaya Adar (2018) tarafından yapılan çalışmada ise sığınmacı emeğinin sömürüsü arttıkça ücret, iş güvencesi ve çalışma koşullarının kötüleştiğine, iş gücünün güvencesiz hale geldiğine dikkat çekilerek Türkiye’de 2010 yılından günümüze sayıları devamlı artan Suriyeli nüfus, Türkiye iş gücü piyasasının yeni prekaryası olarak ifade edilmiştir.

Bauder (2006) uluslararası göç ve iş gücü piyasası üzerine yaptığı çalışmada, göçmenlerin yoğunlaştığı ülkelerde emek arzının ve rekabetin arttığını ve dolayısıyla göçmen emeğinin sömürüye maruz kaldığını belirterek göçmen hareketliliğinin yoğun olduğu ülkelerde parçalı iş gücü piyasasının varlığına dikkat çekmiştir. Parçalı iş gücü piyasası ise iş gücü piyasasında bölünme ve hiyerarşinin varlığına dayanmaktadır. 21. yüzyılda dünyada bölgesel olarak artan sosyo-ekonomik eşitsizlikler, savaş, çatışma, zulüm, insan hakları ihlalleri, iklim değişikliği, sel, kuraklık gibi çevre felaketleri sebebiyle uluslararası göç hareketliliği artmıştır. Artan göç hareketliliği ile hayatta kalmak için mücadele etmek zorunda kalan savunmasız kesimi oluşturan göçmenler zorunlu olarak göç ettikleri ülkelerde ucuz, güvencesiz emeğin bir parçası olarak yedek emek ordusunu oluşturmaktadır.

Colic-Peisker ve Tilbury (2007) tarafından göçmenlerin ekonomik uyumuna ilişkin yapılan çalışmada, göçmenlerin göç ettikleri ülkelerde iş gücü piyasasına erişimleri konusunda yasal olarak birçok engelle karşılaştıklarına dikkat çekilerek, göçmen grupların iş gücü piyasasına uyumuna yönelik kayıt dışı istihdamın engellenmesi, mesleki eğitimlerin yaygınlaştırılması, erişebilecekleri yeni mesleki iş hareketliliğinin oluşturulması gibi birtakım politika önerilerinde bulunulmuştur.

Cheung ve Phillimore (2014) tarafından yapılan çalışmada, Birleşik Krallık’ta yaşayan göçmenlere ilişkin sosyal sermaye, istihdam ve iş gücü piyasası arasındaki ilişki incelenmiş, istihdam ve sosyal sermaye arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Delgado Wise (2013) ise dünyada küresel krizler sebebiyle yoğunlaşan göç hareketlerinin ortaya çıkardığı göçmen emeği sorunu üzerine yaptığı çalışmada göç hareketliliği sonucu göçmenlerin göç ettikleri ülkelerde çalışma ve yaşam koşulları dikkate alındığında en savunmasız sınıfı oluşturduğunu vurgulayarak, göçmen emeğinin bölünmüş yapısıyla dünyada güvencesiz emek piyasasının büyümesine katkı sağladığını ifade etmiştir.

Damette ve Fromentin (2013) tarafından 14 Ekonomik İş birliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) ülkesinin göç ve iş gücü piyasası arasındaki etkileşimi üzerine yapılan çalışmada, göçmenlerin göç ettikleri ülkelerde kısa vadede ücretleri artırdığı sonucuna ulaşılrken, uzun vadede göç hareketlerinin Anglo Sakson ülkeleri dışında işsizlik üzerindeki olumsuz etkisine dair herhangi bir sonuca ulaşlamamıştır.

3.1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Göç kavramı en genel ifadeyle, göç alan, göç veren ülkeleri, göç eden kişileri veya grupları önemli ölçüde etkileyen bir yer değiştirme hareketi olarak tanımlanabilir. Siyasi, sosyal, ekonomik, toplumsal, kültürel ve hukuki boyutları olan göç olgusu, özellikle 21. yüzyılda küreselleşme ile görünür olmaya başlasa da aslında insanlık tarihinin başlangıcından itibaren bireylerin hayatında devamlı var olmuştur. Günümüzde ise gerek ülkeler arasında gerek ülke içerisinde bölgesel olarak yaşanan siyasi ve ekonomik istikrarsızlıklar, savaşlar, doğal afetler, yoksulluk, insan hakları ihlalleri, kıtlık gibi çeşitli sebeplere dayalı olarak bireyler yaşadıkları bölgeleri terk etmek zorunda kalmaktadırlar.

2011 yılında Suriye’de meydana gelen iç savaş, isyan ve ayaklanmalar 2011 yılından itibaren birçok Suriyelinin ülkesinden zorunlu olarak ayrılarak diğer ülkelere göç etmeye başlamasına sebep olmuştur. Türkiye bu süreç içerisinde en fazla Suriyeliye ev sahipliği yapan ülke konumunda olmuştur. Suriye’de savaşın beklenenden daha uzun sürmesi ile geçici sığınmacı statüsü ile Türkiye’ye kabul edilen Suriyeli sayısı 2011 yılından günümüze kadar geçen süreçte devamlı artmıştır. Bu durum ise Türkiye’yi birçok sorun ile karşı karşıya bırakmıştır.

Uluslararası göç hareketleri 21. yüzyıl boyunca yükselen küresel bütünleşme hareketleri ekseninde tüm dünyada yoğunlaşırken, ülkeler içerisinde buldukları sosyal, siyasi, ekonomik ve toplumsal gelişmeler ekseninde göç olgusu ile farklı düzeylerde karşılaşmaktadırlar. Ülkelerin göçe karşı tepkileri de yine kendi sosyal, siyasi, ekonomik ve toplumsal koşulları ekseninde gelişmektedir. (Pusch ve Wilkoszewski, 2010: 22).

Türkiye geçmişten günümüze birçok göç akımlarının hedefinde olmuştur. Göç bakımından hedef ülke, geçiş ülkesi, kaynak ülke konumunda olan Türkiye için özellikle 2011 yılı ve sonrasında maruz kaldığı Suriye kaynaklı kitlesel göç hareketliliği, Türkiye’nin göç konusunda kurumsallaşması, uzmanlaşması gerektiği

yönünde belirleyici bir göç hareketi olmuştur. Türkiye zamanla Suriyeli sığınmacı krizine karşı uzun vadeli, uygulanabilir ve çözüm odaklı politika arayışları içerisinde girmiştir. Göç konusunda çok farklı bilim dalları tarafından çalışmalar yapılmaktadır. Göç konusu çok disiplinli çalışma gerektiren bir alan olarak dikkat çekmektedir. Türkiye'nin karşı karşıya kaldığı kitlesel göç krizine ilişkin farklı bilim dalları tarafından yapılacak olan bilimsel çalışmalar istatistiki eğilimleri ortaya koymak açısından oldukça önemlidir. Göç bakımından hedef ülke, geçiş ülkesi, kaynak ülke konumunda olan Türkiye için göç ve sığınmacılara yönelik problemlerin belirlenmesi, çok boyutlu olarak değerlendirilmesi bu anlamda yasal düzenlemelerin, sosyal politikaların uygulanabilmesi için bilimsel çalışmalar önem kazanmaktadır.

Uluslararası göç olgusu çerçevesinde Ankara'nın Altındağ ilçesinde yer alan Ulubey, Alemdağ ve Önder mahallelerinde yaşayan Suriyeli sığınmacıların göç deneyimleri, sosyo-ekonomik uyum süreçleri çalışmanın konusunu oluşturmaktadır. Bu kapsamda çalışmada Ankara'nın Altındağ ilçesinde yer alan Ulubey, Alemdağ ve Önder mahallelerinde yoğun olarak ikamet eden Suriyeliler ile gerçekleştirilen anket ve mülakat çalışmalarının sonuçlarının değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Ayrıca Suriyelilerin göç süreçleri, gündelik yaşamları, sosyal ve ekonomik durumları, çalışma hayatlarına ilişkin verdikleri mücadele ve deneyimlerden hareketle karşılaştıkları sorunların neler olduğu, bu sorunların ortaya çıkış sebepleri ve çözümleri üzerine değerlendirmeler yapmak amaçlanmaktadır.

Literatürde İstanbul, Kahramanmaraş, Hatay, Kilis, Çorum gibi illerde yaşayan mültecilerin uyum süreçlerine ilişkin çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmada ise farklı olarak Ankara'nın Altındağ ilçesinde yer alan birbirine bitişik durumda olan ve Suriyeli nüfusun mekânsal olarak yoğunlaştıkları bölge olmasından dolayı "küçük Halep" olarak adlandırılan Ulubey, Alemdağ ve Önder mahallelerinde ikamet eden Suriyeli sığınmacıların sosyal ve ekonomik uyum süreçleri, nicel ve nitel araştırma yöntemlerinin birlikte kullanıldığı karma araştırma yöntemi çerçevesinde incelenmiştir. Bahsi geçen mahalleler kentsel dönüşüm kapsamında Suriyelilere ucuz barınma imkânı sunması, Siteler bölgesine yakın olmasından ötürü işe ve istihdama erişim kolaylığı sunması ayrıca Suriyeli nüfusun kümelenme alanı olarak sosyal ilişki ağları bakımından ön plana çıkan, Suriyeli nüfus için avantajlı bir bölgedir. Literatürde Suriyeli nüfusun kümelenme alanı olarak dikkat çeken söz konusu mahallelerde yaşayan Suriyelilerin uyum süreçlerinin ekonomik ve sosyal düzlemde,

nitel ve nicel araştırma yöntemlerinin birlikte kullanıldığı karma araştırma yöntemi çerçevesinde ele alındığı bir çalışma bulunmamaktadır. Ayrıca her ne kadar sınırlı bir uygulama alanı olarak görülse de çalışmanın başkentte gerçekleştirilmiş olması uyum sorunlarının merkeze alınmasını sağlaması bakımından önemlidir. Bu anlamda çalışmanın literatüre katkı sağlaması beklenmektedir.

3.1.3. Araştırmanın Kapsamı, Sınırları ve Kısıtları

Bu çalışma, mültecilerin sosyal ve ekonomik uyumuna yönelik bağlantıyı 2011 yılından itibaren savaş, zulüm, insan hakları ihlali gibi zorunlu sebeplerle Suriye’den Türkiye’ye göç eden, Ankara’nın Altındağ ilçesinde yer alan Ulubey, Alemdağ ve Önder mahallelerinde ikamet eden Suriyeli sığınmacılar örneğinden kurma çabasındadır.

Çalışmanın uygulama kısmında mekân ve örneklem sınırlaması yapılmıştır. Ankara evren, Ankara’da Suriyelilerin yoğun olarak yaşadığı Altındağ ilçesinde yer alan Ulubey, Alemdağ ve Önder mahalleleri alt evren olarak tanımlanmıştır. Çalışmanın evreni 2011 yılından itibaren Türkiye’ye zorunlu olarak göç eden Ankara’nın Altındağ ilçesinde bulunan Ulubey, Alemdağ ve Önder mahallelerinde ikamet eden Suriyeliler ile sınırlı tutulmuştur.

Ankara’da yaşayan Suriyeli nüfusun mekânsal dağılımının incelenebilmesi için Ankara’da ikamet eden Suriyeli sayısı, Ankara’nın ilçelerinde ikamet eden Suriyeli sayısı, cinsiyet ve yaş grubuna göre dağılımı gibi güncel veriler Ankara GİGM’nden temin edilmiştir. Ayrıca Ankara’nın Altındağ ilçesinde yer alan Ulubey, Alemdağ ve Önder mahallelerinde ikamet eden Suriyeliler ile anket ve mülakat çalışmalarının sahada gerçekleştirilebilmesi için izin belgesi Ankara GİGM’nden temin edilmiştir. Anket ve mülakat çalışmalarının etik kurallara uygun olduğuna dair Kırıkkale Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Etik Kurulu’ndan onay belgesi alınmıştır. Çalışmanın uygulama kısmı gerçekleştirilirken AFAD, Kızılay, Ankara GİGM ile görüşülerek çalışma ile ilgili bilgi alışverişinde bulunulmuştur.

Çalışmada Ankara’nın Altındağ ilçesinde yer alan Ulubey, Alemdağ ve Önder mahallelerinde ikamet eden 18 yaş ve üzeri 384 Suriyeli ile anket, 30 Suriyeli ile mülakat çalışması 01.12.2021/01.06.2022 tarihleri arasında, haftanın 3 günü olmak üzere yaklaşık 6 ay devam eden süre içerisinde araştırmacının bizzat kendisi tarafından gerçekleştirilmiştir.

İl Göç İdaresi verilerine göre, 2021 yılında Suriyeli sığınmacıların Türkiye’de yoğun olarak yaşadığı 10 il sırasıyla şu şekildedir; İstanbul (547,176), Gaziantep (464,173), Şanlıurfa (384,922), Hatay (386,517), Adana (256,928), Mersin (243,837), Bursa (184,733), İzmir (150,074), Konya (123,751) ve Ankara (100,294) (GİGM, 2022). Ankara Suriyeli nüfusun Türkiye’de yoğun olarak ikamet ettiği 10. il konumundadır. İl Göç İdaresi verilerine göre, 2021 yılında Ankara’nın toplam nüfusu 5,743,325 olup, Ankara’daki Suriyeli sayısı ise 100,294’tür. Dolayısıyla Ankara’da yaşayan Suriyeli nüfusun ilin toplam nüfusuna oranı yüzde 1,72’dir (GİGM, 2021).

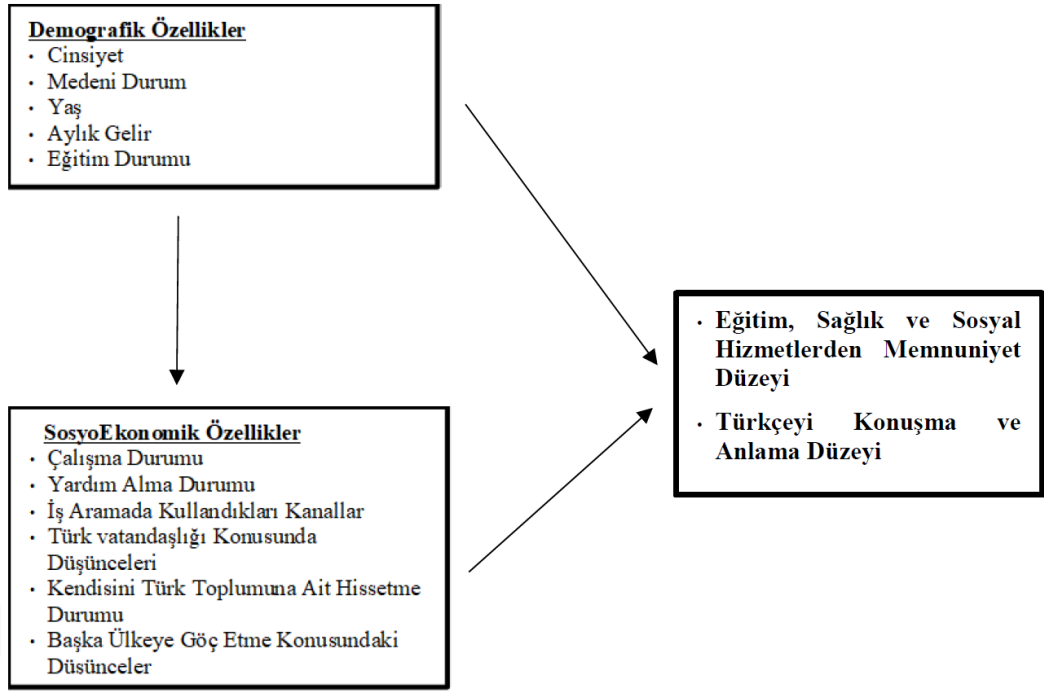
Çalışmada uygulama ve yapılan analizlere ilişkin çeşitli sınırlamalar bulunmaktadır. Anket çalışmasından elde edilen veriler normal dağılıma uygun olduğundan parametrik yöntemle dayalı analizler SPSS programında gerçekleştirilmiştir. Çalışmada ayrıca veri toplama araçlarına yönelik sınır ve kısıtlamalar bulunmaktadır. Veri toplama aracı olarak anket ve mülakat tekniğinden faydalanılmıştır.

Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, göçe ilişkin temel kavramlar, göç sebepleri, göç çeşitleri, göç teorileri ve iktisadi, hukuki, sosyal, kültürel ve siyasi olmak üzere göç olgusunun farklı yönleri üzerine değerlendirmeler yapılarak çalışma konusu ile ilgili genel bir çerçeve oluşturulmuştur. İkinci bölümde, geçmişten günümüze Türkiye’de yaşanan göç hareketleri, Türkiye’nin göç politikaları, Suriyeli sığınmacıların Türkiye’de mevcut durumları, yasal statüleri, uluslararası mülteci hukuku ve Türkiye mevzuatı ele alınmıştır. Son olarak çalışmanın uygulama kısmını oluşturan üçüncü bölümde ise, Ankara’nın Altındağ ilçesinde yer alan Ulubey, Alemdağ ve Önder mahallelerinde ikamet eden Suriyeli sığınmacılar ile gerçekleştirilen anket ve mülakat çalışmalarının bulguları değerlendirilmiştir.

3.1.4. Araştırmanın Hipotezleri

Araştırmanın varsayımı, katılımcıların çeşitli demografik özellikleri ve sosyo-ekonomik durumlarının Türkiye’de sosyal hizmetlerden, sağlık hizmetlerinden ve eğitim hizmetlerinden duydukları memnuniyet düzeylerini ve ayrıca Türkçeyi konuşma ve anlama düzeylerini etkilediği şeklindedir. Çalışmada ayrıca Türkiye’de Suriyeli sığınmacıların sosyal ve ekonomik uyumunu etkileyen ve zorlaştıran faktörler, ekonomik uyum sürecinin sosyal uyum süreci üzerindeki etkisi de araştırılmak istenen diğer konular arasındadır. Araştırma modeli şu şekilde belirlenmiştir;

Şekil 3.1. Araştırma modeli

Çalışmanın varsayımına göre uygun analizler ile testi gerçekleştirilecek olan 2 temel hipotezi ve 15 adet alt hipotezleri şu şekilde belirlenmiştir;

H1. Katılımcıların (yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim düzeyi vb.) çeşitli demografik özellikleri, ayrıca çalışma durumları, Türk vatandaşı olmak isteyip istememe durumları, kendilerini Türk toplumuna ait hissedip hissetmeme durumları, Türkiye’den göç etme konusunda düşünceleri, Türkiye’de herhangi bir kurumdan yardım alıp almamaları gibi sosyo-ekonomik durumları Türkiye’de sosyal hizmetlerden, eğitim hizmetlerinden ve sağlık hizmetlerinden duydukları memnuniyet düzeylerini etkilemektedir.

H1_a: Katılımcıların cinsiyeti ile Türkiye’de sosyal hizmetlerden, eğitim hizmetlerinden ve sağlık hizmetlerinden duydukları memnuniyet düzeyleri arasında farklılık bulunmaktadır.

H1_b: Katılımcıların eğitim düzeyi ile Türkiye’de sosyal hizmetlerden, eğitim hizmetlerinden ve sağlık hizmetlerinden duydukları memnuniyet düzeyleri arasında farklılık bulunmaktadır.

H1_c: Katılımcıların yaşı ile Türkiye’de sosyal hizmetlerden, eğitim hizmetlerinden ve sağlık hizmetlerinden duydukları memnuniyet düzeyleri arasında farklılık bulunmaktadır.

H1_d: Katılımcıların medeni durumu ile Türkiye’de sosyal hizmetlerden, eğitim hizmetlerinden ve sağlık hizmetlerinden duydukları memnuniyet düzeyleri arasında farklılık bulunmaktadır.

H1_e: Katılımcıların ailede yaşayan birey sayısı ile Türkiye’de sosyal hizmetlerden, eğitim hizmetlerinden ve sağlık hizmetlerinden duydukları memnuniyet düzeyleri arasında farklılık bulunmaktadır.

H1_f: Katılımcıların çalışma durumları ile Türkiye’de sosyal hizmetlerden, eğitim hizmetlerinden ve sağlık hizmetlerinden duydukları memnuniyet düzeyleri arasında farklılık bulunmaktadır.

H1_g: Katılımcıların Türk vatandaşı olmak isteyip istememe durumları ile Türkiye’de sosyal hizmetlerden, eğitim hizmetlerinden ve sağlık hizmetlerinden duydukları memnuniyet düzeyleri arasında farklılık bulunmaktadır.

H1_h: Katılımcıların kendilerini Türk toplumuna ait hissedip hissetmeme durumları ile Türkiye’de sosyal hizmetlerden, eğitim hizmetlerinden ve sağlık hizmetlerinden duydukları memnuniyet düzeyleri arasında farklılık bulunmaktadır.

H1_i: Katılımcıların Türkiye’den göç etme konusunda düşünceleri ile Türkiye’de sosyal hizmetlerden, eğitim hizmetlerinden ve sağlık hizmetlerinden duydukları memnuniyet düzeyleri arasında farklılık bulunmaktadır.

H1_j: Katılımcıların Türkiye’de herhangi bir kurumdan yardım alıp almama durumları ile Türkiye’de sosyal hizmetlerden, eğitim hizmetlerinden ve sağlık hizmetlerinden duydukları memnuniyet düzeyleri arasında farklılık bulunmaktadır.

H2. Katılımcıların cinsiyet, eğitim düzeyi vb. demografik özellikleri, ayrıca çalışma durumları ve iş aramada kullandıkları kanallar gibi ekonomik durumları ile Türkçeyi konuşma ve anlama durumlarının ortalamaları arasında anlamlı farklılıklar vardır.

H2_a: Katılımcıların cinsiyeti ile Türkçeyi konuşma ve anlama düzeyleri arasında farklılık bulunmaktadır.

H2_b: Katılımcıların eğitim düzeyi ile Türkçeyi konuşma ve anlama düzeyleri arasında farklılık bulunmaktadır.

H2_c: Katılımcıların çalışma durumu ile Türkçeyi konuşma ve anlama düzeyleri arasında farklılık bulunmaktadır.

H2a: Katılımcıların iş arama kanalları ile Türkçeyi konuşma ve anlama düzeyleri arasında farklılık bulunmaktadır.

Çalışmada cevaplanmaya çalışılacak sorular ise şunlardır;

1-2011 yılından itibaren zorunlu olarak ülkelerini terk etmek zorunda kalan Suriyelilerin Türkiye'ye göç etmeleri ile Türkiye'de sosyal ve ekonomik uyum süreçleri nasıl bir seyir izlemiştir?

2- Suriyelilerin göç deneyimleri, sosyal ve ekonomik hayatlarından yola çıkarak bu süreçte karşılaştıkları sorunlar nelerdir? Bu sorunlar nasıl ortaya çıkmıştır? Göç hareketlerine ve sığınmacı sorunlarına yönelik uzun vadede ne gibi çözüm ve politikalar üretilebilir?

3- Suriyelilerin geleceğe yönelik beklentileri, korku ve endişeleri nelerdir? Suriyelilerin içerisinde buldukları savaş korkusu, güvenlik endişesi, geleceğe yönelik belirsizlikler sosyal ve ekonomik uyum süreçlerini etkilemekte midir?

3.1.5. Araştırmanın Evren ve Örneklem Süreci

Çalışmanın evreni Ankara'nın Altındağ ilçesinde yer alan Ulubey, Alemdağ ve Önder mahallelerinde ikamet eden 18 yaş ve üzeri Suriyelilerden oluşmaktadır. Çalışmanın evreninde yer alan kişilerin tamamına ulaşmak mümkün olmadığı için, bu araştırma kapsamında örneklem seçilmiştir. Evren ve örneklem belirleme sürecinden önce Ankara GİGM'den Ankara'nın ilçelerine göre Suriyeli sığınmacıların sayısı, yaşa ve cinsiyete göre dağılımları gibi sayısal veriler temin edilmiştir.

GİGM verilerine göre, Ankara'da 2021 yılında geçici koruma kapsamında 101,858 Suriyeli ikamet etmektedir. 2021 yılında Suriyelilerin 47,247'si Ankara'nın Altındağ ilçesinde ikamet etmekte olup, Ankara'nın Altındağ ilçesi 47,247 Suriyeli ile Ankara'da en fazla Suriyelinin ikamet ettiği ilçe konumundadır. Dolayısıyla çalışmada Ankara'nın ilçelerinde ikamet eden Suriyeli sayısı karşılaştırılarak Suriyeli nüfusun en fazla Ankara'nın Altındağ ilçesinde yoğunlaştıkları, Altındağ ilçesinde ise en fazla Ulubey, Alemdağ ve Önder mahallelerinde yoğunlaştıkları tespit edilmiştir. Bu veriler ekseninde çalışmanın örneklem büyüklüğü ± 5 kabul edilebilir hata payı ve yüzde 95 güven aralığında olmak üzere 384 olarak belirlenmiştir.

Araştırmanın örnekleminin bu şekilde belirlenmesinde zaman, maliyet gibi kısıtlayıcı etkenler belirleyici olmuştur.

Göç konusunun bireyi temel alan çok boyutlu yapısı dikkate alınarak çalışmada nicel ve nitel araştırma yöntemlerinin birlikte kullanıldığı “Karma araştırma yöntemi” tercih edilmiştir. Karma araştırma yöntemi, araştırmada nicel ve nitel veri setinin birlikte kullanıldığı, elde edilen araştırma sonuçlarının harmanlanarak yorumlandığı bir yöntemdir. Bu yöntemde nicel olarak elde edilen istatistiki veriler, kişisel deneyim ve yaşam öyküleri ile desteklenmiş nitel veriler ile birleştirilmektedir. Böylece yapılan çalışmanın problem ve hipotezlerine her iki yönden yaklaşım sağlanmaktadır (Creswell, 2021: 2). Dolayısıyla yapılan bu çalışmada, nicel olarak anket çalışmasından elde edilen veriler ile ortaya konulan bilimsel sonuçlar, gerçek hayatın deneyimlerini farklı yönlerden ortaya koymaya yardımcı olan nitel olarak mülakat çalışması sonucu elde edilen veriler ile desteklenmektedir. Bu birleşim ise çalışmanın zenginleşmesine katkı sağlamaktadır.

Karma araştırma yönteminde çalışma gerçekleştirilirken nicel ve nitel verilerin elde edilmesi eş zamanlı olarak gerçekleştirilebileceği gibi, sırayla da gerçekleştirilebilmektedir. Çalışmanın amacı ve temel problemleri ekseninde Creswell’in (2003) karma yöntem araştırmasının tasarımları arasında yer aldığını belirttiği “Sıralı Açıklayıcı Tasarım” yöntemi tercih edilmiştir. Sıralı açıklayıcı tasarım yöntemi çerçevesinde öncelikle nicel olarak anket çalışması verileri elde edilmiş, daha sonra nicel verileri zenginleştirilmesi bakımından nitel olarak mülakat çalışması verileri elde edilmiştir. Sırayla önce nicel veriler daha sonra nitel veriler elde edildikten sonra birbirleriyle ilişkili bölümlerde birleştirilerek çalışmada birlikte sunulmuştur.

Çalışmada anket ve mülakat çalışmalarında örneklem yöntemi olarak olasılığa dayalı olmayan örnekleme yöntemlerinden Kartopu Örnekleme yöntemi kullanılmıştır (Altunışık vd., 2022: 150). Kartopu örnekleme veya zincir örnekleme yöntemi olarak bilinen bu yöntem evrenin oldukça büyük olduğu ve evreni oluşturan birimlere ulaşmanın güç olduğu durumlarda kullanılmaktadır. Öncelikle evren ile alakalı zengin bilgi kaynağına sahip olduğu düşünülen bireylere ulaşılarak, bu bireylerin yönlendirmesiyle diğer katılımcılara ulaşılmaktadır. Çalışma bu şekilde ilerleyerek büyümektedir (Creswell, 2003). Saha araştırması gerçekleştirilirken, Ankara’nın Altındağ ilçesinde yer alan Ulubey, Alemdağ ve Önder mahalleleri olmak üzere üç

mahallede yoğunlaşan Suriyelilerin kendi aralarında oluşturdukları sosyal ilişki ağları vasıtasıyla diğer katılımcılara ulaşılmıştır. Çalışma konusu ile ilgili en çok bilgiye sahip olabilecek bireylere ulaşılarak belirlenen veri sayısına ulaşıncaya dek zincirleme olarak bu şekilde ilerleme sağlanmıştır.

Ankara'nın Altındağ ilçesinde yer alan Ulubey, Alemdağ ve Önder mahallelerinde ikamet eden 384 Suriyeli ile yüz yüze anket çalışması gerçekleştirilmiştir. Anket formunda katılımcıların demografik özellikleri, sosyo-ekonomik durumları ve sosyo-ekonomik uyum süreçlerine yönelik sorular yer almaktadır. Her bir katılımcıya anket ve mülakat çalışması gerçekleştirilmeden önce bilgi verilmiş, çalışmanın resmî kurumların bilgisi dâhilinde olduğu ifade edilerek izinleri alınmıştır. Anket ve mülakat çalışmalarının her biri yüz yüze görüşme şeklinde araştırmacının bizzat kendisi tarafından gerçekleştirilmiştir. Bir anket formunun cevaplanması yaklaşık 20 dakika sürmüştür. Anket formunda yer alan soruların hazırlanmasında çalışma kapsamında ölçülmesi hedeflenen konularla ilgili olarak literatür taraması sonucu incelenen akademik çalışmalardan (Ciğerci Ulukan, 2008; Geyik Yıldırım, 2020; Şahankaya Adar, 2020), ayrıca resmî kurumların hazırlamış oldukları rapor ve verilerden faydalanılmıştır.

Araştırmada nitel olarak mülakat tekniği kullanılarak Suriyelilerin göç deneyimlerinin, gündelik hayatlarının, korku ve güvenlik endişelerinin, gelecek beklentilerinin, sosyo-ekonomik koşullarının, karşılaştıkları zorlukların detaylı olarak araştırması ve yansıtılması amaçlanmıştır. Kalitatif araştırma tekniği bireylerin yaşamı ve sosyal dünyanın deneyimlerini objektif biçimde açıklamayı amaçlayan, istatistiksel olarak herhangi bir hesaplama yapılmadan, doğrudan araştırmaya katılan bireylerin görüşünü yansıtan bir tekniktir (Creswell, 2021). Ankara'nın Altındağ ilçesinde yer alan Ulubey, Alemdağ ve Önder mahallelerinde ikamet eden 30 Suriyeli katılımcıya yarı yapılandırılmış mülakat formunda yer alan 14 adet açık uçlu soru yöneltilerek, katılımcıların bazılarının iş yerlerinde bazılarının ise evlerinde mülakat çalışması gerçekleştirilmiştir. Suriyeli katılımcıların göç deneyimleri, günlük hayatları, korku ve güvenlik endişeleri, gelecek beklentileri, sosyo-ekonomik uyum süreçleri ve karşılaştıkları sorunlara ilişkin detaylı bilgiler toplamak amacıyla gerçekleştirilen her bir mülakat formunun cevaplanması ise yaklaşık 1 saat sürmüştür.

3.1.6. Sahada Karşılaşılan Zorluklar ve Kolaylıklar

Çalışma kapsamında Ankara'nın Altındağ ilçesinde yer alan Ulubey, Alemdağ ve Önder mahallelerinde ikamet eden 18-64 yaş arası 384 Suriyeli ile anket, 30 Suriyeli ile mülakat çalışması 01.12.2021/01.06.2022 tarihleri arasında, haftanın 3 günü olmak üzere yaklaşık 6 ay devam eden süre içerisinde araştırmacının bizzat kendisi tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu süre içerisinde anket ve mülakat çalışmaları gerçekleştirilirken sahada bazı zorluk ve kolaylıklar ile karşılaşılmıştır. Saha çalışmasının gerçekleştirildiği tarihlerde Covid-19 pandemisi sebebiyle AFAD, Kızılay, Ankara GİGM gibi kamu kurum ve kuruluşları yetkilileri ile çalışmaya ilişkin bilgi alışverişinin sağlanması ve gerekli izinlerin alınması oldukça uzun uğraşlar sonucu gerçekleştirilmiştir.

Çalışmanın nitel araştırma yöntemini oluşturan, Suriyeli katılımcıların içinde buldukları sosyo-ekonomik koşulları daha ayrıntılı analiz edebilmeyi hedefleyen mülakat çalışması çok yönlü sorulardan oluşmaktadır. Her bir mülakat formunun cevaplanması katılımcıların dil bilme yeterlilikleri, araştırmaya katılım sağlama konusunda istekli yaklaşımları, istekli olmayan katılımcıların araştırma konusunda daha detaylı bilgilendirilmesi, ikna edilmesi gibi faktörler dikkate alındığında yaklaşık 1saat sürmüştür. Dolayısıyla mülakat çalışmasının uzun zaman alması, detaylı sorulardan oluşması bazı katılımcıların çalışmaya katılım sağlaması konusunda çekimser davranmalarına sebep olmuştur. Mülakat çalışmasının gerçekleştirilmesi daha uzun vakit aldığından dolayı işverenlerin ılımlı yaklaşım sergilediği bazı katılımcılar ile işyerlerinde bazı katılımcılar ile ise izinleri alınarak evlerinde mülakat çalışması gerçekleştirilmiştir. İşyerlerinde gerçekleştirilen mülakat çalışmaları Suriyeli katılımcıların çalışma koşullarının bizzat görülmesi ve değerlendirilmesi açısından, Suriyelilerin evlerinde gerçekleştirilen mülakat çalışması ise onların aileleri ile yaşadığı ortamı, karşılaştıkları zorlukları, mücadeleleri, gündelik hayatlarını, duygu durumlarını gözlemlemek, bu gözlemleri çalışmaya yansıtma açısından önem arz etmektedir. Katılımcıların gerek işyerlerinde gerekse evlerinde gerçekleştirilen çalışmalar esnasında katılımcıların sosyo-ekonomik olarak içerisinde buldukları koşulların daha belirgin ortaya konması amacıyla katılımcıların izinleri alınarak fotoğraflar çekilmiştir. Özellikle uzun süren mülakat çalışmaları esnasında Suriyeli katılımcıların evlerinde ve

işyerlerinde sıcakkanlı, misafirperver, samimi tutumları çalışmayı kolaylaştıran bir unsur olmuştur.

Sahada anket ve mülakat çalışmaları gerçekleştirilirken işyerinde çalışma süresinden kayıp, işlerin aksaması, çalışma iznine sahip olmayan sigortasız ve güvencesiz olarak çalıştırılan Suriyelilerin bulunması gibi ekonomik kaygılar çalışma gerçekleştirilirken işverenden kaynaklanan zorluklar yaşanmasına sebep olmuştur. Bazı işyerlerinde ise işverenler çalışmaya ilişkin olumlu yaklaşım sergilerken, Suriyeli katılımcılar katılım sağlama konusunda çekimser ve olumsuz yaklaşım sergilemişlerdir.

Özellikle mülakat çalışması gerçekleştirilirken bazı katılımcıların Türkçe dil bilme yeterliliklerinin oldukça sınırlı olması dolayısıyla dil ve iletişim sorunu yaşanmıştır. Bu durum mülakat çalışmasının beklendiğinden daha uzun sürede gerçekleştirilmesine sebep olmuştur. Bu sorunun çözümünde ise anket ve mülakat çalışmaları Arapçaya çevrilerek tercümandan yardım alınmıştır. Çalışmaya katılım sağlayan bazı katılımcıların ise Türkçe dil yeterliliklerinin oldukça gelişmiş olması çalışmayı kolaylaştıran bir unsur olmuştur. Dil becerileri gelişmiş olan Suriyeli katılımcılar ile gerçekleştirilen anket ve mülakat çalışmaları, dil yeterliliği sınırlı olan Suriyeli katılımcılara göre daha kısa sürede gerçekleştirilmiştir.

Çalışmanın uygulama kısmını oluşturan anket ve mülakat çalışmaları gerçekleştirilmeden önce Ankara GİGM'den alınan izin belgesi, çalışmanın resmî kurumların bilgisi dâhilinde olması dolayısıyla Suriyeli katılımcıların çalışmaya katılım sağlamalarını kolaylaştıran bir unsur olmuştur. Suriyelilerin birbirleriyle aralarında oluşturdukları sosyal ilişki ağları katılımcılara ulaşma konusunda çalışmayı kolaylaştıran bir gelişme olmuştur.

3.1.7. Araştırma Verilerinin Analizi ve Değerlendirilmesi

Çalışmada nicel olarak Ankara'nın Altındağ ilçesinde yer alan Ulubey, Alemdağ ve Önder mahallelerinde ikamet eden 384 Suriyeli ile gerçekleştirilen anket çalışması SPSS-20 programında analiz edilerek bulguları değerlendirilmiştir. Anket çalışmasından elde edilen veriler normal dağılıma uygun olduğundan çalışmada parametrik yönteme dayalı olan bağımsız örnekler için t testi ve tek yönlü varyans analizinden (ANOVA) faydalanılmıştır. Ortalamalar arası farklılığın tespitine yönelik uygulanacak parametrik testler öncesinde bu testleri gerçekleştirmenin ön

koşulunu olan varyansların homojenliği dikkate alınarak bunun için t testinde “Levene Test” sonuçları ANOVA için ise gerektiğinde Welch ve Tamhane T2 sonuçları yorumlanmıştır.

Çalışmada ayrıca nitel olarak Ankara'nın Altındağ ilçesinde yer alan Ulubey, Alemdağ ve Önder mahallelerinde ikamet eden 30 Suriyeli katılımcı ile gerçekleştirilen mülakat görüşmelerinden elde edilen veriler ise betimsel analiz yöntemi ile araştırma soruları dikkate alınarak analiz edilmiştir.

3.2. Ankara'nın Sosyo-Ekonomik Durum Analizi

Doğusunda Kırıkkale, batısında Eskişehir, güneyinde Konya, kuzeydoğusunda Çankırı, kuzeybatısında Bolu, Güneydoğusunda Kırşehir ve Aksaray illeri bulunan Ankara İç Anadolu Bölgesinde yer almaktadır (Ankara Sanayi Odası, 2021). Cumhuriyetten önce Ankara, 30,000 nüfusa sahip olan temel geçim kaynağı olarak tarım ve hayvancılığın ön plana çıktığı bir şehirdi. Cumhuriyetin kurulması ile 13 Ekim 1923 tarihinde Ankara Türkiye'nin başkenti olarak kabul edilmiştir. Bu tarihten sonra Ankara'da ticaret ve ekonominin canlanmasına yönelik gerekli alt yapılar oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda küçük ticari imalathaneler, Makine Kimya Endüstrisi (MKE), Etibank gibi sanayi kuruluşlarının yanı sıra küçük özel işletmeler cumhuriyet sonrası dönemde kurulmaya başlamıştır. Cumhuriyetin ilanından sonra Ankara'da ticari ve ekonomik faaliyetlerin canlanmasına yönelik gerçekleştirilen tüm gelişmeler Ankara'nın Türkiye'nin diğer illerinden iç göç alan bir ile dönüşmesinde etkili olmuştur. Günümüzde ise Türkiye'nin başkenti olarak Ankara, kalabalık nüfusu, gelişmiş sanayi ve ekonomik yapısı, iş gücü hareketliliği, eğitim, sağlık, ulaşım gibi sosyal imkân ve fırsatlarıyla ön plana çıkmaktadır.

Cumhuriyetin kurulması ile Ankara sosyal, ekonomik, toplumsal ve kültürel olmak üzere pek çok alanda hızlı bir yenilik ve değişim süreci içerisine girmiştir. Kamu tesisleri, yollar, bulvarlar, yeşil alanlar, parklar, sosyal ve kültürel tesisler, eğitim binaları, hizmet binaları inşa edilmeye başlanarak başkent olarak modern bir şehir görüntüsü kazanılmaya çalışılmıştır (Özaslan, 2011: 337-338).

Ankara'nın toplam yüzölçümünün yaklaşık yüzde 50'sini tarım alanları, yüzde 28'ini ormanlık alanlar, yüzde 12'sini çayır ve meralar, yüzde 10'unu ise tarım dışı araziler oluşturmaktadır. Ankara'da 14 doğal göl, 136 sulama göleti ve 11 baraj

bulunmaktadır (Ankara Sanayi Odası, 2021). Ankara'nın 2020 yılında 5 milyon 664 bin, 2021 yılında 5 milyon 748 bin nüfusu bulunmaktadır. İstanbul'dan sonra Türkiye'nin en fazla nüfusa sahip ikinci şehridir. Toplamda 25 ilçeden oluşan Ankara'nın 2021 yılı itibarıyla nüfus yoğunluğu bakımından en kalabalık ilçesi yaklaşık 950 bin nüfusu ile Çankaya'dır. Çankaya'yı 943 bin nüfus ile Keçiören, 704 bin nüfus ile Yenimahalle izlemektedir (TÜİK, 2021).

Ankara Türkiye'nin başkenti olması sebebiyle sıklıkla dış ticarete ilişkin anlaşma ve görüşmelerin gerçekleştirildiği yabancı heyetleri ağırlayan bir şehir olmuştur. Bunun yanı sıra eğitim alanında sunduğu alternatif imkânlar sebebiyle de iş gücü ve mesleki hareketliliği artıran bir yapısı mevcuttur (Ankara Valiliği, 2022). Ankara doğu, batı, güney ve kuzeye giden yol güzergahlarının kavşak noktası olarak ulaşım bakımından da Türkiye'nin oldukça önemli bir şehirdir.

Hizmetler sektörünün bir alt sektörünü oluşturan eğitim konusunda Ankara oldukça gelişmiş bir şehirdir. 2003 yılında Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) tarafından yapılan 6 temel eğitim göstergesi baz alınarak gerçekleştirilen eğitim sektörü gelişmişlik endeksine göre Ankara Türkiye'nin diğer şehirlerini geride bırakarak ilk sırada yer almıştır. Hizmetler sektörünün bir diğer alt sektörünü oluşturan sağlık alanında yine 2003 yılında DPT tarafından 5 temel sağlık göstergesi baz alınarak 81 ilin sağlık sektörü gelişmişlik endeksi karşılaştırılmış ve Ankara sağlık sektörü gelişmişlik endeksine göre ilk sırada yer almıştır (Özaslan, 2011: 344-345).

Ankara'da ekonomik yapı çoğunlukla ticaret ve sanayiden oluşmaktadır. Ankara'da tarım ve hayvancılığın ekonomik faaliyetler içerisinde payı her geçen yıl azalmaktadır. Başkent Ankara'ya yapılan kamu ve özel sektör yatırımları Türkiye'nin diğer şehirlerinden Ankara'ya iç göç hareketlerini artırmaktadır. Göç hareketliliği sebebiyle Ankara'nın nüfusu her geçen yıl artmaktadır. Sanayi daha çok tekstil, gıda ve inşaat sektörleri üzerinde yoğunlaşmıştır. Fakat son yıllarda Ankara'da savunma, metal ve motor sanayi alanına ağırlık verilerek yatırımlar yapılmaktadır. Sanayi ve ticaretin oldukça gelişmiş olduğu başkent Ankara'da sanayi, imalat ve gıda kolu önemli bir yer tutmaktadır. Un, şeker, yağ, süt, tereyağı, dokuma, deri ve trikotaj tesisleri mevcuttur. Ankara'da çimento, tuğla, kiremit gibi inşaat malzemeleri ve inşaat makineleri üreten tesislerde sayısal olarak her geçen gün artmaktadır.

2018 yılı Ankara İl Sanayi Durum Raporuna göre; “Ankara’da 10 ve daha fazla işçi çalıştıran işyeri sayısı dikkate alındığında en fazla işyeri olan sektör Metal Ürünleri Sanayi olup, bu sektördeki firmaların büyük çoğunluğu 25 ve daha fazla işçi çalıştırmaktadır. Makine ve Ekipmanları Sanayi ise ikinci sırada yer almaktadır. Ankara ilinde sanayi işletmelerinin sektörel dağılımı incelendiğinde, ilk sırada yüzde 19,81 ile Mobilya, ikinci sırada yüzde 18,93 ile Metal ürünleri ve üçüncü sırada ise yüzde 11,20 ile Makine Ekipmanlar sektörü yer almaktadır. Ankara ilinde sanayi sektöründe istihdamda 37.561 kişi ile (yüzde 17,46) ile Metal Ürünleri sektörü, 29.713 kişi ile (yüzde 13,81) ile Makine ve Ekipmanlar sektörü, 18.972 kişi ile (yüzde 8,82) ile Gıda ürünleri sektörü ilk üç sırada yer almaktadır” (Ankara İl Sanayi Durum Raporu, 2018). Ankara’da sürdürülebilir üretim faaliyetlerinin başında ağaç işleri gelmektedir. Keresteciler, mobilyacı ve döşemeciler Ankara’nın Siteler bölgesinde yoğun olarak faaliyet göstermektedir. Ankara Sitelerde 13,000’den fazla belirtilen üretim faaliyetlerinde üretim gerçekleştirilen iş yeri bulunmaktadır (Ankara Valiliği, 2022).

Ankara ilinin Türkiye’nin toplam ihracatındaki payı yüzde 4,5’tir. 2020 yılında 7,7 milyar dolar değerinde olan Ankara’nın ihracatı, 2021 yılında bir önceki yıla göre yüzde 20,7 artarak 9,3 milyar dolara ulaşmıştır. Türkiye genelinde en fazla ihracat yapılan 6 şehir İstanbul, Kocaeli, Bursa, İzmir, Gaziantep ve Ankara’dır. Dolayısıyla Ankara Türkiye ihracatında ilk 10 şehir arasında 6. sırada yer almaktadır (Ankara Sanayi Odası, 2021: 6-7). Ankara’nın 2021 yılında sektörler itibariyle ihracat payının yüzde 80’ini sanayi sektörü, yüzde 13’ünü madencilik sektörü ve yüzde 7’sini tarım sektörü oluşturmaktadır. Ankara ilinin en fazla ihracat gerçekleştirdiği ilk 5 ülke ise ABD, Çin, Almanya, Irak ve İtalya’dır (Ankara Sanayi Odası, 2021: 9-14).

2019 yılında başlayan, sonraki yıllarda sosyal ve ekonomik alanda etkileri derinden hissedilen Covid-19 pandemi süreci, istihdamın yapısında birtakım değişiklikleri beraberinde getirmiştir. Pandemi ile iş gücü piyasasının niteliği değişime uğramaya başlamıştır. Covid-19 pandemisinin etkileri sebebiyle 2020 yılında Türkiye’de iş gücü arz ve talebinde daralmalar meydana gelmiştir. 2021 yılında ise normalleşme eğilimleri ekseninde alınan kararların etkisiyle iş gücü ve istihdama katılım oranlarında kısmen de olsa iyileşmeler meydana gelmiştir. Bu süreçte iş gücü piyasasında meydana gelen değişikliklere cevap verebilmek için nitelikli iş gücüne ihtiyaç duyularak bu anlamda mesleki eğitimler ön plana çıkmaya başlamıştır.

Türkiye İş Kurumu (TÜİK) 2020 yılı Ankara ili iş gücü piyasası raporuna göre, Ankara’da en fazla imalat sektöründe eleman temininde güçlük çekildiği ifade edilmiştir. Gerekli mesleki beceriye sahip elemanların bulunmaması Ankara’da eleman temininde zorluk çekilmesine sebep olmuştur. 2019 yılında Ankara’da iş gücü piyasası programları ekseninde 4,755 kurs ve program İŞKUR tarafından düzenlenmiştir. Bu kurs ve programlardan yaklaşık 25,000 kişi faydalanmıştır. Bu kurs ve programlar bireylere mesleki tecrübe kazandırmayı amaçlamaktadır. 2019 yılında Ankara’da en fazla istihdam yaratan sektörler ise imalat, toptan ve perakende ticaret ve inşaat sektörleri olmuştur. (TÜİK, 2020: 49).

Yine aynı rapora göre Ankara’da 2019 yılında iş gücüne katılım oranı yüzde 52,8, işsizlik oranı ise 14,2 olarak belirtilmiştir (TÜİK, 2020: 5). Toplam çalışanlar içerisinde erkeklerin payı yüzde 73,1 iken, kadınların payı yüzde 26,9 ile sınırlı kalmıştır. Kadınların Ankara’da en fazla istihdam edildiği sektör toptan ve perakende ticaret sektörü olarak dikkat çekmektedir. Ayrıca eğitim sektörü de Ankara’da kadınların yoğun olarak istihdam edildiği sektörler arasındadır (TÜİK, 2020: 50). 2019 yılında Ankara’da kayıtlı işsiz sayısı 251,044 iken, 2020 yılında bu rakam 193,809 olmuştur (TÜİK, 2020; TÜİK, 2021). TÜİK tarafından hazırlanan 2021 Ankara ili iş gücü piyasası araştırma raporuna göre, 2020 yılında Ankara’da iş gücüne katılım oranı yüzde 50,3 iken, işsizlik oranı yüzde 14,8 olarak belirtilmiştir (TÜİK, 2021: 5). 2021 yılında Ankara’da temininde güçlük çekilen meslekler sektörlerine göre incelendiğinde, imalat sektöründe nitelikli eleman güçlüğü çekildiği, özellikle de tır, çekici şoförü mesleğinde nitelikli eleman güçlüğü çekildiği Türkiye İş Kurumu 2021 raporunda belirtilmiştir (TÜİK, 2021: 2).

3.3. Araştırmanın Bulguları

Bu bölümde anket ve mülakat çalışmasından elde edilen bulgulara yer verilecektir. Öncelikle katılımcıların demografik özellikleri ele alınacaktır. Daha sonra ekonomik uyuma ilişkin elde edilen bulgular değerlendirilecektir. Çalışmanın ilerleyen kısmında ise sosyal uyuma ilişkin bulgulara yer verilecektir.

3.3.1. Katılımcıların Demografik Özellikleri

Çalışmanın bu bölümünde öncelikle Ankara’nın Altındağ ilçesinde bulunan Ulubey, Alemdağ ve Önder mahallelerinde ikamet eden Suriyeli katılımcıların demografik

profillerine ilişkin sonuçlara yer verilmiştir. Demografik özelliklere ilişkin bulguların öncelikle ele alınmasının sebebi çalışmanın diğer kısımlarıyla demografik özellikler başlığı altında verilen sonuçlar arasındaki çapraz ilişkilerin birlikte değerlendirilmesidir.

Tablo 3.1’de katılımcıların cinsiyet, yaş, eğitim durumu, medeni durum ve ailedeki kişi sayısına ilişkin demografik özelliklerine ilişkin bulgular yer almaktadır.

Tablo 3.1. Katılımcıların demografik özellikleri

	N	%
Cinsiyet		
Kadın	73	19,0
Erkek	311	81,0
Yaş		
18-27 arası	96	25,0
28-38 arası	174	45,3
39-49 arası	95	24,7
50 yaş ve üzeri	19	4,9
Eğitim Durumu		
Okuma Yazması Yok	79	20,6
İlkokul mezunu	118	30,7
Ortaokul mezunu	122	31,8
Lise mezunu	49	12,8
Üniversite mezunu	16	4,2
Medeni Durum		
Evli	246	64,1
Bekar	138	35,9
Ailedeki Kişi Sayısı		
1-4 kişi	146	38,0
5-8 kişi	229	59,6
9 ve üzeri	9	2,3

Katılımcıların cinsiyete göre dağılımları incelendiğinde, katılımcıların yüzde 81 gibi önemli bir çoğunluğu erkek katılımcılardan, yüzde 19’u ise kadın katılımcılardan oluştuğu görülmektedir.

Katılımcıların yaşa göre dağılımları incelendiğinde, katılımcıların yüzde 45,3’ü 28-38 yaş aralığında, yüzde 25’i 18-27 yaş aralığında, yüzde 24,7’si 39-49 yaş aralığında, yüzde 4,9’u ise 50 yaş ve üzeri olduğu görülmektedir. Çalışmada katılımcıların daha çok 18-38 yaş aralığında gençlerden oluştuğu dikkat çekmektedir. Sahada gözlemlere dayalı olarak katılımcılar içerisinde gençlerin daha fazla istihdamda yer aldıkları dikkat çekmektedir. Aile içerisinde de baba, anne gibi aile büyüklerinden ziyade genellikle genç olan çocuklar çalışarak hane gelirine katkı sağlamaktadırlar. Hane geliri giderleri karşılamaya yetmiyorsa bu gibi durumlarda baba gibi aile büyükleri de çalışmak zorunda kalmaktadır. Suriyeli sığınmacıların

Ankara’da çalıştıkları sektörlerin, yaptıkları işlerin daha fazla enerji ve güç gerektiren işler olması, gençlerin iş gücü piyasasında ağır koşullara çabuk uyum sağlayabilmesi, dil becerilerinin daha gelişmiş olması genç Suriyelilerin iş gücü piyasasında daha kolay yer edinebilmelerine sebep olmaktadır.

Katılımcıların eğitim durumları incelendiğinde, yüzde 62,3 ile yarısından fazlasının ilkökul ve ortaokul mezunu olduğu görülmektedir. Katılımcılar arasında lise mezunu ve üniversite mezunu olanların oranının ise yüzde 16 ile oldukça sınırlı olduğu dikkat çekmektedir. Saha araştırmasında yapılan görüşmelerde bazı Suriyeli katılımcıların yaşadıkları savaş ve zorunlu göç olayları sebebiyle eğitimlerini yarıda bırakmak zorunda kaldıkları, Türkiye’ye göç ettiklerinde ise içerisinde buldukları ekonomik imkânlardan dolayı okula gitmek yerine çalışmayı tercih etmek zorunda kaldıkları ifade edilmiştir.

Mülakat çalışmasında 19 yaşında olan Suriyeli kadın katılımcı savaştan dolayı okula gidemediğini çalışmak zorunda olduğunu şu şekilde ifade etmiştir;

“Okula gitmeyi, üniversite okuyabilmeyi ve bir mesleğim olmasını çok isterdim. Ortaokula başladım fakat savaştan dolayı bitiremedim. Ankara’da tarım işinde 2 ablam ile çalışıyoruz. Burada tanıdıklar vasıtasıyla iş buluyoruz...” (Katılımcı 12).

Mülakat çalışmasına katılan 20 yaşında olan Suriyeli erkek katılımcı okula gidemediğini ve birçok farklı işte çalışmak zorunda kaldığını şu şekilde ifade etmiştir;

“Annem savaşta vefat etti. 11 kardeşiz. Ablam 2014 yılında evlendi ve Ankara’ya yerleşti. Ankara’da bize göre işler olduğunu söyledi. Bizde Suriye’den kaçak olarak Kilis’e geçtik daha sonra Ankara’ya ablamın yanına gittik. Ankara’da 2 kardeşim ve ben birçok işte çalıştık. Çalışmak zorunda olduğumuz için okula gidemedik...” (Katılımcı 3).

Mülakat çalışmasına katılan 34 yaşında Suriyeli kadın katılımcı 14 yaşında olan oğlunun çalışmak zorunda olduğu için okula gidemediğini şu ifadelerle anlatmıştır;

“7 çocuğum var. 4 tanesi okula gidiyor, 2 tanesi küçük, 14 yaşında olan oğlum ise hiç okula gidemedi küçük yaşta çalışmak zorunda kaldı. Eşim hasta olduğu için çalışmıyor evde sadece 14 yaşında olan oğlum çalışıyor, kâğıt topluyor. Kızılay’dan aldığımız yardım ve oğlumun kazandığı para ile geçinmeye çalışıyoruz...” (Katılımcı 14).

Katılımcıların medeni durumları incelendiğinde, yüzde 64,1'inin evli, yüzde 35,9'unun ise bekar olduğu görülmektedir. Ayrıca saha araştırmasında yapılan görüşmelerde eşi hala Suriye'de olan çocukları ve kendisinin çalışmak zorunda kaldığını belirten kadın katılımcılar bulunmaktadır.

Mülakat çalışmasına katılan 38 yaşında Suriyeli kadın katılımcı eşinin Suriye'de olduğunu ve tarım işçisi olarak çalışmak zorunda kaldığını şu şekilde ifade etmiştir;

“Eşim Suriye’de Türkiye’ye gelmeyi çok istedi fakat gelemedi, çocuklarımla birlikte Türkiye’deyiz. Suriye’deyken çalışmıyordum fakat burada çalışmak zorundayım. Mevsimlik tarım işinde çalışıyorum aynı zamanda 2 çocuğum da çalışıyor. Çocuklarımdan biri çok küçük yaşta çalışmaya başladı yollarda mendil sattı, simit sattı, şu anda oto yıkamacı da çalışıyor. Çalışmaya mecburuz. Bazen eşime buradan para gönderiyoruz orada iş yok kendisi çalışmıyor...” (Katılımcı 7).

Katılımcıların ailede yaşayan kişi sayısına göre dağılımlarına bakıldığında, yüzde 59,9 gibi yarısından fazlasının hanesinde 5-8 aralığında kişi yaşamaktadır. Katılımcıların yüzde 38'inin hanesinde 1-4 kişi, yüzde 2,3'ünün ise 9 ve üzeri kişi yaşamaktadır. Katılımcıların hanede yaşayan kişi sayısı hanede çalışan kişi sayısını, sosyal ve ekonomik durumlarını, gelir durumlarını doğrudan etkilemektedir. Katılımcıların hanede yaşayan ortalama kişi sayısı 5,05'tir. Ayrıca katılımcıların hanesinde en az 1 kişi, en fazla ise 13 kişi yaşamaktadır. Anket çalışması bulgularına göre katılımcıların genelinde hanede yaşayan kişi sayısının yüksek olduğu söylenemez. Fakat sahada gerçekleştirilen mülakat çalışmasında hanede yaşayan kişi sayısının fazla olduğu, aynı evde akrabaları ile yaşayan kalabalık ve geniş aileler mevcuttur. Sığınmacıların savaş mağduru olmaları, ekonomik imkânlarının kısıtlı olması, kira bedelini tek ailenin karşılayacak durumda olmaması, Suriye'deyken aile büyükleri ile yaşama kültürünün sığınmacılar tarafından benimsenmiş olması Ankara'da geniş aile olarak birlikte yaşamalarının sebepleri olarak gösterilebilir.

Mülakat çalışmasında 20 yaşında olan Suriyeli kadın katılımcı ekonomik sıkıntılardan dolayı aile büyükleri ile aynı evde yaşadıklarını şu şekilde ifade etmiştir;

“Annem, babam, kardeşlerim, evli olan abim, çocukları ve eşiyle birlikte 8 kişi aynı evde yaşıyoruz...” (Katılımcı 27).

Yine 29 yaşında olan Suriyeli erkek katılımcı ailesiyle birlikte 2017 yılında Ankara'ya geldiklerinde akrabaları ile aynı evde yaşadıklarını şu şekilde ifade etmiştir;

“Kirayı karşılayabilecek gücümüz olmadığı için Ankara'ya geldiğimizde akrabalarımız ile 11 kişi aynı evde yaşamaya başladık. Aynı ev tutmaya gücümüz yetmedi. Kira parasının paylaşarak ödüyoruz...” (Katılımcı 29).

Katılımcıların demografik özelliklerine ilişkin bulgular değerlendirildiğinde, katılımcıların önemli kısmının 18-38 yaş aralığında genç nüfustan oluştuğu görülmektedir. Genç nüfusun istihdama katılımlarının aktif olduğu dikkat çekmektedir. Ayrıca erkek katılımcıların oranının kadın katılımcılara göre fazla olduğu görülmektedir. Katılımcıların eğitim durumlarına ilişkin bulgular ise düşündürücüdür. Zira katılımcıların yüzde 70 gibi önemli bir eğitimsiz olarak adlandırılacak okuma yazması olmayan, ilkökul mezunu ve orta okul mezunu katılımcılardan oluştuğu görülmektedir. Bu durum uluslararası göç bağlamında nitelikli iş gücü sorununa işaret etmektedir. Ayrıca okul çağında bulunan bazı katılımcıların içerisinde buldukları ekonomik yetersizlikler onları eğitim hakkından faydalanmak yerine çalışmak zorunda bırakmaktadır.

3.3.2. Ekonomik Uyuma Yönelik Bulgular

Bu bölümde katılımcıların ekonomik uyum süreçlerini incelemek amacıyla istihdam alanları, gelir durumları, barınma durumları, çalışma hayatlarında karşılaştıkları sorunlar ve esnaf olan katılımcılara ilişkin bulgulara yer verilecektir.

3.3.2.1. İstihdam Alanları

Ekonomik uyum konusunda istihdam ve iş gücüne erişim oldukça araştırılan konuların başında gelmektedir. İstihdam ve iş gücüne erişimin ekonomik bağımsızlık kazanmak, gelecekle ilgili plan yapmak, dil becerisi kazanmak, özgüven kazanmak, ev sahibi toplumu oluşturan üyelerle tanışmak, sosyal etkileşim kurmak gibi birçok konuya etkisi bulunmaktadır (Ager ve Strang, 2008: 170). Araştırma kapsamında katılımcıların yaptıkları iş ve meslekler Tablo 3.2'de yer almaktadır. Araştırma bulgularına göre, istihdama katılan 309 katılımcının 55 farklı işte çalıştıkları görülmekte olup, katılımcıların Ankara'da oldukça geniş yelpazeli farklı iş ve meslekleri yaptıkları dikkat çekmektedir.

Tablo 3.2. Katılımcıların yaptıkları işler ve meslekler

	N	%
Ahşap Mobilya İmalatçısı	9	2,3
Aktar	1	0,3
Alüminyum Doğrama	3	0,8
Aşçı	1	0,3
Boyacı (Metal)	1	0,3
Cam Balkon Sistemleri Montajcısı	2	0,5
Döner Ustası	2	0,5
Elektrik Tamircisi	2	0,5
Emlakçı	1	0,3
Eskici (Seyyar)	11	2,9
Esnaf (Aktar)	2	0,5
Esnaf (Ayakkabıcı)	2	0,5
Esnaf (Beyaz Eşya Spotu)	1	0,3
Esnaf (Fırıncı)	4	1,0
Esnaf (Gıda)	10	2,6
Esnaf (Gümüşçü)	3	0,8
Esnaf (Hazır Giyim)	9	2,3
Esnaf (Hırdavat)	1	0,3
Esnaf (Kuaför)	1	0,3
Esnaf (Kuyumcu)	3	0,8
Esnaf (Mermer Ustası)	1	0,3
Esnaf (Mobilya İmalatı)	4	1,0
Esnaf (Terzi)	1	0,3
Esnaf (Züccaciye)	1	0,3
Eşya Taşıma İşçisi	3	0,8
Fayans, Seramik ve Karo Döşemesi	2	0,5
Fırın İşçisi	14	3,6
Fırın Ustası	3	0,8
Garson Servis Elemanı	9	2,3
Giyim ve Giyim Aksesuarları Satış Elemanı	10	2,6
Hasta Bakım Elemanı	2	0,5
Hurda Toplayıcısı	10	2,6
İnşaat Boyacısı	3	0,8
İnşaat Demir Bağlama Ustası	3	0,8
İnşaat İşçisi	24	6,3
İnşaat Ustası	10	2,6
Kaynakçı	5	1,3
Kuaför	7	1,8
Manav	3	0,8
Marangoz	9	2,3
Mermer İşçisi	5	1,3
Mobilya Döşeme Ustası	4	1,0
Mobilya Montaj İşçisi	11	2,9
Mobilya Paketleme İşçisi	31	8,1
Mobilya Yardımcı Eleman	25	6,5
Oto Bakım Onarımcısı	2	0,5
Oto Yıkama Elemanı	2	0,5
Otomotiv Kaporta İşçisi	2	0,5
Öğretmen	3	0,8
Tamir İşçisi	1	0,3
Tarım İşçisi (Bitkisel Üretim ve Hayvan Yetiştiriciliği)	3	0,8

Tablo 3.2. Katılımcıların yaptıkları işler ve meslekler (devamı)

	N	%
Tarım İşçisi (Tarla Ürünleri)	8	2,1
Temizlik Görevlisi	7	1,8
Tercüman	5	1,3
Terzi	7	1,8
TOPLAM	309	80,5

Ekonomik ve sosyal uyum süreci birbirinden etkilenmektedir. İstihdamda yer bulan bir sığınmacının toplumla etkileşimi daha fazla olabilmekte, sosyal ve ekonomik uyum süreci kolaylaşabilmektedir. Diğer yandan bir sığınmacı için iş bulamamak, dolayısıyla istihdamda yer almamak toplumdan soyutlanmayı, gelecek kaygısını, kendini gerçekleştirememeyi beraberinde getirebilmektedir (Aygül, 2018: 206).

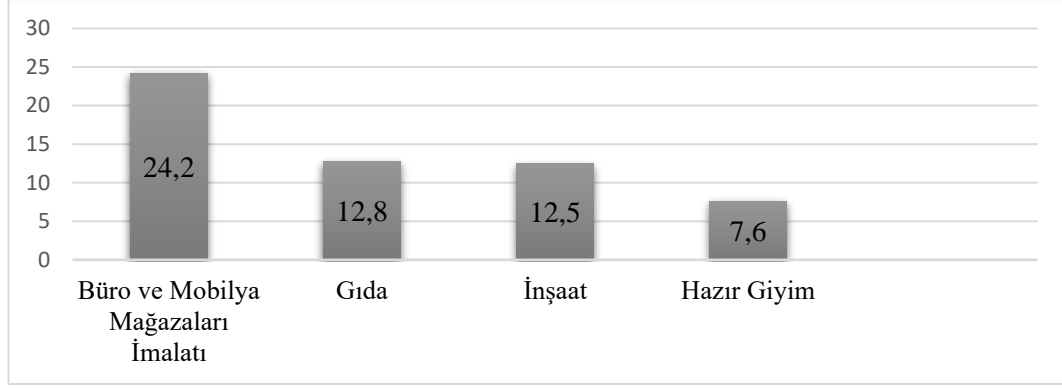
Çalışma kapsamında Suriyeli katılımcıların yaptıkları iş ve mesleklerin oldukça çeşitli olmasından dolayı SGK ve İŞKUR tarafından kullanılan Uluslararası Meslek Sınıflandırma Sistemi olan ISCO-08 kod listesinden faydalanılarak katılımcıların yaptıkları iş ve meslekler analiz edilmiştir.

Tablo 3.3'te katılımcıların çalışma durumları ve istihdam ettikleri sektörler göre dağılımlarının yer aldığı sonuçlar incelendiğinde, katılımcıların yüzde 19,5'i herhangi bir işte çalışmadığı, yüzde 80,5'i ise çalıştığı görülmektedir. Çalışan katılımcıların ISCO-08 kod listesinde yer alan mesleklere göre dağılımları şu şekildedir; katılımcıların yüzde 24,2'si büro ve mobilya mağazaları imalatı sektöründe, yüzde 12,8'i gıda sektöründe, yüzde 12,5'i ise inşaat sektöründe, yüzde 7,6'sı hazır giyim sektöründe, yüzde 2,9'u ise tarım sektöründe çalışmaktadır.

Tablo 3.3. Katılımcıların çalışma durumları ve istihdam ettikleri sektörler

	N	%
Şu an çalışıyor musunuz?		
Evet	309	80,5
Hayır	75	19,5
Toplam	384	100
İstihdam Ettikleri Sektörler		
Büro ve Mobilya Mağazaları İmalatı	93	24,2
Gıda	49	12,8
İnşaat	48	12,5
Hazır Giyim	29	7,6
Tarım	11	2,9
Eskici (seyyar)	11	2,9
Hurda Toplayıcısı	10	2,6
Metal Malzeme ve Makine Üretimi	9	2,3
Kuaför	7	1,8
Temizlik Görevlisi	7	1,8
Tercüman	5	1,3
Eşya Taşıma İşçisi	3	0,8
Esnaf (Gümüşçü)	3	0,8
Esnaf (Kuyumcu)	3	0,8
Öğretmen	3	0,8
Oto Bakım Onarımcısı	2	0,5
Oto Yıkama Elemanı	2	0,5
Otomotiv Kaporta İşçisi	2	0,5
Hasta Bakım Elemanı	2	0,5
Elektrik Tamircisi	2	0,5
Cam Balkon Sistemleri Montajcısı	2	0,5
Emlakçı	1	0,3
Esnaf (Beyaz Eşya Spotçu)	1	0,3
Esnaf (Hırdavat)	1	0,3
Esnaf (Kuaför)	1	0,3
Esnaf (Züccaciye)	1	0,3
Tamir İşçisi	1	0,3
TOPLAM	309	80,5

Katılımcıların çalıştıkları sektörler göre dağılımlarında bazı sektörlerin ön plana çıktığı görülmektedir. Katılımcıların istihdam ettikleri sektörler göre öne çıkan ilk 4 sektör Grafik 3.1’de yer almaktadır. Suriyeli katılımcıların Ankara’da en fazla istihdam ettikleri sektörler yüzde 24,2 ile büro ve mobilya mağazaları imalatı sektörü, yüzde 12,8 ile gıda sektörü, yüzde 12,5 ile inşaat sektörü ve yüzde 7,6 ile hazır giyim sektöründen oluşmaktadır. Belirtilen 4 sektör araştırmaya katılan ve çalıştığını belirten Suriyeli katılımcıların yüzde 57’sini (219) oluşturmaktadır.

Grafik 3.1. Katılımcıların istihdam ettikleri sektörlere göre dağılımları (ilk 4 sektör)

Suriyeli katılımcıların Ankara’da en fazla istihdam ettikleri 4 sektörde hangi meslekleri yaptıklarına dair detaylı bilgiler Tablo 3.4’te yer almaktadır. Araştırmaya katılan 4’ü esnaf 93 Suriyeli katılımcı büro ve mobilya mağazaları imalatı sektöründe mobilya montaj işçisi, mobilya döşeme ustası, mobilya yardımcı elemanı, mobilya paketleme işçisi, mobilya imalatçısı ve marangoz olmak üzere 7 farklı meslekte istihdam etmektedir. Araştırmaya katılan 16’sı esnaf 49 Suriyeli katılımcı gıda sektöründe manav, aktarcı, aşçı, fırıncı, döner ustası, garson, fırın ustası, fırın işçisi olmak üzere 8 farklı meslekte istihdam etmektedir. Araştırmaya katılan 48 Suriyeli katılımcı inşaat sektöründe mermer işçisi, inşaat işçisi, inşaat ustası, inşaat boyacısı, inşaat demir bağlama ustası, fayans, seramik ve karo döşemecisi ve mermer ustası olmak üzere 7 farklı meslekte istihdam etmektedir. Araştırmaya katılan 12’si esnaf 29 Suriyeli katılımcı ise hazır giyim sektöründe giyim ve giyim aksesuarları satış elemanı, terzi, ayakkabıcı ve hazır giyim olmak üzere 5 farklı meslekte istihdam etmektedir. Araştırma bulgularına göre anket ve mülakat çalışmasına katılan Suriyeli katılımcıların Ankara’da diploma, sertifika ve nitelik gerektirmeyen iş ve mesleklerde çalıştıkları görülmektedir.

Suriyelilerin Ankara’da oldukça kolay iş bulabilecekleri sektörlerin başında büro ve mobilya mağazaları imalatı sektörü gelmektedir. Ankara’da Siteler bölgesinde yoğunlaşan büro ve mobilya mağazaları imalatı sektöründe ciddi anlamda personel ihtiyacı bulunmaktadır. Bu durum Ankara’da yaşayan Suriyelilerin kolaylıkla bu sektörde iş bulmalarında etkili olmaktadır.

Tablo 3.4. Katılımcıların sektörlere göre yaptıkları meslekler (ilk 4 sektör)

		N	%
Büro ve Mobilya Mağazaları İmalatı	Mobilya Montaj İşçisi	11	2,9
	Mobilya Döşeme Ustası	4	1
	Mobilya Yardımcı Eleman	25	6,5
	Mobilya Paketleme İşçisi	31	8,1
	Mobilya İmalatçısı (Esnaf)	4	1
	Ahşap Mobilya İmalatçısı	9	2,3
	Marangoz	9	2,3
	Gıda	Manav	3
Aşçı		1	0,3
Döner Ustası		2	0,5
Garson (Servis Elemanı)		9	2,3
Fırın Ustası		3	0,8
Fırı İşçisi		14	3,6
Fırıncı (Esnaf)		4	1
Aktar		1	0,3
Aktar (Esnaf)		2	0,5
Gıda (Esnaf)		10	2,6
İnşaat		Mermer İşçisi	5
	İnşaat Ustası	10	2,6
	İnşaat İşçisi	24	6,3
	İnşaat Boyacısı	3	0,8
	İnşaat Demir Bağlama Ustası	3	0,8
	Fayans-Seramik ve Karo Döşemecisi	2	0,5
	Mermer Ustası (Esnaf)	1	0,3
Hazır Giyim	Giyim ve Giyim Aksesuarları Satış Elemanı	10	2,6
	Terzi	7	1,8
	Terzi (Esnaf)	1	0,3
	Hazır Giyim (Esnaf)	9	2,3
	Ayakkabıcı (Esnaf)	2	0,5

Kızılay'ın 2019 yılında gerçekleştirdiği "Ankara'da Geçici Koruma Altındaki Suriyelilere Yönelik İş Gücü Piyasası" başlıklı çalışmada İŞKUR tarafından yürütülen 2017 iş gücü araştırmasına dayalı olarak Ankara'da işyerlerinin sektörel dağılımında imalat, inşaat, idari ve destek hizmetleri, toptan perakende ticaret sektörü en fazla istihdamın gerçekleştiği 4 sektör olarak ifade edilmiştir. Meslek olarak incelendiğinde ise daha çok nitelik gerektirmeyen mesleklerin ilk sırada yer aldığı dikkat çekmektedir (Kızılay, 2019: 12). Ankara'da Suriyeliler Siteler, Ostim, Hurdacılar gibi organize sanayi bölgelerinde daha çok nitelik gerektirmeyen işlerde yoğun olarak istihdam edilmektedir.

Mülakat çalışmasına katılan bazı katılımcıların yaptıkları iş ve mesleklere ilişkin ifadeler ise aşağıda yer verilmiştir;

"Ankara'ya ilk geldiğimde bir inşaatta çalışıyordum, patron paramı ödemeyince başka bir inşaatta çalışmaya başladım..." (Katılımcı 4).

“Hurda toplayarak para kazanıyorum. Çöplerin içinde bulduğum hurdaları toplayıp satıyorum. Aylık 2.000 TL civarı kazanıyorum. Kazandığım para ile ev kirasını ödüyorum, yiyecek alıyorum, evin giderleri için harcıyorum fakat çoğu zaman kazandığım para yeterli olmuyor...” (Katılımcı 9).

“Suriye’de şoför olarak çalışıyordum. Şimdi Ankara’da günübirlik işlerde iş bulabilirsem çalışıyorum. Bazen tarım işinde çalışıyorum, günlük 150 TL kazanıyorum, ekin ekiyorum, çapa yapıyorum, balya yüklüyorum. Bir gün kamyonu eşya yüklerken düştüm ve ayağım kırıldı. İyileşene kadar bir ay çalışamadım...” (Katılımcı 15).

“İş olursa günlük 100 TL’ye tarlada çalışmaya gidiyorum. Yazın sıcakta uzun saatler çalışmak oldukça zor oluyor...” (Katılımcı 12).

“Ankara’ya ilk geldiğimde sebzeçide çalıştım, kasalarla sebze taşıyordum ve günlük kazanıyordum. Şu anda hurda topluyorum...” (Katılımcı 11).

“Ankara’da birçok farklı işte çalıştım. Önceden oto tamircisinde haftalık 50 TL’ye çalışıyordum. Daha sonra evlere damacana su taşımaya başladım günlük 15 TL kazanıyordum. Şu anda bir kuaförün yanında çalışıyorum, bu işi öğrenmeye başladım...” (Katılımcı 3).

Görüşme gerçekleştirilen katılımcılardan birçoğunun Ankara’ya gelmeden önce farklı şehirlerde yaşama ve çalışma deneyimleri olmuştur. Ankara’ya gelmeden önce farklı şehirlerde yaşadığını belirten katılımcıların ifadeleri ise şu şekildedir;

“Ankara’ya gelmeden önce İstanbul, Samsun ve Antalya’da kısa süre kaldık. Daha sonra Göç İdaresi tarafından Ankara’ya yerleştirildik. Geçici Koruma Kimlik belgemizi aldık...” (Katılımcı 13).

“2017 yılında Hatay’a geldim. Hatay’da 10 gün kaldım iş bulamadım. Daha sonra Adana’ya gittim orada 1 sene çalıştım. 2018 yılında Ankara’da iş imkânı fazla olduğu için Ankara’ya geldim...” (Katılımcı 15).

“Suriye’den Hatay’a geldik, orada bir süre kaldıktan sonra Adana’ya geldik. Adana’da 2 sene çalıştım. Ankara’da boya fabrikasında çalışan Suriyeli bir tanıdığım vardı Ankara’da bana iş buldu Ankara’ya taşındık...” (Katılımcı 6).

“Suriye’den Maraş’a geldik. Maraş’ta 1 ay çalıştım, para kazandım. Daha sonra Hatay’a geçtik. 6 ay Hatay’da kaldık. İş imkânlarından dolayı Hatay’dan Ankara’ya

geldim. Ailem Hatay'da kaldı. Ankara'da inşaat işinde çalışmaya başladım ve ailemi yanıma getirdim...” (Katılımcı 2).

“Türkiye'ye ilk geldiğimizde 1 sene Urfa'da yaşadık. Urfa'da çobanlık yaptım. Daha sonra Ankara'ya geldim burada hurda topluyorum...” (Katılımcı 11).

“2013 yılında ailemle Hatay'a geldik. Babam Suriye'de kaldı. Ankara'ya gelmeden önce Hatay, Adana, Urfa ve Antalya'da kaldık oralarda ablalarımınla tarım işinde çalıştık. 2015 yılında Ankara'ya geldik...” (Katılımcı 10).

Tablo 3.5'te katılımcıların cinsiyete göre istihdam ettikleri sektörler yer almaktadır. Araştırmaya katılan 73 kadın katılımcının yüzde 64'ü (48) herhangi bir işte çalışmamaktadır. Araştırmaya katılan 311 erkek katılımcının ise yüzde 36'sı (27) herhangi bir işte çalışmamaktadır. Büro ve mobilya mağazaları imalatı sektöründe çalışan katılımcıların yüzde 98,9'u erkek, yüzde 1,1'i ise kadın katılımcılardan oluşmaktadır. Gıda sektöründe çalışan katılımcıların ise yüzde 93,9'u erkek katılımcılardan, yüzde 6,1'i ise kadın katılımcılardan oluşmaktadır. İnşaat sektöründe çalışan katılımcıların ise tamamı erkek katılımcılardan oluşmaktadır.

Araştırma bulgularına göre, Suriyeli kadın katılımcıların istihdama katılımlarının oldukça sınırlı olduğu görülmektedir. İstihdama katılan 25 kadın Suriyeli katılımcının ise çoğunlukla hazır giyim, tarım, gıda sektörlerinde, temizlik görevlisi, hasta bakım elemanı, tarım işçisi, aşçı, kuaför, terzi olarak istihdam ettikleri görülmektedir.

Tablo 3.5. Katılımcıların cinsiyete göre istihdam ettikleri sektörler

İstihdam Ettikleri Sektörler	Kadın		Erkek		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
Büro ve Mobilya Mağazaları İmalatı	1	1,1	92	98,9	93	100,0
Gıda	3	6,1	46	93,9	49	100,0
İnşaat	0	0	48	100,0	48	100,0
Hazır Giyim	6	20,7	23	79,3	29	100,0
Tarım	5	45,5	6	54,5	11	100,0
Eskici (seyyar)	0	0	11	100,0	11	100,0
Hurda Toplayıcısı	0	0	10	100,0	10	100,0
Metal Malzeme ve Makine Üretimi	0	0	9	100,0	9	100,0
Kuaför	2	28,6	5	71,4	7	100,0
Temizlik Görevlisi	5	71,4	2	28,6	7	100,0
Tercüman	0	0	5	100,0	5	100,0
Eşya Taşıma İşçisi	0	0	3	100,0	3	100,0
Tamir İşçisi	0	0	1	100,0	1	100,0
Öğretmen	1	33,3	2	66,7	3	100,0
Oto Bakım Onarımcısı	0	0	2	100,0	2	100,0
Oto Yıkama Elemanı	0	0	2	100,0	2	100,0
Otomotiv Kaporta İşçisi	0	0	2	100,0	2	100,0
Hasta Bakım Elemanı	2	100,0	0	0	2	100,0
Elektrik Tamircisi	0	0	2	100,0	2	100,0
Cam Balkon Sistemleri Montajcısı	0	0	2	100,0	2	100,0
Emlakçı	0	0	1	100,0	1	100,0
Esnaf (Beyaz Eşya Spotçu)	0	0	1	100,0	1	100,0
Esnaf (Hırdavat)	0	0	1	100,0	1	100,0
Esnaf (Kuaför)	0	0	1	100,0	1	100,0
Esnaf (Züccaciye)	0	0	1	100,0	1	100,0
Esnaf (Gümüştü)	0	0	3	100,0	3	100,0
Esnaf (Kuyumcu)	0	0	3	100,0	3	100,0

Katılımcıların yaşa göre istihdam ettikleri sektörler incelendiğinde, 18-27 yaş aralığında olan 21 katılımcı, 28-38 yaş aralığında olan 35 katılımcı, 39-49 yaş aralığında olan 14 katılımcı, 50-59 yaş aralığında olan 5 katılımcı herhangi bir işte çalışmamaktadır.

Çalışan katılımcıların yaşa göre istihdam ettikleri sektörler incelendiğinde ise katılımcıların yaşlarına göre çalıştıkları sektörlerin farklılaştığı görülmektedir. Büro ve mobilya mağazaları imalatı sektöründe çalışan katılımcıların yüzde 49,5'i 28-38 yaş aralığında olan katılımcılardan oluşmaktadır. Büro ve mobilya mağazaları imalatı sektöründe çalışma saatlerinin uzun olması, tecrübe gerektirmesi ve iş yükünün fazla olması sebebiyle bu sektörde 50-59 yaş aralığında bulunan katılımcıların istihdamının oldukça sınırlı olduğu görülmektedir.

Tablo 3.6. Katılımcıların yaşa göre istihdam ettikleri sektörler

İstihdam Ettikleri Sektörler	18-27 yaş		28-38 yaş		39-49 yaş		50-59 yaş		Toplam	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Büro ve Mobilya Mağazaları İmalatı	19	20,4	46	49,5	25	26,9	3	3,2	93	100,0
Gıda	11	22,4	21	42,9	14	28,6	3	6,1	49	100,0
İnşaat	8	16,7	14	29,2	21	43,8	5	10,4	48	100,0
Hazır Giyim	6	20,7	18	62,1	5	17,2	0	0	29	100,0
Tarım	5	45,5	3	27,3	3	27,3	0	0	11	100,0
Eskici (seyyar)	4	36,4	6	54,5	0	0	1	9,1	11	100,0
Hurda Toplayıcısı	5	50,0	4	40,0	1	10,0	0	0	10	100,0
Metal Malzeme ve Makine Üretimi	2	22,2	4	44,4	2	22,2	1	11,1	9	100,0
Kuaför	6	85,7	1	14,3	0	0	0	0	7	100,0
Temizlik Görevlisi	0	0	6	85,7	1	14,5	0	0	7	100,0
Tercüman	2	40,0	3	60,0	0	0	0	0	5	100,0
Eşya Taşıma İşçisi	0	0	2	66,7	1	33,3	0	0	3	100,0
Tamir İşçisi	0	0	1	100,0	0	0	0	0	1	100,0
Öğretmen	0	0	1	33,3	2	66,7	0	0	3	100,0
Oto Bakım Onarımcısı	0	0	1	50,0	1	50,0	0	0	2	100,0
Oto Yıkama Elemanı	1	50,0	0	0	1	50,0	0	0	2	100,0
Otomotiv Kaporta İşçisi	2	100,0	0	0	0	0	0	0	2	100,0
Hasta Bakım Elemanı	0	0	2	100,0	0	0	0	0	2	100,0
Elektrik Tamircisi	1	50,0	1	50,0	0	0	0	0	2	100,0
Cam Balkon Sistemleri Montajcısı	2	100,0	0	0	0	0	0	0	2	100,0
Emlakçı	0	0	1	100,0	0	0	0	0	1	100,0
Esnaf (Beyaz Eşya Spotçu)	1	100,0	0	0	0	0	0	0	1	100,0
Esnaf (Hırdavat)	0	0	0	0	0	0	1	100,0	1	100,0
Esnaf (Kuaför)	0	0	0	0	1	100,0	0	0	1	100,0
Esnaf (Züccaciye)	0	0	1	100,0	0	0	0	0	1	100,0
Esnaf (Gümüüşü)	0	0	1	33,3	2	66,7	0	0	3	100,0
Esnaf (Kuyumcu)	0	0	2	66,7	1	33,3	0	0	3	100,0

Katılımcıların eğitim durumlarına göre istihdam ettikleri sektörler incelendiğinde, okuma yazması olmayan 29 katılımcı, ilkokul mezunu olan 22 katılımcı, ortaokul mezunu olan 17 katılımcı, lise mezunu olan 6 katılımcı ve üniversite mezunu olan 1 katılımcı herhangi bir işte çalışmamaktadır.

Çalışan katılımcıların eğitim durumlarına göre istihdam ettikleri sektörler incelendiğinde ise, okuma yazması olmayan, ilkokul mezunu olan ve ortaokul mezunu olan katılımcıların büro ve mobilya mağazaları imalatı sektörü ve inşaat sektöründe en fazla yer aldığı görülmektedir. Lise mezunu ve üniversite mezunu olan katılımcıların ise büro ve mobilya mağazaları imalatı sektörü ve gıda sektöründe en

fazla yer aldıkları görülmektedir. Katılımcıların eğitim durumlarına göre çalıştıkları sektörler arasında önemli bir farklılık bulunmadığı görülmektedir.

Tablo 3.7. Katılımcıların eğitim durumlarına göre istihdam ettikleri sektörler

İstihdam Ettikleri Sektörler	Okuma Yazması Yok		İlkokul Mezunu		Ortaokul Mezunu		Lise Mezunu		Üniversite Mezunu		Toplam	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Büro ve Mobilya Mağazaları İmalatı	13	14,0	31	33,3	26	28,0	16	17,2	7	7,5	93	100,0
Gıda	4	8,2	12	24,5	18	36,7	13	26,5	2	4,1	49	100,0
İnşaat	12	25,0	13	27,1	21	43,8	2	4,2	0	0	48	100,0
Hazır Giyim	1	3,4	12	41,4	13	44,8	2	6,9	1	3,4	29	100,0
Tarım	4	36,4	5	45,5	2	18,2	0	0	0	0	11	100,0
Eskici (seyyar)	1	9,1	8	72,7	2	18,2	0	0	0	0	11	100,0
Hurda Toplayıcısı	4	40,0	4	40,0	1	10,0	1	10,0	0	0	10	100,0
Metal Malzeme ve Makine Üretimi	1	1,1	1	1,1	5	55,6	2	22,2	0	0	9	100,0
Kuaför	4	57,1	2	28,6	1	14,3	0	0	0	0	7	100,0
Temizlik Görevlisi	4	57,1	3	42,9	0	0	0	0	0	0	7	100,0
Tercüman	0	0	1	20,0	1	20,0	1	20,0	2	40,0	5	100,0
Eşya Taşıma İşçisi	1	33,3	0	0	2	66,7	0	0	0	0	3	100,0
Tamir İşçisi	0	0	0	0	1	100,0	0	0	0	0	1	100,0
Öğretmen	0	0	0	0	0	0	0	0	3	100,0	3	100,0
Oto Bakım Onarımcısı	0	0	0	0	2	100,0	0	0	0	0	2	100,0
Oto Yıkama Elemanı	0	0	0	0	2	100,0	0	0	0	0	2	100,0
Otomotiv Kaporta İşçisi	0	0	1	50,0	1	50,0	0	0	0	0	2	100,0
Hasta Bakım Elemanı	0	0	2	100,0	0	0	0	0	0	0	2	100,0
Elektrik Tamircisi	1	50,0	1	50,0	0	0	0	0	0	0	2	100,0
Cam Balkon Sistemleri Montajcısı	0	0	0	0	2	100,0	0	0	0	0	2	100,0
Emlakçı	0	0	0	0	0	0	1	100,0	0	0	1	100,0
Esnaf (Beyaz Eşya Spotçu)	0	0	0	0	1	100,0	0	0	0	0	1	100,0
Esnaf (Hırdavat)	0	0	0	0	0	0	1	100,0	0	0	1	100,0
Esnaf (Kuaför)	0	0	0	0	1	100,0	0	0	0	0	1	100,0
Esnaf (Züccaciye)	0	0	0	0	1	100,0	0	0	0	0	1	100,0
Esnaf (Gümüşçü)	0	0	0	0	0	0	3	100,0	0	0	3	100,0
Esnaf (Kuyumcu)	0	0	0	0	2	66,7	1	33,3	0	0	3	100,0

Çalışmaya katılan ve üniversite mezunu olan 15 katılımcının bazıları Suriye’de kendi mesleklerini yaptıklarını fakat Türkiye’ye göç ettikten sonra diploma denkliğinin olmaması sebebiyle kendi meslekleri dışında farklı işlerde çalışmak zorunda olduklarını belirtmişlerdir. Geriye doğru mesleki hareketliliğin söz konusu olduğu durumlarda sığınmacıların diploma, bilgi ve becerileri yok sayılmakta ve emek sömürüsü söz konusu olabilmektedir. Diploma denkliğinin olmaması eğitilmiş olan Suriyeli nüfusun kendi mesleklerine, bilgi ve becerilerine uygun işlerde istihdam edebilmelerinin önünde yasal bir engel oluşturmaktadır. Dolayısıyla saha araştırmasından elde edilen bulgulara göre, Suriyeli katılımcıların iş gücü piyasasında ve istihdamda yer almasında eğitim düzeylerinin çok önemli bir belirleyici olmadığı görülmektedir.

Katılımcıların iş aramada kullandıkları kanallara göre dağılımlarının yer aldığı Tablo 3.8 incelendiğinde, katılımcıların yüzde 67,2 gibi önemli bir çoğunluğunun iş aramak için kullandığı kanal olarak bizzat kendisi cevabını verdiği görülmektedir. Katılımcıların yüzde 25,5’i akraba ve tanıdıklar vasıtasıyla, yüzde 3,1’i gazete, internet gibi araçlar vasıtasıyla, yüzde 1,6’sı ise İŞKUR vasıtasıyla iş aradıkları görülmektedir. Katılımcıların bu soruya verdikleri yanıtlarda, gazete, internet gibi araçlar veya İŞKUR vasıtasıyla iş arayanların oranlarının oldukça sınırlı olması dikkat çeken bir ayrıntıdır.

Tablo 3.8. Katılımcıların iş aramada kullandıkları kanallara göre dağılımları

	N	%
Bizzat Kendisi	238	67,2
Akraba ve Tanıdıklar Vasıtasıyla	98	25,5
Gazete, İnternet gibi Araçlar Vasıtasıyla	12	3,1
İŞKUR vasıtasıyla	6	1,6
TOPLAM	354	97,4

Katılımcıların istihdam ettikleri sektörlere göre gelir düzeylerinin yer aldığı Tablo 3.9 incelendiğinde, katılımcıların istihdam ettikleri sektörler ile gelir düzeyleri arasında önemli bir farklılık bulunmadığı görülmektedir. 0-5500 TL arasında yani asgari ücret ve altında gelir düzeyine sahip olan katılımcıların büro ve mobilya mağazaları imalatı sektörü, gıda, inşaat ve hazır giyim sektörlerinde yoğunlaştıkları görülmektedir. Benzer şekilde 5501 TL ve üzeri gelir düzeyine sahip olan katılımcıların da gıda, büro ve mobilya imalatı sektörü ve hazır giyim sektörlerinde yoğunlaştıkları görülmektedir.

Tablo 3.9. Katılımcıların istihdam ettikleri sektörlere göre gelir durumları

İstihdam Ettikleri Sektörler	0-5500 TL arası		5501 TL ve üzeri		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
Büro ve Mobilya Mağazaları İmalatı	91	97,8	2	2,2	93	100,0
Gıda	44	89,8	5	10,2	49	100,0
İnşaat	48	100,0	0	0	48	100,0
Hazır Giyim	27	93,1	2	6,9	29	100,0
Tarım	11	100,0	0	0	11	100,0
Eskici (seyyar)	11	100,0	0	0	11	100,0
Hurda Toplayıcısı	10	100,0	0	0	10	100,0
Metal Malzeme ve Makine Üretimi	9	100,0	0	0	9	100,0
Kuaför	7	100,0	0	0	7	100,0
Temizlik Görevlisi	7	100,0	0	0	7	100,0
Tercüman	5	100,0	0	0	5	100,0
Eşya Taşıma İşçisi	3	100,0	0	0	3	100,0
Tamir İşçisi	1	100,0	0	0	1	100,0
Öğretmen	3	100,0	0	0	3	100,0
Oto Bakım Onarımcısı	2	100,0	0	0	2	100,0
Oto Yıkama Elemanı	2	100,0	0	0	2	100,0
Otomotiv Kaporta İşçisi	2	100,0	0	0	2	100,0
Hasta Bakım Elemanı	2	100,0	0	0	2	100,0
Elektrik Tamircisi	2	100,0	0	0	2	100,0
Cam Balkon Sistemleri Montajcısı	2	100,0	0	0	2	100,0
Emlakçı	1	100,0	0	0	1	100,0
Esnaf (Beyaz Eşya Spotçu)	1	100,0	0	0	1	100,0
Esnaf (Hırdavat)	0	0	1	100,0	1	100,0
Esnaf (Kuaför)	1	100,0	0	0	1	100,0
Esnaf (Züccaciye)	1	100,0	0	0	1	100,0
Esnaf (Gümüşçü)	3	100,0	0	0	3	100,0
Esnaf (Kuyumcu)	1	33,3	2	66,7	3	100,0

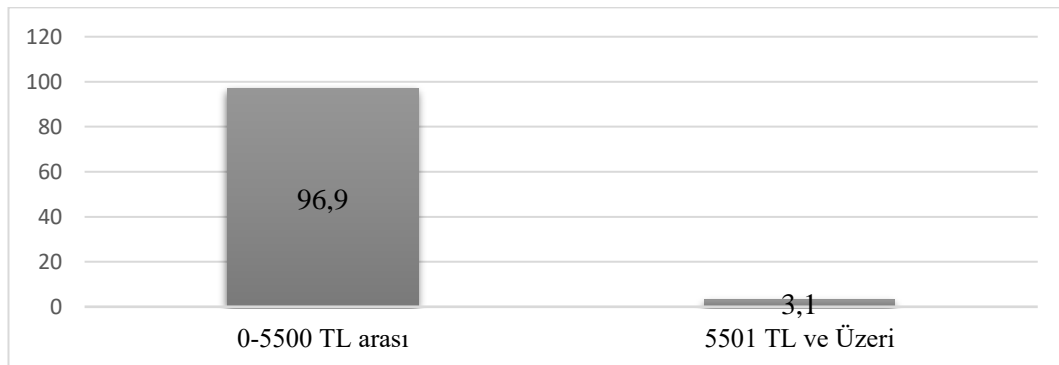
Anket çalışmasına katılan katılımcıların büyük bir oranının (yüzde 87,2) çalışma izni olmadan iş gücü piyasasında yer aldıkları düşünüldüğünde çalışma izni olmayan katılımcılar için işyerlerini dolaşarak bizzat kendisi veya akraba, tanıdık vasıtasıyla iş bulmak daha kolay olabilmektedir. İşverenler açısından da gazete, internet gibi araçlarda ilan vermek veya İŞKUR vasıtasıyla çalıştıracak eleman bulmak yerine

bölgede yoğunlaşan, çalışma izni olmayan Suriyelileri kendi belirledikleri ücretlere ve çalışma koşullarına göre çalıştırmak maliyet ve üretim açısından avantajlı görünmektedir.

3.3.2.2. Gelir Durumları

Göçmen, mülteci veya sığınmacı aile bireylerinin herhangi bir birey veya kurum yardımına ihtiyaç duymadan yaşamlarını devam ettirebilmeleri için herhangi bir geçim kaynağına sahip olmaları ve gelir elde etmeleri ekonomik uyum sürecinin önemli bir göstergesidir. Ayrıca elde edilen gelirin sürdürülebilir ve düzenli nitelikte olması gerekmektedir. Ekonomik olarak kendi kendine yetebilen göçmenlerin varlığı hiç şüphesiz ekonomik uyum sürecini olumlu yönde desteklemektedir.

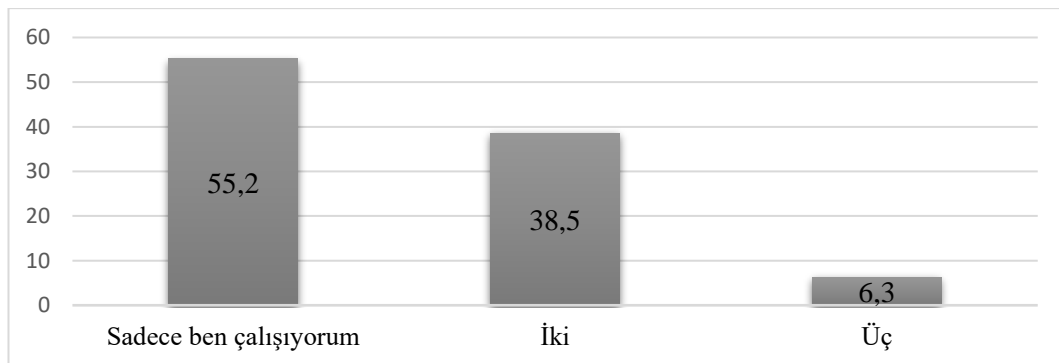
Araştırma kapsamında katılımcıların gelir durumları araştırılmıştır. Araştırmanın yapıldığı dönemde geçerli olan 5500 TL asgari ücret seviyesi baz alınarak katılımcıların gelir durumları 0-5500 TL arası ve 5500 TL ve üzeri olmak üzere iki gruba ayrılarak analiz edilmiştir. Katılımcıların gelir durumları analiz edilirken yasal olarak geçerli olan asgari ücret seviyesi dikkate alınarak gruplandırma yapılmıştır. Katılımcıların gelir durumlarının yer aldığı Grafik 3.2 incelendiğinde, katılımcıların yüzde 96,9 gibi oldukça büyük bir çoğunluğunun aylık gelir düzeyi 0-5500 TL aralığındadır. Katılımcıların yüzde 3,1'inin ise gelir düzeyi 5501 TL ve üzeridir. Katılımcıların gelir düzeyleri daha ayrıntılı incelendiğinde ise katılımcıların yüzde 25'inin (96) aylık düzenli geliri bulunmamaktadır. Katılımcıların gelir düzeyleri gruplandırılırken aylık düzenli geliri olmayan katılımcılar da 0-5500 TL aralığında olan asgari ücret ve altında geliri olan gruba dâhil edilmiştir. Katılımcıların aylık gelir düzeyi en az 0 TL, en fazla ise 7000 TL'den oluşmaktadır. Katılımcıların aylık ortalama gelir düzeyi ise 2262 TL'dir.

Grafik 3.2. Katılımcıların gelirlerinin asgari ücret aralıklarına göre dağılımları

Araştırma analizlerinin yapıldığı dönemde yasal olarak geçerli olan asgari ücret düzeyinin altında aylık gelir düzeyine sahip olan katılımcıların oranının oldukça yüksek olması işverenlerin asgari ücretin altında işçi çalıştırdıkları sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Bu durum iş gücü piyasası ve çalışma koşullarına ilişkin sorun alanlarının gözlemlenmesi bakımından oldukça önemlidir. Araştırma bulgularına göre, Suriyeli katılımcıların Ankara’da çoğunlukla büro ve mobilya mağazaları imalatı sektörü, gıda sektörü, inşaat sektörü olmak üzere diploma ve nitelik gerektirmeyen işlerde asgari ücret düzeyi ve altında ücretle istihdam edildikleri görülmektedir.

Katılımcıların hanede çalışan kişi sayısına göre dağılımlarının yer aldığı Grafik 3.3 incelendiğinde, katılımcıların yüzde 55,2’si (212 kişi) hanede yalnızca kendisinin çalıştığını belirtmiştir. Hane içerisinde iki kişinin çalıştığını belirten katılımcıların oranı yüzde 38,5 (148 kişi), hane içerisinde üç kişinin çalıştığını belirten katılımcıların oranı ise yüzde 6,3 (24 kişi) olduğu görülmektedir. Araştırma bulgularına göre, Ankara’da Suriyeli katılımcılar içerisinde ailede çalışan kişi sayısının çok fazla olmadığı görülmektedir. Katılımcıların yüzde 96,3 gibi oldukça önemli bir çoğunluğunun aylık gelir düzeyi asgari ücret ve bu ücret düzeyinin altında olmasına rağmen katılımcılar arasında hanede tek kişinin çalıştığını belirten katılımcıların oranı yüzde 55,2 ile oldukça yüksektir. Aylık gelir düzeyinin düşük olduğu katılımcıların ailelerinde tek kişinin çalışması oldukça dikkat çekici bir sonuçtur. Mülakat çalışmasına katılan katılımcılar incelendiğinde ise akrabaları veya aile büyükleri ile yaşayan, hane içerisinde çalışan kişi sayısının üçten fazla olduğu katılımcılar mevcuttur (Katılımcı 3, Katılımcı 7, Katılımcı 27, Katılımcı 29).

Grafik 3.3. Katılımcıların hanede çalışan kişi sayısına göre dağılımı

Katılımcıların cinsiyete göre gelir düzeyleri incelendiğinde, kadın katılımcıların tamamının asgari ücret ve altında gelir düzeyine sahip oldukları görülmektedir.

Anket çalışmasına katılan 73 kadın katılımcının 48'i herhangi bir işte çalışmamaktadır. Herhangi bir işte çalışmadığını belirten kadın katılımcılar arasında ise aylık düzenli gelirleri olmadığını belirten katılımcılar mevcuttur. Araştırma bulgularına göre, katılımcıların cinsiyetleri ile gelir düzeyleri arasında farklılıklar bulunmakta olup, Suriyeli kadın katılımcıların iş gücü piyasası ve istihdama katılımlarının sınırlı olduğu ve düzenli gelire erişim konusunda sorun yaşadıkları görülmektedir. Ekonomik uyumun başarısı bakımından sürdürülebilir ve düzenli gelire sahip olmanın oldukça önemli olduğu düşünüldüğünde, Suriyeli kadın katılımcıların daha dezavantajlı grubu oluşturduğu görülmektedir. Asgari ücretin üzerinde gelir düzeyine sahip olan katılımcıların tamamı ise erkek katılımcılardan oluşmaktadır.

Tablo 3.10. Katılımcıların cinsiyete göre gelir düzeyleri

Gelir Düzeyi	Kadın		Erkek	
	N	%	N	%
0-5500 TL arası	73	19,6	299	80,4
5501 TL ve üzeri	0	0	12	100,0

Katılımcıların medeni durumlarına göre gelir düzeyleri incelendiğinde, katılımcıların medeni durumları ile gelir düzeyleri arasında farklılık bulunduğu görülmektedir. 5501 TL ve üzeri asgari ücret düzeyinin üzerinde gelire sahip olan katılımcıların tamamının evli katılımcılardan oluştuğu, 0-5500 TL arasında asgari ücret ve altında gelir düzeyine sahip olan katılımcıların ise yüzde 62,9'unun evli katılımcılardan oluştuğu görülmektedir. Bu durumun evli olan ve asgari ücret düzeyinin üzerinde gelire sahip olan katılımcıların hanelerinde birden fazla kişinin çalışabilir olmasından kaynaklanabileceği düşünülmektedir.

Tablo 3.11. Katılımcıların medeni durumlarına göre gelir düzeyleri

Gelir Düzeyi	Evli		Bekar	
	N	%	N	%
0-5500 TL arası	234	62,9	138	37,1
5501 TL ve üzeri	12	100,0	0	0

Katılımcıların ailede çalışan kişi sayısına göre gelir düzeyleri incelendiğinde, katılımcıların ailede çalışan kişi sayısına göre gelir düzeylerinin farklılaştığı görülmektedir. 5501 TL ve üzeri asgari ücret düzeyinin üzerinde gelire sahip olan katılımcıların yüzde 75'inin ailesinde 3 kişi, yüzde 25'inin ailesinde ise 2 kişi çalıştığı görülmektedir. 0-5500 TL arasında asgari ücret ve altında gelir düzeyine

sahip olan katılımcıların ise yüzde 54,6 gibi çoğunluğunun ailesinde tek kişinin çalıştığı görülmektedir.

Tablo 3.12. Katılımcıların ailede çalışan kişi sayısına göre gelir düzeyleri

Gelir Düzeyi	1 kişi		2 kişi		3 kişi	
	N	%	N	%	N	%
0-5500 TL arası	203	54,6	145	39,0	24	6,5
5501 TL ve üzeri	0	0	3	25,0	9	75,0

Katılımcıların eğitim durumlarına göre gelir düzeyleri incelendiğinde, 5501 TL ve üzeri asgari ücret düzeyinin üzerinde gelire sahip olan katılımcıların üniversite mezunu ve lise mezunu olan katılımcılardan oluştuğu görülmektedir. 0-5500 TL arasında asgari ücret ve altında gelir düzeyine sahip olan katılımcıların ise çoğunluğunun okuma yazması olmayan, ilkokul mezunu ve ortaokul mezunu olan eğitim seviyesi düşük katılımcılardan oluştuğu görülmektedir. Çalışma bulgularına göre, katılımcıların gelir düzeyleri ile eğitim durumları arasında farklılıklar bulunduğu görülmektedir.

Tablo 3.13. Katılımcıların eğitim durumlarına göre gelir düzeyleri

Gelir Düzeyi	Okuma Yazması Yok		İlkokul Mezunu		Ortaokul Mezunu		Lise Mezunu		Üniversite Mezunu	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
0-5500 TL arası	79	21,2	117	31,5	116	31,2	44	11,8	16	4,3
5501 TL ve üzeri	0	0	0	0	0	0	5	41,7	7	58,3

Katılımcıların Türkiye'ye geldiklerinde yanlarında sermayelerinin olup olmadığı incelenmiştir. Katılımcıların yüzde 73,7 gibi önemli bir çoğunluğu Türkiye'ye göç sürecinde yanlarında herhangi bir sermayesinin bulunmadığını, yüzde 26,3'ü ise Türkiye'ye göç sürecinde yanlarında sermayelerinin bulunduğunu belirtmişlerdir.

Tablo 3.14. Katılımcıların Türkiye'ye geldiklerinde yanlarında sermayelerinin olup olmadıklarına göre dağılımları

	N	%
Evet vardı	101	26,3
Hayır yoktu	283	73,7
TOPLAM	384	100

Katılımcıların Türkiye'de yardım alıp almama durumlarına göre dağılımları Tablo 3.15'te yer almaktadır. Katılımcıların yüzde 76,3'ü Türkiye'de herhangi bir kurumdan yardım almıyorken, yüzde 23,7'si ise yardım almaktadır. Yardım alan katılımcıların hangi kurumlardan yardım aldıkları incelendiğinde ise yardım alan 91

katılımcının tamamı da Kızılay'dan gıda yardımı ve Kızılay kart yardımı aldıklarını belirtmişlerdir. Kızılay kart ile temel ihtiyaçlarını karşılamayacak durumda olan ve belirli şartları sağlayan Suriyeli sığınmacılar kişi başına belirli bir miktar yardım almaktadırlar.

Tablo 3.15. Katılımcıların Türkiye'de yardım alma durumlarına göre dağılımları

	N	%
Evet Yardım Alıyorum	91	23,7
Hayır Yardım Almıyorum	293	76,3
TOPLAM	384	100

3.3.2.3. Barınma Durumları

Barınmanın göç eden bireylerin fiziksel ihtiyaçlarını karşılayabilme durumlarının yanı sıra kendilerini evlerinde hissetmeleri gibi duygusal durumları üzerinde de etkisi bulunmaktadır. Barınma imkânına sahip olan göçmenlerin yaşadıkları mahallelerde yerel halk ile sosyal ve ekonomik ilişki içerisinde olmaları, mekânsal aidiyet kurmaları onların hem sosyal hem de ekonomik uyum süreçlerini kolaylaştırmaktadır. Savaş ve şiddet ortamını deneyimlemiş olan Suriyeliler için emniyetli ve güvenli bir barınma ortamı başarılı bir uyum süreci için oldukça önemli bir faktördür.

Saha araştırması gerçekleştirilirken bölgede yaşayan Suriyelilerin eski ve bakımsız durumda olan evlerde yaşadıkları gözlenmiştir. Mülakat çalışmasının önemli bir kısmı Suriyelilerin içerisinde buldukları sosyo-ekonomik şartların daha detaylı gözlemlenebilmesi için izinleri alınarak Suriyelilerin evlerinde gerçekleştirilmiştir. Suriyelilerin yaşadıkları konutlar oldukça bakımsız ve eski durumda olmakla birlikte mülakat çalışmasına katılan ve kira bedelini daha rahat karşılayabilmek için aynı evin içerisinde birkaç aile birlikte yaşayan Suriyeliler de mevcuttur (Katılımcı 29, Katılımcı 27, Katılımcı 3, Katılımcı 10).

Çalışmanın gerçekleştirildiği mahallelerde kentsel dönüşüm kapsamında yer alan gecekonduların fazla olması, kullanılamayacak durumda olması sebebiyle Suriyelilere uygun kira fiyatları ile barınma imkânı sunması bu mahallelerin Suriyeliler tarafından tercih etmesinde etkili olan bir faktördür. Ucuz barınma, işe erişim kolaylığı belirtilen mahalleleri Suriyeli nüfus için çekici hale getirmiştir. Göç süreci içerisinde oluşturulan sosyal ilişki ağları ise zamanla bu mahallelerde zincirleme Suriyeli göçünün yaşanmasında etkili olmuştur.

Tablo 3.16’da katılımcıların yaşadıkları evlerde kiracı veya ev sahibi olma durumlarına göre dağılımları yer almaktadır. Katılımcıların yalnızca yüzde 1’i yaşadıkları evde ev sahibi konumunda olup, yüzde 99 gibi önemli bir çoğunluğu yaşadıkları evde kiracı konumundadır.

Tablo 3.16. Katılımcıların yaşadıkları evlerde kiracı veya ev sahibi olma durumlarına göre dağılımları

	N	%
Kiracıyım	380	99,0
Ev Sahibiyim	4	1,0
TOPLAM	384	100

Katılımcıların aylık kira ücretlerine göre dağılımlarının yer aldığı Tablo 3.17 incelendiğinde, katılımcıların yüzde 49,7’sinin aylık kira ücreti 501-800 TL arası, yüzde 27,6’sının aylık kira ücreti 301-500 TL arası, yüzde 21,1’inin aylık kira ücreti 801 TL ve üzeri, yüzde 0,5’inin ise aylık kira ücreti 300 TL ve altındadır. Katılımcıların kira ücretleri en az 300 TL, en fazla ise 1300 TL’den oluşmaktadır. Katılımcıların ortalama aylık kira ücreti ise 678 TL’dir. Çalışmada katılımcıların yüzde 96,9 gibi oldukça büyük bir kısmı asgari ücret ve altında gelir düzeyine sahip olduğu dikkate alındığında, ödedikleri kira ücretleri elde ettikleri gelir düzeyi içerisinde önemli bir paya sahiptir.

Tablo 3.17. Kiracı olan katılımcıların aylık kira ücretlerine göre dağılımları

	N	%
300 TL ve altı	2	0,5
301-500 TL arası	106	27,6
501-800 TL arası	191	49,7
801 TL ve üzeri	81	21,1
TOPLAM	380	99

Mülakat çalışmasına katılan katılımcıların yaşadıkları evlerin durumuna ve kira ücretlerine ilişkin sorulara vermiş oldukları yanıtlar ise şu şekildedir;

“Yaşadığımız ev çok eski ve rutubetli durumda. Çocuğum ev rutubetli olduğu için hastalandı iki ay hastanede yattı. Aylık 600 TL kira ödüyoruz...” (Katılımcı 4).

“Amcamlar ve bizim aile 8 kişi aynı evde kalıyoruz. Yaşadığımız ev eski aylık 700 TL kira ödüyoruz. Kirayı amcam ile paylaşarak ödüyoruz...” (Katılımcı 10).

“Aylık 650 TL’ye kirada oturuyoruz. Ev oldukça eski ve rutubetli fakat iyi durumda olan evlerin kirası çok yüksek...” (Katılımcı 29).

3.3.2.4. Çalışma Koşulları

Göç eden bireylerin ekonomik uyum süreçlerini etkileyen önemli bir faktör göç ettikleri ülkedeki yasal statüleridir. Yasal statü, sosyal ve ekonomik etkileşimlere ilişkin önemli fırsatlar sunmakta aynı zamanda bazı engelleri de beraberinde getirmektedir. 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi, mültecilerin yasal statülerine ilişkin ayrıntılı detayların yer aldığı mülteci tanımlamasının yapıldığı ilk uluslararası belge niteliğindedir. Cenevre Sözleşmesi'nden sonraki yıllarda da mülteci haklarına yönelik birçok uluslararası belgelerin varlığından söz edilebilir. Her ne kadar uluslararası sözleşmelerde mültecilerin sosyo-ekonomik hakları güvence altına alınsa da göç ettikleri ülkelerde iş gücü ve istihdama erişimlerine ilişkin birtakım kısıtlamalar ile karşı karşıya kaldıkları görülmektedir.

Tablo 3.18'de katılımcıların sigortalı çalışıp çalışmama durumlarına göre dağılımları yer almaktadır. Katılımcıların yüzde 19,5'i herhangi bir işte çalışmamaktadır. Katılımcıların yüzde 67,7'si sigortasız olarak çalışmakta olup, yüzde 12,8'i sigortalı çalışmaktadır. Çalışma bulgularına göre, Suriyeli katılımcıların önemli bir çoğunluğunun sigortasız ve güvencesiz olarak iş gücü piyasasında yer aldıkları görülmektedir. Güvencesiz ve sigortasız çalışma Suriyeli katılımcıların iş gücü piyasasında karşılaştıkları önemli bir sorun alanını oluşturmaktadır.

Tablo 3.18. Katılımcıların sigortalı çalışma durumlarına göre dağılımı

	N	%
Çalışmıyorum	75	19,5
Evet Sigortalı Çalışıyorum	49	12,8
Hayır Sigortalı Çalışmıyorum	260	67,7
TOPLAM	384	100

Katılımcıların çalışma izni durumlarına göre dağılımlarının yer aldığı Tablo 3.19 incelendiğinde, katılımcıların yalnızca yüzde 12,8'inin çalışma izni bulunmaktadır. Katılımcıların yüzde 87,2 gibi oldukça önemli bir çoğunluğunun ise çalışma izni bulunmamaktadır. Yasa ve yönetmeliklerde geçici koruma statüsünde bulunan yabancıların Türkiye'de çalışma izni alabilmeleri mümkün olsa da Türkiye'de kayıt dışı istihdamın yaygın olması Suriyelilerin enformel sektörlerde olumsuz çalışma koşulları içerisinde istihdamda yer almasını kolaylaştırmaktadır.

Tablo 3.19. Katılımcıların çalışma izni durumlarına göre dağılımları

	N	%
Evet çalışma iznim var	49	12,8
Hayır çalışma iznim yok	335	87,2
TOPLAM	384	100

Türkiye’de 2016 tarih ve 8375 sayılı “Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmeliğin” 4. maddesine göre, geçici koruma kapsamında bulunan yabancıların çalışma izni olmaksızın herhangi bir işyerinde çalıştırılmayacağı belirtilmektedir. Aynı yönetmeliğin 10. maddesinde ise çalışma iznine sahip olan geçici koruma statüsünde bulunan yabancılara çalıştıkları işyerinde asgari ücretin altında ücret ödenemeyeceği, ödendiği takdirde işverene idari para cezası uygulanacağı belirtilmektedir. Yine aynı yönetmelikte toplam çalışan sayısı ondan az olan işyerlerinde yalnızca geçici koruma kapsamında yer alan bir yabancıyla çalışabileceği belirtilerek çalışma kotası sınırlaması konulmuştur (md 8/2). Geçici koruma statüsünde bulunan yabancılar kayıt tarihlerinden itibaren 6 ay sonra çalışma izni alabilmektedirler. Geçici koruma statüsünde bulunan yabancıların çalışma izni başvurularının ise işverenler tarafından yapılması gerekmektedir. Çalışma izni başvurularının değerlendirilmesinde mevcut işyerinde çalışan Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı sayısı dikkate alınmaktadır.

Geçici koruma statüsünde bulunan Suriyelilerin çalışma izni almalarında inisiyatif işverene bırakılmıştır. Ayrıca geçici koruma statüsünde bulunan yabancılara çalışma izni verilmesi yerli iş gücünün korunması bakımından sınırlandırmaya tabi tutulmuştur. İşveren bakımından çalışma izni olmayan Suriyelileri sigortasız ve güvencesiz olarak, düşük ücretlerle çalıştırmak hem maliyetleri düşürmek için hem de üretimi artırmak için avantajlı olmaktadır. Dolayısıyla asgari ücretin altında daha uzun saatler çalışmaya razı olan Suriyelilerin bulunması işverenlerin çalışma izni başvurusuna sıcak bakmamasına sebep olabilmektedir.

Tablo 3.20’de 2011-2021 yılları arasında yabancılara verilen çalışma izni sayıları yer almaktadır. 2011 yılında Türkiye’de yabancılara verilen çalışma izni sayısı 17,466’dır. 2020 yılında 123,574 iken, 2021 yılında bu rakam 168,103’e ulaşmıştır. TÜİK Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sisteminde (ADNKS) yer alan verilere göre, Türkiye’de 2021 yılında 1,792,036 kayıtlı yabancı nüfus bulunmaktadır (TÜİK, 2022). Bu rakamlara düzensiz ve kayıtsız göç rakamları eklendiğinde Türkiye’de bulunan yabancı sayısı daha fazla olacaktır. Türkiye’de bulunan yabancı nüfus göz

önüne alındığında yabancılara verilen çalışma izni sayısının oldukça sınırlı olduğu görülmektedir.

Tablo 3.20. Türkiye’de 2011-2021 yılları arasında yabancılara verilen çalışma izni sayısı

Yıllar	İzin Sayısı
2011	17,466
2012	32,279
2013	45,823
2014	52,295
2015	64,521
2016	73,549
2017	87,182
2018	115,837
2019	145,232
2020	123,574
2021	168,103

Kaynak: ÇSGB, 2022

Tablo 3.21’de 2021 yılında uyruklara göre yabancılara verilen çalışma izni sayıları yer almaktadır. 2021 yılında en fazla çalışma izni 91,500 çalışma izni ile Suriye uyruklu yabancılara verilmiştir. Suriye uyruklu yabancılara 7,850 çalışma izni ile Türkmenistan uyruklu yabancılara, 6,253 çalışma izni ile Rusya uyruklu yabancılara izlenmektedir. Türkiye’de 2021 yılında bulunan Suriyeli sayısı dikkate alındığında, Suriyelilere verilen çalışma izni sayısının oldukça sınırlı olduğu görülmektedir. Bu durum çalışma potansiyeline sahip olan mevcut Suriyeli nüfusun çalışma izni olmadan, işten çıkarılmaya ve olumsuz çalışma koşullarına karşı savunmasız ve güvencesiz olarak Türkiye iş gücü piyasasında yer aldıklarını göstermektedir.

Tablo 3.21. Uyruklara göre yabancılara verilen çalışma izni sayısı (2021, ilk 10 ülke)

Uyruk	Çalışma İzin Sayısı
Suriye	91,500
Türkmenistan	7,850
Rusya	6,253
İran	5,072
Gürcistan	4,873
Kırgızistan	4,570
Ukrayna	4,564
Özbekistan	3,912
Azerbaycan	3,612
Afganistan	2,923

Kaynak: ÇSGB, 2022

Katılımcıların iş bulma konusunda yerli halk ile aynı imkânlarla sahip olup olmadıklarına dair düşünceleri Tablo 3.22’de yer almaktadır. Katılımcıların yüzde 51,3’ü iş bulma konusunda yerli halk ile aynı imkânlarla sahip olmadığını, yüzde 48,7’si ise iş bulma konusunda yerli halk ile aynı imkânlarla sahip olduğunu düşünmektedir.

Tablo 3.22. Katılımcıların iş bulma konusunda yerli halk ile aynı imkânlarla sahip olma konusunda düşüncelerine göre dağılımları

	N	%
Evet Aynı İmkânlarla Sahip Olduğumu Düşünüyorum	187	48,7
Hayır Aynı İmkânlarla Sahip Olmadığımı Düşünüyorum	197	51,3
TOPLAM	384	100

Yerli iş gücünün yapmak istemediği zor ve tehlikeli işleri Suriyelilerin daha düşük ücretlerle ve güvencesiz çalışma koşullarına rağmen kabullenmeleri iş gücü piyasasında rekabeti artırmakta, ucuz emek maliyetleri düşürmekte ve üretim artmaktadır (İçduygu, 2014: 13).

Tablo 3.23’te katılımcıların iş gücü piyasasında benzer işlerde istihdam eden yerli halk ile Suriyelilere ödenen ücretlerin aynı olup olmadığına dair düşüncelerine göre dağılımları yer almaktadır. Katılımcıların yüzde 96,9 gibi oldukça önemli bir çoğunluğu iş gücü piyasasında benzer işlerde istihdam eden yerli halk ile Suriyelilere ödenen ücretlerin aynı olmadığını düşünmektedir. Katılımcıların yüzde 3,1 gibi oldukça sınırlı bir kısmının ise iş gücü piyasasında benzer işlerde istihdam eden yerli halk ile Suriyelilere ödenen ücretlerin aynı olduğunu düşündüğü görülmektedir.

Tablo 3.23. Katılımcıların iş gücü piyasasında benzer işlerde istihdam eden yerli halk ile Suriyelilere ödenen ücretlerin aynı olup olmadığına dair düşüncelerine göre dağılımları

	N	%
Evet Ücretlerin Aynı Olduğunu Düşünüyorum	12	3,1
Hayır Ücretlerin Aynı Olduğunu Düşünmüyorum	372	96,9
TOPLAM	384	100

Tablo 3.24’te katılımcıların cinsiyete göre çalışma durumları yer almaktadır. Kadın katılımcıların yüzde 65,8’inin çalışmadığı, yalnızca yüzde 34,2’sinin çalıştığı görülmektedir. Erkek katılımcıların ise yüzde 91,3 gibi oldukça önemli bir çoğunluğunun çalıştığı görülmektedir. Çalışma bulgularına göre, Suriyeli kadın katılımcıların erkek katılımcılara göre iş gücü ve istihdama katılımlarının oldukça

sınırlı olduğu görülmektedir. Mülakat çalışmasına katılan 10 Suriyeli kadın katılımcıdan ise 5'i herhangi bir işte çalışmamaktadır. Mülakat çalışmasına katılan çalışan 5 Suriyeli kadın katılımcının ise düzenli bir işi olmamakla birlikte günübirlik işlerde tarım işçisi ve temizlik işçisi olarak çalışmaktadır.

Tablo 3.24. Katılımcıların cinsiyete göre çalışma durumları

	Kadın		Erkek	
	N	%	N	%
Çalışıyor	25	34,2	284	91,3
Çalışmıyor	48	65,8	27	8,7
TOPLAM	73	100,0	311	100,0

Türkiye’de Suriyeli kadınların iş gücü piyasasına katılımlarına ve istihdam alanlarına dair birçok engeller bulunmaktadır. Suriyeli kadınların istihdam sorunları üzerine yapılan çalışmalarda, Suriyeli kadınların eğitim düzeylerinin düşük olması, göç ettikleri ülkenin ana dilini bilmemeleri, evde bakmak ve ilgilenmekle yükümlü oldukları çocukları ve aile büyüklerinin olması, Suriye’de kadınların çalışma kültürlerinin olmaması gibi faktörler Suriyeli kadınların göç ettikleri ülkelerde istihdama katılamamasının önündeki engeller olarak belirtilmektedir (Buz, 2006; Kaypak ve Bimay, 2016; Bakioğlu, 2018). Kızılay’ın Ankara’daki Suriyelilerin sosyo-ekonomik durumları üzerine 2019 yılında gerçekleştirdiği çalışmada Suriyeli kadınların iş gücü piyasasına katılımlarının önündeki engeller kadınların çalışmasına sıcak bakılmayan kültürel değerler, Türkçe dil yeterliliklerinin sınırlı olması, düşük eğitim düzeyi, düşük mesleki beceriler, ailede bakmakla yükümlü olunan çocuk ve aile büyüklerinin olması olarak belirtilmiştir.

Yerli (2018) tarafından 1990-2018 yılları arasında göç ve kadın temalı lisansüstü tezlerin incelendiği çalışmada, kadın göçmenlerin göç sürecinde sosyal ve ekonomik olarak gündelik hayatta önemli zorluklarla karşılaştıkları ve iş gücü piyasasına erişim konusunda dezavantajlı grubu oluşturdukları sonucuna ulaşılmıştır. Demirdizen (2013) tarafından yapılan çalışmada da benzer şekilde Türkiye’de istihdamda yer bulamayan Suriyeli kadınların iş gücü piyasasında cinsiyet kaynaklı ayrımcılık ve bölünmeye maruz kalarak, ikincil iş gücü piyasasında dezavantajlı grubu oluşturdukları ifade edilmiştir.

AFAD (2017: 55-56) tarafından Türkiye’deki Suriyelilerin demografik görünümü, yaşam koşulları ve gelecek beklentilerine yönelik gerçekleştirilen çalışmada kamp içinde yaşayan Suriyeli kadınların yüzde 90,3’ünün, kamp dışında yaşayan Suriyeli

kadınların ise yüzde 61,1'inin herhangi bir mesleği bulunmadığı belirtilmiştir. Kamp içinde yaşayan Suriyeli kadınların yüzde 7,3'ü devlet memuru, yüzde 1,2'si zanaatkar, yüzde 0,5'i el işçiliği, yüzde 0,2'si mimar/mühendis/müteahhit şeklinde mesleki dağılıma sahiptir. Kamp dışında yaşayan Suriyeli kadınların mesleki dağılımları ise yüzde 34,1'i el işçiliği, yüzde 1,2'si zanaatkar, yüzde 1,1'i ofis çalışanı, yüzde 0,7'sinin ise mimar/mühendis/müteahhit şeklindedir. Kamplarda yaşayan Suriyeli kadınlara yönelik pek çok kurs ve etkinlik düzenlenmektedir. Terzilik, dikiş, kuaförlük, dil kursu gibi Suriyeli kadınların gelişmesine ve sosyalleşmesine yönelik hizmetler sunulmaktadır.

Mesleği ve diploması olan Suriyeli kadınların Türkiye'ye göç ettikten sonra diplomalarının geçerliliği olmaması veya bu sürecin oldukça uzun sürmesi sebebiyle iş gücü piyasasında meslekleri dışında temizlik, bebek ve hasta bakıcılığı, tezgaharlık vb. vasıfsız işlerde çalışmak zorunda kalmaktadırlar. Bununla birlikte hem erkek hem kadın Suriyelilerin ülkelerinde sahip oldukları mesleki yeterlilik ve diplomalarının göç ettikleri ülkelerde geçerliliğinin olmaması onların kendi mesleki tecrübelerine dayalı işlerde iş gücüne erişimlerinin önünde önemli bir engeli oluşturmaktadır. Kızılay tarafından (2019: 47) Ankara'daki Suriyeliler ile gerçekleştirilen saha araştırması bulgularına göre, mesleki yeterlilik belgesi ve diploma denkliğinin olmaması, çalışma izni harçları, dil yetersizliği, düşük bilgi ve beceri düzeyleri Suriyeli nüfusun iş gücü piyasasına katılımını engelleyen faktörler arasında belirtilmiştir. Dolayısıyla diploma geçerliliği ve mesleki tecrübeye yönelik belgelendirme sorunlarının çözümü ekonomik koşulların iyileştirilmesi, iş gücü piyasasında güvencesiz ve kayıt dışı çalışma, ağır çalışma koşulları gibi karşılaşılan sorunların önüne geçebilmesi bakımından oldukça önemlidir.

Tablo 3.25'te katılımcıların iş gücü piyasasında karşılaştıkları sorunlar yer almaktadır. Katılımcıların yüzde 53,5'i iş gücü piyasasında çalışma koşullarının zorluğu, yüzde 41,6'sı düşük ücret, yüzde 9,7'si ayrımcılık, yüzde 5,3'ü dil sorunu yaşadığı görülmektedir. Araştırma bulgularına göre, çalışma koşullarının zorluğu ve düşük ücret katılımcıların iş gücü piyasasında karşılaştıkları en önemli sorunları oluşturmaktadır.

Tablo 3.25. Katılımcıların çalışma hayatlarında karşılaştıkları sorunlar

	N	%
Çalışma koşullarının zorluğu	218	53,5
Düşük ücret	210	41,6
Ayrımcılık	49	9,7
Dil sorunu	27	5,3

Mülakat çalışmasına katılan Suriyeli katılımcıların çalışma koşullarına ilişkin elde edilen bulgular incelendiğinde de benzer sonuçlara ulaşılmıştır.

Mülakat çalışmasına katılan 18 yaşında olan ve mevsimlik tarım işinde çalışan Suriyeli kadın katılımcı çalışma koşullarının zorluğunu, ayrıca emeği karşılığı olan ücretin çalışma sonrası ödenmediğini şu şekilde ifade etmiştir;

“Adana’da portakal bahçesinde ablalarım ile çalıştık. Sıcak havada çalışmak oldukça zordu. Sabah erkenden gidip geç saatlere kadar çalışıyorduk. Günlük olarak ücret ödeneceği söylendi bize. Fakat ücretimiz ödenmedi iş bittikten sonra patrona ulaşamadık telefonlarımızı açmadı. Yazın Antalya’da salatalık fabrikasında da çalıştık. Sabah 7.00’den akşam 20.00’a kadar çalışıyorduk aylık 1500 TL kazanıyorduk. Sigortasız çalışıyorduk. Aynı fabrikada çalışan birçok Suriyeli vardı. Yazın üç ay orada çalışıp para biriktirdik sonra Ankara’ya döndük...” (Katılımcı 10).

Mülakat çalışmasına katılan 44 yaşında olan beyaz eşya tamir işinde çalışan erkek Suriyeli katılımcı çalışma koşullarını şu şekilde ifade etmiştir;

“Her zaman iş olmuyor. Tamir işi olunca beni arıyorlar. Günlük 100 TL’ye çalışıyorum. İşimin düzenli olmasını isterdim. Kazandığım para oldukça az. Kazandığım para ile 500 TL kira ödüyorum...” (Katılımcı 13).

Mülakat çalışmasına katılan 35 yaşında olan terzi olarak çalışan erkek Suriyeli katılımcı iş gücü piyasasında karşılaştığı sorunu şu şekilde ifade etmiştir;

“Ankara’da da terzi olarak çalışıyorum. İş bulmakta zorlanmadım fakat ödenen ücret oldukça az. Sigortasız olarak çalışıyorum. Kazandığım para giderlerimizi karşılamaya yetmiyor...” (Katılımcı 1).

Kavak (2016) tarafından yapılan çalışmada Suriyelilerin Türkiye’de tarımsal iş gücü üzerinde oldukça önemli bir etkiye sahip oldukları ifade edilmiştir. Tarım işçiliği Suriyeliler için ağır çalışma koşulları içerisinde güvencesiz ve düşük ücretlerle istihdam ettikleri geçici işlerden birini oluşturmaktadır. Çalışma kapsamında anket

çalışmasına katılan 11 katılımcı ve mülakat çalışmasına katılan 4 katılımcı tarım sektöründe tarım işçisi olarak çalışmaktadır.

Yasa dışı ve düzensiz olarak gerçekleştirilen göç hareketleri Suriyelilerin yasal yollarla çalışma izni almasının önünde oldukça önemli bir engeldir. Düzensiz göçmen sayısı arttıkça kayıt dışı istihdam genişlemekte ve yaygınlaşmaktadır. Yasal olarak herhangi bir güvencesi olmayan düzensiz göçmenler yakalanma ve sınır dışı edilme korkusuyla kayıt dışı, güvencesiz ve düşük ücretlerle çalışmaya razı olmaktadır.

Ankara'nın iş gücü piyasası ve sosyo-ekonomik yapısı dikkate alındığında, özellikle büro ve mobilya imalatı, gıda, inşaat gibi eleman ihtiyacının fazla olduğu sektörlerin bulunmasından dolayı iş imkânlarının fazla olduğu, dolayısıyla Suriyelilere farklı iş alternatifleri sunduğu söylenebilir. Katılımcıların Ankara'da iş bulma konusunda düşüncelerine göre dağılımları incelendiğinde, katılımcıların yüzde 52,1'i Ankara'da iş bulmanın zor olduğunu, yüzde 47,9'u ise Ankara'da iş bulmanın kolay olduğunu düşünmektedir.

Tablo 3.26. Katılımcıların Ankara'da iş bulmak konusunda düşünceleri

	N	%
Ankara'da İş Bulmak Zordur	200	52,1
Ankara'da İş Bulmak Kolaydır	184	47,9
TOPLAM	384	100

Katılımcıların çalıştıkları işyerlerinde başka çalışan göçmen işçilerin bulunup bulunmadığına göre dağılımları incelendiğinde, katılımcıların yüzde 19,5'i herhangi bir yerde çalışmadıkları için bu soruyu cevaplamamışlardır. Katılımcıların yüzde 44,5'inin çalıştığı işyerinde göçmen işçilerin bulunduğu, yüzde 36'sının işyerinde ise göçmen işçilerin bulunmadığı görülmektedir.

Tablo 3.27. Katılımcıların çalıştıkları işyerinde başka çalışan göçmen işçilerin bulunup bulunmadığına göre dağılımları

	N	%
Çalışmayan Katılımcıların	75	19,5
Evet Çalıştığım İşyerinde Başka Göçmen İşçi(ler) Var	171	44,5
Hayır Çalıştığım İşyerinde Başka Göçmen İşçi(ler) Yok	138	36,0
TOPLAM	384	100

3.3.2.5. Çalışma Hayatlarında Karşılaştıkları Sorunlar

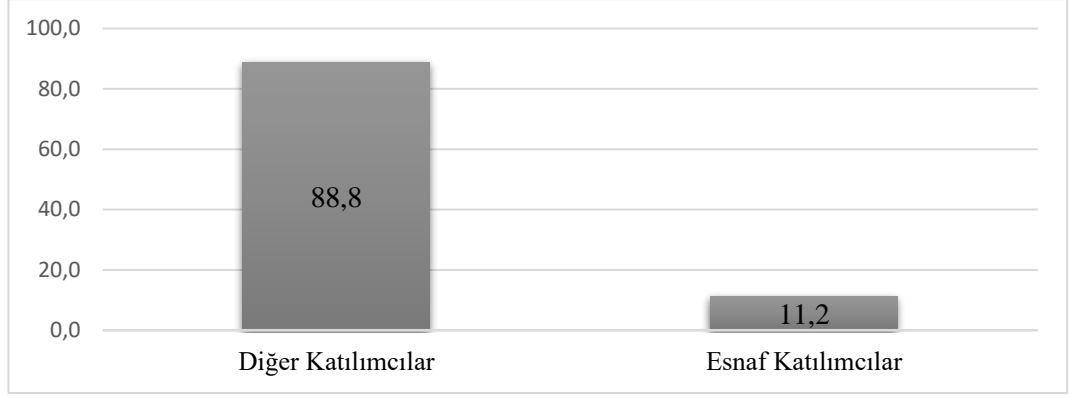
Anket ve mülakat çalışmasından elde edilen bulgulara göre, Suriyeli katılımcıların iş gücü piyasasında karşılaştıkları sorun alanları şu şekilde sıralanabilir;

- Günlük çalışma süresinin oldukça uzun olması,
- Fazla çalışma ücretlerinin ödenmemesi,
- Hak ettikleri ücretlerin düzenli ödenmemesi,
- Benzer işleri yapan yerli nüfus ve Suriyelilere ödenen ücretlerin ve çalışma koşullarının farklılaşması,
- Sigortasız ve çalışma izni olmadan Suriyeli katılımcıların istihdam edilmesi,
- Çalışma izni alma konusunda işverenlerin ve Suriyelilerin isteksiz davranışları,
- Suriyeli kadınların istihdama erişimlerinde yaşadıkları sorunlar,
- Eğitimli olan Suriyeli katılımcıların diploma denkliği konusunda yaşadıkları sorunlar

3.3.2.6. Suriyeli Esnaf Girişimciler

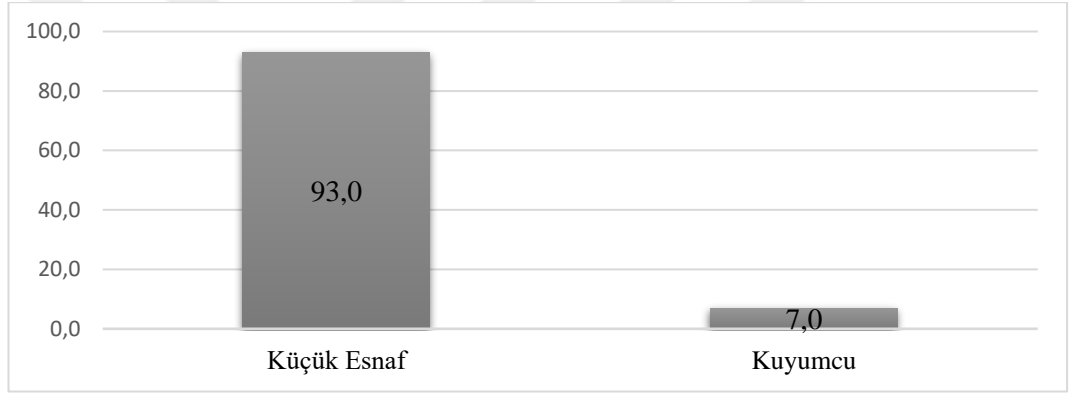
Altındağ ilçesinde Suriyelilerin işlettiği birçok farklı dükkanlar bulunmaktadır. Özellikle Önder ve Ulubey mahallelerinde kendi işlerini kuran Suriyeli nüfusun yoğunlukta olduğu görülmektedir. Ankara'nın Altındağ ilçesinde 10 Ağustos 2021 tarihinde 18 yaşındaki Türk gencin Suriyeli iki genç ile tartışması sonucu hayatını kaybetmesinin ardından bölgede Suriyelilere tepkiler artmaya başlamıştır. 2021 yılından önce Altındağ ilçesinde Suriyelilerin işlettiği dükkanların sayısı oldukça fazlayken, 2021 yılında yaşanan gelişmelerin etkisiyle Suriyeliler tarafında işletilen, ruhsatı ve kaydı bulunmayan dükkanların bir kısmı yıkılmıştır.

Grafik 3.4'te esnaf olan katılımcıların toplam katılımcılar içerisindeki yüzdelik oranları yer almaktadır. Anket çalışmasına katılan 384 katılımcının yüzde 11,2'sinin (43) esnaf Suriyeli katılımcılardan oluştuğu görülmektedir.

Grafik 3.4. Toplam katılımcılar arasında esnaf olan katılımcıların oranı

Grafik 3.5'te esnaf katılımcıların işyerlerine göre dağılımları yer almaktadır. Anket çalışmasına katılan 43 esnaf katılımcının yüzde 93'ü küçük esnaf, yüzde 7'sinin ise kuyumcu olduğu görülmektedir.

Grafik 3.5. Esnaf katılımcıların işyerlerine göre dağılımları

Tablo 3.28'de esnaf katılımcıların yaptıkları iş ve mesleklerin detayları yer almaktadır. Çalışmaya katılan 43 esnaf katılımcının yüzde 32,5'inin gıda sektöründe, yüzde 20,9'unun hazır giyim sektöründe, yüzde 9,3'ünün ise büro ve mobilya imalatı sektöründe işyerleri bulunmaktadır.

Tablo 3.28. Esnaf katılımcıların sektörlere göre yaptıkları işler

	N	%
Esnaf (Aktar)	2	4,6
Esnaf (Ayakkabıcı)	2	4,6
Esnaf (Beyaz Eşya Spotçu)	1	2,3
Esnaf (Gıda)	14	32,5
Esnaf (Gümüştü)	3	6,9
Esnaf (Hazır Giyim)	9	20,9
Esnaf (Hırdavat)	1	2,3
Esnaf (Kuaför)	1	2,3
Esnaf (Kuyumcu)	3	6,9
Esnaf (Mermer Ustası)	1	2,3
Esnaf (Büro ve Mobilya İmalatı)	4	9,3
Esnaf (Terzi)	1	2,3
Esnaf (Züccaciye)	1	2,3
TOPLAM	43	100

Tablo 3.29’da yer alan esnaf katılımcıların işyerlerinde çalışanlarının olup olmama durumlarına göre dağılımları incelendiğinde, esnaf katılımcıların yüzde 67,4’ünün işyerinde çalışanının bulunduğu, yüzde 32,6’sının ise işyerinde çalışanının bulunmadığı görülmektedir.

Tablo 3.29. Esnaf katılımcıların işyerlerinde çalışanlarının olup olmama durumlarına göre dağılımları

	N	%
Evet işyerimde çalışanım var	29	67,4
Hayır işyerimde çalışanım yok	14	32,6
TOPLAM	43	100

Tablo 3.30’da esnaf katılımcıların işyerlerinde çalışan göçmen grupların bulunup bulunmama durumlarına göre dağılımları yer almaktadır. Çalışmaya katılan 43 esnaf katılımcının yüzde 62,8’inin işyerinde göçmen işçi çalışmanı bulunduğu, yüzde 37,2’sinin işyerinde ise göçmen işçi çalışmanı bulunmadığı görülmektedir. Çalışma bulgularına göre, Suriyeli esnaf katılımcıların çoğunluğunun işyerlerinde göçmen işçilerin çalıştırdıkları görülmektedir. Sahada Suriyeli esnaflarla anket çalışması gerçekleştirilirken işyerlerinde çalışanların genellikle Suriyelilerden oluştuğu gözlenmiştir.

Tablo 3.30. Esnaf katılımcıların işyerlerinde çalışan göçmen grupların bulunup bulunmama durumlarına göre dağılımları

	N	%
Evet işyerimde göçmen işçi çalışıyor	27	62,8
Hayır işyerimde göçmen işçi çalışmıyor	16	37,2
TOPLAM	43	100

Tablo 3.31’de esnaf katılımcıların işyerlerinde çalıştırmak için daha çok kimleri tercih edebileceklerine göre dağılımları yer almaktadır. Esnaf katılımcıların yüzde 46,5’i işyerlerinde çalıştırmak için tanıdıkları, yüzde 25,6’sı işyerlerinde çalıştırmak için akrabaları tercih edebileceklerini belirtmiştir.

Tablo 3.31. Esnaf katılımcıların işyerlerinde çalıştırmak için daha çok kimleri tercih ettiklerine göre dağılımları

	N	%
Akraba	11	25,6
Tanıdık	20	46,5
Diğer göçmen gruplar	3	7,0
Fark Etmez	9	20,9
TOPLAM	43	100

Tablo 3.32’de esnaf katılımcıların işlerini kurarken yardım alıp almama durumlarına göre dağılımları yer almaktadır. Esnaf katılımcıların yüzde 86 gibi önemli bir kısmının işlerini kurarken herhangi bir yardım almadıkları görülmektedir. Sahada gerçekleştirilen gözlemlere dayalı olarak Suriyeli esnaf katılımcıların çalışmaya katılan diğer katılımcılara göre sosyo-ekonomik koşullarının daha iyi durumda olduğu söylenebilir.

Tablo 3.32. Esnaf katılımcıların işlerini kurarken yardım alma durumlarına göre dağılımları

	N	%
Yardım almadım	37	86,0
Akrabalarımдан yardım aldım	6	14,0
Devletten yardım aldım	0	0,0
Yardım Kuruluşlarından yardım aldım	0	0,0
TOPLAM	43	100

Tablo 3.33’te esnaf katılımcıların Ankara’da iş kurma konusunda düşüncelerine göre dağılımları yer almaktadır. Esnaf katılımcıların yüzde 51,2’si Ankara’da iş kurmanın zor olduğunu düşünürken, yüzde 48,8’i Ankara’da iş kurmanın kolay olduğunu düşünmektedir.

Tablo 3.33. Esnaf katılımcıların Ankara’da iş kurma konusunda düşüncelerine göre dağılımları

	N	%
Ankara’da iş kurmak zor	22	51,2
Ankara’da iş kurmak kolay	21	48,8
TOPLAM	43	100

Tablo 3.34’te esnaf katılımcıların işlerini kurarken herhangi bir engelle karşılaşp karşılaşmama durumlarına göre dağılımları yer almaktadır. Esnaf katılımcıların yüzde 51,2’sinin işlerini kurarken herhangi bir engelle karşılaşmadığı, yüzde 48,8’inin ise işlerini kurarken engel veya engellerle karşılaştıkları görülmektedir.

Tablo 3.34. Esnaf katılımcıların işlerini kurarken engelle karşılaşp karşılaşmama durumlarına göre dağılımları

	N	%
Evet engelle karşılaştım	21	48,8
Hayır herhangi bir engelle karşılaşmadım	22	51,2
TOPLAM	43	100

Kızılay’ın Ankara’daki Suriyelilerin sosyo-ekonomik durumları üzerine 2019 yılında gerçekleştirdiği çalışmada, Ankara’da bulunan Suriyeli esnafın Ankara Esnaf ve Sanatkâr Odaları Birliği’ne kayıtlarının bulunmadığı, yalnızca 2 Suriyeli işletmenin Ankara Esnaf ve Sanatkâr Odaları Birliği’ne kaydının bulunduğu belirtilmektedir. Yasal olarak geçici koruma kimliği bulunan yabancı esnafın Esnaf Odalarına kayıtları mümkündür. Fakat aidat ödemesi, yasal olarak kayıt işleminin yapılabilmesi için bazı şartların yerine getirilmesi zorunluluğu gibi sebepler Suriyeli esnafın Esnaf Odalarına kayıt yaptırmada isteksiz davranmalarına sebep olabilmektedir.

3.3.3. Sosyal Uyuma Yönelik Bulgular

Bu bölümde katılımcıların sosyal uyum süreçlerini incelemek amacıyla Türkiye’ye göç ve yerleşim süreçleri, Ankara’da yoğunlaştıkları mekânlar, sosyal ilişki ağları, Ankara’da karşılaştıkları sorunlar, dil yeterlilikleri, eğitim, sağlık ve sosyal hizmetlerden memnuniyet düzeyleri, geleceğe yönelik beklentileri, korku ve endişeleri, ülkelerine geri dönme eğilimlerine ilişkin bulgulara yer verilecektir.

3.3.3.1. Türkiye'ye Göç ve Yerleşim Süreçleri

2011 yılından günümüze kadar geçen süreçte Suriyelilerin Türkiye'ye ve diğer ülkelere göç hareketleri zorunlu sebeplere dayalı olarak gerçekleştirilen göç hareketleridir. Savaş, çatışma, şiddet gibi sebeplerden dolayı bireylerin iradesi dışında daha güvenilir bir yerde hayatlarını devam ettirebilmek amacıyla gerçekleştirdikleri zorunlu göç hareketleri, yaşadığı ülkeyi, alıştığı hayatı geride bırakan bireyler açısından psikolojik, yıkıcı etkileri olan bir süreci de beraberinde getirmektedir (Dinçer ve Eşsiz, 2021). Araştırmaya katılan katılımcıların her biri Suriye'den Türkiye'ye gerçekleştirdikleri göç sürecinde birçok zorluklarla karşılaşmış, oldukça farklı deneyimler yaşamışlardır. Dolayısıyla bu başlık altında anket çalışmasına katılan katılımcıların Türkiye'ye göç etme yılları, ülkelerinden göç etme sebepleri, yasal ve yasa dışı olmak üzere Türkiye'ye giriş şekilleri, Suriye'de hangi şehirlerde yaşadıklarına dair sonuçlara yer verilecektir. Ayrıca mülakat çalışmasından elde edilen bulgularla Suriyeli katılımcıların Suriye'den Türkiye'ye göç sürecinin nasıl işlediği, göç sürecinde yaşanan zorlukların neler olduğu detaylı olarak incelenecektir.

Tablo 3.35'te katılımcıların Türkiye'ye göç etme yıllarına göre dağılımları yer almaktadır. Katılımcıların yüzde 41,1'i 2014-2016 yılları arasında, yüzde 36,3'ü 2011-2013 yılları arasında, yüzde 25,3'ü 2017-2019 yılları arasında, yüzde 0,3'ü ise 2020-2022 yılları arasında Türkiye'ye göç etmiştir. Katılımcıların yüzde 77,4 gibi önemli bir çoğunluğunun savaşın başladığı ve şiddetlenerek devam ettiği yıllar olan 2011-2016 yılları arasında Türkiye'ye göç ettikleri dikkat çekmektedir.

Tablo 3.35. Katılımcıların Türkiye'ye göç etme yıllarına göre dağılımları

	N	%
2011-2013 yılları arası	128	36,3
2014-2016 yılları arası	158	41,1
2017-2019 yılları arası	97	25,3
2020-2022 yılları arası	1	0,3
TOPLAM	384	100

Tablo 3.36'da katılımcıların ülkelerinden göç etme sebeplerine göre dağılımları yer almaktadır. Katılımcıların yüzde 51'i yaşadığı bölgede şiddet olaylarının artması sebebiyle, yüzde 36,7'si güvenlik sebebiyle, yüzde 4,2'si ekonomik sebeplerden dolayı, yüzde 8,1'i ise siyasi sebeplerden dolayı ülkesinden göç etmiştir. Katılımcıların ülkelerinde çıkan iç savaş, şiddet olayları ve güvenlik kaynaklı

sebeplerin ülkelerinden göç etme eğilimlerinde oldukça önemli rol oynadığı görülmektedir.

Tablo 3.36. Katılımcıların ülkelerinden göç etme sebeplerine göre dağılımları

	N	%
Güvenlik sebebiyle	141	36,7
Yaşadığım bölgede şiddet olaylarının artması sebebiyle	196	51,0
Ekonomik sebeplerden dolayı	16	4,2
Siyasal sebeplerden dolayı	31	8,1
TOPLAM	384	100

Katılımcıların Türkiye'ye giriş şekillerine göre dağılımları Tablo 3.37'de yer almaktadır. Tabloda yer alan veriler ekseninde katılımcıların yüzde 82,8'i yasal olmayan yollarla Türkiye'ye giriş yapmıştır. Yüzde 17,2'si ise yasal olarak Türkiye'ye giriş yapmıştır. Mülakat çalışmasına katılan 30 katılımcının ise tamamı Türkiye'ye yasa dışı olarak giriş yaptığını ifade etmiştir.

Tablo 3.37. Katılımcıların Türkiye'ye giriş şekillerine göre dağılımları

	N	%
Yasal	66	17,2
Yasa Dışı	318	82,8
TOPLAM	384	100

Mülakat çalışmasına katılan ve yasa dışı olarak Türkiye'ye giriş yapan katılımcılar insan kaçakçıları ile temasa geçtiklerini, insan kaçakçılarına ödedikleri dövizler ile sınırı geçtiklerini ifade etmişlerdir. İnsan kaçakçılarına ödenen dövizlerin ise yıllara göre farklılık gösterdiği dikkat çekmektedir. Savaşın başladığı 2011-2014 yılları arasında Suriye'den Türkiye'ye yasa dışı olarak gelen Suriyeli katılımcılar insan kaçakçılarına kişi başına 100 \$ ile 200 \$ arasında ödeme yaptıklarını belirtirken, 2015 yılı ve sonraki yıllarda gelen katılımcılar insan kaçakçılarına kişi başına 300 \$ ve üzerinde ödeme yaptıklarını ifade etmişlerdir.

Mülakat çalışmasına katılan 30 yaşında olan erkek Suriyeli katılımcı yasa dışı olarak insan kaçakçıları vasıtasıyla Türkiye'ye giriş yaptığını şu şekilde ifade etmiştir;

“Suriye’den Türkiye’ye 2018 yılında kaçak olarak geldik. Kaçakçılara 3 kişi için 800 \$ ödedik bizi Antep’e geçirdi...” (Katılımcı 11).

Mülakat çalışmasına katılan 26 yaşında olan erkek Suriyeli katılımcı yasa dışı olarak insan kaçakçıları vasıtasıyla Türkiye'ye giriş yaptığını şu şekilde ifade etmiştir;

“2015 yılında babam, kardeşlerim ve ben Suriye’den Kilis’e kaçak olarak geldik. Kaçakçılara kişi başına 300 \$ ödedik...” (Katılımcı 3).

Mülakat çalışmasına katılan 40 yaşında olan erkek Suriyeli katılımcı, yasa dışı olarak insan kaçakçıları vasıtasıyla Türkiye’ye giriş yaptığını şu şekilde ifade etmiştir;

“2015 yılında Suriye’den Hatay’a kaçak olarak geldik. Bizi Türkiye’ye geçiren kişilere annem, babam, ben ve 4 kardeşim olmak üzere 7 kişi için 2100 \$ ödedik...” (Katılımcı 4).

Mülakat çalışmasına katılan 42 yaşında olan erkek Suriyeli katılımcı ise yasa dışı olarak insan kaçakçıları vasıtasıyla Türkiye’ye giriş yaptığını şu şekilde ifade etmiştir;

“2014 yılında Deyrizor’dan İdlib’e geçtik. 6 kişiydik. Kaçakçılar bizi İdlib’ten Hatay’a geçirmek için kişi başına 200 \$ istediler. Onlara 1200 \$ ödeyerek Hatay’a ulaştık...” (Katılımcı 6).

Tablo 3.38’de Suriyeli katılımcıların Türkiye’ye göç etme yıllarına göre Türkiye’ye giriş şekilleri yer almaktadır. Katılımcıların Türkiye’ye gerçekleştirdikleri yasal göç hareketlerinin 2011-2013 yılları arasında fazla olduğu görülürken, yasa dışı gerçekleştirilen göç hareketlerinin 2013 yılından sonraki yıllarda artış gösterdiği görülmektedir.

Tablo 3.38. Katılımcıların Türkiye’ye göç etme yıllarına göre Türkiye’ye giriş şekilleri

Türkiye’ye Göç Etme Yılları	Yasal		Yasa Dışı	
	N	%	N	%
2011-2013 yılları arasında	34	26.6	94	73.4
2014-2016 yılları arasında	15	9.5	143	90.5
2017-2019 yılları arasında	16	16.5	81	83.5
2020 yılı ve sonrası	1	100.0	0	0

Yasa dışı olarak Türkiye’ye gelen Suriyeli katılımcılar göç sürecinde birçok zorluklar ile karşılaşmışlardır. Göç sürecinde katılımcılar öncelikle insan kaçakçıları ile irtibata geçtiklerini, insan kaçakçılarının kendilerini Hatay, Kilis, Gaziantep gibi sınır illerine geçirdiklerini, hatta sınırı geçtikten sonra kullanacakları telefon, hat, gidecekleri illere otobüs bileti, kalabilecekleri adresleri önceden planladıklarını, tüm bu organizasyon için insan kaçakçılara ödeme yaptıklarını ifade etmişlerdir.

Mülakat çalışmasına katılan ve yasa dışı olarak Türkiye'ye geçiş yapan katılımcılardan bazılarının aileleri ile bazılarının ise tek başına, iki kişi veya en fazla üç kişi ile göç ettikleri dikkat çekmektedir. Yasa dışı geçişlerde insan kaçakçılığında kişi başına ücret ödenmesi, yasa dışı geçişlerde bekleme süresinin belirsiz olması, güvenli olmaması bazı Suriyelilerin ailelerini, eşlerini, çocuklarını Suriye'de güvenli bölgelere bırakarak yalnız olarak göç etmelerinin sebepleri arasında gösterilebilir. Türkiye'de iş bulan para kazanan, barınacak yer bulan Suriyeliler ilerleyen süreçlerde ailelerini de Türkiye'ye getirmeyi planlamışlardır.

Mülakat çalışmasına katılan 45 yaşında erkek Suriyeli katılımcı göç sürecini şu ifadelerle anlatmıştır;

“2013 yılında yasa dışı olarak Kilis'e yalnız geldim. Kaçakçılara 150 \$ ödedim. 4 çocuğum ve eşimi Suriye'de güvenli bir bölgeye yerleştirdim. Kilis'te 2 ay çalıştım sonra Adana'ya gittim orada tarım işinde çalışarak para biriktirdim. 2015 yılında Ankara'ya geldim. Ailem ancak 2016 yılında Türkiye'ye yanıma gelebildiler ...” (Katılımcı 26).

Türkiye'de bulunan Suriyeliler özellikle Ege denizinden Yunanistan'a ait adalara yasa dışı olarak geçmeye çalışmaktadırlar. Bu geçişler sonucunda ölümle sonuçlanan çok sayıda trajik olaylar yaşanmış ve yaşanmaya devam etmektedir. Bodrum sahilinde cansız bedeni kıyıya vuran Aylan bebeğin dramatik görüntüsü tüm insanlıkta derin izler bırakarak dünya basınında yer almıştır (Altun ve Görel, 2016: 135).

Türkiye'de 1 Haziran 2005 tarihinde yürürlüğe giren 5237 sayılı Yeni Türk Ceza Kanunu'nun 79. maddesinde göçmen kaçakçılığına yönelik cezalar ağırlaştırılarak tekrar düzenlenmiştir. Bu maddeye göre;

“Doğrudan veya dolaylı olarak maddi menfaat elde etmek amacıyla, yasal olmayan yollardan bir yabancıyı ülkeye sokan veya yabancıнын ülkede kalmasına, Türk vatandaşı ya da yabancıнын yurt dışına çıkmasına olanak sağlayan kişi üç yıldan sekiz yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır” şeklinde düzenlenmiştir. Ayrıca göçmen kaçakçılığına yönelik operasyonlarda çok sayıda göçmen kaçakçısı yakalanmıştır (Mülteci Ölümleri Raporu, 2014: 18).

Yasa dışı olarak gerçekleştirilen göç hareketleri sığınmacıları fiziksel olarak zorlayan uzun, yorucu ve güvenli olmayan bir süreçtir. Katılımcılar bu süreçte sınıra

ulaşabilmek için saatlerce hatta günlerce yürümek, bazen saklanmak zorunda kaldıklarını ifade etmişlerdir.

Mülakat çalışmasına katılan 44 yaşında erkek Suriyeli katılımcı yasa dışı olarak Türkiye'ye geçmeye çalışırken yolda eşyaları ve paralarının çalındığını şu ifadelerle anlatmıştır;

“Suriye’den Türkiye’ye kaçak olarak geçmek çok tehlikeliydi. Güvenliğimiz yoktu. Suriye’den Türkiye’ye otobüsle geçmeye çalışırken yolda otobüsü durdurup eşyalarımızı ve paramızı çaldılar...” (Katılımcı 4).

Tablo 3.39’da katılımcıların Suriye’den geldikleri şehirlere göre dağılımları yer almaktadır. Katılımcıların yüzde 37,1’i Halep’ten, yüzde 16,1’i Deyrizor’dan, yüzde 15,6’si İdlib’ten, yüzde 10,7’si Lazkiye’den Türkiye’ye gelmiştir. Katılımcıların önemli bir kısmı Halep’in kırsal bölgelerinden Türkiye’ye geldiklerini ifade etmişlerdir. Diğer taraftan Deyrizor, İdlib, Lazkiye, Şam, Hama, Dera, Humus gibi Suriye’nin farklı şehirlerinden Türkiye’ye gelen Suriyeliler de bulunmaktadır.

Tablo 3.39. Katılımcıların Suriye’den geldikleri şehirlere göre dağılımları

Suriye’den Geldikleri Şehirler	N	%
Halep	142	37,1
Deyrizor	62	16,1
İdlib	60	15,6
Lazkiye	41	10,7
Şam	33	8,6
Hama	22	5,7
Dera	14	3,6
Humus	7	1,8
Rakka	2	0,5
Resulayn	1	0,3
TOPLAM	384	100

AFAD (2017: 21-22) tarafından Türkiye’deki Suriyelilerin demografik görünümü, yaşam koşulları ve gelecek beklentilerine yönelik gerçekleştirilen çalışmada da benzer şekilde kamp içinde yaşayan Suriyelilerin çoğunlukla Halep, İdlib, Lazkiye ve Hama’dan geldiği, kamp dışında yaşayan Suriyelilerin ise çoğunlukla Halep, Humus, İdlib ve Hama’dan geldiği sonucuna ulaşılmıştır.

3.3.3.2. Mekânsal Aidiyet: Ankara’da Yoğunlaştıkları Mekânlar

GİGM verilerine göre, 2014-2022 yılları arasında Ankara’da geçici koruma kapsamında yer alan Suriyelilerin sayısal dağılımı Tablo 3.40’ta yer almaktadır.

Ankara’da bulunan Suriyeli sayısının 2017 yılına kadar olan süreçte devamlı arttığı görülmektedir. 2017 yılından sonraki süreçte ise artış hızı yavaşlamış ve durağan bir seyir izlemiştir. 2022 Şubat ayı itibariyle Ankara’da geçici koruma kapsamında bulunan 100,949 Suriyeli bulunmaktadır.

Tablo 3.40. 2014-2022 yılları arasında Ankara’da geçici koruma kapsamında bulunan Suriyeli sayısı

Yıllar	Suriyeli Sayısı
2014	25,825
2015	50,101
2016	67,141
2017	93,915
2018	88,405
2019	96,011
2020	99,706
2021	101,858
24.02.2022	100,949

Kaynak: GİGM verileri kullanılarak hazırlanılmıştır.

Ankara’da Suriyelilerin ilçelere göre mekânsal dağılımının incelenebilmesi için GİGM’nden sayısal nüfusa ilişkin veriler elde edilmiştir. Elde edilen verilere göre, 2021 yılında Ankara’da geçici koruma kapsamında yer alan Suriyelilerin Ankara’nın ilçelerine göre sayısal dağılımı incelendiğinde, ilk sırada 47,247 Suriyelinin ikamet ettiği Altındağ ilçesi gelmektedir. Altındağ ilçesini 10,825 Suriyeli ile Mamak ilçesi, Mamak ilçesini 10,293 Suriyeli ile Yenimahalle ilçesi izlemektedir.

Tablo 3.41. 2021 yılında Ankara’da Suriyeli sığınmacıların ilçelere göre sayısal dağılımı

İlçe Adı	Suriyeli Sayısı
Altındağ	47,247
Mamak	10,825
Yenimahalle	10,293
Polatlı	8,497
Keçiören	6,161
Beypazarı	6,022
Çubuk	2,967
Sincan	2,045
Kazan	1,887
Pursaklar	1,750
Çankaya	869
Etimesgut	869
Haymana	757
Akyurt	579
Gölbaşı	410
Ayaş	164
Kızılcahamam	130
Elmadağ	121
Şereflikoçhisar	72
Bala	63
Kalecik	47
Nallıhan	42
Çamlıdere	21
Güdül	19
Evren	1
TOPLAM	101.858

Kaynak: GİGM verileri kullanılarak hazırlanmıştır.

2022 yılı şubat ayı itibariyle Ankara’da geçici koruma kapsamında bulunan Suriyelilerin Ankara’nın ilçelerine göre sayısal dağılımı incelendiğinde ise benzer şekilde 45,474 ile Altındağ ilçesi en fazla Suriyelinin yaşadığı ilçe konumunda olmuştur. Altındağ ilçesinin 2022 Şubat ayı itibariyle 407,675 nüfusu bulunmaktadır. Altındağ ilçesinde yaşayan Suriyeli sayısı Altındağ ilçesinin toplam nüfusunun yüzde 11’ini oluşturmaktadır. Ankara’da 2022 Şubat ayı itibariyle geçici koruma kapsamında bulunan 100,949 Suriyelinin yaklaşık yüzde 45’i Altındağ ilçesinde ikamet etmektedir. Önder, Ulubey, Alemdağ, Battalgazi, Güneşevler, Doğantepe mahalleleri ise Altındağ ilçesinde yer alan ve Suriyelilerin yoğun olarak yaşadıkları mahalleleri oluşturmaktadır (GİGM, 2022).

Tablo 3.42. 2022 Şubat itibariyle Ankara’da Suriyeli sığınmacıların ilçelere göre sayısal dağılımı

İlçe Adı	Suriyeli Sayısı
Altındağ	45,474
Mamak	10,707
Yenimahalle	10,270
Polatlı	8,497
Keçiören	6,944
Beypazarı	5,997
Çubuk	2,970
Sincan	2,123
Kazan	1,932
Pursaklar	1,916
Çankaya	843
Etimesgut	841
Haymana	736
Akyurt	618
Gölbaşı	403
Ayaş	171
Elmadağ	124
Kızılcahamam	121
Şereflikoçhisar	75
Bala	57
Kalecik	48
Nallıhan	42
Çamlıdere	20
Güdül	19
Evren	1
TOPLAM	100.949

Kaynak: GİGM verileri kullanılarak hazırlanmıştır.

Çalışmanın uygulama alanını oluşturan Altındağ ilçesinde yer alan birbirleri ile yan yana bitişik konumda olan Ulubey, Alemdağ ve Önder mahalleleri Ankara’da Suriyelilerin yığılma alanı olarak bir adacık oluşturmuştur. Bu yığılmadan dolayı bu bölgeler “Küçük Halep” olarak adlandırılmaktadır. Belirtilen mahalleler 2012-2015 yılları arasında kentsel yenilenme kapsamına alınmıştır. Söz konusu mahallelerde eski ve yıpranmış durumda olan gecekondular Suriyelilere kiralanmaktadır. 2015 Temmuz ayında Önder mahallesinde 480, Ulubey mahallesinde ise 100 gecekondunun yıkımının gerçekleştiği Altındağ Belediyesi’nin resmî sitesinde açıklanmıştır (Savrat ve Sat, 2019: 294).

Kentsel adacığın oluştuğu Ulubey, Önder ve Alemdağ mahallelerinde yerel ekonomi adacığın ihtiyaçlarını karşılayan, bakkal, kasap, baharatçı, berber, kuaför gibi dükkanların olduğu bir bölgedir. Suriye’ye özgü yiyecek ve içecekler, restoran, tatlıcı gibi dükkanların ve Suriyeli esnafın bulunduğu, dolayısıyla Suriyelilerin

Suriye'deyken kullandıkları tüm ürünlerin satışının yapıldığı bir bölgedir (Savrat ve Sat, 2019: 298). Ulubey, Alemdağ ve Önder mahallelerinde gerçekleştirilen saha araştırması esnasında dükkanların olduğu caddelerin kalabalık olduğu, diğer mahallelerde yaşayan Suriyelilerin dâhi bu bölgeye alışveriş için geldikleri Suriyeli esnaflar tarafından belirtilmiştir.

2020-2022 yılları arasında Ankara'da geçici koruma kapsamında yer alan Suriyelilerin cinsiyete göre dağılımları incelendiğinde, erkek Suriyeli nüfusun kadın Suriyeli nüfustan sayıca fazla olduğu görülmektedir.

Tablo 3.43. 2020-2022 yılları arasında Ankara'da Suriyeli sığınmacıların cinsiyete göre dağılımı

Yıllar	Erkek	Kadın	TOPLAM
2020	52,896	46,810	99,06
2021	54,057	47,801	101,858
24.02.2022	53,591	47,358	100,949

Kaynak: GİGM verileri kullanılarak hazırlanmıştır.

2020-2022 yılları arasında Ankara'da geçici koruma kapsamında yer alan Suriyelilerin yaşa göre dağılımları incelendiğinde ise, 2020 yılında 5-17 yaş aralığında yer alan Suriyelilerin sayıca fazla olduğu görülmektedir. 5-17 yaş aralığında olan Suriyeliler eğitim öğretim süreci içerisinde yer alan grubu oluşturmaktadır. Fakat yaşadıkları ekonomik sıkıntılardan dolayı okula gitmek yerine çalışmak, hane gelirine katkıda bulunmak amacıyla çalışmak zorunda olan Suriyeliler de bu grup içerisinde yer almaktadır. 2021 ve 2022 yıllarında ise 0-4 yaş aralığında yer alan Suriyeli çocukların sayısal olarak daha fazla olduğu dikkat çekmektedir. Bu verilere dayalı olarak 2020 yılına kıyasla 2021 ve 2022 yıllarında Suriyeli ailelerde doğan çocuk sayısında artışlar yaşandığı söylenebilir.

Tablo 3.44. 2020-2022 yılları arasında Ankara'da Suriyeli sığınmacıların yaşa göre dağılımı

Yıllar	0-4 Yaş	5-17 Yaş	18-64 Yaş	65 Yaş Üzeri	Toplam
2020	18,704	48,801	29,582	1,101	99,706
2021	49,813	31,316	19,562	1,167	101,858
24.02.2022	50,663	33,085	15,901	1,300	100,949

Kaynak: GİGM verileri kullanılarak hazırlanmıştır.

3.3.2.3. Sosyal İlişki Ağları

Suriye'den Türkiye'ye gerçekleştirilen göç sürecinde aile, akrabalık, tanıdık gibi sosyal ilişki ağlarının ön plana çıktığı görülmektedir. Özellikle yasa dışı gerçekleştirilen düzensiz göç hareketlerinin devamlılık kazanmasında göç ağlarının önemli rolü bulunmaktadır. Altındağ ilçesinde Ulubey, Alemdağ ve Önder mahallelerinde Suriyelilerin mekânsal olarak kümelenmelerine sebebiyet veren faktörler de yine Suriyelilerin aralarında kurdukları sosyal ilişki ağlarıdır. Aralarında kurdukları iletişim vasıtasıyla göç ağları oluşturmuşlardır. Bu göç ağları Suriye'de iç savaşın başladığı 2011 yılından günümüze kadar geçen süreçte işlerlik kazanarak devam etmiştir. Ankara'nın Altındağ ilçesinde yer alan Ulubey, Alemdağ ve Önder mahallelerinin Suriyeliler tarafından tercih edilmesinde sosyal ilişki ağları ve göç ağları oldukça belirleyici bir faktördür.

Suriyelilerin göç sürecinde oluşturdukları sosyal dayanışma ve ilişki ağları göç sürecinden sonra ekonomik uyum süreçlerinde de önemli rol oynamaktadır. Suriyelilerin sosyal ilişki ağları vasıtasıyla istihdama erişim sağlamaları kolaylaşmaktadır. Sadece Suriyeliler için değil diğer sığınmacı veya göçmen gruplar için de sosyal ilişki ağları göç süreci ve sonraki süreçte sosyo-ekonomik olarak yol gösterici niteliktedir. Danış (2010) tarafından İstanbul'da yaşayan Iraklı göçmenler üzerine gerçekleştirilen saha çalışmasında sosyal ilişki ağları ve akrabalık bağlarının göç sürecinde dayanışmanın birincil kaynağını oluşturduğuna dikkat çekilerek, karşılaşılan zorlukları aşmada son derece önemli olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırma kapsamında katılımcıların kendilerini Türk toplumuna ait hissedip hissetmeme durumlarına göre dağılımları Tablo 3.45'te yer almaktadır. Katılımcıların yüzde 72,4 gibi oldukça önemli bir çoğunluğu kendisini Türk toplumuna ait hissetmektedir. Katılımcıların yüzde 27,6'sı ise kendisini Türk toplumuna ait hissetmemektedir. Sahada anket ve mülakat çalışmaları gerçekleştirilirken Ulubey, Alemdağ ve Önder mahallelerinde Suriyelilerin gerek yaşadıkları mahallelerde gerekse çalıştıkları işyerlerinde bulunan yerel halk ile ilişkilerinin geliştiği ve birlikte yaşama kültürünün oluştuğu gözlenmiştir.

Tablo 3.45. Katılımcıların kendilerine Türk toplumuna ait hissedip hissetmeme durumlarına göre dağılımları

	N	%
Kendimi Türk Toplumuna Ait Hissediyorum	278	72,4
Kendimi Türk Toplumuna Ait Hissetmiyorum	106	27,6
TOPLAM	384	100

Mülakat çalışmasına katılan Suriyeli katılımcılara yaşadıkları mahallelerde yerel halk ve komşuları ile ilişkilerinin nasıl olduğu, komşuları ile herhangi bir sorun yaşayıp yaşamadıklarına dair sorular yöneltildiğinde ise genel olarak yaşadıkları mahallelerde yerel halk ve komşuları ile ilişkilerinin iyi olduğu, çok fazla sorun ile karşılaşmadıkları yönünde olumlu cevaplar verdikleri gözlenmiştir. Katılımcıların konu hakkında ifadeleri aşağıda verilmiştir;

“Ankara’ya ilk geldiğimizde yanımızda hiçbir şeyimiz yoktu. Burada Türk komşular giyecek, yiyecek ve kullanmadıkları eşyaları bize verdiler. Bize çok yardım ettiler. Komşularımızla bugüne kadar herhangi bir sorun yaşamadık...” (Katılımcı 10).

“Türk halkının çok yardımsever ve misafirperver olduğunu düşünüyorum. Komşularımız bize karşı yardımsever davranıyorlar. Bize birçok yardımda bulundular...” (Katılımcı 24).

“Komşularımız bize yardım ve ikramda bulunuyorlar. Komşularımız ile aramız gayet iyi, herhangi bir sorun yaşamadık...” (Katılımcı 23).

40 yaşında erkek Suriyeli katılımcı ise Türk komşusu ile yaşadığı sorunu şu şekilde ifade etmiştir;

“Başlangıçta alt katta oturan Türk komşumuz ile aramız iyiydi fakat daha sonra çocuklarım evde gürültü yapıyorlar diye şikâyete geldiler. Şu anda bizimle pek konuşmak istemiyorlar...” (Katılımcı 4).

Altındağ ilçesinde yer alan Ulubey, Alemdağ ve Önder mahallelerinde yaşayan Suriyeli sayısı oldukça fazla olduğundan mülakat çalışmasına katılan katılımcılardan bazıları Türk komşular ile çok fazla görüşmediklerini aynı mahallede yaşayan Suriyeli tanıdıkları ve komşuları ile daha fazla vakit geçirdiklerini ifade etmişlerdir. Ulubey, Alemdağ ve Önder mahallelerinde yaşayan Suriyelilerin benzer sosyal, ekonomik ve kültürel değerlere sahip olmaları ayrıca aralarında oluşturdukları akrabalık ve sosyal ilişki ağları yaşadıkları mahallelerde kendilerini Suriye’de gibi hissetmelerine sebep olabilmektedir.

21 yaşında olan Suriyeli kadın katılımcı yaşadıkları mahallede daha çok Suriyeli komşu ve tanıdıkları ile vakit geçirdiklerini şu cümlelerle ifade etmiştir;

“Yaşadığımız mahallede çok fazla Suriyeli tanıdığımız var. Genellikle onlarla görüşüyoruz. Yardıma ihtiyacımız olduğunda her zaman gelirler. Türk komşularımız ile çok vakit geçirmiyoruz fakat bugüne kadar herhangi bir sorunumuz olmadı...” (Katılımcı 30).

2019 yılında Altındağ’da Suriyeli iki genç ve bir Türk gencin yaşadığı tartışmada Türk gencin hayatını kaybetmesi sonucu Suriyelilere olan tepkilerin artması üzerine Suriyeliler Türkiye’den gönderilme endişesi yaşamaya başlamışlardır. Bu endişeler Suriyelileri yerli halk ile ilişkilerinde tartışmadan uzak durma, daha sakin ilişkiler kurma yönünde harekete geçirmiş olabileceği düşünülmektedir.

3.3.3.4. Ankara’da Karşılaştıkları Sorunlar

Suriye’den Türkiye’ye göç sürecinin başlangıcı 29.04.2011 tarihinde Hatay’ın Yayladağı ilçesindeki Cilvegözü sınır kapısından 260 civarı Suriyeli sığınmacının Türkiye’ye giriş yapması ile başlamıştır. (GİGM, 2022). Suriye’de savaşın devam etmesi, Türkiye’nin açık kapı politikası uygulamasını devam ettirmesiyle göçün boyutu kitlesel olarak artarak devam etmiştir. Suriyelilerin Türkiye’ye göç etmelerinin en önemli sebebi savaş korkusu ve güvenlik kaygısıdır. Can ve mal güvenliği olmayan, hayatlarını devam ettirebilmek için güvenli bir ortam arayan Suriyeliler zorunlu olarak göç etmişlerdir. Zamanla Suriye kaynaklı göç hareketlerinin kontrol altına alınamaması yasa dışı olarak Türkiye’ye giriş yapan Suriyeli sayısında ciddi artışlara neden olmuştur. Düzensiz göç Türkiye’nin birçok sorunla karşılaşmasına zemin hazırlamıştır.

Suriyelilerin Türkiye’ye gerçekleştirdiği göç hareketlerinde aile, akraba, arkadaşlık gibi sosyal ilişki ağları ön plana çıkmaktadır. Ankara ili özelinde ise yine aile, akraba ve arkadaşlık gibi sosyal ilişki ağları, barınma ve iş imkânları, yaşam koşulları gibi farklı sosyal, ekonomik ve kültürel faktörlerin ön plana çıktığını söylemek mümkündür.

Tablo 3.46’da katılımcıların yaşadıkları şehir olan Ankara’yı tercih etme sebepleri yer almaktadır. Bu soruda katılımcılara Ankara’yı tercih etme sebeplerine göre birden fazla seçeneği seçebilecekleri konusunda bilgi verilmiştir. Mevcut soruya cevap veren katılımcıların yüzde 42,6’sı iş imkânları fazla olduğu için, yüzde 33,7’si

Ankara’da akraba ve tanıdıkları olduğu için, yüzde 22’si ise Suriyelilerin yoğunlaştığı şehir olmasından dolayı, yüzde 1,5’i ise ev kiralalarının ucuz olmasından dolayı Ankara’yı tercih ettiklerini belirtmişlerdir.

Tablo 3.46. Katılımcıların yaşadıkları şehri (Ankara) tercih etme sebepleri

	N	%
İş imkanının fazla olması	221	42,6
Akraba ve tanıdıkların olması	175	33,7
Suriyelilerin yoğun olarak yaşadıkları yer olması	114	22,0
Ev kiralalarının ucuz olması	8	1,5

Anket ve mülakat çalışmasına katılan Suriyeli katılımcıların birçoğunun Ankara’ya gelmeden önce Türkiye’nin farklı şehirlerinde çalışma ve yaşam deneyimleri olmuştur. Ankara’ya gelme ve yerleşme süreçlerinde önceden aile, akraba ve arkadaş gibi tanıdıkların yönlendirmeleri ile kurulan göç ağları oldukça etkili olmuştur. Ayrıca Ankara’ya yerleşen Suriyelilerin önemli bir çoğunluğu savaşın yoğun yaşandığı Halep bölgesinden gelen Suriyelilerden oluşmaktadır. Savaştan önce Halep Suriye’de nüfusun yoğun olduğu kozmopolit şehirlerden biri konumundaydı. Halep’ten Türkiye’ye gerçekleşen göç sürecinde Suriyelilerin Ankara’yı tercih etmesinde sıralı göç şeklinde gerçekleşen göç hareketleri ve Suriyelilerin birbirleri ile kurdukları göç ağları sonucu birbirlerini etkilemelerinin belirleyici olduğu söylenebilir.

Mülakat çalışmasından elde edilen bulgular da Suriyeli katılımcıların Ankara’yı tercih etme sebepleri arasında iş imkânları ve aile, akraba, arkadaşlık gibi sosyal ilişki ağlarının belirleyici olduğunu destekler niteliktedir.

40 yaşında olan erkek Suriyeli katılımcı Ankara’ya gelme sebebini şu şekilde ifade etmiştir;

“Ankara’da amcam vardı. Burası hakkında bize bilgi verdi. Ankara’da iş bulmamıza, kiralık ev bulmamıza yardımcı oldu...” (Katılımcı 4).

35 yaşında olan erkek Suriyeli katılımcı Ankara’ya gelme ve yerleşme sebebini şu şekilde ifade etmiştir;

“Yaşadığım mahallede çok fazla Suriyeli var. Çoğunu tanıyoruz, akrabalarımız da var aynı mahallede. Burada kendimizi Suriye’de gibi hissediyoruz...” (Katılımcı 1).

25 yaşında olan erkek Suriyeli katılımcı Ankara’ya gelme sebebini şu şekilde ifade etmiştir;

“Ankara’da Suriyeli arkadaşlarım vardı. Ankara’ya ilk geldiğimizde bir süre onlarda kaldık. Daha sonra iş bulmama yardımcı oldular...” (Katılımcı 20).

Ankara’da Suriyelilerin yoğunlaştığı Ulubey, Alemdağ ve Önder mahallelerinin Siteler bölgesine yakın olması bu mahallelerde Suriyelilerin yoğunlaşmasının sebepleri arasındadır. Alternatif iş imkânlarına ve istihdama erişim kolaylığı göç edilen bölgenin seçiminde önemli rol oynamaktadır. Mülakat çalışmasına katılan iş imkânlarına erişimden dolayı Ankara’yı tercih ettiklerini belirten katılımcılar da mevcuttur. Bu konuda katılımcıların görüşleri şu şekildedir;

“Ankara’da iş imkânları fazla olduğu için geldik...” (Katılımcı 15).

“Ankara’da boya fabrikasında çalışan bir Suriyeli tanıdığım vardı. İş bulmama yardımcı oldu onun sayesinde Ankara’ya geldim...” (Katılımcı 6).

“Ankara’ya gelmeden önce Hatay’da yaşıyordum. Ankara’dan bir müteahhit Hatay’a geldi ve inşaatta çalıştırmak için 50 Suriyeli işçiyi Ankara’ya getirdi. Ben de böylece işten dolayı Ankara’ya geldim. 3 ay inşaatta çalıştım daha sonra ev tuttum ve ailemi de yanıma aldım...” (Katılımcı 2).

Göç sürecinde kültür ilişkilerini yönlendiren, bütünleşme sürecini hızlandıran veya yavaşlatan unsurlar Sevim (2020: 116) tarafından: “eğitim düzeyi, dil, cinsiyet, yaş, göç süresi, medeni durum, din, sosyal kimlik, algılanan ayrımcılık düzeyi” olarak belirtilmiştir. Polis Akademisi tarafından “Göç ve Uyum” temalı raporda (Rapor No: 18: 29-31) Suriyeliler için din faktörünün Türkiye’de toplumsal hayata uyum sürecinde önemli bir faktör olduğu, ortak bir din unsuruna bağlı olarak Türkiye’de ibadetlerini rahatlıkla yerine getirdikleri belirtilmiştir. Yine aynı raporda, Suriyelilerin sayıca fazla bulunduğu il konumunda olan Şanlıurfa’ da Suriyelilerin sosyal uyumuna yönelik yapılan çalışmada kültürel benzerlikler, akrabalık bağları, iklim ve coğrafi konum, mimari yapılarda benzerlikler gibi geleneksel değerlerin Suriyelilerin yerli halk ile uyumunu kolaylaştıran faktörler olduğu, dil problemi, emek sömürsü, ucuz iş gücü gibi faktörlerin ise sosyal uyumu zorlaştırdığı sonucuna ulaşılmıştır.

Suriyelilerin Ankara’nın Altındağ ilçesinde yer alan Ulubey, Alemdağ ve Önder mahallelerinde kentsel dönüşüm kapsamında yer alan gecekonduların fazla olması, kullanılamayacak durumda olması sebebiyle Suriyelilere uygun kira fiyatları ile barınma imkânı sunması bu mahallelerin Suriyeliler tarafından tercih etmesinde etkili

olan bir diğ er faktördür. Ucuz barınma, iş e erişim kolaylığı belirtilen mahalleleri Suriyeli nüfus için çekici hale getirmiştir. Göç süreci içerisinde oluşturulan sosyal ilişki ağları ise zamanla bu mahallelerde zincirleme Suriyeli göçünün yaşanmasında etkili olmuştur.

Tablo 3.47’de katılımcıların Ankara’da karşılaştıkları sorunlar yer almaktadır. Bu soruda katılımcılara Ankara’da karşılaştıkları sorunlara göre birden fazla seçeneği seçebilecekleri konusunda bilgi verilmiştir. Mevcut soruya cevap veren katılımcıların yüzde 53,8’inin ekonomik sorunlar, yüzde 19,1’inin ayrımcılık, yüzde 14,1’inin konut sorunu, yüzde 12,8’inin ise dil sorunu yaşadığı görülmektedir. Araştırma bulgularına göre, katılımcıların Ankara’da karşılaştıkları en önemli sorunun ekonomik sorunlar olduğu görülmektedir.

Tablo 3.47. Katılımcıların Ankara’da karşılaştıkları sorunlar

	N	%
Ekonomik sorunlar	335	53,8
Ayrımcılık	119	19,1
Konut sorunu	88	14,1
Dil sorunu	80	12,8

Mülakat çalışmasında katılımcıların Ankara’da karşılaştıkları sorunlara ilişkin elde edilen bulgular anket çalışması bulguları ile benzer şekilde ekonomik sıkıntılardan oluşmaktadır. Katılımcıların konuya ilişkin ifadeleri şu şekildedir;

“Ailede dokuz kişi yaşıyoruz. Ben ve iki kardeşim çalışıyoruz. Babam da çalışmak istedi fakat iş bulamadı. Ekonomik olarak zorlanıyoruz. Kazandığımız para çoğu zaman yetmiyor. Burada karşılaştığımız en önemli sorun ekonomik sorunlar...” (Katılımcı 3).

“Ekonomik sıkıntılarımız oluyor. Özellikle kışın soğuk oluyor. Odun kömür almakta, çocukların ihtiyaçlarını karşılamakta zorlanıyorum...” (Katılımcı 11).

“Ankara’ya ilk geldiğimizde ev bulmakta zorlandık. Barınma ve dil sorunu yaşadık. Kursu gittim dil öğrendim...” (Katılımcı 12).

“Kalabalık bir aileyiz. 2 oğlum ve ben çalışıyoruz. Okula gitmeyen çocuklarım var. Ekonomik sıkıntı yaşıyoruz...” (Katılımcı 6).

“Ankara’ya geldiğimizde kiralık ev bulamadık. Ev bulana kadar bir yakınımızın yanında bir ay kaldık. Daha sonra penceresi olmayan, kötü ve rutubetli bir ev kiraladık. Orada 2 sene yaşadık...” (Katılımcı 15).

“Suriye’de yiyecek sebzeleimizi kendimiz yetiştiriyorduk. Türkiye’de masrafımız çok oluyor. Kazandığımız para yiyecek ve ev kirasına yetiyor. Ekonomik sıkıntılarımız oluyor...” (Katılımcı 22).

3.3.3.5. Dil Yeterlilikleri

Dil bilmek göçmen grupların göç ettikleri ülkelerde sosyal ve ekonomik yaşamlarını ayrıca göç ettikleri topluma uyum süreçlerini kolaylaştırmaktadır. Dil bilmeyen göçmen gruplar ise sosyal ve ekonomik hayatlarında ve uyum süreçlerinde farklı sorunlar ile karşı karşıya kalabilmektedirler.

Katılımcıların Türkçeyi konuşma ve anlama durumlarına göre dağılımları incelendiğinde, katılımcıların Türkçeyi konuşma ve anlama düzeyleri yüzde 42,2’sinin orta düzeyde, yüzde 25’inin iyi düzeyde, yüzde 20,9’unun ise çok az düzeyde olduğu görülmektedir. Katılımcılar arasında Türkçeyi hiç konuşamayan ve anlamayanların oranının ise yüzde 2,3 ile oldukça düşük olduğu görülmektedir.

Tablo 3.48. Katılımcıların Türkçeyi konuşma ve anlama durumlarına göre dağılımları

	N	%
Çok İyi	37	9,6
İyi	96	25,0
Orta	162	42,2
Çok az	80	20,9
Hiç	9	2,3
TOPLAM	384	100

Suriyelilerin Türkiye’de kalma sürelerinin uzamasına paralel olarak Türkçe dil yeterliliklerinin geliştiği söylenebilir. Suriyelilerin iş bulmak, istihdama katılım sağlamak ve ekonomik özgürlüklerini sağlayabilmek, yaşadıkları il ve mahallelerde sosyal hayata karışabilmek için Türkçe öğrenmek onlar için bir gereklilik haline gelmiştir. Mülakat çalışmasına katılan bazı Suriyeli katılımcılar Türkiye’ye göç ettikleri ilk yıllarda Türkçe bilmedikleri için iş bulamadıklarını, kiralık ev bulamadıklarını dolayısıyla dil yeterlilikleri olmadığı için birçok problemler ile karşılaştıklarını ifade etmişlerdir (Katılımcı 17, Katılımcı 13, Katılımcı 3, Katılımcı 15).

Suriyelilerin Türkiye’de kalma sürelerinin uzaması ile onların dil öğrenebilmelerine yönelik devlet tarafından farklı eğitim ve programlar uygulanmaya başlamıştır. Mülakat çalışmasına katılan bazı katılımcılar devlet tarafından verilen dil kurslarına

giderek Türkçe öğrendiklerini, bazı katılımcılar ise Türkiye’de kaldıkları zaman içerisinde Türkçeyi öğrendiklerini ifade etmişlerdir.

“Türkiye’ye geldiğimde dil sorunu yaşadım. Zamanla Türkçeyi öğrenmeye başladım...” (Katılımcı 28).

“Türkiye’ye 2015 yılında geldiğimde Türkçe konuşamıyor ve anlayamıyordum. İş bulmakta çok zorlandım. Şimdi Türkçeyi rahat bir şekilde konuşuyorum ve anlıyorum...” (Katılımcı 3).

“Türkiye’ye geldiğimde dil sorunu yaşadım. Dil kursuna gittim Türkçe öğrendim. Türkçe öğrenmek hayatımı çok kolaylaştırdı...” (Katılımcı 17).

“2013 yılında Türkiye’ye geldiğimde hiç Türkçe bilmiyordum. Dil kursuna katılıp öğrendim. Annem kursa gitmedi, Türkçe konuşamıyor ona ben yardımcı oluyorum. ...” (Katılımcı 10).

Katılımcıların çalışma durumlarına göre Türkçeyi konuşma ve anlama düzeyleri Tablo 3.49’da yer almaktadır. Katılımcıların çalışma durumlarına göre konuşma ve anlama düzeyleri arasında farklılık olduğu görülmektedir. Çalışan katılımcıların önemli bir çoğunluğunun Türkçeyi konuşma ve anlama düzeylerinin orta ve iyi düzeyde olduğu görülmektedir. Çalışmayan katılımcıların ise önemli bir çoğunluğunun Türkçeyi konuşma ve anlama düzeylerinin çok az ve orta düzeyde olduğu görülmektedir.

Tablo 3.49. Katılımcıların çalışma durumlarına göre Türkçeyi konuşma ve anlama düzeyleri

Türkçeyi konuşma ve anlama düzeyleri	Çalışıyorum (N= 309)		Çalışmıyorum (N= 75)	
	N	%	N	%
Çok iyi	33	10,7	4	5,3
İyi	85	27,5	11	14,7
Orta	137	44,3	25	33,3
Çok az	50	16,2	30	40,0
Hiç	4	1,3	5	6,7

Katılımcıların çalışma durumlarına göre Türkçeyi konuşma ve anlama düzeylerine yönelik bağımsız örnekler için t testi sonuçları Tablo 3.50’de yer almaktadır. T testi sonucuna göre katılımcıların çalışma durumlarına göre Türkçeyi konuşma ve anlama düzeyleri arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık bulunduğu görülmektedir.

Çalışan katılımcıların Türkçeyi konuşma ve anlama düzeylerinin ortalaması, çalışmayan katılımcılara göre anlamlı şekilde daha yüksektir.

Tablo 3.50. Katılımcıların çalışma durumlarına göre Türkçeyi konuşma ve anlama düzeylerine yönelik bağımsız örnekler için T Testi özeti

	Ortalamalar				t	df	sig.
	Çalışıyorum (N=309)		Çalışmıyorum (N=75)				
	$\bar{x}$	s	$\bar{x}$	s			
Türkçeyi Konuşma ve Anlama Düzeyi	3,30	0,910	2,72	0,980	4,885	382	0,000*

*P<0,05

Tablo 3.51’de yer alan katılımcıların cinsiyete göre Türkçeyi konuşma ve anlama düzeylerine ait bulgular incelendiğinde, kadın ve erkek katılımcıların Türkçeyi konuşma ve anlama düzeyleri arasında farklılıklar olduğu görülmektedir. Kadın katılımcıların yüzde 42,5’i Türkçeyi çok az düzeyde anlayıp konuşmaktadır. Kadın katılımcılar arasında Türkçeyi anlama ve konuşma düzeyi çok iyi ve iyi düzeyde olan katılımcıların oranı oldukça sınırlıyken, erkek katılımcılar arasında bu oran kadın katılımcılara göre daha fazla olduğu görülmektedir. Bu durumun ise Suriyeli kadın katılımcıların sosyal yaşamlarında Türkçeyi öğrenebilmeleri ve Türkçe dil yeterliliklerini geliştirebilmeleri için gerekli olan ortamdan uzak, Suriyeli nüfusun fazla olduğu mahalleler içerisinde daha içe kapalı bir ortamda bulunmalarından kaynaklanabileceği düşünülmektedir. Suriyeli erkek katılımcıların ise iş gücü piyasasında uzun saatler çalışma ortamı içerisinde bulunmaları, iş ortamında farklı bireylerle iletişim halinde olmaları onların Türkçe dil yeterliliklerini geliştirmelerine fırsat sunmaktadır. Ayrıca Türkçe dil yeterlilikleri gelişen ve iyi düzeyde olan Suriyelilerin iş bulabilmeleri ve iş gücü piyasasında yer alabilmeleri daha kolay olabilmektedir.

Tablo 3.51. Katılımcıların cinsiyete göre Türkçeyi konuşma ve anlama durumları

	Kadın		Erkek	
	N	%	N	%
Çok iyi	2	2,7	35	11,3
İyi	8	11,0	88	28,3
Orta	28	38,4	134	43,1
Çok az	31	42,5	49	15,8
Hiç	4	5,5	5	1,6
TOPLAM	73	100,0	311	100,0

Katılımcıların cinsiyete göre Türkçeyi konuşma ve anlama düzeylerine yönelik bağımsız örnekler için t testi sonucu Tablo 3.52’de yer almaktadır. T testi sonucuna göre katılımcıların cinsiyete göre Türkçeyi konuşma ve anlama düzeylerinin istatistiksel olarak anlamlı şekilde farklılaştığı görülmektedir. Erkek katılımcıların Türkçeyi konuşma ve anlama düzeylerinin ortalamasının kadın katılımcılara göre anlamlı şekilde yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 3.52. Katılımcıların cinsiyete göre Türkçeyi konuşma ve anlama düzeylerine yönelik bağımsız örnekler için T Testi özeti

	Ortalamalar				t	df	sig.
	Kadın (N=73)		Erkek (N=311)				
	$\bar{x}$	s	$\bar{x}$	s			
Türkçeyi Konuşma ve Anlama Düzeyi	2,63	0,858	3,32	0,925	-5,795	382	0,000*

*P<0,05

Katılımcıların eğitim durumlarına göre Türkçeyi konuşma ve anlama düzeyleri Tablo 3.53’te yer almaktadır. Türkçeyi çok az düzeyde konuşan ve anlayan katılımcıların önemli bir kısmının okuma yazması olmayan ve ilkokul mezunu olan katılımcılardan oluştuğu görülmektedir. Türkçeyi iyi düzeyde konuşan ve anlayan katılımcıların ise çoğunlukla lise ve üniversite mezunu katılımcılardan oluştuğu görülmektedir.

Tablo 3.53. Katılımcıların eğitim durumuna göre Türkçeyi konuşma ve anlama düzeyleri

	Okuma Yazması Yok		İlkokul Mezunu		Ortaokul Mezunu		Lise Mezunu		Üniversite Mezunu	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Çok iyi	2	2,5	8	6,8	13	10,7	7	14,3	7	43,8
İyi	10	12,7	36	30,5	26	21,3	18	36,7	6	37,5
Orta	34	43,0	49	41,5	61	50,0	16	32,7	2	12,5
Çok az	28	35,4	25	21,2	19	15,6	7	14,3	1	6,3
Hiç	5	6,3	0	0,0	3	2,5	1	2,0	0	0,0

Katılımcıların eğitim durumuna göre Türkçeyi konuşma ve anlama düzeylerine yönelik tek yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 3.54’te yer almaktadır. Analiz sonucuna göre, katılımcıların eğitim durumuna göre Türkçeyi konuşma ve anlama düzeylerinin istatistiksel olarak anlamlı şekilde farklılık gösterdiği görülmektedir.

Tablo 3.54. Katılımcıların eğitim durumuna göre Türkçeyi konuşma ve anlama düzeylerine yönelik tek yönlü varyans analizi

		Türkçeyi Konuşma ve Anlama Düzeyi
Eğitim Durumu	F / Welch	12,12 (F)
	Sig.	0,000*

*p<0,05

Tablo 3.55’te katılımcıların eğitim durumuna göre, Türkçeyi konuşma ve anlama düzeylerinin ortalamaları ve standart sapmaları yer almaktadır. Üniversite mezunu olan katılımcıların Türkçeyi konuşma ve anlama düzeylerinin ortalaması, okuma yazması olmayan, ilkokul mezunu, ortaokul mezunu ve lise mezunu katılımcıların Türkçeyi konuşma ve anlama düzeylerinin ortalamasına kıyasla anlamlı şekilde yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 3.55. Katılımcıların eğitim durumuna göre Türkçeyi konuşma ve anlama düzeylerinin ortalamaları ve standart sapmaları

	Eğitim Durumu								Üniversite Mezunları	
	Okuma Yazması Yok		İlkokul Mezunları		Ortaokul Mezunları		Lise Mezunları			
	$\bar{x}$	s	$\bar{x}$	s	$\bar{x}$	s	$\bar{x}$	s	$\bar{x}$	s
Türkçeyi Konuşma ve Anlama Düzeyi	2,70	0,868	3,23	0,861	3,22	0,923	3,47	0,981	4,19	0,911

Tablo 3.56'da katılımcıların iş aramada kullandıkları kanallara göre Türkçeyi konuşma ve anlama düzeyleri yer almaktadır. Türkçeyi çok iyi düzeyde konuşan katılımcıların çoğunluğunun gazete, internet vasıtasıyla veya İŞKUR vasıtasıyla iş arayan katılımcılardan oluştuğu görülmektedir.

Tablo 3.56. Katılımcıların iş aramada kullandıkları kanallara göre Türkçeyi konuşma ve anlama düzeyleri

	Bizzat kendisi		Akraba ve tanıdıkları vasıtasıyla		Gazete, internet vasıtasıyla		İŞKUR vasıtasıyla	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Türkçeyi konuşma ve anlama düzeyleri								
Çok iyi	20	8,4	9	9,2	5	41,7	3	50,0
İyi	55	23,1	32	32,7	4	33,3	1	16,7
Orta	109	45,8	42	42,9	2	16,7	1	16,7
Çok az	51	21,4	14	14,3	1	8,3	0	0,0
Hiç	3	1,3	1	1,0	0	0,0	1	16,7

Katılımcıların iş aramada kullandıkları kanallara göre Türkçeyi konuşma ve anlama düzeylerine yönelik tek yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 3.57'de yer almaktadır. Test sonucuna göre, katılımcıların iş aramada kullandıkları kanallara göre Türkçeyi konuşma ve anlama düzeylerinin istatistiksel olarak anlamlı şekilde farklılık gösterdiği görülmektedir.

Tablo 3.57. Katılımcıların İş aramada kullandıkları kanallara göre Türkçeyi konuşma ve anlama düzeylerine yönelik tek yönlü varyans analizi

İş Aramada Kullandıkları Kanallar	Türkçeyi Konuşma ve Anlama Düzeyi	
	F / Welch	5,32 (F)
Sig.	0,001*	

*p<0,05

Tablo 3.58'de katılımcıların iş aramada kullandıkları kanallara göre Türkçeyi konuşma ve anlama düzeylerinin ortalamaları ve standart sapmaları yer almaktadır. Gazete ve internet vasıtasıyla veya İŞKUR vasıtasıyla iş arayan katılımcıların Türkçeyi konuşma ve anlama düzeylerinin ortalaması, bizzat kendisi ve akraba, tanıdıklar vasıtasıyla iş arayan katılımcıların Türkçeyi konuşma ve anlama düzeylerinin ortalamasına kıyasla anlamlı şekilde yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 3.58. Katılımcıların iş aramada kullandıkları kanallara göre Türkçeyi konuşma ve anlama düzeylerinin ortalamaları ve standart sapmaları

	İş Arama Kanalları							
	Bizzat kendisi		Akraba ve tanıdıklar vasıtasıyla		Gazete, internet vasıtasıyla		İŞKUR vasıtasıyla	
	$\bar{x}$	s	$\bar{x}$	s	$\bar{x}$	s	$\bar{x}$	s
Türkçeyi Konuşma ve Anlama Düzeyi	3,16	0,900	3,35	0,875	4,08	0,996	3,83	1,602

3.3.3.6. Eğitim, Sağlık ve Sosyal Hizmetlerden Memnuniyet

Anket sorularının hazırlanması aşamasında ölçülmesi hedeflenen konularla ilgili olarak literatür taraması sonucu incelenen akademik çalışmalardan, resmî kurumların hazırlamış oldukları rapor ve verilerden faydalanılmıştır. Anket formunda sadece katılımcıların Türkiye'de sosyal hizmetlerden, eğitim ve sağlık hizmetlerinden memnuniyetlerini ölçmeyi hedefleyen 30. 34. ve 35. sorularda ölçek kullanılmıştır. Katılımcıların sosyal memnuniyet düzeylerini ölçen üç soruya ilişkin güvenilirlik Cronbach Alpha katsayısı analiz edilmiştir. Likert tipi ölçeklerde maddelerin birbirleriyle olan ilişkisini ve tutarlılığını sorgulamak amacıyla Cronbach Alpha katsayısı kullanılmaktadır. Cronbach Alpha katsayısı 0,40-0,60 aralığında bir değere sahipse düşük güvenilirlikte, 0,60-0,80 aralığında ise oldukça güvenilir düzeyde, 0,80-1,00 aralığında ise ölçek maddelerinin yüksek güvenilirlikte olduğunu ifade etmektedir (Tabachnick ve Fidell, 2013). Çalışmaya ilişkin sosyal memnuniyet ölçeğinde yer alan üç soru ifadeleri için Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı 0,69 olarak hesaplanmıştır. Hair vd. (2009) göre sosyal memnuniyet ölçeğinin güvenilir olduğu görülmektedir.

Katılımcıların sosyal hizmetlerden, eğitim hizmetlerinden ve sağlık hizmetlerinden memnuniyetlerine yönelik ölçek maddelerinin normal dağılıma uygunluğunu ölçmek amacıyla çarpıklık ve basıklık değerleri analiz edilmiştir. Analiz sonuçlarına göre,

katılımcıların Türkiye’deki sosyal yardımlardan, sağlık hizmetlerinden ve eğitim hizmetlerinden memnuniyetlerine ilişkin kullanılan ölçeklerin kabul edilebilir normal sınır aralığında (+/-2) (Garson, 2008:18-19) olduğu görülmektedir. Veriler normal dağılıma uygun olduğundan çalışmada parametrik yonteme dayalı olan bağımsız örnekler için t testi ve tek yönlü varyans analizinden (ANOVA) faydalanılmıştır.

Tablo 3.59. Katılımcıların Türkiye’de sosyal hizmetlerden, sağlık hizmetlerinden ve eğitim hizmetlerinden memnuniyetlerine ilişkin uygulanan ölçeklerin normal dağılıma uygunluk testleri

	Skewness		Kurtosis	
	Statistic	Std. Error	Statistic	Std. Error
Sosyal hizmetlerden memnuniyet	-0,864	0,125	0,469	0,248
Eğitim hizmetlerinden memnuniyet	-0,550	0,125	0,169	0,248
Sağlık hizmetlerinden memnuniyet	-1,025	0,125	1,66	0,248

Tablo 3.60’da katılımcıların Türkiye’de sosyal hizmetlerden memnuniyet düzeylerine göre dağılımları yer almaktadır. Katılımcıların yüzde 63 gibi önemli bir çoğunluğunun Türkiye’de sosyal hizmetlerden memnun olduğu görülmektedir. Katılımcıların yüzde 10,7’si Türkiye’de sosyal hizmetlerden çok memnun olduğunu, yüzde 14,8’i kararsız olduğunu, yüzde 11,2’si ise memnun olmadığını belirtmiştir.

Tablo 3.60. Katılımcıların Türkiye’de sosyal hizmetlerden memnuniyet düzeylerine göre dağılımları

Memnuniyet Düzeyleri	N	%
Çok Memnunum	41	10,7
Memnunum	242	63,0
Kararsızım	57	14,8
Memnun Değilim	43	11,2
Hiç Memnun Değilim	1	0,3
TOPLAM	384	100

Katılımcıların Türkiye’de eğitim hizmetlerinden memnuniyet düzeylerine göre dağılımları incelendiğinde, katılımcıların yüzde 50’sinin Türkiye’de eğitim hizmetlerinden memnun oldukları görülmektedir. Katılımcıların yüzde 14,8’i Türkiye’de eğitim hizmetlerinden çok memnun olduğu, yüzde 24’ü kararsız olduğu, yüzde 11,2’sinin ise memnun olmadığı görülmektedir. Türkiye’de eğitim hizmetlerinden memnuniyet konusunda kararsız olduğunu belirten 92 katılımcının ailede okula giden çocuk olmadığı için eğitim hizmetlerinden faydalanmayan ve

dolayısıyla konu hakkında fikri olmayan katılımcılardan oluşabileceği düşünülmektedir.

Tablo 3.61. Katılımcıların Türkiye’de eğitim hizmetlerinden memnuniyet düzeylerine göre dağılımları

Memnuniyet Düzeyleri	N	%
Çok Memnunum	57	14,8
Memnunum	192	50,0
Kararsızım	92	24,0
Memnun Değilim	43	11,2
Hiç Memnun Değilim	0	0
TOPLAM	384	100

Tablo 3.62’de katılımcıların okula giden çocuk sayısına göre dağılımları yer almaktadır. Katılımcıların yüzde 34,1’inin okula giden çocuğu bulunmamaktadır. Yüzde 30,7’sinde okula giden çocuk sayısı 1, yüzde 24,5’inde okula giden çocuk sayısı 2, yüzde 9,6’sının okula giden çocuk sayısı 3, yüzde 1’inde ise okula giden çocuk sayısı 4 olduğu görülmektedir.

Tablo 3.62. Katılımcıların okula giden çocuk sayısına göre dağılımları

Okula Giden Çocuk Sayısı	N	%
0	131	34,1
1	118	30,7
2	94	24,5
3	37	9,6
4	4	1,0
TOPLAM	384	100

Katılımcıların Türkiye’de sağlık hizmetlerinden memnuniyet düzeylerine göre dağılımları incelendiğinde, katılımcıların yüzde 55,7’sinin Türkiye’de sağlık hizmetlerinden memnun olduğu, yüzde 35,2’sinin ise Türkiye’de sağlık hizmetlerinden çok memnun oldukları görülmektedir. Suriyeli katılımcıların Türkiye’de sağlık hizmetlerinden memnuniyet düzeylerinin oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Türkiye’de sağlık hizmetlerinden memnuniyet konusunda kararsız olan ve memnun olmayan katılımcıların yüzdeler oranlarının ise oldukça düşük olduğu görülmektedir.

Tablo 3.63. Katılımcıların Türkiye’de sağlık hizmetlerinden memnuniyetlerine göre dağılımları

Memnuniyet Düzeyleri	N	%
Çok Memnunum	135	35,2
Memnunum	214	55,7
Kararsızım	19	4,9
Memnun Değilim	16	4,2
Hiç Memnun Değilim	0	0
TOPLAM	384	100

Araştırmaya katılan bireylerin cinsiyete göre Türkiye’de sosyal hizmetlerden, eğitim ve sağlık hizmetlerinden duydukları memnuniyet düzeylerinin farklılık gösterip göstermediğini analiz etmek için bağımsız örnekler için t testi yapılmıştır. Tablo 3.64’te yer alan t testi sonuçlarına göre, araştırmaya katılan erkek ve kadın katılımcıların Türkiye’de sosyal hizmetler, sağlık hizmetleri ve eğitim hizmetlerinden memnuniyetleri farklılık göstermemektedir. Katılımcıların cinsiyete göre Türkiye’de sosyal hizmetler, sağlık ve eğitim hizmetlerinden memnuniyetleri arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Tablo 3.64. Katılımcıların cinsiyete göre sosyal memnuniyet düzeylerine yönelik bağımsız örnekler için T Testi özeti

	Ortalamalar				t	df	sig.
	Kadın (N=73)		Erkek (N=311)				
	$\bar{x}$	s	$\bar{x}$	s			
Sosyal hizmetlerden memnuniyet	3,75	0,778	3,72	0,816	0,315	382	0,753
Eğitim hizmetlerinden memnuniyet	3,77	0,842	3,66	0,888	0,972	382	0,331
Sağlık hizmetlerinden memnuniyet	4,26	0,782	4,21	0,708	0,546	382	0,586

*P<0,05

Araştırmaya katılan bireylerin medeni durumlarına göre Türkiye’de sosyal hizmetlerden, eğitim ve sağlık hizmetlerinden duydukları memnuniyet düzeylerinin farklılık gösterip göstermediğini analiz etmek için bağımsız örnekler için t testi yapılmıştır. Tablo 3.65’te yer alan t testi sonuçlarına göre, evli bireylerin bekar bireylere göre hem sosyal hizmetlerden hem de eğitim hizmetlerinden daha memnun oldukları gözlenmiştir. Sağlık hizmetlerinde ise medeni duruma göre farklılık gözlenmemiştir. Evli olan bireylerin Kızılay’dan kişi başına aldıkları yardım ve evli olan bireylerin hanelerinde eğitim hizmetlerinden faydalanan çocukların bulunması

evli bireylerin bekar bireylere göre sosyal hizmetlerden ve eğitim hizmetlerinden daha memnun olmasının sebebi olabileceği düşünülmektedir.

Tablo 3.65. Katılımcıların medeni durumlarına göre sosyal memnuniyet düzeylerine yönelik bağımsız örnekler için T Testi özeti

	Ortalamalar				t	df	sig.
	Evli (N=246)		Bekar (N=138)				
	$\bar{x}$	s	$\bar{x}$	s			
Sosyal hizmetlerden memnuniyet	3,80	0,743	3,59	0,901	2,291	241,727	0,023*
Eğitim hizmetlerinden memnuniyet	3,75	0,894	3,54	0,838	2,242	382	0,026*
Sağlık hizmetlerinden memnuniyet	4,23	0,716	4,20	0,716	0,322	382	0,748

*P<0,05

Araştırmaya katılan bireylerin Türk vatandaşı olmak isteyip istememe durumlarına göre Türkiye’de sosyal hizmetlerden, eğitim ve sağlık hizmetlerinden duydukları memnuniyet düzeylerinin farklılık gösterip göstermediğini analiz etmek için bağımsız örnekler için t testi yapılmıştır. Mümkün olsa Türk vatandaşı olmak istediğini belirten katılımcıların Türkiye’de sosyal hizmetlerden, eğitim ve sağlık hizmetlerinden duydukları memnuniyet düzeyleri Türk vatandaşı olmak istemeyen katılımcılara göre anlamlı şekilde daha yüksektir.

Tablo 3.66. Katılımcıların Türk vatandaşı olmak isteyip istememe durumlarına göre sosyal memnuniyet düzeylerine yönelik bağımsız örnekler için T Testi özeti

	Ortalamalar				t	df	sig.
	Evet (N=345)		Hayır (N=39)				
	$\bar{x}$	s	$\bar{x}$	s			
Sosyal hizmetlerden memnuniyet	3,80	0,737	3,05	1,075	4,256	42,128	0,000*
Eğitim hizmetlerinden memnuniyet	3,74	0,864	3,15	0,844	3,998	382	0,000*
Sağlık hizmetlerinden memnuniyet	4,26	0,703	3,87	0,801	3,204	382	0,001*

*P<0,05

Araştırmaya katılan bireylerin kendilerini Türk toplumuna ait hissedip hissetmeme durumlarına göre Türkiye’de sosyal hizmetlerden, eğitim ve sağlık hizmetlerinden duydukları memnuniyet düzeylerinin farklılık gösterip göstermediğini analiz etmek için bağımsız örnekler için t testi yapılmıştır. Kendilerini Türk toplumuna ait hisseden katılımcıların Türkiye’de sosyal hizmetlerden, eğitim ve sağlık

hizmetlerinden duydukları memnuniyet düzeyleri kendisini Türk toplumuna ait hissetmeyen katılımcılara göre anlamlı şekilde yüksektir.

Tablo 3.67. Katılımcıların kendilerini Türk toplumuna ait hissedip hissetmeme durumlarına göre sosyal memnuniyet düzeylerine yönelik bağımsız örnekler için T Testi özeti

	Ortalamalar				t	df	sig.
	Evet (N=278)		Hayır (N=106)				
	$\bar{x}$	s	$\bar{x}$	s			
Sosyal hizmetlerden memnuniyet	3,86	0,722	3,39	0,921	4,721	156,611	0,000*
Eğitim hizmetlerinden memnuniyet	3,81	0,849	3,34	0,872	4,719	185,444	0,000*
Sağlık hizmetlerinden memnuniyet	4,29	0,694	4,03	0,762	3,099	175,330	0,002*

*P<0,05

Araştırmaya katılan bireylerin ailede yaşayan kişi sayısına göre Türkiye’de sosyal hizmetlerden, eğitim ve sağlık hizmetlerinden duydukları memnuniyet düzeylerinin farklılık gösterip göstermediğini analiz etmek için bağımsız örnekler için t testi sonuçları Tablo 3.68’de yer almaktadır. Analiz sonuçlarına göre, katılımcıların ailedeki kişi sayısına göre Türkiye’de sosyal hizmetlerden duydukları memnuniyet düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Katılımcıların ailedeki kişi sayısına göre Türkiye’deki eğitim ve sağlık hizmetlerinden duydukları memnuniyet düzeyleri arasında ise anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Ailede yaşayan kişi sayısı 7 ve daha fazla olan katılımcıların eğitim ve sağlık hizmetlerinden daha memnun oldukları görülmektedir.

Tablo 3.68. Katılımcıların ailedeki kişi sayısına göre sosyal memnuniyet düzeylerine yönelik bağımsız örnekler için T Testi özeti

	Ortalamalar				t	df	sig.
	1-6 kişi (N=309)		7 ve üzeri (N=75)				
	$\bar{x}$	s	$\bar{x}$	s			
Sosyal hizmetlerden memnuniyet	3,71	0,809	3,80	0,805	-0,877	382	0,381
Eğitim hizmetlerinden memnuniyet	3,60	0,872	3,99	0,846	-3,511	115,195	0,001*
Sağlık hizmetlerinden memnuniyet	4,18	0,729	4,37	0,673	-2,076	382	0,031*

*P<0,05

Araştırmaya katılan bireylerin çalışma durumlarına göre Türkiye’de sosyal hizmetlerden, eğitim ve sağlık hizmetlerinden duydukları memnuniyet düzeylerinin farklılık gösterip göstermediğini analiz etmek için bağımsız örnekler için t testi yapılmıştır. Tablo 3.69’da yer alan t testi sonuçlarına göre, katılımcıların çalışma durumlarına göre Türkiye’de sosyal hizmetlerden, eğitim ve sağlık hizmetlerinden duydukları memnuniyet düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Tablo 3.69. Katılımcıların çalışıp çalışmama durumlarına göre sosyal memnuniyet düzeylerine yönelik bağımsız örnekler için T Testi özeti

	Ortalamalar				t	df	sig.
	Evet çalışıyorum (N=309)		Hayır çalışmıyorum (N=75)				
	$\bar{x}$	s	$\bar{x}$	s			
Sosyal hizmetlerden memnuniyet	3,71	0,802	3,81	0,833	-1,036	382	0,301
Eğitim hizmetlerinden memnuniyet	3,70	0,851	3,59	0,988	0,993	382	0,321
Sağlık hizmetlerinden memnuniyet	4,20	0,720	4,29	0,731	-0,997	382	0,319

*P<0,05

Araştırmaya katılan bireylerin sigortalı çalışıp çalışmama durumlarına göre Türkiye’de sosyal hizmetlerden, eğitim ve sağlık hizmetlerinden duydukları memnuniyet düzeylerinin farklılık gösterip göstermediğini analiz etmek için bağımsız örnekler için t testi yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre, katılımcıların sigortalı çalışıp çalışmama durumlarına göre Türkiye’de sosyal hizmetlerden duydukları memnuniyet düzeyleri farklılık göstermektedir. Sigortalı çalışan katılımcıların sigortalı çalışmayan katılımcılara göre Türkiye’de sosyal hizmetlerden duydukları memnuniyetin ortalaması anlamlı şekilde daha yüksektir. Katılımcıların sigortalı çalışıp çalışmama durumlarına göre Türkiye’de eğitim ve sağlık hizmetlerinden duydukları memnuniyet düzeyleri arasında ise anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Tablo 3.70. Katılımcıların sigortalı çalışıp çalışmama durumlarına göre sosyal memnuniyet düzeylerine yönelik bağımsız örnekler için T Testi özeti

	Ortalamalar				t	df	sig.
	Evet sigortalı çalışıyorum (N=49)		Hayır sigortalı çalışmıyorum (N=260)				
	$\bar{x}$	s	$\bar{x}$	s			
Sosyal hizmetlerden memnuniyet	3,92	0,759	3,66	0,801	2,075	307	0,039*
Eğitim hizmetlerinden memnuniyet	3,82	0,928	3,68	0,835	1,024	307	0,307
Sağlık hizmetlerinden memnuniyet	4,27	0,730	4,18	0,717	0,721	307	0,472

*P<0,05

Araştırmaya katılan bireylerin yardım alıp almama durumlarına göre Türkiye’de sosyal hizmetlerden, eğitim ve sağlık hizmetlerinden duydukları memnuniyet düzeylerinin farklılık gösterip göstermediğini analiz etmek için bağımsız örnekler için t testi sonuçları Tablo 3.71’de yer almaktadır. Analiz sonuçlarına göre, katılımcıların yardım alıp almama durumlarına göre Türkiye’de sosyal hizmetlerden ve sağlık hizmetlerinden duydukları memnuniyet düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Yardım alan katılımcıların yardım almayan katılımcılara göre Türkiye’deki sosyal hizmetlerden ve sağlık hizmetlerinden duydukları memnuniyet düzeylerinin ortalaması anlamlı şekilde daha yüksektir. Katılımcıların yardım alıp almama durumları ile Türkiye’de eğitim hizmetlerinden duydukları memnuniyet düzeyi arasında ise anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Tablo 3.71. Katılımcıların yardım alıp almama durumlarına göre sosyal memnuniyet düzeylerine yönelik bağımsız örnekler için T Testi özeti

	Ortalamalar				t	df	sig.
	Evet yardım alıyorum (N=91)		Hayır yardım almıyorum (N=293)				
	$\bar{x}$	s	$\bar{x}$	s			
Sosyal hizmetlerden memnuniyet	3,96	0,648	3,66	0,840	3,587	192,295	0,000*
Eğitim hizmetlerinden memnuniyet	3,78	0,917	3,65	0,866	1,282	382	0,200
Sağlık hizmetlerinden memnuniyet	4,35	0,705	4,18	0,723	2,018	382	0,044*

*P<0,05

Katılımcıların başka ülkeye göç konusunda düşünceleri ile Türkiye’de sosyal hizmetlerden, eğitim hizmetlerinden ve sağlık hizmetlerinden duydukları

memnuniyete ilişkin ifadelerin ortalamaları arasındaki farklılıkların tespitine yönelik olarak yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonuçları Tablo 3.72’de yer almaktadır. Analiz sonuçlarına göre, katılımcıların başka ülkeye göç konusunda düşünceleri ile Türkiye’de sosyal yardımlardan, eğitim hizmetlerinden ve sağlık hizmetlerinden duydukları memnuniyete yönelik ortalamaların anlamlı şekilde farklılık gösterdiği görülmektedir.

Tablo 3.72. Katılımcıların başka bir ülkeye göç konusunda düşüncelerine göre Türkiye’deki sosyal hizmetlerden, eğitim hizmetlerinden ve sağlık hizmetlerinden duydukları memnuniyete yönelik tek yönlü varyans analizi

		Sosyal hizmetlerden memnuniyet	Sağlık hizmetlerinden memnuniyet	Eğitim hizmetlerinden memnuniyet
Katılımcıların başka bir ülkeye göç konusunda düşünceleri	F / Welch	28,822 (Welch)	24,364 (F)	8,956 (F)
	Sig.	0,000*	0,000*	0,000*

*p<0,05

Tablo 3.73’te katılımcıların başka bir ülkeye göç konusunda düşüncelerine göre Türkiye’de sosyal hizmetlerden, eğitim hizmetlerinden ve sağlık hizmetlerinden duydukları memnuniyetin ortalamaları ve standart sapmaları yer almaktadır. Araştırmaya katılan Suriyeli katılımcılardan Türk vatandaşı olursam gitmem, maddi imkânım iyi olursa gitmem ve göç etmeyi düşünmüyorum diyen katılımcıların Türkiye’de sosyal hizmetler, eğitim hizmetleri ve sağlık hizmetlerinden duydukları memnuniyetin ortalaması, fırsatım olsa hemen giderim diyen katılımcılara göre anlamlı şekilde daha yüksektir.

Tablo 3.73. Katılımcıların başka bir ülkeye göç konusunda düşüncelerine göre Türkiye’de sosyal hizmetlerden, eğitim hizmetlerinden ve sağlık hizmetlerinden duydukları memnuniyetin ortalamaları ve standart sapmaları

	Katılımcıların başka bir ülkeye göç konusunda düşünceleri							
	Düşünmüyorum		Fırsatım olsa hemen giderim		Türk vat. Olursam gitmem		Maddi durumum iyi olursa gitmem	
	$\bar{x}$	s	$\bar{x}$	s	$\bar{x}$	s	$\bar{x}$	s
Sosyal hizmetlerden memnuniyet	4,02	0,593	2,89	0,930	3,74	0,713	3,77	0,717
Eğitim hizmetlerinden memnuniyet	3,95	0,785	2,95	0,831	3,65	0,818	3,74	0,855
Sağlık hizmetlerinden memnuniyet	4,36	0,693	3,83	0,796	4,22	0,626	4,26	0,722

Katılımcıların eğitim durumları ile Türkiye’de sosyal hizmetlerden, eğitim hizmetlerinden ve sağlık hizmetlerinden duydukları memnuniyete ilişkin ifadelerin ortalamaları arasındaki farklılıkların tespitine yönelik olarak yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonuçları Tablo 3.74’te yer almaktadır. Analiz sonuçlarına göre, katılımcıların eğitim durumları ile Türkiye’de sosyal hizmetlerden, eğitim hizmetlerinden ve sağlık hizmetlerinden duydukları memnuniyet düzeyleri arasında tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir.

Tablo 3.74. Katılımcıların eğitim durumlarına göre Türkiye’de sosyal hizmetlerden, eğitim hizmetlerinden ve sağlık hizmetlerinden duydukları memnuniyete yönelik tek yönlü varyans analizi

		Sosyal hizmetlerden memnuniyet	Eğitim hizmetlerinden memnuniyet	Sağlık hizmetlerinden memnuniyet
Eğitim Durumu	F / Welch	0,522 (F)	1,602 (F)	1,084 (F)
	Sig.	0,719	0,173	0,364

*p<0,05

Katılımcıların eğitim durumları ile Türkiye’de sosyal hizmetlerden, eğitim hizmetlerinden ve sağlık hizmetlerinden duydukları memnuniyete ilişkin ifadelerin ortalamaları incelendiğinde, katılımcıların eğitim durumları ile Türkiye’de sosyal yardımlardan, eğitim hizmetlerinden ve sağlık hizmetlerinden duydukları

memnuniyetlerin ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık bulunmadığı görülmektedir.

Tablo 3.75. Katılımcıların eğitim durumlarına göre Türkiye’de sosyal hizmetlerden, eğitim hizmetlerinden ve sağlık hizmetlerinden duydukları memnuniyetin ortalamaları ve standart sapmaları

	Eğitim Durumu									
	Okuma Yazması Yok		İlkokul Mezunu		Ortaokul Mezunu		Lise Mezunu		Üniversite Mezunu	
	$\bar{x}$	s	$\bar{x}$	s	$\bar{x}$	s	$\bar{x}$	s	$\bar{x}$	s
Sosyal hizmetlerden memnuniyet	3,78	0,811	3,69	0,770	3,76	0,761	3,61	0,909	3,81	1,109
Eğitim hizmetlerinden memnuniyet	3,87	0,853	3,64	0,911	3,63	0,902	3,65	0,805	3,38	0,719
Sağlık hizmetlerinden memnuniyet	4,33	0,711	4,23	0,756	4,16	0,716	4,24	0,560	4,00	0,966

Katılımcıların yaşları ile Türkiye’de sosyal hizmetlerden, eğitim hizmetlerinden ve sağlık hizmetlerinden duydukları memnuniyete ilişkin ifadelerin ortalamaları arasındaki farklılıkların tespitine yönelik olarak yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonuçları Tablo 3.76’da yer almaktadır. Analiz sonuçlarına göre, katılımcıların yaşları ile Türkiye’de sosyal hizmetlerden ve eğitim hizmetlerinden memnuniyetlerine yönelik ortalamaların anlamlı şekilde farklılık gösterdiği görülmektedir. Katılımcıların yaşları ile Türkiye’de sağlık hizmetlerinden memnuniyet düzeylerinin arasında ise anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Tablo 3.76. Katılımcıların yaşa göre Türkiye’deki sosyal yardımlardan, eğitim hizmetlerinden ve sağlık hizmetlerinden duydukları memnuniyete yönelik tek yönlü varyans analizi

		Sosyal hizmetlerden memnuniyet	Eğitim hizmetlerinden memnuniyet	Sağlık hizmetlerinden memnuniyet
Yaş	F / Welch	5,268 (F)	6,514 (F)	228,289 (Welch)
	Sig.	0,006*	0,002*	0,360

*p<0,05

Katılımcıların yaşları ile Türkiye’de sosyal hizmetlerden, eğitim hizmetlerinden ve sağlık hizmetlerinden duydukları memnuniyete ilişkin ifadelerin ortalamaları incelendiğinde, 39 ve üzeri yaşa sahip olan katılımcıların 18-27 yaş aralığı ve 28-38

yaş aralığındaki katılımcılara göre Türkiye’de sosyal hizmetlerden ve eğitim hizmetlerinden anlamlı şekilde daha memnun oldukları görülmektedir. Katılımcıların yaşları ve Türkiye’de sağlık hizmetlerinden duydukları memnuniyetin ortalaması arasında ise anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Tablo 3.77. Katılımcıların yaşa göre Türkiye’de Sosyal hizmetlerden, eğitim hizmetlerinden ve sağlık hizmetlerinden uydukları memnuniyetin ortalamaları ve standart sapmaları

	Yaş Aralıkları					
	18-27 yaş arası		28-38 yaş arası		39 ve üzeri	
	$\bar{x}$	s	$\bar{x}$	s	$\bar{x}$	s
Sosyal hizmetlerden memnuniyet	3,63	0,798	3,65	0,838	3,93	0,737
Eğitim hizmetlerinden memnuniyet	3,60	0,840	3,56	0,896	3,92	0,843
Sağlık hizmetlerinden memnuniyet	4,17	0,643	4,20	0,742	4,30	0,752

Çalışma kapsamında belirlenen temel araştırma hipotezi ile bu hipotezi destekleyici nitelikte alt araştırma hipotezleri için uygun olan istatistiksel analizler gerçekleştirilmiştir. Yapılan analizler sonucunda hipotezlerin kabul veya reddedilme durumları Tablo 3.78’de yer almaktadır. Bu çalışma kapsamında cevap aranan temel araştırma sorusu ve bu soruyu bilimsel açıdan cevaplayacak olan temel araştırma hipotezi, yapılan analizler sonucunda kabul edilmiştir. Buna göre katılımcıların çeşitli demografik özellikleri ve sosyo-ekonomik durumlarının Türkiye’de eğitim, sağlık ve sosyal hizmetlerden duydukları memnuniyet düzeyleri üzerinde etkisi bulunmaktadır. Öte yandan temel araştırma hipotezini destekleyen alt araştırma hipotezlerinden H1a ve H1b ve H1f hipotezleri yapılan analizler neticesinde reddedilmiştir. H1c, H1d ve H1i hipotezleri ise sosyal hizmetler, eğitim ve sağlık hizmetlerinden duyulan memnuniyet düzeyine göre kısmen kabul edilmiştir. H1e, H1g, H1h ve H1ı hipotezleri ise kabul edilmiştir.

Araştırma kapsamında katılımcıların çeşitli demografik özellikleri ve sosyo-ekonomik durumları ile Türkçeyi konuşma ve anlama düzeyleri arasında farklılık olup olmadığını tespit etmek için, H2 hipotezi ile bu hipoteze ait alt hipotezler test edilmiştir. Katılımcıların çeşitli demografik özellikleri ve sosyo-ekonomik durumları ile Türkçeyi konuşma ve anlama düzeyleri arasında farklılık olup olmadığını tespit etmek için yapılan analizler sonucu H2 hipotezi kabul edilmiştir. Buna göre katılımcıların cinsiyeti, eğitim düzeyi, çalışma durumu ve iş aramada kullandıkları kanalların Türkçeyi konuşma ve anlama düzeyleri üzerinde etkisi bulunmaktadır.

Tablo 3.78. Hipotez Testi Sonuçları

Hipotez No	Açıklama	Sonuç
H1	Katılımcıların (yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim düzeyi vb.) çeşitli demografik özellikleri, ayrıca çalışma durumları, Türk vatandaşı olmak isteyip istememe durumları, kendilerini Türk toplumuna ait hissedip hissetmeme durumları, Türkiye’den göç etme konusunda düşünceleri, Türkiye’de herhangi bir kurumdan yardım alıp almamaları gibi sosyo-ekonomik durumları Türkiye’de sosyal hizmetlerden, eğitim hizmetlerinden ve sağlık hizmetlerinden duydukları memnuniyet düzeylerini etkilemektedir.	Kabul edilmiştir.
H1 _a	<i>Katılımcıların cinsiyeti ile Türkiye’de sosyal hizmetlerden, eğitim hizmetlerinden ve sağlık hizmetlerinden duydukları memnuniyet düzeyleri arasında farklılık bulunmaktadır.</i>	Kabul edilmemiştir.
H1 _b	<i>Katılımcıların eğitim düzeyi ile Türkiye’de sosyal hizmetlerden, eğitim hizmetlerinden ve sağlık hizmetlerinden duydukları memnuniyet düzeyleri arasında farklılık bulunmaktadır.</i>	Kabul edilmemiştir.
H1 _c	<i>Katılımcıların yaşı ile Türkiye’de sosyal hizmetlerden, eğitim hizmetlerinden ve sağlık hizmetlerinden duydukları memnuniyet düzeyleri arasında farklılık bulunmaktadır.</i>	Kısmen kabul edilmiştir.
H1 _d	<i>Katılımcıların medeni durumu ile Türkiye’de sosyal hizmetlerden, eğitim hizmetlerinden ve sağlık hizmetlerinden duydukları memnuniyet düzeyleri arasında farklılık bulunmaktadır.</i>	Kısmen kabul edilmiştir.
H1 _e	<i>Katılımcıların ailede yaşayan birey sayısı ile Türkiye’de sosyal hizmetlerden, eğitim hizmetlerinden ve sağlık hizmetlerinden duydukları memnuniyet düzeyleri arasında farklılık bulunmaktadır.</i>	Kabul edilmiştir.
H1 _f	<i>Katılımcıların çalışma durumları ile Türkiye’de sosyal hizmetlerden, eğitim hizmetlerinden ve sağlık hizmetlerinden duydukları memnuniyet düzeyleri arasında farklılık bulunmaktadır.</i>	Kabul edilmemiştir.
H1 _g	<i>Katılımcıların Türk vatandaşı olmak isteyip istememe durumları ile Türkiye’de sosyal hizmetlerden, eğitim hizmetlerinden ve sağlık hizmetlerinden duydukları memnuniyet düzeyleri arasında farklılık bulunmaktadır.</i>	Kabul edilmiştir.
H1 _h	<i>Katılımcıların kendilerini Türk toplumuna ait hissedip hissetmeme durumları ile Türkiye’de sosyal hizmetlerden, eğitim hizmetlerinden ve sağlık hizmetlerinden duydukları memnuniyet düzeyleri arasında farklılık bulunmaktadır.</i>	Kabul edilmiştir.
H1 _i	<i>Katılımcıların Türkiye’den göç etme konusunda düşünceleri ile Türkiye’de sosyal hizmetlerden, eğitim hizmetlerinden ve sağlık hizmetlerinden duydukları memnuniyet düzeyleri arasında farklılık bulunmaktadır.</i>	Kabul edilmiştir.

Tablo 3.78. Hipotez Testi Sonuçları (devamı)

Hipotez No	Açıklama	Sonuç
$H1_i$	<i>Katılımcıların Türkiye’de herhangi bir kurumdan yardım alıp almama durumları ile Türkiye’de sosyal hizmetlerden, eğitim hizmetlerinden ve sağlık hizmetlerinden duydukları memnuniyet düzeyleri arasında farklılık bulunmaktadır.</i>	Kısmen kabul edilmiştir.
H2	Katılımcıların cinsiyet, eğitim düzeyi gibi demografik özellikleri, ayrıca çalışma durumları, iş aramada kullandıkları kanallar gibi ekonomik durumları ile Türkçeyi konuşma ve anlama durumlarının ortalamaları arasında anlamlı farklılıklar vardır.	Kabul edilmiştir.
$H2_a$	<i>Katılımcıların cinsiyeti ile Türkçeyi konuşma ve anlama düzeyleri arasında farklılık bulunmaktadır.</i>	Kabul edilmiştir.
$H2_b$	<i>Katılımcıların eğitim düzeyi ile Türkçeyi konuşma ve anlama düzeyleri arasında farklılık bulunmaktadır.</i>	Kabul edilmiştir.
$H2_c$	<i>Katılımcıların çalışma durumu ile Türkçeyi konuşma ve anlama düzeyleri arasında farklılık bulunmaktadır.</i>	Kabul edilmiştir.
$H2_d$	<i>Katılımcıların iş arama kanalları ile Türkçeyi konuşma ve anlama düzeyleri arasında farklılık bulunmaktadır.</i>	Kabul edilmiştir.

Araştırma kapsamında testi gerçekleştirilen hipotezlerin sonuçları ise şöyle özetlenmiştir;

- Katılımcıların medeni durumlarına göre Türkiye’de sosyal hizmetlerden ve eğitim hizmetlerinden memnuniyet düzeyleri arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık bulunduğu görülmektedir. Katılımcıların medeni durumlarına göre Türkiye’de sağlık hizmetlerinden memnuniyet düzeyleri arasında ise istatistiki olarak anlamlı bir farklılık bulunmadığı gözlenmiştir. Evli bireylerin bekar bireylere göre hem sosyal hizmetlerden hem de eğitim hizmetlerinden daha memnun oldukları gözlenmiştir.
- Katılımcıların yaşları ile Türkiye’de sosyal hizmetlerden ve eğitim hizmetlerinden memnuniyetlerine yönelik ortalamalarının anlamlı şekilde farklılık gösterdiği, katılımcıların yaşları ile Türkiye’de sağlık hizmetlerinden memnuniyet düzeylerinin arasında ise anlamlı bir farklılık bulunmadığı gözlenmiştir. 39 ve üzeri yaşa sahip olan katılımcıların 18-27 yaş aralığı ve 28-38 yaş aralığındaki katılımcılara göre Türkiye’de sosyal hizmetlerden ve eğitim hizmetlerinden anlamlı şekilde daha memnun oldukları görülmektedir.
- Katılımcıların ailede yaşayan kişi sayısına göre Türkiye’de sosyal hizmetlerden duydukları memnuniyet düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmadığı, buna karşın katılımcıların ailede yaşayan kişi sayısına göre

Türkiye’deki eğitim ve sağlık hizmetlerden duydukları memnuniyet düzeyleri arasında ise istatistiki olarak anlamlı bir farklılık bulunduğu gözlenmiştir. Ailede yaşayan kişi sayısı 7 ve daha fazla olan katılımcıların Türkiye’de eğitim ve sağlık hizmetlerinden daha memnun oldukları gözlenmiştir.

- Katılımcıların yardım alıp almama durumlarına göre Türkiye’de sosyal hizmetlerden ve sağlık hizmetlerinden duydukları memnuniyet düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunduğu, buna karşın katılımcıların yardım alıp almama durumlarına göre eğitim hizmetlerinden duydukları memnuniyet düzeyi arasında ise anlamlı bir farklılık bulunmadığı gözlenmiştir. Yardım alan katılımcıların yardım almayan katılımcılara göre Türkiye’deki sosyal hizmetlerden ve sağlık hizmetlerinden duydukları memnuniyet düzeylerinin ortalaması anlamlı şekilde daha yüksek olduğu gözlenmiştir.
- Katılımcıların Türk vatandaşı olma konusunda düşüncelerine göre Türkiye’de sosyal hizmetlerden, eğitim hizmetlerinden ve sağlık hizmetlerinden duydukları memnuniyet düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunduğu görülmektedir. Türk vatandaşı olmak isteyen katılımcıların Türk vatandaşı olmak istemeyen katılımcılara göre Türkiye’de sosyal hizmetlerden, eğitim hizmetlerinden ve sağlık hizmetlerinden duydukları memnuniyet düzeylerinin ortalamalarının anlamlı şekilde daha yüksek olduğu görülmektedir.
- Katılımcıların başka ülkeye göç konusunda düşünceleri ile Türkiye’de sosyal hizmetlerden, eğitim hizmetlerinden ve sağlık hizmetlerinden duydukları memnuniyete yönelik ortalamaların anlamlı şekilde farklılık gösterdiği gözlenmiştir. Türk vatandaşı olursam gitmem, maddi imkânım iyi olursa gitmem ve göç etmeyi düşünmüyorum diyen katılımcıların Türkiye’de sosyal hizmetler, eğitim hizmetleri ve sağlık hizmetlerinden duydukları memnuniyetin ortalaması fırsatım olsa hemen giderim diyen katılımcılara göre anlamlı şekilde daha yüksek olduğu görülmektedir.
- Katılımcıların çalışma durumlarına göre Türkçeyi konuşma ve anlama düzeyleri arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık bulunduğu gözlenmiştir. Çalışan katılımcıların Türkçeyi konuşma ve anlama düzeylerinin ortalamasının çalışmayan katılımcılara göre anlamlı şekilde

daha yüksek olduğu görülmektedir.

- Katılımcıların iş aramada kullandıkları kanallara göre de Türkçeyi konuşma ve anlama düzeylerinin istatistiksel olarak anlamlı şekilde farklılık gösterdiği görülmektedir. Gazete ve internet vasıtasıyla veya İŞKUR vasıtasıyla iş arayan katılımcıların Türkçeyi konuşma ve anlama düzeylerinin ortalaması, bizzat kendisi ve akraba, tanıdıklar vasıtasıyla iş arayan katılımcıların Türkçeyi konuşma ve anlama düzeylerinin ortalamasına kıyasla anlamlı şekilde yüksek olduğu görülmektedir.
- Katılımcıların cinsiyete göre Türkçeyi konuşma ve anlama düzeylerinin istatistiksel olarak anlamlı şekilde farklılaştığı görülmektedir. Erkek katılımcıların Türkçeyi konuşma ve anlama düzeylerinin ortalamasının kadın katılımcılara göre anlamlı şekilde yüksek olduğu görülmektedir. Bu durumun ise Suriyeli kadın katılımcıların istihdama katılımlarının sınırlı olması, yaşadıkları etkileşim kurdukları sosyal ve ekonomik çevrenin sınırlı olmasından kaynaklandığı görülmektedir.
- Katılımcıların eğitim durumlarına göre Türkçeyi konuşma ve anlama düzeylerinin istatistiksel olarak anlamlı şekilde farklılık gösterdiği gözlenmiştir. Üniversite mezunu olan katılımcıların Türkçeyi konuşma ve anlama düzeylerinin ortalamasının okuma yazması olmayan, ilkokul mezunu, ortaokul mezunu ve lise mezunu olan katılımcılara kıyasla anlamlı şekilde yüksek olduğu görülmektedir.

3.3.3.7. Geleceğe Yönelik Beklentileri, Korku ve Endişeleri

Mülakat çalışmasına katılan katılımcıların geleceğe ilişkin beklentilerinin neler olduğu sorusuna verdikleri yanıtlar şu şekildedir;

“Gelecekte çocuklarımla birlikte daha güvenli ve rahat bir hayatımız olmasını isterdim...” (Katılımcı 11).

“Geleceğe yönelik bir beklentim yok. Gelecekte Suriye’de savaşın bitip bitmeyeceği belirsiz. Bizim Türkiye’de kalmaya devam edip etmeyeceğimiz de belirsiz...” (Katılımcı 13).

“Suriye’deki eski hayatımızı bazen çok özliyorum. Suriye’de kardeşlerim var. Savaşın bitmesini ve kardeşlerimle güvenli bir şekilde birlikte yaşamayı çok isterdim...” (Katılımcı 21).

“Suriye’de güzel bir işim vardı. Bahçıvanlık yapıyordum. Kendi evimiz vardı. Mutluyduk. Şu an evim duruyor mu bilmiyorum. Savaştan dolayı zarar gördüğünü düşünüyorum. Suriye’den göç edenlerin evlerine girip eşyalarını çaldıklarını duydum. Geleceğe ilişkin tek beklentim artık savaşın bitmesi, kimsenin zarar görmemesi...” (Katılımcı 19).

“Suriye’de sağlık ocağında annem hemşireydi. Babamda bize ait olan tarla ile ilgileniyordu. Babam hala Suriye’de, annem ve biz Türkiye’deyiz. Babamı çok özliyorum. Suriye’de savaştan önceki eski hayatımıza dönebilmeyi isterdim...” (Katılımcı 12).

“Kızımın gelecekte güzel bir hayatı olmasını, okumasını, doktor olmasını isterdim. Bizim gibi zorluklarla dolu bir hayatı olmasını istemiyorum. Diploması olursa çalışıp daha iyi para kazanabilir. Daha rahat bir hayatı olabilir...” (Katılımcı 14).

“Şu an tek beklentim Suriye’de savaşın bitmesi ve yaşadığımız zor günlerin geride kalması...” (Katılımcı 15).

“Suriye’de amcalarım ile oturduğumuz büyük bir evimiz vardı. Amcalarım hala Suriye’de. Onları özliyorum. Onların da Türkiye’ye yanımıza gelebilmelerini isterdim...” (Katılımcı 30).

“Mümkün olsaydı annemin yanımızda olmasını çok isterdim. Annem Suriye’de savaşta çıkan çatışmalar sonucu öldü. Ben ve kardeşlerim küçüktük annem öldüğünde...” (Katılımcı 3).

“5 çocuğum var. Sadece 2 tanesi okula gidiyor. Diğer çocuklarım okuyamadı. Çalışmak zorunda kaldılar. Durumumuzun iyi olmasını, gelecekte çocuklarımın güzel bir hayatı olmasını isterdim...” (Katılımcı 4).

Suriyeli katılımcıların geleceğe ilişkin beklentilerini oluşturan önemli bir unsur Türk vatandaşlığı konusudur. Tablo 3.79’da anket çalışmasına katılan katılımcıların Türk vatandaşı olma konusunda isteklerine göre dağılımları yer almaktadır. Katılımcıların yüzde 89,8 gibi oldukça önemli bir çoğunluğunun Türk vatandaşı olma konusunda istekli oldukları görülmektedir.

Tablo 3.79. Katılımcıların Türk vatandaşı olma isteklerine göre dağılımları

	N	%
Evet Türk Vatandaşı Olmak İsterim	345	89,8
Hayır Türk Vatandaşı Olmak İstemiyorum	39	10,2
TOPLAM	384	100

Mülakat çalışmasına katılan katılımcılar için de benzer bulgular elde edilmiştir. Mülakat çalışmasına katılan katılımcıların neredeyse tamamının Türk vatandaşı olma konusunda oldukça istekli oldukları gözlenmiştir. Öyle ki Türk vatandaşı olursa ülkesine geri dönmek istemeyeceğini belirten katılımcılar da mevcuttur. Katılımcıların bu konudaki ifadeleri şu şekildedir;

“Türk vatandaşı olmayı çok istiyoruz. Türk vatandaşlığı verilirse Suriye’ye geri dönmek istemem...” (Katılımcı 10).

“Türkiye bizim için daha güvenli Türk vatandaşı olmak istiyorum. Türk vatandaşı olursam Suriye’ye geri dönmem...” (Katılımcı 22).

“2014 yılından beri Türkiye’deyiz. Burada bir düzen kurduk. Türk vatandaşı olmayı çok istiyoruz. Suriye’ye dönmeyi istemiyoruz...” (Katılımcı 6).

Katılımcıların geleceğe ilişkin korku ve endişelerinin neler olduğu sorusuna verdikleri yanıtlar ise şu şekildedir;

“Suriye’de 3 sene savaşın içerisinde yaşamaya çalıştık. Çocuklarım korkudan uyuyamıyordu. Savaş en büyük korku ve endişemiz...” (Katılımcı 14).

“Türkiye’den göç etmek zorunda kalmaktan tekrar Suriye’de savaşın içerisinde olmaktan çok korkuyorum...” (Katılımcı 27).

“2014 yılında askerler mahallemize geldiler. Çatışma çıktı. Ayağımdan yaralandım. Orada ölebilirdim. Savaştan dolayı birçok insan öldü. Savaş korkum var...” (Katılımcı 12).

“Sadece savaş ve çocuklarımın zarar görmesi beni çok endişeleniyordu...” (Katılımcı 24).

“Savaşta çıkan çatışmada annemi kaybettik. O günü asla unutamiyorum. Kardeşlerim ve benim en büyük korkumuz savaş oldu...” (Katılımcı 3).

Katılımcıların geleceğe ilişkin korku ve endişelerinin neler olduğu sorusuna verdikleri yanıtlar birbirleriyle benzerlikler göstermektedir. Suriyeli katılımcıların savaş sebebiyle yaşadıkları zorluk ve travmaların onlarda psikolojik olarak yıkım

yarattığı, geleceğe yönelik korku ve endişelerinin temelini oluşturduğu gözlenmiştir. Bazı katılımcılar savaş sebebiyle yakınlarını, tanıdıklarını kaybetmişler, bazı katılımcılar ise savaştan dolayı evlerinin yıkıldığını ifade etmişlerdir. Bazı katılımcılar ise hala savaş korkusu yaşadıklarını, savaşın hayattaki en büyük korkuları olarak kaldığını ifade etmişlerdir.

3.3.2.8. Ülkelerine Geri Dönme Eğilimleri

Son dönemlerde sığınmacı karşıtlığı ve geri göndermeye ilişkin söylemler sebebiyle Suriyeli nüfus ülkelerine gönderilme korkusu yaşamakta aynı zamanda bazı Suriyelilerin üçüncü ülkelere bazı Suriyelilerin ise kendi ülkelerine döndükleri medyaya yansımaktadır. GİGM verilerine göre, Eylül 2022 yılı itibariyle 10.024 kayıtlı Suriyeli üçüncü ülkelere göç etmiştir. Bu rakamlara düzensiz ve kayıtsız durumda olan kaçak göçmenler eklendiğinde üçüncü ülkelere göç eden Suriyeli sayısının 25.000'i bulduğu ifade edilmektedir. ABD, Almanya, İngiltere, Kanada gibi ülkeler daha çok nitelikli sığınmacıları ülkelere alma konusunda istekli davranmaktadırlar.

Türkiye’de yaşayan yaklaşık 4 milyon Suriyeli Ankara-Şam arasında yaşanan diyaloglara bağlı olarak Suriye’ye geri gönderilme korkusu yaşamaktadırlar. Cumhurbaşkanı Erdoğan yaptığı açıklamada Suriyelilerin Türkiye’den gönüllülük esasına göre ülkelerine geri gönderilmelerini planladıklarını açıklasa da muhalefet partilerinin Suriyelilerin geri gönderilmesine yönelik politika söylemleri Türkiye’de yaşayan Suriyeli nüfusu endişelendirmektedir.

Tablo 3.80’de katılımcıların savaş bittiğinde ülkelere geri dönmek isteyip istememe durumlarına göre dağılımları yer almaktadır. Katılımcıların yüzde 71,4 gibi oldukça önemli bir çoğunluğu savaş biterse ülkesine geri dönmek istememekte, yüzde 28,6 gibi oldukça sınırlı bir kısmı ise savaş bittiğinde ülkesine geri dönmek istemektedir. Araştırma bulgularına göre, Suriyeli katılımcıların ülkelere geri dönme eğiliminde olmadıkları görülmektedir.

Tablo 3.80. Katılımcıların savaş bittiğinde ülkelere geri dönme eğilimlerine göre dağılımları

	N	%
Savaş Biterse Ülkeme Dönmek İstiyorum	110	28,6
Savaş Biterse Ülkeme Dönmek İstemiyorum	274	71,4
TOPLAM	384	100

Katılımcıların ülkelerine döndüklerinde barınacak bir yerlerinin olup olmayacağı konusundaki düşüncelerine göre dağılımları Tablo 3.81’de yer almaktadır. Katılımcıların yüzde 89,8’i ülkelerine döndüklerinde barınacak bir yerleri olmadığını, yalnızca yüzde 10,2’si ülkelerine döndüklerinde barınacak bir yerleri olduğunu düşünmektedir. Katılımcıların önemli bir çoğunluğu Suriye’de barınacak bir yerleri olmadığını düşünmektedir. Mülakat çalışmasına katılan bazı katılımcılar savaştan dolayı evlerinin bombalandığını, zarar gördüğünü, yıkıldığını ifade etmişlerdir.

Tablo 3.81. Katılımcıların ülkelerine döndüklerinde barınacak bir yerleri olup olmayacağına dair düşüncelerine göre dağılımları

	N	%
Evet Barınacak Bir Yerim Olacağını Düşünüyorum	39	10,2
Hayır Barınacak Bir Yerim Olmayacağını Düşünüyorum	345	89,8
TOPLAM	384	100

Katılımcıların ülkelerine döndüklerinde çalışacak bir işlerinin olup olmayacağı konusunda düşüncelerine göre dağılımları Tablo 3.82’de yer almaktadır. Tablo 3.81’de yer alan veriler ekseninde, katılımcıların yüzde 94’ü ülkelerine döndüklerinde çalışacak bir işleri olmayacağını düşünmektedir. Mülakat çalışmasına katılan katılımcıların da benzer şekilde Suriye’ye döndüklerinde barınacak evleri ve çalışacak bir işlerinin olmayacağı düşüncesine sahip oldukları gözlenmiştir. Bu düşüncenin ise Suriye’de savaşın oldukça uzun yıllar sürmesinden dolayı ülkede sosyal ve ekonomik hayatın normal akışının bozulmasından kaynaklanabileceği düşünülmektedir.

Tablo 3.82. Katılımcıların ülkelerine döndüklerinde çalışacak bir işlerinin olup olmayacağına dair düşüncelerine göre dağılımları

	N	%
Evet Çalışacak Bir İşim Olacağını Düşünüyorum	23	6,0
Hayır Çalışacak Bir İşim Olacağını Düşünmüyorum	361	94,0
TOPLAM	384	100

Mülakat çalışmasından elde edilen bulgular da anket çalışmasından elde edilen bulgular ile benzer şekilde katılımcıların, Suriye’de savaş, çatışma ve belirsizliklerin devam etmesi, Suriye’ye döndüklerinde hayatlarını devam ettirebilecekleri güvenli bir ortamın bulunmaması, çalışabilecek işlerinin olmaması, barınabilecekleri

evlerinin olmaması gibi sebeplerle ülkelerine geri dönme eğiliminde olmadıkları görülmektedir.

Mülakat çalışmasına katılan katılımcıların ülkelerine geri dönme konusunda ifadeleri şu şekildedir;

“Savaş biterse Suriye’ye dönmek isteriz fakat Suriye’de iş yok, ev yok, hayatta kalmamız çok zor. Türkiye’ye çok alıştık. Burada güvendediz. ...” (Katılımcı 10).

“Savaş başlamadan önce Suriye’de beyaz eşya dükkanımız vardı, durumumuz iyiydi. 2012 yılında savaştan dolayı evimiz yıkıldı. Dükkanımıza da Esad’ın askerleri el koydu. Suriye’ye dönmeyi istemiyoruz...” (Katılımcı 30).

“Suriye’de can güvenliğimiz yoktu. Bomba sesleri ile uyanıyorduk. Aynı şeyleri tekrar yaşamak istemem. Türkiye’de kalmak istiyorum...” (Katılımcı 27).

“Savaş tamamen bitse bile Suriye’ye dönmek istemiyorum. Türkiye güvenli olduğu için burada kalmak istiyorum...” (Katılımcı 6).

“Suriye’nin hala çok karışık ve güvenli olmadığını biliyorum. Suriye’de sığınacak güvenli bir yer yok. Dönmeyi düşünmüyorum...” (Katılımcı 13).

“Güvenliğimiz için Türkiye’de kalmalıyız. Suriye bizim için güvenli değil...” (Katılımcı 14).

“Savaştan olayı işkence edilen, öldürülen, zarar verilen insanları gördüm. Suriye’nin güvenli olduğunu düşünmüyorum. Suriye’ye dönmek istemiyorum...” (Katılımcı 1).

“Suriye’de gençleri askere alıyorlar. Orada askerlik çok uzun bitmek bilmiyor. Suriye’de gençlerin çoğu savaş ve askerlik yüzünden başka ülkelere gidiyorlar...” (Katılımcı 25).

“Eşimin kardeşi savaşta öldü. Şu an Suriye’de yaşayan akraba ve tanıdıklarım var. Suriye’de çalışacak iş olmadığını, güvenliği olmadığını söylüyorlar. Suriye’ye dönmek istemiyoruz...” (Katılımcı 15).

Mülakat çalışmasından elde edilen bulgulara göre, Suriye’de yıllardır devam eden savaştan dolayı Suriyelilerin yaşadıkları evlerin, şehirlerin zarar görmesi, altyapı ve olanakların bulunmaması, istihdam edebilecekleri iş alanlarının olmaması, sosyal ve ekonomik özgürlüklerinin olmaması, savaş korkusu, Suriyeli katılımcıların uzun

süredir Türkiye’de yaşıyor olmaları dolayısıyla Türkiye’ye yönelik bir aidiyet bağlarının oluşması, Türkiye’de kendilerine yeni bir yaşam alanı, sosyal ve ekonomik çevre oluşturmaları onların ülkelerine geri dönme eğilimlerini etkileyen faktörleri oluşturmaktadır.

Katılımcıların başka ülkeye göç etme eğilimlerine ilişkin bulgular Tablo 3.83’te yer almaktadır. Katılımcıların yüze 46,1 gibi önemli bir kısmı Türkiye’den göç etmeyi düşünmemektedir. Katılımcıların yüzde 28,6’sı Türk vatandaşı olursa göç etmeyi düşünmediğini, yüzde 8,1’i maddi imkânı iyi olursa göç etmek istemeyeceğini belirtmektedir. Katılımcıların yalnızca yüzde 17,2’si fırsatı olsa hemen göç edeceğini belirtmiştir. Katılımcıların Türkiye’den başka bir ülkeye göç etme eğiliminde olmadıkları görülmektedir.

Tablo 3.83. Katılımcıların başka bir ülkeye göç etme düşüncelerine göre dağılımları

	N	%
Düşünmüyorum	177	46,1
Fırsatım Olsa Hemen Giderim	66	17,2
Türk Vatandaşı Olursam Gitmem	110	28,6
Maddi İmkânım İyi Olursa Gitmem	31	8,1
TOPLAM	384	100

Ankara’nın Altındağ ilçesinde 10 Ağustos 2021 tarihinde 18 yaşındaki Türk gencin, Suriyeli iki genç ile tartışması sonucu yaralanmış ve hayatını kaybetmişti. Bu gelişmenin ardından Altındağ ilçesinde yerli halkın Suriyelilere olan tepkisi artmıştır. Suriyelilere ait ev ve işyerlerine taşlarla saldırılar gerçekleşmiştir. İçişleri Bakanlığı yaşanan bu gelişmelerin ardından öncelikle Altındağ ilçesi daha sonra ise Türkiye’nin diğer illerinde yabancıların belirli bölgelerde mekânsal olarak yoğunlaşmasının önüne geçebilmek amacıyla “seyreltme politikası” uygulamaya başlamıştır. İçişleri Bakanlığı tarafından seyreltme politikasının Türkiye’de nüfusun yapısında bozulmaların önüne geçmek amacıyla uygulandığı açıklanmıştır. Bu politikaya göre, nüfusu yüzde 25’in üzerinde Suriyelinin yaşadığı il ve ilçelerde yabancılara ikamet izni verilmeyecek ayrıca bu bölgelerde ikamet eden yabancıların da gönüllülük esasına bağlı olarak başka il ve ilçelere kayıtlarının yapılması planlanmıştır. Altındağ’da uygulanan seyreltme politikasından dolayı birçok Suriyeli Ankara’nın diğer ilçelerine yerleştirilmiştir. Ayrıca polis kontrolleri sırasında geçici koruma kayıtları Ankara dışında farklı illerde olan, bu durum tespit edilen Suriyeliler ise kayıtlı oldukları illere gönderilmiştir. Seyreltme politikasının uygulandığı Altındağ ilçesinde birçok Suriyelinin kaydı başka il ve ilçelere yapılmıştır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

2011 yılından itibaren zorunlu ve kitlesel düzeyde yaşanan dış göç hareketleri etki ve sonuçları itibariyle ülkelerin pek çok sorun alanları ile karşı karşıya kalmasına zemin hazırlamıştır. Ekonomik, sosyal, toplumsal, kültürel ve politik olmak üzere çok yönlü yapısı olan dış göç hareketleri bu çalışmada sosyal ve ekonomik boyutlarıyla ele alınarak incelenmiştir. Bu çalışmada Suriye'den Türkiye'ye kitlesel ve zorunlu olarak gerçekleştirilen dış göç hareketleri Ankara'nın Altındağ ilçesinde bulunan Ulubey, Alemdağ ve Önder mahallelerinde ikamet eden Suriyeli sığınmacılar özelinde ele alınmıştır. Amaç, Suriyeli sığınmacıların zorunlu göç sürecinin ardından deneyimledikleri sosyo-ekonomik uyum süreçlerini ve uyum sorunlarını nicel ve nitel araştırma yöntemlerini birlikte kullanarak incelemektir. Bu amaç doğrultusunda Ulubey, Alemdağ ve Önder mahallelerinde ikamet eden 384 Suriyeli ile anket, 30 Suriyeli ile mülakat çalışması gerçekleştirilmiştir. Saha araştırmasının sonuçları istatistiki analizlere tabi tutularak sığınmacıların sosyo-ekonomik uyum süreçlerine ilişkin tespitlerde bulunulmuştur.

Elde edilen sonuçlara göre, Suriyeli sığınmacıların Ankara'da yaşadıkları mahallelere gerçekleştirdikleri göç hareketlerinde işe ve istihdama erişim, akraba ve tanıdıkların bulunması, yaşadıkları bölgede Suriyeli sayısının fazla olması gibi faktörlerin belirleyici olduğu ortaya çıkmıştır.

Suriyeli sığınmacıların Türkiye'de kalma sürelerinin uzamasına paralel olarak Türkiye'de kalıcı hale gelmeleri ile Türkiye'de uyum süreçlerinin geliştiği söylenebilir. Araştırma bulguları da bunu destekler niteliktedir. Zira araştırma bulgularına göre, katılımcıların ülkelerine geri dönme veya başka bir ülkeye göç etme konusunda oldukça isteksiz oldukları tespit edilmiştir. Ülkelerine geri dönme eğilimlerini belirleyen faktörlerin ise döndüklerinde barınacak bir yerlerinin olup olmaması, döndüklerinde çalışacak bir işlerinin olup olmaması, güvenlik ve savaş endişesi gibi sosyo-ekonomik faktörlerden oluştuğu görülmektedir. Dolayısıyla uyum arttıkça Suriyeli sığınmacıların ülkelerine geri dönme eğilimleri de

azalmaktadır. Geri dönme konusunun ise bu noktada kısır bir döngüye dönüştüğü söylenebilir.

Katılımcıların önemli bir kısmının Türkiye’de sağlık hizmetlerinden, sosyal hizmetlerden ve eğitim hizmetlerinden memnun oldukları görülmektedir. Sağlık hizmetlerinden memnuniyet ise eğitim hizmetleri ve sosyal hizmetlere göre daha yüksektir. Öte yandan yaş, medeni durum, ailedeki kişi sayısı, Türk vatandaşlığı alma, kendini Türk toplumuna ait hissetme, başka ülkeye göç etme, yardım alma gibi faktörlerin katılımcıların Türkiye’de sosyal hizmetlerden, sağlık hizmetlerinden ve eğitim hizmetlerinden memnuniyet düzeylerini önemli ölçüde etkilediği tespit edilmiştir.

Araştırma bulgularına göre, katılımcıların önemli bir kısmının Türkçeyi konuşma ve anlama düzeylerinin iyi durumda olduğu görülmektedir. Katılımcıların Türkçeyi konuşma ve anlama düzeylerinde cinsiyet, eğitim durumu, çalışma durumu ve iş aramada kullandıkları kanallar gibi faktörlerin etkili olduğu tespit edilmiştir. Dilin hem sosyal hem ekonomik içermenin en önemli koşulu olduğu görülmektedir. Dil faktörü ekonomik ve sosyal uyum sürecini kolaylaştıran aynı zamanda zorlaştıran bir faktör olarak ön plana çıkmaktadır. Benzer şekilde Cheung ve Phillimore (2014) tarafından yapılan çalışmada, Birleşik Krallık’ta yaşayan göçmenlerin sahip olduğu dil yeterliliğinin istihdama erişimi önemli ölçüde etkileyen bir faktör olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırma bulgularına göre, kadın sığınmacıların ekonomik ve sosyal uyum süreçlerinin erkek sığınmacılara göre daha yavaş ilerlediği ortaya çıkmıştır. Kadın katılımcıların istihdama katılımlarının erkek katılımcılara göre oldukça sınırlı olduğu görülmektedir. Bununla birlikte kadın katılımcılar düzenli ve sürdürülebilir gelire erişim noktasında da çeşitli sorunlar yaşamaktadırlar. Ayrıca kadın katılımcıların Türkçeyi konuşma ve anlama düzeylerinin erkek katılımcılara göre oldukça düşük olduğu görülmektedir. Dolayısıyla kadın Suriyeli sığınmacıların erkeklerden bağımsız olarak sosyo-ekonomik uyum süreçlerini hızlandıracak, geliştirecek politikalara ihtiyaç duyulmaktadır.

Katılımcıların ekonomik uyum süreçlerinde düzenli gelire ve çalışmaları karşılığında hak ettikleri ücret düzeyine erişim konusunda sorun yaşadıkları tespit edilmiştir. Katılımcılar içerisinde ancak hanede iki veya üç kişinin çalışması ile gelir düzeyi

yasal sınır olarak kabul edilen asgari ücret düzeyini aşabilmektedir. Bu durum ise sığınmacıları daha fazla yoksulluğa maruz bırakmaktadır. Bulgular, gelirin sürekliliğinin artırılması gerektiğine işaret etmektedir.

Bir diğer kritik konu ise katılımcıların eğitim durumudur. Katılımcıların yüzde 62,3'ü ilkokul ve ortaokul mezunudur. Bu eğitim seviyesi düşündürücüdür. Bu durum, eğitilmiş uluslararası göç bağlamında nitelikli işgücü konusunda eğitim düzeyinde temel bir soruna işaret etmektedir. Ayrıca eğitim alanındaki bir diğer sorun da sığınmacıların Türkiye'ye göç ettikten sonra ekonomik imkânlar nedeniyle okula gitmek yerine çalışmayı tercih etmeleridir. Katılımcıların göç sürecinden sonra karşı karşıya kaldıkları ekonomik yetersizliklerden dolayı eğitimlerine devam edemedikleri görülmektedir. Türkiye'de bulunan Suriyelilerin eğitim hakkına eşit şekilde erişim sağlayabilecekleri politikalar geliştirilmelidir.

Araştırma bulgularına göre, katılımcıların çalışma hayatlarında karşılaştıkları sorunların yasal statülerinden kaynaklandığı görülmektedir. Katılımcılar özellikle kayıtlı istihdama erişimde çalışma izni alma konusunda birtakım yasal kısıtlamalarla karşı karşıya kalmaktadırlar. Ekonomik ve sosyal uyum sürecinin başarılı olabilmesi için öncelikle çalışma izni almaya ilişkin yasal prosedürün işleyişinin sığınmacı ihtiyaçları doğrultusunda düzenlenmesi elzemdir. Benzer şekilde Ager ve Strang (2008) İngiltere örneği üzerinden yapmış olduğu çalışmada sosyal uyumun başarısı için öncelikle sığınmacılara yasal çalışma hakkı verilmesi gerektiğini vurgulamaktadır.

Öte yandan Türkiye'de Suriyeli nüfusun ekonomik uyum süreçlerinde sadece yasal engellerin kaldırılması değil, çözüm odaklı politikaların hayata geçirilmesi gerekmektedir. Bu noktada her ne kadar yasal sürecin işleyişi işlevsel olarak artan Suriyeli nüfus ile uygun hale getirilmese de kontrol ve iç denetimlerin mahalle ve yerel noktalar düzeyinde değerlendirilmesi gerekmektedir. Suriyelilerin geçici koruma kapsamında kayıtlarının bulunduğu şehirler dışında diğer şehirlerin bölgesel ihtiyaçlarına uygun olarak kayıtlı istihdama erişebilecekleri yasal düzenlemeler gerçekleştirilebilir. Ayrıca çalışma izni ve kayıtlı istihdama erişimde seyahat sınırlamasının kaldırılması, çalışma izni almaya yönelik süreç hakkında ücretsiz bilgilendirmelerin yapılması, kota uygulamasının esnetilmesi, kendi işini kurmak isteyen Suriyeli girişimcilere yönelik yasal prosedürlerin kolaylaştırılması gibi yasal imkânlar sağlanabilir.

20. yüzyıl sonlarına doğru kapsamı, içeriği değişen aynı zamanda genişleyen göç olgusunun ülkelerin sınır güvenliğini, ulus-devlet egemenliğini etkilemesi ile günümüzde artık ülkeler göç hareketlerini kontrol altında tutmaya yönelik politikalara yönelmektedir. Bu noktada zamanın şartlarına göre uluslararası göç hareketlerine karşı devletlerin vermiş olduğu tepkiler de farklılaşmaktadır. Özellikle 2010 yılında başlayan “Arap Baharı” sürecinin ardından yaşanan kitlesel göç hareketliliğine karşı batılı ülkeler endişeli bir şekilde yaklaşarak, göçü kontrol altına almaya yönelik tedbir ve güvenliğe dayalı ulus-devlet otoritesini ön plana çıkaran politikalara yönelmişlerdir. Türkiye ise bu süreçte farklı olarak “açık kapı” politikası uygulayarak milyonlarca Suriyeli sığınmacıya ev sahipliği yapmıştır.

Avrupa ülkelerinin aksine Türkiye'nin Suriye kaynaklı göç hareketliliğine karşı tutumu, göç hareketliliğini besleyerek, yaklaşık on iki yıllık süreçte göç hareketliliğinin sürdürülebilir bir hal almasında etkili olmuştur. Başlangıçta küçük gruplar halinde Türkiye'ye giriş yapan Suriyeli sığınmacılar geçici barınma merkezlerine yerleştirilmiştir. Suriye'de savaşın uzamasına paralel olarak Türkiye'ye sığınan Suriyeli sayısı artarak kitlesel boyutlara ulaşmıştır. Kitlesel boyutlara ulaşan Suriye kaynaklı göç hareketliliği sınır güvenliği, düzensiz göç ve göçün yönetimi konuları başta olmak üzere Türkiye'nin pek çok sorun ile karşı karşıya kalmasına zemin hazırlamıştır.

Artan Suriyeli nüfusun barınma, yeme, içme, sağlık, eğitim gibi ihtiyaçlarının karşılanması Türkiye'nin ekonomik yükünü artırmıştır. Geçici barınma merkezleri artan Suriyeli nüfusa yetersiz kalınca Suriyeli nüfus Türkiye'nin farklı şehirlerine göç etmeye başlamıştır. Göç hareketlerinin yayılma hızı sosyal, ekonomik, kültürel ve toplumsal değişimleri beraberinde getirmektedir. Türkiye'nin karşı karşıya kaldığı en önemli kitlesel göç hareketini oluşturan Suriye göçü, göç konusunda geçmişte uygulanan politikaların işlevselliğini yitirdiğine dikkat çekmektedir. Diğer taraftan Türkiye'de bulunan Suriyeli sığınmacıların sosyo-ekonomik uyum süreçlerinin başarılı olabilmesi için gerekli destek ve kaynakların sağlanması konusunda yardıma ihtiyaçları bulunmaktadır.

Katılımcıların Türkiye'ye göç ve yerleşim süreçlerine ilişkin bulgular incelendiğinde, yasa dışı ve düzensiz göçün Suriye kaynaklı kitlesel göç hareketliliğinin başladığı 2011 yılından günümüze kadar geçen süreçte Türkiye'nin karşı karşıya kaldığı önemli sorun alanlarından birini oluşturduğu görülmektedir. Düzensiz göç

beraberinde kayıt dışı istihdam sorununu getirmektedir. Çalışma iznine sahip olan düzenli konumda olan sığınmacılara ilişkin kayıtlı verilere ulaşmak mümkünken, düzensiz konumda olan sığınmacıların iş gücü piyasasına katılımları, hangi sektörlerde hangi koşullarda istihdam edildiklerine ilişkin kayıtlı verilere ulaşmak mümkün değildir. Bu durum düzensiz göç alan ülkelerde iş gücü piyasasına yönelik sorun alanlarının tespit edilmesini, çözüm içeren politikaların hayata geçirilmesini zorlaştırmaktadır.

Öte yandan düzensiz göç hareketleri ülke güvenliği bakımından tehdit içeren bir durumu işaret etmektedir. Son yıllarda ülkelerin üzerinde artan göç baskısına karşı göç unsuru, ulus-devlet egemenliğini etkileyen bir tehdit olarak ön plana çıkmaktadır. Dolayısıyla güvenlik sorunsalı göç unsurunu daha spesifik bir noktaya, göçü kontrol altına alma noktasına taşımaktadır. Düzensiz göçün sosyal, toplumsal, ekonomik yapı üzerinde uzun soluklu olumsuz etkisi dikkate alındığında, Türkiye’de düzensiz göçün sürdürülebilirliğinin önlenmesi için gerekli tedbirlerin alınması gerekmektedir.

Sahada anket ve mülakat çalışmaları gerçekleştirilirken bölgede Suriyelilerin işlettiği dükkanlar, Arapça tabelalar, bölgenin “Küçük Halep” olarak adlandırılması, Suriye’ye özgü geleneksel ürünlerin satıldığı dükkanların bulunması, dükkanların bulunduğu sokaklarda yoğun şekilde alışveriş yapan Suriyelilerin bulunduğu dikkat çeken bir detaydır. Bu detay çalışmanın inceleme alanını oluşturan bu çevre ve toplumsal alanda yaşayan katılımcıların ekonomik ve sosyal uyum süreçleri hakkında gözlem yapmak açısından önem arz etmektedir. Ayrıca Suriyeli nüfusun çoğunlukla Suriyeli esnaflardan alışveriş yaptıkları, saha araştırmasının gerçekleştirildiği bölgede Suriyelilerin kendilerine bir yaşam alanı oluşturdukları gözlenmiştir. Ankara’nın Altındağ ilçesinde yer alan Ulubey, Alemdağ ve Önder mahallelerinde yoğunlaşan Suriyeliler farklı ihtiyaçları ile ekonomik olarak bölgede mikro düzeyde bir pazar oluşturmuştur. Suriye’ye özgü tatlı ve yiyeceklerin satıldığı dükkanlar, lokantalar, Suriye kültür ve geleneklerine uygun kıyafetlerin satıldığı dükkanlar, fırın, manav, kasap, aktar, kuyumcu, kuaför gibi Suriyelilerin işlettiği pek çok farklı dükkanlar ve Suriyeli esnaf girişimciler bulunmaktadır. Sahada gerçekleştirilen gözlemlere dayalı olarak Suriyeli esnaf katılımcıların çalışmaya katılan diğer katılımcılara göre sosyo-ekonomik koşullarının daha iyi durumda olduğu gözlenmiştir.

Çalışmanın inceleme alanını oluşturan bu çevre ve toplumsal alan bağlamında dikkat çeken bulguları ise birkaç başlık altında ele almak mümkündür.

İlk olarak; Birbiri ile bitişik konumda olan mahalleler Suriyeli nüfusun yığılma alanı olarak dikkat çeken bir bölgedir. Bu yığılmadan dolayı “Küçük Halep” olarak adlandırılmaktadır. Söz konusu mahallelerde Suriyeli sayısının fazla olması, benzer sosyal ve ekonomik şartlara sahip Suriyeli nüfusun yaşadığı bir bölge olması mekânsal aidiyet açısından sosyal uyum sürecini kolaylaştıran bir faktör olarak ön plana çıkmaktadır. Bu durumun ise katılımcıların yaşadıkları mahallelerde kendilerini Suriye’de gibi hissetmelerine sebep olduğu, sosyal hayata uyum süreçlerini kolaylaştırdığı görülmektedir.

Öte yandan katılımcıların yerel halk ile ilişkilerinde çok fazla sorun ile karşılaşmadıkları, yerel halka yönelik tutumlarının olumlu yönde olduğu görülse de yerli halk ile sosyal ilişkilerinin sınırlı olduğu dikkat çekmektedir. Bu açıdan Suriyeli nüfus ile yerli halk arasında sosyal etkileşimi artıracak projelerin hayata geçirilmesi uyum sürecinin karşılıklı hızlandırılmasına katkı sağlayabilir. Ayrıca ilgili araştırma kapsamında Suriyeli nüfusun belli bölgede yoğunlaşması bölgenin gettolaşmasına sebep olarak çeşitli güvenlik sorunlarının ortaya çıkmasına zemin hazırlayabilir. Bu nedenle Suriyeli nüfusun yoğunlaştığı bölgelere yönelik yeni göç hareketliliğini önleyici tedbirler alınabilir. Mevcut bölgedeki Suriyeli nüfusun ise farklı bölgelere dağılımları ve yaşam kurmalarını teşvik edecek projeler hayata geçirilebilir.

İkinci olarak; katılımcıların ikamet ettikleri mahallelerde oldukça bakımsız ve eski gecekondularda kira karşılığı barındıkları görülmektedir. Mevcut mahalleler uygun kira fiyatlarıyla barınma imkânı sağlamasından dolayı Suriyeliler tarafından avantajlı bir bölge olarak görülse de başarılı bir uyum sürecinin önemli bir adımını oluşturan güvenli ve emniyetli barınma koşulunu sağlamadığından, ayrıca kentsel dönüşüm kapsamında yer almasından dolayı Suriyelileri her an evden çıkarılma tehlikesi ile karşı karşıya bırakması açısından önemli bir barınma sorununu oluşturmaktadır. Öte yandan katılımcıların gelir durumları dikkate alındığında barınma gibi temel ihtiyaçlarının karşılanması noktasında yine ekonomik zorluklar ile karşılaştıkları ve yardıma ihtiyaç duydukları görülmektedir. Barınma konusunda Suriyeli nüfusun ihtiyaçlarını giderecek onlara hitap edecek projelere ihtiyaç duyulmaktadır.

Üçüncü olarak; Suriyeli katılımcıların Ankara’da en çok istihdam edildiği sektörler;

i) yüzde 24,2 ofis ve mobilya mağazaları imalatı sektörü, ii) yüzde 12,8 gıda sektörü, iii) yüzde 12,5 inşaat sektörü ve iv) yüzde 7,6 hazır giyim sektörüdür. Bahsedilen dört sektör, araştırmaya katılan Suriyeli katılımcıların yüzde 57'sini oluşturmaktadır. Suriyelilerin Ankara'da kolaylıkla iş bulabildikleri önemli bir sektör büro ve mobilya mağazaları imalatı sektörüdür. Büro ve mobilya mağazaları Ankara'nın Siteler bölgesinde yoğunlaşmaktadır. Çalışmanın inceleme alanını oluşturan Ulubey, Alemdağ ve Önder mahalleleri Siteler bölgesine yakın olan mahalleler olarak işe ve istidama erişim kolaylığı sağlayan bölge olmasından dolayı da Suriyeli nüfus tarafından yaşam alanı olarak tercih edilmektedir.

Öte yandan yapılan çalışmalarda (Paksoy vd., 2015; Aygöl, 2018; Bakioğlu, 2018; Harunoğulları, 2018) Suriyeli nüfusun ekonomik uyum süreçlerinin, işe ve istidama erişimlerinin yaşadıkları şehrin bölgesel ihtiyaçlarına göre farklılık gösterdiği dikkat çekmektedir. Ankara'nın iş gücü piyasası yapısı dikkate alındığında, “Büro ve Mobilya Mağazaları İmalatı” sektörü ve “Metal Ürünleri Sanayi ve Makine Ekipman” sektörlerinin ön plana çıktığı, bu sektörlerde nitelikli iş gücüne ihtiyaç duyulduğu görülmektedir.

Bu çerçevede Ankara'nın iş gücü piyasası yapısı bölgesel olarak dikkate alınarak Suriyeli nüfusa yönelik mesleki eğitimler verilerek iş gücü oluşturulabilir. Sektörel olarak mesleki eğitim kurslarının yaygınlaştırılarak ihtiyaç duyulan sektörlerde Suriyeli iş gücünün değerlendirilmesi kayıt dışı istidamın genişlemesini önleyebilir. Ayrıca bahsi geçen eğitim ve uygulamalar, Suriyeli nüfusun düzenli, sürdürülebilir gelire ve işe erişim sağlamalarına olanak tanıyarak ekonomik uyum süreçlerini kolaylaştırabilir. Bu noktada yerel ve bölgesel düzeyde ihtiyaç duyulan ilgili sektörlerde nitelikli eleman ihtiyacının karşılanması için politika yapıcıların Suriyeli nüfusu iş gücü piyasasında değerlendirilmesi hususu ve mesleki eğitim konusundaki çalışmaları göz ardı etmemeleri gerekmektedir.

Dördüncü olarak; katılımcıların yaşadıkları bölgede sosyal hayatlarında karşılaştıkları en önemli sorun alanlarının ekonomik yetersizliklerden kaynaklanması sosyal uyum sürecinin başarısında ekonomik uyum sürecinin belirleyici olduğunu ortaya koymaktadır. Katılımcıların çalışma hayatlarında günlük çalışma süresinin oldukça uzun olması, fazla çalışma ücretlerinin ödenmemesi, hak ettikleri ücretlerin düzenli ödenmemesi, benzer işleri yapan yerli nüfus ve Suriyelilere ödenen ücretlerin, çalışma koşullarının farklılaşması, sigortasız ve çalışma izni olmadan

Suriyeli katılımcıların istihdam edilmesi, çalışma izni alma konusunda işverenlerin ve Suriyelilerin isteksiz davranışları, Suriyeli kadınların istihdama erişimlerinde yaşadıkları sorunlar olmak üzere oldukça farklı sorun alanları ile karşılaştıkları görülmektedir. Bu sorun alanlarının Suriyeli katılımcıların ekonomik uyum süreçlerinin yanı sıra sosyal uyum süreçlerini de zorlaştıran faktörler olarak ön plana çıktığı görülmektedir. Bu noktada Suriyeli sığınmacıların ekonomik şartlarının iyileştirilmesi, temel ihtiyaçlara erişimlerinin sağlanması, ekonomik uyum sürecinde karşılaşılan yasal engellere yönelik çözüm içeren uygulamaların acilen hayata geçirilmesi gerekmektedir.

Beşinci olarak ise; çalışmadan elde edilen bulgular sonucunda mahalle düzeyinde veya daha yerel noktalarda kontrol ve iç denetimlerin ve istihdam alanlarının insan hakları bağlamında düzenlenmesinin elzem olduğu görülmektedir.

Genel olarak çalışma, ekonomik ve sosyal uyumun sağlanması için geçici koruma altındaki Suriyelilerin karşılaştığı zorlukların ele alınması gerektiğini vurgulamaktadır.

Son olarak çalışma bulgularına ilişkin genel bir değerlendirme yapıldığında, bulgular Suriyeli katılımcıların ekonomik uyum sürecinde karşılaştıkları zorlukların uyumun sosyal boyutunu da etkilediğini ortaya koymaktadır. Suriyeli sığınmacıların uyumu konusunda özellikle eğitim, barınma ve istihdam alanlarında Türkiye’de sürdürülebilir politikaların mevcut olmaması gelecekte uyum sürecinin seyrine dair soru işaretini beraberinde getirmektedir. Konuya ilişkin belirsizlikler Türkiye’de sığınmacı uyumuna yönelik yenilikçi ve çözüm odaklı politikaların acilen hayata geçirilmesi gerekliliğini, uyum açısından zayıf alanların güçlendirilmesi gerekliliğini ve sürdürülebilir uyum politikalarının önemini ortaya koymaktadır. Bu anlamda uyum konusunda yapılacak çalışmalar, sorunların görünür kılınması ve bu sorunların çözümüne ışık tutması açısından kritik önem taşımaktadır.

KAYNAKLAR

- Acar, N. (2020). Türkiye’de Orta Doğulular. İçinde A. Cihan, İ. Ermağan ve H. Genç (Edt.), *Dünyada Göç Yönetimi ve Türkiye’nin Göçmenleri: Göçü Nasıl Yönetmeli?* (ss.421-449). İstanbul; Akademik Kitaplar.
- Ager, A. ve Strang, A. (2008). Understanding Integration: A Conceptual Framework, *Journal of Refugee Studies*, 21(2), 166-191.
- Altun, U. ve Görel, Ö. (2016). *Sığınmacılar ve Mülteciler Raporu*, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, Rapor No: 311, Ankara.
- Altunışık, R., Boz, H., Gegez, E., Koç, E., Sığırı, Ü., Yıldız, E., Yüksel, A. (2022). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri: Yeni Perspektifler*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Ankara Sanayi Odası (2021). 2021 Yılı İhracat Değerlendirme Raporu, https://www.aso.org.tr/uploads/1/ui/50-01_14_22-15631308612.pdf, Erişim Tarihi: 03.07.2022.
- Ateş, H. ve Coşkun, A. (2020). Türkiye’de Göç Yönetimi. İçinde A. Cihan, İ. Ermağan ve H. Genç (Edt.), *Dünyada Göç Yönetimi ve Türkiye’nin Göçmenleri: Göçü Nasıl Yönetmeli?* (ss.49-76). İstanbul; Akademik Kitaplar.
- Aydemir, S. ve Şahin, M.C. (2017). Tek Tanrılı Dinlerde Göç Olgusuna Sosyolojik Bir Yaklaşım: Göç Teorileri Açısından Bir Analiz, *Journal of Islamic Research*, 28(3), 359-371.
- Aygül, H. H. (2018). Mültecilerin İşgücüne Katılımı ve Piyasaya Dair Deneyimleri. İçinde H. Aygül ve E. Eke (Edt.), *21. Yüzyılda Uluslararası Göç ve Mülteciler: Bir Türkiye Perspektifi* (ss. 179-210). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Aygül, H.H. ve Eke, E. (2018). 21. Yüzyılda Uluslararası Göç ve Mülteciler, Bir Türkiye Perspektifi, Harunoğulları, M. (Ed.), *Sınır Ötesinde Yeni Bir Yaşam Suriyeli Sığınmacılar ve Göçün Coğrafi Etkileri: Kilis Örneği*, İçinde (297-326). Ankara: Nobel Yayıncılık.

- Bakioğlu, A. (2018). Ankara'daki Mültecilerin Geçim ve Ekonomik Deneyimleri. İçinde A. Bakioğlu, F. Artar, H. İzmir (Edt.), *Ankara'daki Suriyelilerin Mültecilik Deneyimleri Göç, Gündelik Yaşam, Geçim Deneyimleri ve Sosyal Dışlanma* (ss.40-51), Sosyoloji Derneği Yayınları. <http://sosyolojiderneği.org.tr/s/2300/i/Multecilikdeneyimleri.pdf>, Erişim Tarihi: 15.05.2021.
- Ballyn, S. (2011). *The Why and the Therefore of Human Migration: A Brief Overview*, İçinde (Edt. Renes M.) (6-15), *Lives in Migration: Rupture and Contunity*, Australian Studies Centre Publications.
- Barışık, S. (2020). Göç Kavramı, Tanımı ve Türleri. İçinde S. Barışık (Edt.), *Küreselleşen Dünyada Fırsat Eşitliği Arayışında Uluslararası Göç ve Türkiye'nin Suriye Deneyimi* (ss. 1-24). Ankara: Gazi Kitabevi.
- Barışık, S. ve Çetintaş, H. (2004). Beyin Göçü ve Beyin Göçünün Oluşumunda Yüksek Öğrenim, AR-GE Faaliyetleri, Çokuluslu Şirketlerin Rolü, *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6(2), s.139-164.
- Barıtcı, F. (2017). Suriyeli Mültecilerin Türk Toplumuna Uyum Süreci Üzerine Bir Araştırma, *Uluslararası Hakemli İletişim ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, Sayı 17, 228-243.
- Battır, O. (2021). *Dünden Bugüne Uluslararası Göç Kuram, Algı ve Siyasa*, Nobel Yayıncılık, 2. Baskı, Ankara.
- Bauder, H. (2006). *Labor Movement: How Migration Regulates Labor Markets*, Oxford University Press.
- Bauder, H. (2008). *Labor Movement: How Migration Regulates Labor Markets*, Oxford University Press.
- Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Türkiye Temsilciliği, Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme, <https://www.multeci.org.tr/wp-content/uploads/2016/12/1951-Cenevre-Sozlesmesi-1.pdf>/ Erişim Tarihi: 19.02.2022.
- Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Türkiye Temsilciliği, Türkiye'ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye'den İkamet

İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, <https://www.multeci.org.tr/wp-content/uploads/2016/12/1994-Yonetmeli.pdf> / Erişim Tarihi: 20.02.2022.

BMMYK ve İçişleri Bakanlığı (2005). İltica ve Göç Mevzuatı, Ankara: *BMMYK ve İçişleri Bakanlığı Yayınları*.

Buz, S. (2006). Kadın ve Göç İlişkisi: Sığınan ve Sığınmacı Kadınlar Örneği, Doktora Tezi, *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Ankara.

Castelli, F. (2018). Drivers of Migration: Why Do People Move?, *Journal of Travel Medicine*, 1-7.

Cheung, S. Y., Phillimore, J. (2014). Refugees, Social Capital and Labour Market Integration in the UK., *Sociology*, 48(3) 518–536, https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/0038038513491467?casa_token=prMmuR3oLrAAAAAA:z6MGpxQOjMfqntCai3am7SamaEsVtzVvHbmK_GOzhbjBP5WYspJbK9kHnz7mRDPr3qA24P4uOsT, Erişim Tarihi: 25.03.2021.

Ciğerci Ulukan, N. (2008). Göçmenler ve İşgücü Piyasası: Bursa’da Bulgaristan Göçmenleri Örneği. Doktora Tezi. *Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İstanbul.

Colic-Peisker, V. ve Tilbury F., (2007). Refugees and Employment: The Effect of Visible Difference on Discrimination, *Centre for Social and Community Research Murdoch University*, Perth, Western Australia.

Coştan, U. ve Yaylı, H. (2020), Suriyeli Mülteciler Özelinde Türkiye’nin Güvenlik Politikaları, *International Social Mentality and Researcher Thinkers Journal*, 6(37), 2081-2096.

Creswell, J. W. (2003). *Research Design: Qualitative, Quantitative and Mixed Methods Approaches*, 2nd ed., Thousand Oaks, CA: Sage.

Creswell, J. W. (2021). *Karma Yöntem Araştırmalarına Giriş*, Çeviren: Mustafa Sözbilir, 3. Baskı, Ankara: Pegem Akademi.

- Çağlar, T. (2018). Göç Çalışmaları İçin Kavramsal Bir Çerçeve, *Toros Üniversitesi İİBF Sosyal Bilimler Dergisi*, 5 (8), 26-49.
- Çağlayan, S. (2006). Göç ve Göçmen İlişkisi, *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17, s.67-91.
- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (2021). İstatistikler- Resmi İstatistik Programı- Yabancıların Çalışma İzinleri İstatistikleri. (<https://www.csgb.gov.tr/media/31746/yabanciizin2018.pdf>)/Erişim Tarihi: 28.10.2021.
- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (ÇSGB), 2011- 2020 Yılları Arasında Yabancıların Çalışma İzinleri İstatistik Raporları, <https://www.csgb.gov.tr/istatistikler/calisma-hayati-istatistikleri/resmi-istatistik-programi/yabancilarin-calisma-izinleri/>, Erişim Tarihi: 14.07.2022.
- Çelik, F. (2007), Türkiye’de İç Göçler: 1980-2000, *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 22, 87-109.
- Çetiner, S. (2018). Uluslararası Göçün Sosyo-Kültürel Etkilerinin Değerlendirilmesi: Türkiye Örneği, *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18(47), s.1-21.
- Damette, O. ve Fromentin, V. (2013). Migration and Labour Markets in OECD Countries: A Panel Cointegration Approach, *Applied Economics*, 45 (16), 2295-2304.
- Danış, A. D. (2004). Yeni Göç Hareketleri ve Türkiye, *Birikim Dergisi*, 184(185), 1-15.
- Danış, D. (2010). İstanbul’daki Iraklı Göçmenlerin Parçalı Eklemlenme Sürecinde Toplumsal Ağlar. İçinde B. Pusch ve T. Wilkoszewski (Edt.). *Türkiye’ye Uluslararası Göç Toplumsal Koşullar, Bireysel Yaşamlar* (ss. 191-224), İstanbul: Kitap Yayınevi.
- Delgado Wise, R. (2013). The Migration and Labor Question Today Imperialism, Unequal Development and Forced Migration, *Monthly Review*, 64(9), 25-38.
- Demiray, M. ve Öztürk, Y. (2020). Uluslararası Hukuk Çerçevesinde Göç, Mültecilik Olgusu ve Politik Pratiği. İçinde S. Barışık (Edt.), *Küreselleşen*

Dünyada Fırsat Eşitliği Arayışında Uluslararası Göç ve Türkiye'nin Suriye Deneyimi (ss. 111-137). Ankara: Gazi Kitabevi.

Demirdizen, D. (2013). Türkiye'de Ev Hizmetlerinde Çalışan Göçmen Kadınlar: Yeni Düzenlemelerle Yarı Köle Emegine Doğru mu?, *Çalışma ve Toplum*, 3, 325-346.

Dikkaya, M. ve Özyakışır, D. (2016). Küreselleşme ve Bilgi Toplumu: Eğitimin Küreselleşmesi ve Neo-Liberal Politikaların Etkileri, *Uluslararası İlişkiler*, 3(9), 151-172.

Dinçer, S. (2022). Avrupa'da İslamofobinin Yükselişe Geçmesinde Arap Baharı Sürecinin Etkisi. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 9(86), 1462-1473.

Dinçer, S. ve Eşsiz, F. P. (2021). Uluslararası Göç Olgusu ve Arap Baharı Sürecinde Değişime Uğrayan Avrupa Birliği Göç Politikaları, *Ekonomi İşletme ve Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 7(1), 68-84.

Doğan, A. (2020). Uluslararası Göçün Nedenleri. İçinde S. Barışık (Edt.), *Küreselleşen Dünyada Fırsat Eşitliği Arayışında Uluslararası Göç ve Türkiye'nin Suriye Deneyimi* (ss. 77-96). Ankara: Gazi Kitabevi.

Durable Solutions Platform ve İGAM İltica ve Göç Araştırmaları Merkezi (2019). Kendi Kendine Yeterliliğe Yönelik Çalışmalar: Türkiye'deki Suriyeli Mültecilerin Ekonomik Katılımı.

Duruel, M. (2017). Avrupa Birliği Göç Politikası ve Kitlemel Göç Akınları Karşısındaki Durumu, *Uluslararası Politik Araştırmalar Dergisi*, 3(3), 1-12.

Dünya Göç Raporu (2020), (World Migration Report: Chapter 2), Göç ve Göçmenler: Küresel Bakış.

Eke, E. (2018). Türk Kamu Yönetimi Açısından Göç Politikası ve Teşkilat Yapısı: Güncel Bir Perspektif. İçinde H. Aygöl ve E. Eke (Edt.), *21. Yüzyılda Uluslararası Göç ve Mülteciler: Bir Türkiye Perspektifi* (ss. 37-73). Ankara: Nobel Yayıncılık.

Fielden, A. (2008). "Local Integration: an Under-Reported Solution to Protracted Refugee Situations", *New Issues in Refugee Research*, BMMYK: Cenevre, <http://www.UNHCR.org/486cc99f2.pdf>, Erşim Tarihi: 21.03.2022.

- Garcés-Mascareñas, B. ve Penninx, R. (Der.) (2016). *Integration Process and Policies in Europe: Contexts, Level and Actors*, Springer Open, doi: 10.1007/978-3-319-21674-4.
- Garson, D.G., (2008). *Testing Statistical Assumptions*, North Carolina State University: 478 Statistical Associates Publishing, Blue Book Series.
- Geddes, A. ve Sholten, P. (2016). *The Politics of Migration and Immigration in Europe, Second Edition*, London: SAGE.
- Gençler, A. (2004), Avrupa Birliği'nin Göç Politikası, *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, Sayı 49, 174-196.
- Geyik Yıldırım, S. (2018). Göç ve Afganlar: "İstikrarlı Mülteciler", *Göç Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 128-159.
- Geyik Yıldırım, S. (2020). Suriyeli Kent Mültecilerinin Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Entegrasyonu (Küçükçekmece İlçesi Örneği), Doktora Tezi, *Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Sakarya.
- Goularas, G.B. ve Sunata, U. (2015). Türk Dış Politikasında Göç ve Mülteci Rejimi, *Hacettepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Kültürel Çalışmalar Dergisi*, 2(1), 12-40.
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (2021). <https://www.goc.gov.tr/goc-tarihi> / Erişim Tarihi: 03.11.2021.
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (2021). Mevzuat- Uluslararası Mevzut. <https://www.goc.gov.tr/uluslararasi-mevzuat> / Erişim Tarihi: 11.11.2021.
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (2022). <https://www.goc.gov.tr/gecici-korumamiz-altindaki-suriyeliler> Erişim Tarihi: 13.01.2022.
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (2022). <https://www.goc.gov.tr/turkiye-de-gecici-koruma> Erişim Tarihi: 14.01.2022.
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (2022). İstatistikler- Güncel Veriler-Geçici Koruma. <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638/> Erişim Tarihi: 24.01.2022.
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK), <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6458.pdf> / Erişim Tarihi: 20.02.2022.

- Görgün, M. (2018). Ekonomi Temelli Göç Yaklaşımları Perspektifinde Göçmenlerin Karar Alma Süreçleri, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 23(3), 1153-1162.
- Görgün, M. (2018). Uluslararası Göç, Kültürlerarası İletişim ve Sinema: Aynı Otobüsün İnsanları, *Mukaddime*, 9(1), 115-128.
- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., Anderson, R. E., ve Tatham, R. L. (2009). *Multivariate Data Analysis* (7th ed.). Upper Saddle River, New Jersey: Pearson Education Limited.
- Ilık Bilben, S. (2018). Antropojenik İklim Değişikliği Bağlamında Göç Tartışmaları, *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 75, 237-268.
- International Organization for Migration (IOM) World Migration Report (2022). <https://publications.iom.int/books/world-migration-report-2022>, Erişim Tarihi: 18.01.2022.
- İnce, C. (2019). Göç Kuramları ve Suriye Göçü Üzerine Bir Değerlendirme, *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 11(8), 2580-2613.
- İren, A. A. (2018). Türk Dış Politikasında İnsani Diplomasi ve Suriye Krizi. İçinde H. Aygül ve E. Eke (Edt.), *21. Yüzyılda Uluslararası Göç ve Mülteciler: Bir Türkiye Perspektifi* (ss. 97-121). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Kalkınma Bakanlığı (2021). Kalkınma Bakanlığı On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023).<https://www.sbb.gov.tr/wpcontent/uploads/2020/04/DisGocPolitikas%C4%B1OzelIhtisasKomisyonuRaporu.pdf>/ Erişim Tarihi: 24.10.2021.
- Kavak, S. (2016). Syrian Refugees in Seasonal Agricultural Work: A case of Adverse Incorporation in Turkey, *New Perspectives on Turkey*, 54, 33-53.
- Kaypak, Ş, Bimay, M. (2016). Suriye Savaşı Nedeniyle Yaşanan Göçün Ekonomik ve Sosyokültürel Etkileri: Batman Örneği, *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, 6(1), 84-110.
- Kızılay (2019). Ankara'da Geçici Koruma Altındaki Suriyelilere Yönelik İşgücü Piyasası Araştırması.
- Koç, M., Görücü, İ. ve Akbıyık, N. (2015). Suriyeli Sığınmacılar ve İstihdam Problemleri, *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 5 (9), 63-93.

- Korostevela, E. A., Flockhart, T. (2020). Resilience in EU and International Institutions: Redefining Local Ownership in a New Global Governance Agenda, *Contemporary Security Policy*, 41(2), 153-175.
- Kurekova, L. (2009). Theories of Migration: Critical Review in the Context of the EU East-West Flows, *Robert Schuman Centre for Advanced Studies*, 1-25.
- Lavanex, S. (2018). "Failing Forward" Towards Which Europe? Organized Hypocrisy in the Common European Asylum System, *Journal of Common Market Studies*, 56 (5), 1-18.
- Lee, E. S. (1969). A Theory of Migration, İçinde J. A. Jackson (Edt.), *Migration* (s.282-297). Cambridge: Cambridge University Press.
- Lee, E.S. (1966). A Theory of Migration, *Demography*, 3(1), 47-57.
- Lordoğlu, K. (2015). Türkiye'ye Yönelen Düzensiz Göç ve İşgücü Piyasalarına Bazı Yansımalar, *Çalışma ve Toplum Ekonomi ve Hukuk Dergisi*, 1(44), 29-44.
- Lordoğlu, K. (2015). Türkiye'ye Yönelen Düzensiz Göç ve İşgücü Piyasalarına Yansımaları, *Çalışma ve Toplum*, 57, 715-731.
- Lordoğlu, K., Aslan, M. (2018). Görünmeyen Göçmen Çocukların İşçiliği: Türkiye'deki Suriyeli Çocuklar, *Çalışma ve Toplum*, 2(57), 715-731.
- Lundborg, P. (2013). Refugees Employment Integration in Sweden: Cultural Distance and Labor Market Performance, *Review of International Economics*, 21(2), 219-232.
- Marshall, G. (1999). *Sosyoloji Sözlüğü*, Ankara: Bilim Sanat Yayınları.
- Martin, P. ve Zürcher, G. (2008). Managing Migration: The Global Challenge, *Population Bulletin*, 63(1), 1-20.
- Massey, D.S., Arango, J., Kouaouci, A., Pellegrina, A. ve Taylor, J.E. (2014). Uluslararası Göç Kuramlarının Bir Değerlendirmesi, *Göç Dergisi*, 1(1), 11-46.
- Mat Yıldırım, T. (2020). Uluslararası Hukuk ve Göç. İçinde A. Cihan, İ. Ermağan ve H. Genç (Edt.), *Dünyada Göç Yönetimi ve Türkiye'nin Göçmenleri: Göçü Nasıl Yönetmeli?* (ss.19-49). İstanbul; Akademik Kitaplar.

- Migrant Integration Policy Index (MIPEX) (2022). About- What is Mipex.
<https://www.mipex.eu/what-is-mipex/> / Erişim Tarihi: 23.10.2022.
- Migrant Integration Policy Index (MIPEX) (2022). Countries- Turkey.
<https://www.mipex.eu/turkey/> / Erişim Tarihi: 23.10.2022.
- Migrant Integration Policy Index (MIPEX) (2022). <https://www.mipex.eu/> Erişim Tarihi: 23.10.2022.
- Murat, G. (2020). Uluslararası Göç ve Göç Teorileri. İçinde S. Barışık (Edt.), *Küreselleşen Dünyada Fırsat Eşitliği Arayışında Uluslararası Göç ve Türkiye'nin Suriye Deneyimi* (ss. 25-56). Ankara: Gazi Kitabevi.
- Mülteci Ölümleri Raporu (2014). İMKANDER.
- Mülteciler Derneği (2021). <https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/> Erişim Tarihi: 11.11.2021.
- Mülteciler Derneği (2022). <https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/> Erişim Tarihi: 13.01.2022.
- Mülteciler ve Sığınmacılar Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği (2022). <https://multeciler.org.tr/son-yillarda-akdenizde-olen-gocmen-sayisi/> Erişim Tarihi: 19.03.2022.
- Nas, Ç. (2019). The EU's Approach to the Syrian Crisis: Turkey as a Partner?, *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 16(62), 45-64.
- Oktav, Ö. Z. (2020). Küreselleşme Sürecinde Türkiye'nin Göç Politikaları: Suriye Krizi Bağlamında Türkiye- AB İlişkilerinde Mülteci Sorunu. İçinde A. Cihan, İ. Ermağan ve H. Genç (Edt.), *Dünyada Göç Yönetimi ve Türkiye'nin Göçmenleri: Göçü Nasıl Yönetmeli?* (ss.109-132). İstanbul; Akademik Kitaplar.
- Özaslan, M. (2011). Ankara Ekonomisinde Gerileme Eğilimleri ve Yeni Yol Arayışları, *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(2), 331-364.
- Özcan, E. D. (2017). Çağdaş Göç Teorileri Üzerine Bir Değerlendirme, *İş ve Hayat Dergisi*, 2(4), 183-215.
- Özel Özcan, M. S. ve Sevindik, E. (2022). Rusya Federasyonu ve Orta Asya Ülkeleri Arasında Göç Gücü Rekabeti, *Diploması Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 57-73.

- Özhan, M. (2020). Değişen Dünya'da Göç. İçinde Z. Sevim (edt.), *Kültür İlişkileri Üzerinden Sosyolojik Bir Göç Okuması* (ss. 107-120). Ankara: Ekin Yayınevi.
- Özyakışır, D. (2013). *Göç Kuram ve Bölgesel Bir Uygulama*, Nobel Yayıncılık, Ankara.
- Paksoy, H. M., Koçarlan, H. ve Kılınç, E. (2016). İç Savaştan Kaçarak Gelen Suriyeli Öğrencilerin Üniversite Eğitimlerinde Karşılaştıkları İletişim Sorunları Üzerine Bir Çalışma, İçinde H. M. Paksoy, E. Yıldırımci, K. Sarıçoban ve Ö. Özkan (Edt.), *Orta Doğu'daki Çatışmalar Bağlamında Göç Sorunu*, Ankara: Efil yayınevi.
- Paksoy, H. M., Koçarlan, H., Kılınç, E., Tunç, A. (2015). Suriyelilerin Ekonomik Etkisi: Kilis İli Örneği, *Birey ve Toplum*, 142-173.
- Penninx, R. (2004). Integration of Migrants: Economic, Social, Cultural and Political Dimensions, *European Population Forum 2004, Population Challenges and Responses*, https://unece.org/fileadmin/DAM/pau/_docs/pau/2004/PAU_2004_EPF_BgDocPenninx.pdf, Erişim Tarihi: 24.03.2022.
- Phillimore, F. ve Cheung, S. Y. (2014). Refugees, Social Capital, and Labour Market Integration in the UK, *Sociology*, 48(3), 518-536.
- Pusch, B., Wilkoszewski, T. (2010). *Türkiye'ye Uluslararası Göç Toplumsal Koşullar, Bireysel Yaşamlar*, Çeviren: Mutlu Çomak Özbatır, İstanbul: Kitap Yayınevi.
- Ravenstein, E.G. (1885). The Laws of Migration, *Journal of the Statistical Society of London*, 48(2), 167-235.
- Resmi Gazete, 14.06.1934 Tarih ve 2510 Sayılı İskân Kanunu. <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/2733.pdf/> Erişim Tarihi: 19.02.2022.
- Sağlam, S. (2006), Türkiye'de İç Göç Olgusu ve Kentleşme, *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü*, Sayı 5, 33-44.
- Savar, E. ve Kedikli, U. (2019). Türkiye'de Mülteci ve Sığınmacılara Sağlanan İmkânlar ve Uyum Sorunları: Çankırı Örneği, *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 15(4), 1119-1142.

Savran, S. ve Sat, N. A. (2019). “Ankara’da Suriyeli Göçmenlerin Yer Seçimi Tercihlerinin İncelenmesi ve Bir Etnik Kentsel Adacık Örneği Olarak Önder, Ulubey ve Alemdağ Mahalleleri”, *Ankara Araştırmaları Dergisi*, 7(2), 283-302.

Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) (2021). Sigortalılık- Kayıt Dışı İstihdam- Kayıt Dışı İstihdam Oranları, http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/sgk/tr/calisan/kayitdisi_istihdam/kayitdisi_istihdam_oranlari/ Erişim Tarihi: 28.10.2021.

Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) (2022). http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/sgk/tr/calisan/kayitdisi_istihdam/kayitdisi_istihdam_oranlari, Erişim Tarihi: 01.12.2022.

Standing, G. (2015). The Precariat and Class Struggle, *RCCS Annual Review*, 7, 3-16.

Stouffer, S.A. (1940). Intervening Opportunities: A Theory Relating Mobility and Distance, *American Sociological Review*, 5(6), p.845-867.

Şahankaya Adar, A. (2018). Türkiye’de Yeni Prekarya Suriyeli İşgücü mü?, *Çalışma ve Toplum*, 1(56), 13-36.

Şahankaya Adar, A. (2020). Türkiye’de Göçmenlerin Refahında Ücret ve Ücret Dışı Gelirlerin Etkisi: İstanbul’daki Suriyeli Göçmenler Örneği. Doktora Tezi. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Kocaeli.

Şimşek, D. (2018). Mülteci Entegrasyonu, Göç Politikaları ve Sosyal Sınıf: Türkiye’deki Suriyeli Mülteciler Örneği, *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 40(2), s.367-392.

Şimşek, T. (2020). Türkiye’nin Uluslararası Göç Serüveni. İçinde S. Barışık (Edt.), *Küreselleşen Dünyada Fırsat Eşitliği Arayışında Uluslararası Göç ve Türkiye’nin Suriye Deneyimi* (ss. 261-281). Ankara: Gazi Kitabevi.

T.C. Ankara Valiliği, <http://www.ankara.gov.tr/ekonomik-durum>, Erişim Tarihi: 01.07.2022.

T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Ankara Sanayi ve Teknoloji İl Müdürlüğü (2018). Ankara İl Sanayi Durum Raporu,

- <https://www.sanayi.gov.tr/assets/pdf/plan-program/ANKARA.pdf>, Erişim Tarihi: 03.07.2022.
- Tabachnick, B. G. ve Fidell, L. S. (2013). *Using Multivariate Statistics* (6th ed.), Boston: Allyn and Bacon.
- Taştan, C., Erdem, İ. ve Özkaya, Ö. (2018). Politika ve Uygulama Boyutlarıyla Göç ve Uyum, *Polis Akademisi Yayınları*, Rapor No: 18.
- TGRT Haber (09.08.2022). “Geri Dönüş İhtimali Göçü Artırdı: 25 Bin Suriyeli Batı’ya Gitti”, <https://www.tgrthaber.com.tr/gundem/geri-donus-ihhtimali-suriyelileri-batiya-yonlendirdi-2846173>, Erişim Tarihi: 14.10.2022.
- Türk Dil Kurumu, Online Sözlük (2020). <https://sozluk.gov.tr/> Erişim Tarihi: 08.07.2021.
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Adrese-Dayal%C4%B1-N%C3%BCfus-Kay%C4%B1t-Sistemi-Sonu%C3%A7lar%C4%B1-2021-45500&dil> Erişim Tarihi: 31.07.2022.
- Türkiye İş Kurumu (2020). İşgücü Piyasası Araştırma Ankara İli 2020 Yılı Sonuç Raporu, <https://media.iskur.gov.tr/45138/ankara.pdf>, Erişim Tarihi: 01.07.2022.
- Türkiye İş Kurumu (2021). İşgücü Piyasası Araştırma Ankara İli 2021 Yılı Sonuç Raporu, <https://media.iskur.gov.tr/52046/ankara.pdf>, Erişim Tarihi: 01.07.2022.
- Uluslararası Göç Örgütü (IOM) (2009). Göç Terimleri Sözlüğü, 2. Baskı, No: 31.
- Uluslararası Göç Örgütü (IOM) (2009). Göç Terimleri Sözlüğü, No: 18.
- Uzuner, B. (2020). Türkiye’nin Bulgaristan Göçmenleri. İçinde A. Cihan, İ. Ermağan ve H. Genç (Edt.), *Dünyada Göç Yönetimi ve Türkiye’nin Göçmenleri: Göçü Nasıl Yönetmeli?* (ss.593-612). İstanbul; Akademik Kitaplar.
- Üzümcü, A. (2020). Uluslararası Göç ve Ekonomi. İçinde S. Barışık (Edt.), *Küreselleşen Dünyada Fırsat Eşitliği Arayışında Uluslararası Göç ve Türkiye’nin Suriye Deneyimi* (ss. 185-225). Ankara: Gazi Kitabevi.
- Yalçın, C. (2004). *Göç Sosyolojisi*, Anı Yayıncılık, Ankara.

Yerli, G. (2018). Türkiye’de Göç ve Mülteci Konusunda Yapılmış Lisansüstü Akademik Faaliyetler Üzerine Bir İnceleme, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(57), 348-358.

EKLER

Ek 1. Anket Formu

Bu anket formu Kırıkkale Üniversitesi doktora öğrencisi Selin Dinçer tarafından “Suriyeli Sığınmacıların Sosyo-Ekonomik Uyumuna Yönelik Bir Araştırma: Ankara Örneği” adlı doktora tez çalışması için hazırlanmıştır. Araştırma resmî makamların izni ve bilgisi dâhilindedir. Bu formdan elde edilecek bilgiler toplu olarak değerlendirilecek ve yalnızca bilimsel amaçla kullanılacaktır. Vereceğiniz yanıtlar ve ayıracağınız vakit için teşekkür ederim.

1) Cinsiyetiniz?

- a) Kadın b) Erkek

2) Yaşınız:.....

3) Medeni durumunuz?

- a) Evli b) Bekâr c) Diğer

4) Eğitim durumunuz?

- a) Okuma yazması yok b) İlkokul c) Ortaokul
d) Lise e) Üniversite f) Diğer

5) Ailenizdeki kişi sayısı kaçtır? .....

6) Şu anda çalışıyor musunuz?

- a) Evet b) Hayır

7) 6. Soruya cevabınız evet ise şu anda ne iş yapıyorsunuz?

.....

8) 6. Soruya cevabınız evet ise sigortalı mı çalışıyorsunuz?

- a) Evet b) Hayır

9) Çalışma izniniz var mı?

- a) Evet b) Hayır

10) İş aramak için hangi kanalları kullanıyorsunuz?

- a) Bizzat kendisi
- b) Akraba ve tanıdıklar vasıtasıyla
- b) Gazete, internet gibi araçlar vasıtasıyla
- c) İŞKUR vasıtasıyla
- d) Diğer:.....

11) İş bulma konusunda Türkler ile aynı imkânlara sahip olduğunuzu düşünüyor musunuz?

- a) Evet b) Hayır

12) İş yaşamında, benzer işleri yapan Türkler ile Suriyelilere ödenen ücretlerin aynı olduğunu düşünüyor musunuz?

- a) Evet b) Hayır

13) Aylık geliriniz ne kadar? .....

14) Ailenizde çalışan kişi sayısı kaç? .....

15) Sizce Ankara'da iş bulmak zor mu?

- a) Evet b) Hayır

16) Çalıştığınız işyerinde karşılaştığınız en önemli sorun nedir?

- a) Dil sorunu b) Ayrımcılık c) Çalışma koşullarının zorluğu d) Düşük ücret
- e) Diğer .....

17) Çalıştığınız işyerinde başka göçmen gruplar var mı?

- a) Evet b) Hayır

18) Türkiye'ye gelirken yanınızda paranız veya sermayeniz var mıydı?

- a) Evet vardı b) Hayır yoktu

19) Şu an oturduğunuz evde kiracı mısınız yoksa ev sahibi mi?

- a) Kiracıyım b) Ev Sahibiyim

20) Şu an oturduğunuz evde kiracıysanız, aylık kira bedeliniz nedir?

.....

21) Ülkenizi terk etme sebebiniz nedir?

- a) Güvenlik sebebiyle
- b) Yaşadığım bölgede şiddet olaylarının artması sebebiyle
- c) Ekonomik sebeplerden dolayı
- d) Siyasal sebeplerden dolayı
- e) Diğer: .....

22) Türkiye'ye ne zaman geldiniz? .....

23) Türkiye' ye giriş biçiminiz nedir?

- a) Yasal b) Yasa dışı

24) Suriye'de hangi şehirde ikamet ediyordunuz? .....

25) Yaşadığınız ili tercih etmenizin en önemli sebebi nedir?

- a) Akraba ve tanıdıkların olması
- b) Suriyelilerin yoğun olarak yaşadığı yer olması
- c) İş imkânlarının fazla olması
- d) Ev kiralalarının ucuz olması
- e) Diğer .....

26) Yaşadığınız ilde karşılaştığınız en önemli sorun nedir?

- a) Ekonomik sorunlar
- b) Konut sorunu
- c) Ayrımcılık
- d) Dil sorunu
- e) Diğer .....

27) Türkçeyi konuşma ve anlama durumunuz nedir?

- a) Çok iyi b) İyi c) Orta d) Çok az e) Hiç

28) Mümkün olsa Türk vatandaşı olmak ister misiniz?

- a) Evet b) Hayır

29) Kendinizi Türk toplumuna ait hissediyor musunuz?

- a) Evet   b) Hayır

30) Türkiye’de herhangi bir kamu ya da özel kuruluştan yardım alıyor musunuz?

- a) Evet (ise .....) b) Hayır

31) Türkiye’de sosyal yardımlardan memnun musunuz?

- a) Çok memnunum
b) Memnunum
c) Kararsızım
d) Memnun değilim
e) Hiç memnun değilim

32) Başka bir ülkeye göç konusunda ne düşünüyorsunuz?

- a) Düşünmüyorum
b) Fırsatım olsa hemen giderim
c) Türk vatandaşı olursam gitmem
d) Maddi imkânım iyi olursa gitmem
e) Diğer: .....

33) Başka bir ülkeye göç etmeyi düşünüyorsanız, Türkiye’den hangi ülkeye gitmek istersiniz?

- a) Yunanistan
b) Avrupa
c) Ülkeme geri döneceğim
d) Diğer.....

34) Ailenizde okula giden çocuk sayısı kaç? .....

35) Suriyeli mültecilere yönelik eğitim hizmetlerinden memnun musunuz?

- a) Çok memnunum
- b) Memnunum
- c) Kararsızım
- d) Memnun değilim
- e) Hiç memnun değilim

36) Suriyeli mültecilere yönelik sağlık hizmetlerinden memnun musunuz?

- a) Çok memnunum
- b) Memnunum
- c) Kararsızım
- d) Memnun değilim
- e) Hiç memnun değilim

37) Suriye'ye geri dönmeyi düşünüyor musunuz?

- a) Evet
- b) Hayır

38) Suriye'ye döndüğünüzde barınacak bir yerinizin olduğunu düşünüyor musunuz?

- a) Evet
- b) Hayır

39) Suriye'ye döndüğünüz de bir işinizin olacağını düşünüyor musunuz?

- a) Evet
- b) Hayır

Kendi işyeri olan (isveren) konumunda olan mültecilere yöneltilen sorular:

40) Ne tür işyeri çalıştırıyorsunuz?

- a) Küçük esnaf
- b) Kuyumcu
- c) Fabrika
- d) Diğer.....

41) İşyerinizde çalışan başka göçmen gruplar var mı?

a) Evet b) Hayır

42) İşyerinizde çalıştırmak için daha çok kimleri tercih edersiniz?

a) Akraba b) Tanıdık c) Diğer göçmen gruplar c) Ankaralı işçiler
d) Fark Etmez

43) İşinizi kurarken kimlerden yardım aldınız?

a) Yardım almadım b) Akraba c) Devlet d) Yardım Kuruluşları
e) Diğer.....

44) Sizce Ankara'da iş kurmak kolay mı?

a) Evet b) Hayır

45) İşinizi kurmaya başladığınızda herhangi bir engelle karşılaştınız mı?

a) Evet b) Hayır

Ek 2. Yarı-Yapılandırılmış Görüşme Formu

Mülakat Tarihi:

Mülakat Yapılan Kişinin Cinsiyeti:

Mülakat Yapılan Kişinin Yaşı:

Mülakat Yapılan Kişinin Şu anki Çalışma Durumu ve Mesleği:

1) Suriye'nin hangi şehrinde ve ne zaman geldiniz?

2) Suriye'den Türkiye'ye ve Ankara'ya göç ve yerleşme süreciniz ve göç deneyiminiz ile ilgili bilgi verir misiniz?

3) Türkiye'ye ilk geldiğinizde hangi şehir(ler)de yaşadınız? Ankara'yı tercih etme sebebiniz nedir?

4) Ankara'ya göç ederken ne gibi sorunlarla karşılaştınız ve bu sorunları nasıl çözdünüz?

5) Ankara'ya gelmeden önceden Ankara'daki iş gücü piyasası ile ilgili ne biliyordunuz?

6) Ankara'da günlük hayatınızda karşılaştığınız güçlükler nelerdir?

7) Yaşadığınız ekonomik koşulları anlatır mısınız?

8) Suriye'deki iş koşulları ile Türkiye'deki iş koşullarını ücretler, çalışma saati, iş güvenliği gibi faktörleri göz önüne alarak karşılaştırır mısınız?

9) Suriye'deki yaşadığınız ile Türkiye'deki yaşadığınız arasındaki farklar nelerdir?

10) Ankara'ya geldiğinizde yerli halk ile ilişkileriniz nasıldı? Size nasıl davrandılar?
Yerli halkile karşılaştığınız sorunlar nelerdi?

11) Ankara'da ikamet ettiğiniz mahallede, Suriyelilerin birbirleri ile ilişkileri nasıldır?

12) Suriye'ye geri dönme, Türkiye'de kalma ya da başka bir ülkeye göç etme konusunda nedüşünüyorsunuz?

13) Türk vatandaşı olma konusunda düşünceleriniz nelerdir?

14) Gelecek ile ilgili beklentileriniz, korku ve endişeleriniz nelerdir?

Ek 3. Arapça Anket Formu

إستمارة إستبيان

تم القيام بهذا الاستبيان من قبل طالبة دكتوراه في جامعة كيريكالي حول " دراسة حول التكيف الاجتماعي والاقتصادي للاجئين السوريين: حالة أنقرة ". والذي هو ايضا عنوان المذكرة. وقمنا بتحضير هذه الاسئلة مع اخذ الاذن ليتم الاجابة عليها بشكل جماعي من قبلكم و سوف تكون هذه الاجابات لهدف بحثي بحت. ونشكركم على ذلك و ايضا لوقتكم الثمين.

1. جنسك

a. انثى

b. ذكر

2. عمرك.....

3. وضعك المدني

a. متزوج/ة

b. عازب/ة

c. غير ذلك.....

4. الوضع التعليمي

a. الامية

b. المدرسة الابتدائية

c. الاعدادية

d. الثانوية

e. الجامعة

f. غير ذلك.....

5. كم عدد افراد عائلتك .....

6. في الوقت الحالي هل لديكم عمل

a. نعم

b. لا

7. لذا كانت الاجابة بنعم ما هو عملكم .....

8. اذا كانت الاجابة بنعم هل تعملون بتامين صحي

a. نعم

b. لا

9. هل لديكم اذن العمل؟

a. نعم

b. لا

10. هل تعتقد أن لديك نفس الفرص للعثور على وظيفة مثل الأتراك

a. نعم

b. لا

11. هل تعتقد ان في الحياة التجارية، الأجور المدفوعة للسوريين والأتراك الذين يقومون بوظائف مماثلة هي

نفسها

a. نعم

b. لا

12. كم هو دخلك الشهري....

13. كم عدد الأشخاص الذين يعملون في عائلتك....

14. هل تعتقد أنه من الصعب العثور على عمل في أنقرة

a. نعم

b. لا

15. ما هي أهم مشكلة تواجهك في مكان عملك

a. مشكلة اللغة

b. التمييز

c. صعوبة ظروف العمل

d. الاجور المنخفضة

e. غير ذلك .....

16. هل توجد مجموعات مهاجرين أخرى في مكان عملك

a. نعم

b. لا

17. هل كان معك أي مال أو رأس مال عندما أتيت إلى تركيا

a. نعم كان لدي

b. لا لم يكن لدي

18. هل أنت مستأجر أو مالك في منزلك الحالي

a. مستأجر

b. مالك

19. اذا كنت/ ي في الوقت الحالي مستأجرا البيت المقيم/ة فيه كم الايجار الذي تدفعه .....

20. ما هو سبب ترككم لبلدكم

a. لأسباب امنية

b. بسبب تصاعد العنف في المنطقة التي تعيش فيها

c. لأسباب اقتصادية

d. لأسباب سياسة

e. غير ذلك.....

21. متى اتيتم الى تركيا.....

22. ما هي طريقتك لدخول تركيا

a. قانونية

b. غير قانوني

23. في أي مدينة أقمت في سوريا.....

24. ما هو أهم سبب لاختيار المدينة التي تعيش فيها

a. أن يكون لها أقارب ومعارف

b. أن تكون مكانًا يعيش فيه السوريون بكثافة

c. الحصول على المزيد من فرص العمل

d. الإيجارات البيت هي رخيصة

e. غير ذلك.....

25. ما هي أهم مشكلة تواجهك في مدينتك

a. المشاكل الاقتصادية

b. مشكلة السكن

c. التمييز

d. مشكلة اللغة

e. غير ذلك.....

26. ما هو وضعك في التحدث وفهم اللغة التركية

a. جيد جدا

b. جيد

c. متوسط

d. ضعيف جدا

e. معدوم

27. هل ترغب في أن تكون مواطناً تركياً إن أمكن

a. نعم

b. لا

28. هل تشعر أنك تنتمي إلى المجتمع التركي

a. نعم

b. لا

29. هل تتلقى المساعدة من أي مؤسسة عامة أو خاصة في تركيا

a. نعم (إذا نعم ماهي اسم المؤسسة.....)

b. لا

30. هل أنت راض عن المساعدة الاجتماعية في تركيا

a. أنا راضٍ جداً

b. أنا راضٍ

c. أنا متردد

d. أنا غير راضٍ

e. لست راضياً على الإطلاق

31. ما رأيك في الهجرة إلى دولة أخرى

- a. لا أعتقد
- b. إذا أُتيحت لي الفرصة ، سأذهب على الفور
- c. إذا أصبحت مواطناً تركياً، فلن أذهب
- d. لن أذهب إذا كانت إمكانياتي المالية جيدة.
- e. أخرى: .....
32. إذا كنت تفكر في الهجرة إلى دولة أخرى، فإلى أي دولة تذهب من تركيا إليها

- a. اليونان
- b. أوروبا
- c. العودة إلى بلدي
- d. غير ذلك .....
33. كم عدد الأطفال في عائلتك الذين يذهبون إلى المدرسة .....

34. هل أنت راضٍ عن خدمات التعليم للاجئين السوريين

- a. أنا راضٍ جداً
- b. أنا راضٍ
- c. أنا متردد
- d. أنا غير راضٍ
- e. لست راضياً على الإطلاق

35. هل أنت راضٍ عن الخدمات الصحية للاجئين السوريين

- a. أنا راضٍ جداً
- b. أنا راضٍ
- c. أنا متردد
- d. أنا غير راضٍ
- e. لست راضياً على الإطلاق

36. هل تنوي العودة إلى سوريا

- a. نعم
- b. لا

37. هل تعتقد أن لديك مكان للإقامة عند عودتك إلى سوريا؟

a. نعم

b. لا

38. هل تعتقد أنه سيكون لديك وظيفة عند عودتك إلى سوريا

a. نعم

b. لا

الأسئلة التي يجب طرحها على اللاجئين الذين لديهم مكان عمل خاص بهم (صاحب عمل)

39. ماهو نوع مكان العمل الذي تديره

a. صغار التجار

b. الجواهري

c. المصنع

d. أخرى .....

40. هل لديك موظفين معك

a. نعم

b. لا

41. هل هناك مجموعات مهاجرين أخرى تعمل في مكان عملك

a. نعم

b. لا

42. من الذي تفضل توظيفه في مكان عملك

a. قريب

b. معرفة

c. مجموعات مهاجرين أخرى

d. عمال من أنقرة

e. لا يهم

43. من قدم لك المساعدة أثناء إنشاء عملك

a. لم أتلق مساعدة

.b قريب

.c الدولة

.d جمعيات خيرية

.e غير ذلك .....

44. هل تعتقد أنه من السهل بدء عمل تجاري في أنقرة

.a نعم

.b لا

45. هل واجهت أي عقبات عندما بدأت عملك

.a نعم

.b لا

Ek 4. Arapça Yarı Yapılandırılmış Mülakat Formu

استمارة المقابلة

موعد المقابلة:

المعلومات عن الشخص الذي تتم سوف تتم معه المقابلة:

الجنس

السن

الوضع الوظيفي الحالي ومهنة الشخص الذي تتم مقابلته

1. من أي مدينة سورية ومتى أتيت؟
2. فيما يتعلق بالهجرة وعملية التوطين من سوريا إلى تركيا وأنقرة وتجربة الهجرة الخاصة بك هل يمكنك اعطاء معلومات؟
3. في أي مدينة (مدن) كنت تعيش عندما أتيت لأول مرة إلى تركيا؟ سبب اختيارك أنقرة؟
4. ما نوع المشاكل التي واجهتها أثناء الهجرة إلى أنقرة وكيف حللت هذه المشاكل؟
5. ماذا تعرف عن سوق العمل في أنقرة قبل مجيئك إلى أنقرة؟
6. ما هي الصعوبات التي تواجهها في حياتك اليومية في أنقرة؟
7. هل لك أن نخبرنا عن الظروف الاقتصادية التي تعيش فيها؟
8. ظروف العمل في سوريا وظروف العمل في تركيا والأجور وساعات العمل والأمن الوظيفي هل يمكنك المقارنة من خلال مراعاة هذه العوامل؟
9. ما الفرق بين حياتك في سوريا وحياتك في تركيا؟
10. كيف كانت علاقاتك مع السكان المحليين عندما أتيت إلى أنقرة؟ كيف عاملوك؟ السكان المحليين ما هي المشاكل التي واجهتها؟
11. كيف يتفاعل السوريون مع بعضهم البعض في منطقتكم في أنقرة؟
12. وماذا عن العودة إلى سوريا أو الإقامة في تركيا أو الهجرة إلى بلد آخر؟ هل تعتقد ذلك؟
13. ما هي أفكارك حول أن تصبح مواطناً تركياً؟
14. ما هي توقعاتك ومخاوفك واهتماماتك بشأن المستقبل

Ek 6. Anket ve Mülakat Çalışması Göç İdaresi Genel Müdürlüğü İzin Belgesi

T.C.
İÇİŞLERİ BAKANLIĞI
Göç İdaresi Genel Müdürlüğü
Göç Politika ve Projeleri Dairesi Başkanlığı

Sayı :E-62103649-000-49124
Konu :SELİN DİNÇER DİLEKÇE

14.10.2021

DAĞITIM YERLERİNE

İlgi : 08.10.2021 tarihli dilekçeniz.

İlgide kayıtlı dilekçe ile Selçuk Üniversitesi Kadınhanı Faik İçil MYO Öğretim Görevlisi ve Kırıkkale Üniversitesi İktisat Bölümü Doktora Öğrencisi Selin DİNÇER “Mültecilerin İş Gücü Piyasasına Etkileri: Ankara’daki Suriyeliler Örneği” isimli doktora tezi kapsamında, 01.12.2021/01.06.2022 tarihleri arasında, Ankara’nın Altındağ ilçesinin Ulubey, Alemdağ ve Önder mahallelerinde yaşayan 18-64 yaş grubundaki 384 Suriyeli ile anket 30 Suriyeli ile mülakat çalışması yapmak istediğini bildirmiş ve Genel Müdürlüğümüzün iznini talep etmiştir.

Söz konusu çalışma, 6458 sayılı “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu” 94 üncü maddesi ile 2014/6883 karar sayılı Geçici Koruma Yönetmeliği 51 inci maddesinde belirtilen gizlilik ilkelerine gerekli hassasiyetin gösterilmesi; çalışmaya konu kişilerden ve/veya aile üyelerinden yapılacak araştırmanın hiçbir aşamasında ad, soyad, telefon, e-posta adresi, ikametgâh adresi ile din, mezhep, etnik gruba mensubiyet gibi hassas bilgilerin istenmemesi, konunun hassasiyeti göz önünde bulundurularak kişilerin rızalarının alınması ve travma mağduru kişilere, mülakat esnasında oluşabilecek acil durumlar göz önünde bulundurularak, uzman kişilerce mülakat gerçekleştirilmesi, gönderilen sorular dışında soru sorulmaması; ses/video kaydı alınmaması ve Covid-19 Pandemisi kapsamında Sağlık Bakanlığının önerilerine uygun hareket edilmesi; bu bağlamda anket formundaki 24. Sorunun çıkarılması kaydı ile uygun bulunmuş olup, çalışma sonuçlarının Genel Müdürlüğümüzle de paylaşılması hususunda bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Mehmet Sinan YILDIZ
Bakan a.

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Doğrulama Kodu: w10/qA-EqyNbq-37uM2R-V+600Z-HsiA2Mhy Doğrulama Linki: <https://www.turkiye.gov.tr/icisleri-ehys>

Lalegül Çamlıca Mahallesi 122.sk. No: 4, 06370 Yenimahalle/ Ankara
Telefon No: (312)422 05 00 Faks No: (312)422 09 00
e-Posta: gocpolitikaveprojeleridairesi@goc.gov.tr İnternet Adresi:
<https://www.goc.gov.tr>
Ken Adresi: icisleribakanligi@hs01.kep.tr

Bilgi için: Doğan Can KANDEMİR
Göç Uzman Yardımcısı
Telefon No:

Ek 7. Nitel Araştırma Katılımcı Listesi

Katılımcı No	Cinsiyet	Yaş	Medeni Durum	Eğitim Durumu	Mesleği/Yapılan İş	Türkiye'ye Geliş Tarihi
Katılımcı 1	Erkek	35	Evli	İlkokul	Terzi	2014
Katılımcı 2	Erkek	26	Evli	Ortaokul	İnşaat/ Mobilya	2013
Katılımcı 3	Erkek	20	Bekar	İlkokul	Kuaför	2015
Katılımcı 4	Erkek	40	Evli	İlkokul	İnşaat	2015
Katılımcı 5	Erkek	36	Evli	İlkokul	Eskici (Seyyar)	2012
Katılımcı 6	Erkek	42	Evli	İlkokul	Günübirlik işlerde çalışıyor	2014
Katılımcı 7	Kadın	39	Evli	Okuma Yazması Yok	Tarım İşçisi	2018
Katılımcı 8	Erkek	50	Evli	Ortaokul	İnşaat	2015
Katılımcı 9	Erkek	28	Evli	Okuma Yazması Yok	Hurda topluyor	2016
Katılımcı 10	Kadın	18	Bekar	İlkokul	Tarım İşçisi	2013
Katılımcı 11	Erkek	30	Evli	Okuma Yazması Yok	Hurda topluyor	2018
Katılımcı 12	Kadın	19	Bekar	İlkokul	Tarım işçisi	2015
Katılımcı 13	Erkek	44	Evli	Ortaokul	Beyaz Eşya Tamiri	2014
Katılımcı 14	Kadın	34	Evli	Okuma Yazması Yok	Çalışmıyor	2018
Katılımcı 15	Erkek	32	Evli	Lise	Günübirlik İşlerde Çalışıyor	2017
Katılımcı 16	Kadın	35	Evli	Okuma Yazması Yok	Çalışmıyor	2016
Katılımcı 17	Erkek	46	Evli	Ortaokul	Tamirci	2018
Katılımcı 18	Kadın	25	Evli	İlkokul	Temizlik işçisi	2015
Katılımcı 19	Erkek	41	Evli	Ortaokul	Eşya Taşıma İşçisi	2017
Katılımcı 20	Erkek	25	Bekar	İlkokul	Fırın İşçisi	2015
Katılımcı 21	Erkek	19	Bekar	Ortaokul	Mobilya Paketleme	2016
Katılımcı 22	Erkek	39	Evli	Lise	Oto tamircisi	2014
Katılımcı 23	Kadın	34	Evli	İlkokul	Çalışmıyor	2018
Katılımcı 24	Kadın	30	Evli	Lise	Çalışmıyor	2017
Katılımcı 25	Erkek	41	Evli	İlkokul	İnşaat	2014
Katılımcı 26	Erkek	45	Evli	İlkokul	Mermerci	2013
Katılımcı 27	Kadın	20	Bekar	Okuma yazması yok	Çalışmıyor	2013
Katılımcı 28	Erkek	38	Evli	Lise	Mobilya	2016
Katılımcı 29	Erkek	29	Evli	İlkokul	Seyyar Satıcı	2017
Katılımcı 30	Kadın	21	Bekar	İlkokul	Tarım işçisi	2014